

Lillesand kommune

LILLESAND KOMMUNE

Årsberetning og årsregnskap for 2019

Vedtatt av bystyret 13.05.2020

Bystyrets vedtak i BS- 061/20

1. Årsberetningen 2019 godkjennes.
2. Årsregnskapet for 2019 godkjennes
3. Årets regnskapsmessige mindreforbruk på drift med 9 282 462 kroner avsettes til disposisjonsfond.
4. Brutto merforbruk på prosjekter i 2019 med 6 593 719 kr godkjennes. Spesifikasjon av prosjektene vises i tabell 3 i denne sak.
4. Følgende endringer i investeringsbudsjettet i 2020 vedtas:
  - a) Investeringsprosjekter med mindreforbruk i 2019 utgjør 62 186 189 kr. Av dette overføres 58 765 000 kr. til 2020. Spesifikasjon av prosjektene vises i tabell 5 i denne sak.
5. Lånerammen for 2020 økes med 47 012 000 kr. for å finansiere overføring av mindreforbruk på prosjekter i 2019. Ny låneramme for 2020 er 220 369 000 kr.

Rådmannen legger med dette frem årsberetningen og årsregnskap for 2019 som ett samlet dokument. Dokumentet skal ivareta kravene i den gamle kommuneloven om rapportering til bystyret. Dokumentet er også en del av kunnskapsgrunnlaget når bystyret skal utarbeide ny planstrategi i løpet av 2020.

Etter noen gode år økonomisk sett, har Lillesand kommune nå et negativt netto driftsresultat på -1,3 mill. kr. Det utgjør -0,1 % av brutto driftsinntekter, og er lavere enn kommuneplanens mål på 2 %.

De høye skatteinntektene i 2016, 2017 og 2018 var ekstraordinære og en effekt av omlegging av skattesystemet. Det har vært viktig å sette av midler på fond for å møte økonomisk vanskelige tider og ha en reserve ved uforutsette hendelser. Ved utgangen av 2019 var kommunens frie disposisjonsfond på ca. 38 mill. kr. Rådmannen foreslår at det regnskapsmessige overskuddet på 9,5 mill. kr avsettes til fond. Det betyr at disposisjonsfondet vil være ca. 47 mill. kr og vil utgjøre ca. 5 % av brutto driftsinntekter, som tilsvarer målet i kommuneplanen på 5 %.

Kommunens lånegjeld er fortsatt høy; ved utgangen av 2019 var den på ca. 1,35 mrd. kr. Kommunen bruker derfor en større andel av sine inntekter til renter og avdrag enn de fleste andre kommuner. Den høye lånegjelden gjør oss også sårbare for fremtidige renteøkninger og for endringer av reglene for minimumsavdrag.

Lillesand er fortsatt en attraktiv kommune å bosette seg i. Vi passerte 11 000 innbyggere i 2019. Ved utgangen av 2019 bor det 11 074 innbyggere i kommunen, og befolkningsveksten var på 0,8 % dette året. Befolkningsveksten i Lillesand kommune har avtatt senere år og er nå på nivå med veksten på landsbasis. Befolkningsveksten skyldes i hovedsak netto innflytting. Den høye veksten de siste årene er positiv for kommunen, men gir også en del utfordringer.

Ny kommuneplan for 2019-2030 ble vedtatt desember 2018. Overordnede mål og strategier gir retning for en målrettet satsning, og videreføring av prosesser for å sikre samhandling mellom sektorer, og involvering av kommunens innbyggere når lokalsamfunnet skal utvikles. I tråd med kommuneplanens prioriteringer har Lillesand kommune i 2019 arbeidet med en helhetlig satsing på tidlig innsats og tverrfaglig samarbeid for målgruppen barn og unge. Kommunen har også arbeidet med å skape en felles forståelse for kommuneplanens mål og strategier i organisasjonen. Rådmannens lederteam har i 2019 hatt fokus på lederutvikling for alle ledere med personalansvar. I samarbeid med tillitsvalgte er det utarbeidet en lederplattform som tydeliggjør prinsipper for utøvelse av god ledelse i kommunen.

Innen Sektor for helse og kultur har det vært arbeidet med å utarbeide ny plan for helse og omsorg som peker ut en retning for tjenestene i årene fremover. Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenester (SIO) ble forlenget fra mai 2019 til utgangen av året 2022. Deltakelse i SIO har gitt kommunen mulighet til økt satsing på utvikling av tjenestene, kompetanseheving, heltidskultur og velferdsteknologi. Erfaringene fra prosjektet er positive og gir helse- og omsorgssektoren muligheter for å utvikle sine tjenester. Samtidig vil kommunen få økonomiske utfordringer når SIO-prosjektperioden er over i 2023.

Satsing på helsestasjon og skolehelsetjenesten ble videreført i 2019 og det er utviklet et godt samarbeid mellom skolehelsetjenesten og de enkelte skolene. I løpet av 2019 er arbeid med ungdom styrket blant annet ved at det er tilsatt i stilling som ungdomskontakt. Det arbeides for at Lillesand skal være en god kommune å vokse opp i ved å bidra til et mangfoldig fritidstilbud for barn og unge uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn. Et eksempel på det siste er opplevelseskortet for barn fra lavinntektsfamilier.

Barnehager og skoler har brukt mye tid på å ferdigstille prosjektet Bedre Tverrfaglig Innsats (BTI). Planen er at BTI implementeres i alle enheter høsten 2020.

I tillegg har sektoren startet opp arbeidet med å jobbe frem en ny kvalitetsplan/rammeverk som erstatning og videreføring av den kvalitetsplanen vi har hatt i tre år.

Det har også vært stort fokus på digitalisering. Alle elevene får nå sin egen Chromebook (digital enhet). Digital kompetanse blir sannsynligvis også et av satsingsområdene i nytt rammeverk.

Teknisk sektor var i 2019 organisert med tre enheter med hver sitt hovedansvar innen henholdsvis rene driftsoppgaver, forvaltningsoppgaver gjennom formell myndighetsutøvelse og gjennomføring av store prosjekter innen bygg og vann- og avløp. Det har vært lagt ned arbeid i å se på strukturen i sektoren hvor samarbeidet med Birkenes om tekniske tjenester også ble evaluert. Som et resultat av arbeidet ble sektorens struktur endret fra 1. januar 2020. I tillegg ble rådgiver for klima- og miljø ansatt med kontorsted Lillesand fra nyttår. Enhet for teknisk drift fikk ny leder mai 2019 og det har vært et stort fokus på internkontroll, beslutningsarenaer som formaliserte ledermøter og hms-møter. I tillegg har kompetanseheving blitt tillagt stor vekt. Innen myndighetsutøvelse har fokuset vært internkontroll og rutiner for god saksbehandling. Sektoren har jobbet med kulturbygging gjennom hele året, og hatt som ambisjon å bygge opp en solid ledergruppe på alle nivå. Videre har prinsippet om fullført saksbehandling på lavest mulig nivå blitt tydelig kommunisert, og det har vært jobbet med å skrive gode politiske saker.

Gjennom året har det vært et godt og konstruktivt samarbeid med ansattes organisasjoner.

Jeg vil gi honnør til kommuneorganisasjonens ledere og ansatte, for det engasjement som legges ned for brukere og innbyggere i alle aldre, skal oppleve en god forvaltning, et godt tjenestetilbud, og at Lillesand skal være et godt og trygt sted å bo.

Guri Ulltveit-Moe
rådmann

INNHOLDSFORTEGNELSE

Rådmannens forord	2
Innholdsfortegnelse	5
1. OVERORDNET DEL	10
1.1 Kommuneplanen	10
1.1.1 Kommuneplanens mål og strategier	12
1.2 Samfunnsutvikling i Lillesand i 2019.....	17
1.2.1 Hovedutfordringer - Sammendrag	17
1.2.2 Befolkning	19
1.2.3 Levekår og folkehelse	23
1.2.4 Næringsliv og sysselsetting.....	31
1.2.5 Miljø og klima	35
1.2.6 Transport og infrastrukturbygging	37
1.2.7 Langsiktig arealbruk.....	38
1.2.8 Lillesand kommune i regionen.....	39
2. Organisasjonen vår.....	40
2.1 Organisasjonsmodell	40
2.2 Kommunalt eierskap	40
2.3 Mål 3.1 Kommuneplanen: Lillesand kommunes politikere og medarbeidere har innbyggernes behov i Fokus	42
2.3 mål 3.2 kommuneplanen: Lillesand kommune er en profesjonell og attraktiv arbeidsgiver med tydelig ledelse og godt kvalifiserte medarbeidere	43
2.5 Personalstatistikk	45
2.6 Sykefravær og oppfølging.....	48
2.7 Lønnspolitikk og forhandlinger	50
2.8 Pensjon	51
2.9 Mål 3.3 Lillesand kommune har fremtidsrettede tjenester av høy kvalitet.....	52
2.10 Kontroll og styring	52
3. Omtale av rammeområdene	56
3.1 Rammeområde 0 utgifter til fordeling og 1 felles utgifter	56
3.2 Folkevalgte	57
3.2.1 Mobbeombudet	59
3.3 Rådmannens stab	60
3.3.1 Rådmann.....	61
3.3.2 Administrative fellesfunksjoner.....	61
3.3.3 Økonomi	62
3.4 Sektor for helse og kultur	63
3.4.1 Kommunalsjef helse og kultur	63
3.4.2 Enhet for tjenestetildeling.....	68
3.4.3 Enhet for psykisk helse og rus	69
3.4.4 Enhet for tverrfaglig helse	70
3.4.5 Enhet for omsorg Høvåg.....	72
3.4.6 Enhet for omsorg sentrum	72
3.4.7 Enhet for habilitering.....	73
3.4.8 Barneverntjenesten	74
3.4.9 NAV	76
3.4.10 Enhet for kultur og bibliotek.....	77
3.4.11 Kirkelig fellesråd	80
3.5 Sektor for skole og barnehage - Skole	81
3.5.1 Felles skole.....	81
3.5.2 Pedagogisk psykologisk tjeneste	84
3.5.3 Kulturskolen i Birkenes og Lillesand (BLINK).....	86
3.5.4 Høvåg skole.....	87
3.5.5 Borkedalen skole	88
3.5.6 Brentemoen skole	88
3.5.7 Tingsaker skole	89

3.5.8 Lillesand ungdomsskole.....	89
3.5.9 Enhet for voksenopplæring	90
3.6 Sektor for skole og barnehage - Barnehage	91
3.6.1 Barnehage felles	91
3.6.2 Spesialpedagogisk Team	94
3.6.3 Framsyn barnehage	95
3.6.4 Prestholt barnehage	95
3.6.5 Borketun barnehage	96
3.6.6 Blåbæråsen barnehage.....	97
3.7 Sektor for tekniske tjenester	98
3.7.1 Enhet for teknisk forvaltning (etf)	104
3.7.2 Enhet for teknisk drift (ETD)	105
3.7.3 Enhet for teknisk prosjekt (Etp).....	106
3.7.4 Felles tekniske tjenester for Lillesand og Birkenes kommuner	107
4. DRIFTSREGNSKAPET	108
4.1 Hovedtrekk	108
4.1.1 Utvikling siste 7 år	108
4.2 �konomiske oversikter.....	111
4.2.1 Økonomisk oversikt drift	111
4.2.2 Økonomisk oversikt investering	113
4.2.3 Anskaffelse og anvendelse av midler	114
4.2.4 Balansen	115
4.2.5 Regnskapsskjema 1A Drift	117
4.2.6 Regnskapsskjema 1 B – Rammeområdene	118
4.3 Investeringsregnskapet	119
4.3.1 Hovedtrekk	119
4.3.2 Regnskapsskjema 2A - Investering	119
4.3.3 Finansiering av investeringsprosjektene	120
4.3.4 Investeringer i anleggsmidler	121
4.3.5 Om prosjektene	122
4.4 Noter	136
4.4.1 Kretsløp 1 – Arbeidskapitalen.....	136
4.4.2 Kretsløp 2 – Egenkapitalen	137
4.4.3 Kretsløp 3 - Anleggsmidler og langsiktig gjeld	137
4.4.4 Note 2 – pensjon	138
4.4.5 Note 3 Kommunens garantiansvar pr.31.12.2019.....	139
4.4.6 Note 4 Fordringer og gjeld til kommunale foretak, bedrifter og samarbeid jfr. kommuneloven �� 11 og 27	139
4.4.7 Note 5 Aksjer og andeler i varig eie > 5.000	140
4.4.8 note 6 avsetninger og bruk av Fond	140
4.4.9 Note 7 Kapitalkonto.....	142
4.4.10 Note 10 Nøkkeltall 12 siste år.....	143
4.4.11 Note 12 Minimumsavdrag	144
4.4.12 Note Etterkalkyle selvkostområdene	146

Tabelloversikt

Tabell 1 Befolkningsendringer.....	19
Tabell 2 Fødte pr 1000 innbyggere	20
Tabell 3 Befolkningssammensetning.....	20
Tabell 4 Befolkning pr grunnkrets	21
Tabell 5 Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	21
Tabell 6 Befolkningsfremskrivning 2021 – 2040 MMMM-alternativet (SSB 07459).....	22
Tabell 7 Prosentvis endring fra faktiske tall 01.01.20	22
Tabell 8 Mottakere av uføreytelser 2016-2018 (Kommunehelsa)	24
Tabell 9 Utdanningsnivå (SSB 09429).....	25
Tabell 10 Frafall videregående skole (SSB 10972).....	25
Tabell 11 Foreldrenes utdanningsnivå (Kommunehelsa).....	25
Tabell 12 Gjennomføringsgrad etter studieretning (SSB 10973)	26
Tabell 13 Standpunkt karakterer 10. årstrinn (Skoleporten)	26
Tabell 14 Grunnskolepoeng for 10. trinn	26
Tabell 15 Elevundersøkelsen 2018-2019 (Skoleporten).....	27
Tabell 16 Elevundersøkelsen 2019-2020 (Skoleporten).....	27
Tabell 17 SSBs likestillingsindeks (SSB 09292).....	28
Tabell 18 Lovbrudd anmeldt per 1 000 innbyggere (årlig gjennomsnitt) Kilde SSB 08487	28
Tabell 19 Personer drept eller skadd i veitrafikkulykker (SSB 12044).....	29
Tabell 20 Inntekt etter skatt, median (kr.) (SSB 06944) Oppdatert	29
Tabell 21 Fordeling av husholdninger etter inntekt (SSB 07183).....	30
Tabell 22 Andel husholdninger (SSB 06070)	30
Tabell 23 Sivilstand (SSB 03027).....	31
Tabell 24 Arbeidsmarkedsstatistikk (Kilde: NAV)	31
Tabell 25 Utpendling fra Lillesand (SSB 03321).....	32
Tabell 26 Innpendling til Lillesand (SSB 03321).....	32
Tabell 27 Sysselsatte i næringsgrupper i Lillesand kommune (SSB 12539).....	33
Tabell 28 Boliger 2018-2019 (SSB 06265)	34
Tabell 29 Fullførte boliger (SSB 05940)	34
Tabell 30 Klimagassutslipp 2009-2017 tonn CO2 ekv. (Miljødirektoratet)	35
Tabell 31 Nettoforbruk av elektrisk kraft (GWh) (SSB 10314)	36
Tabell 32 Energikostnader kommunale bygg.....	37
Tabell 33 Bredbåndsdekning (Kile NKOM)	37
Tabell 34 Antall ladestasjoner (NOBIL).....	37
Tabell 35 Arealbruk og arealressurser (km ²) (SSB 09594).....	38
Tabell 36 Strandsoneareal på fastlandet inkludert øyer med fastlandsforbindelse (SSB).....	39
Tabell 37 Bygninger i strandsonen (SSB 06505).....	39
Tabell 38 Oversikt over kommunens eierskap	41
Tabell 39 Antall årsverk innen ulike grupper pr 31.12.	45
Tabell 40 Fordeling av årsverk for engasjementer/prosjekter pr. 31.12.	45
Tabell 41 Fordeling av årsverk for vikariater pr 31.12.	45
Tabell 42 Årsverk pr rammeområde pr. 31.12 – faste og foreldrepermisjon	46
Tabell 43 Kjønnsfordeling ansatte i organisasjonen som helhet	46
Tabell 44 Kjønnsfordeling innen ledelse (rådmannens ledergruppe og enhetsledelse)	46
Tabell 45 Gjennomsnittlig stillingsprosent for fast ansatte	47
Tabell 46 Antall fast ansatte i deltidsstillinger	47
Tabell 47 Antall fast ansatte i deltidsstillinger fordelt på sektor	47
Tabell 48 Gjennomsnittsalder fast ansatte pr sektor	47
Tabell 49 Gjennomsnittsalder fast ansatte menn og kvinner	47
Tabell 50 Aldersgruppering fast ansatte	48
Tabell 51 Antall ansatte 56+ pr sektor	48
Tabell 52 % sykefravær pr tertial	48
Tabell 53 Differensiert % sykefravær	48
Tabell 54 % sykefravær fordelt mellom kvinner og menn pr tertial	49
Tabell 55 Meldte personskader	49

Tabell 56 Lønnsstigning.....	50
Tabell 57 Fra aktiv til pensjonist.....	51
Tabell 58 Folkevalgte.....	57
Tabell 59 KOSTRA funksjoner politisk styring.....	57
Tabell 60 Oversikt over politiske utvalg frem til valget.....	57
Tabell 61 Oversikt over politiske utvalg etter valget.....	58
Tabell 62 Kommunevalget	58
Tabell 63 Valgresultat kommunevalget (Kilde Valg.no)	58
Tabell 64 Mobbeombudet	59
Tabell 65 Rådmann med stab.....	60
Tabell 66 KOSTRA funksjoner administrasjon	60
Tabell 67 Sektor for helse og kultur	65
Tabell 68 Netto driftsutgifter KOSTRA funksjoner Helse og omsorg.....	66
Tabell 69 KOSTRA-analyse helse og omsorg	66
Tabell 70 Vedtakstimer og antall henvendelser.....	69
Tabell 71 Opphold døgn nødboliger	70
Tabell 72 Nøkkeltall Enhet for omsorg sentrum	73
Tabell 73 Oversikt over utvikling 2016 - 2019 BPA	74
Tabell 74 KOSTRA-analyse barnevern	75
Tabell 75 KOSTRA-analyse sosialtjeneste.....	77
Tabell 76 Netto driftsutgifter pr funksjon kultur.....	77
Tabell 77 KOSTRA-analyse kultur	79
Tabell 78 KOSTRA oversikt kirke.....	80
Tabell 79 Sektor for skole og barnehage - skole og PPT.....	83
Tabell 80 Netto driftsutgifter pr funksjon grunnskole	83
Tabell 81 KOSTRA-analyse grunnskole.....	84
Tabell 82 Elever i kommunale grunnskoler (kilde: Skoleporten) Oppdatert.....	84
Tabell 83 Kulturskolen.....	86
Tabell 84 Sektor skole og barnehage - Barnehage	92
Tabell 85 Netto driftsutgifter pr funksjon barnehage.....	92
Tabell 86 KOSTRA-analyse barnehage	93
Tabell 87 Antall barn pr alder barnehage i 2019 Utdanningsdirektoratet	93
Tabell 88 Utvikling i antall barn Kilde Utdanningsdirektoratet	94
Tabell 89 Saker behandlet etter plan- og bygningsloven.....	100
Tabell 90 Sektor for tekniske tjenester	101
Tabell 91 Netto driftsutgifter pr funksjon Teknisk	102
Tabell 92 KOSTRA-analyse plan og bygg	103
Tabell 93 Sakstyper vedtak byggesaksavdelingen.....	104
Tabell 94 Antall vedtatte planer.....	104
Tabell 95 Selvkostgrad	104
Tabell 96 KOSTRA-analyse eiendomsforvaltning	105
Tabell 97 Netto driftsresultat 2013-2019.....	108
Tabell 98 Fondsavsetninger i 1000 kr.....	109
Tabell 99 Gjeldsutvikling i 1000 kr.	109
Tabell 100 KOSTRA oversikt regnskap.....	110
Tabell 101 Økonomisk oversikt – drift	111
Tabell 102 Økonomisk oversikt investering	113
Tabell 103 Anskaffelse og anvendelse av midler	114
Tabell 104 Regnskapsskjema 1A	117
Tabell 105 Regnskapsskjema 1B, drift pr. rammeområde	118
Tabell 106 Regnskapsskjema 2A – investering.....	119
Tabell 107 Finansiering av prosjektene.....	120
Tabell 108 Regnskapsskjema 2B - fordeling av investeringer i anleggsmidler	121
Tabell 109 IKT hovedprosjekt.....	123
Tabell 110 Hovedprosjekt bygg.....	128
Tabell 111 Hovedprosjekt VA.....	131
Tabell 112 Hovedprosjekt kommunalteknikk	132

Tabell 113 Prosjekter med inntekter/bruk av fond.....	135
Tabell 114 Kretsløp 1 Arbeidskapitalen	136
Tabell 115 Kretsløp 2 Egenkapitalen	137
Tabell 116 Kretsløp 3 Anleggsmidler og langsiktig gjeld	137
Tabell 117 Pensjon	138
Tabell 118 Kommunens garantiansvar.....	139
Tabell 119 Fordringer og til kommunale foretak mm	139
Tabell 120 Aksjer og andeler i varig eie.....	140
Tabell 121 Avsetninger og bruk av fond.....	140
Tabell 122 Avsetninger og bruk av avsetninger	141
Tabell 123 Kapitalkonto	142
Tabell 124 Nøkkeltall de siste 12 år	143
Tabell 125 Minimumsavdrag.....	144
Tabell 126 Etterkalkyle selvkostområdene	146

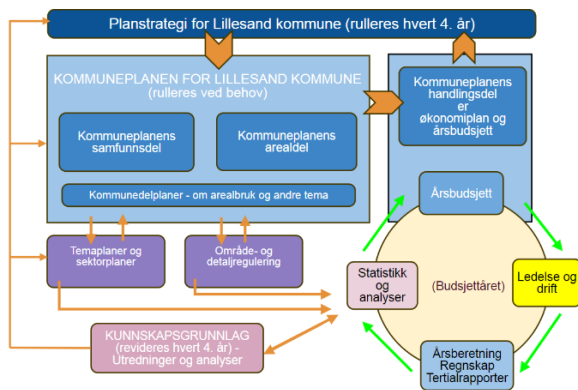
Figuroversikt

Figur 1 Plansystemet i Lillesand kommune	10
Figur 2 Årlige befolkningsendringer	19
Figur 3 De vanligste årsakene til uføretrygd nasjonale tall pr 2014. Kilde NAV	24
Figur 4 Utvikling av anmeldte lovbrudd i Lillesand	29
Figur 5 Driftsinntekt fordelt på inntektsart.....	108
Figur 6 Driftsutgifter fordelt på utgiftsart	108
Figur 7 Netto driftsresultat 2014-2019	108
Figur 8 Fordeling fast lån og flytende lån	110

1. OVERORDNET DEL

1.1 KOMMUNEPLANEN

Kommuneplanen er det viktigste styringsdokumentet for kommunens politiske og administrative ledelse. Kommuneplanen skal vise hvordan kommunen vil håndtere utfordringer knyttet til samfunnsutviklingen på lang sikt, og gjennom handlingsdelen også på kort sikt.

Figur 1 Plansystemet i Lillesand kommune

Kommuneplanens samfunnsdel ble revidert i 2017-2018 og vedtatt av bystyret i desember 2018. Lillesand kommunes visjon er "Unik, trygg og skapende."

Visjonen er ikke uttrykk for en målbar størrelse, men skal si noe om hva vi beveger oss mot. For å komme dit, arbeider vi i samsvar med strategiene, og innfrir målene underveis. Vi kan dermed si at visjonen beskriver tilstanden når målene er innfridd.

Visjonen skal likevel gjenspeile noe av virkeligheten i kommunen og være gjenkjennelig.

Vi ønsker at «Unik, trygg og skapende» bidrar til økt tilhørighet, identitetsfølelse og finner gjenklang hos innbyggerne i kommunen vår. Lillesand kommunes visjon er godt forankret i organisasjonen og brukes i mange sammenhenger.

Unik	Kultur og identitet kommer til uttrykk gjennom innbyggerne og kommunens historiske miljø, natur og kysthistorie.
Trygg	Trygghet skapes gjennom forutsigbarhet, inkluderende fellesskap og tilhørighet.
Skapende	Lillesand er en fremoverlent kommune i utvikling.

Organisasjonens verdier er: åpenhet, respekt og humor.

Åpenhet	Vi ivaretar at Lillesand er en åpen kommune
Respekt	Vi viser respekt overfor alle.
Humor	Vi bruker humor, i kombinasjon med åpenhet og respekt.

I kommuneplanen har vi tre hovedsatsingsområder:

Identitet og bærekraftig utvikling

Lillesands tydelige identitet er det historiske bysentrum, kysten, Blindleia, uthavnene og omkringliggende heier. Vi er en attraktiv, fremoverlent og næringsvennlig kommune, og er en aktiv og viktig aktør i en større bo- og arbeidsmarkedsregion.

Vi vil videreutvikle Lillesand som bysentrum og ta vare på kommunens unike kvaliteter. Vi sikrer nødvendig kompetanse og tar vår del av klimaansvaret innenfor bærekraftige økonomiske rammer.

Folkehelse, livsmestring og tilhørighet

Lillesand kommune skal være en sosial bærekraftig kommune hvor innbyggerne opplever livsmestring, trygghet og fellesskap. Et inkluderende samfunn hvor alle føler tilhørighet, føler seg nyttige og opplever mening, er viktig for trivsel, livskvalitet og helse for hver enkelt. Vi skal være en kommune med gode oppvekstvilkår, som er et

godt sted å bo for alle og med inkluderende møteplasser uansett interesse og alder. Dette samfunnet skaper vi i fellesskap med innbyggerne, frivillige organisasjoner og næringslivet.

Organisasjon for fremtiden

Lillesand kommune er til for innbyggerne. Vårt samfunnsoppdrag er å levere gode tjenester og å sikre god samfunnsutvikling. Innbyggernes forventninger til kommunens tjenesteleveranser vil trolig øke mer enn kommunens inntekter. For å løse fremtidens utfordringer og sikre godt omdømme må vi ha en organisasjon som er innovativ, opptatt av forbedring og har kompetente medarbeidere. Verdiane åpenhet, respekt og humor er styrende for de ansattes arbeid.

1.1.1 KOMMUNEPLANENS MÅL OG STRATEGIER

1. Identitet og bærekraftig utvikling

1.1 Lillesand kommune har en tydelig identitet med unike kvaliteter

- Vi satser på Lillesand som helårsby med et levende og attraktivt sentrum; samtidig som at vi ivaretar det historiske preget
- Vi tar vare på og utvikler uthavner og Blindleia med tanke på rekreasjon, formidling av kystkultur og bevaring av kulturmiljø
- Vi utvikler Høvågs og Justøyas egenart
- Vi satser på et aktivt kulturliv for å styrke identiteten og bidra til næringsutvikling
- Vi forvalter og benytter kommunens naturkvaliteter på en god måte og tilrettelegger for friluftsliv for alle

Viktige tiltak og resultater i 2019:

- Lillesand kommune er en attraktiv kommune å bo og arbeide i. I 2019 var befolkningsveksten på 0,8 %, som er noe høyere enn veksten på landsbasis. Veksten er i hovedsak netto innflytting.
- Det er etablert et sentrumsforum med ulike aktører for å tenke helhetlig rundt utvikling av sentrum.
- Skjærgårdstjenesten ivaretar friluftsområdene i skjærgården og tilrettelegger for et aktivt friluftsliv
- Lillesand kommune sammen med frivillige, opparbeider og vedlikeholder et omfattende nett av turstier
- Det er utarbeidet en kulturminne- og museumsplan for Lillesand kommune
- Det har vært arbeidet med detaljreguleringen av helårs gågate i sentrum
- Det er inngått partnerskapsavtale med nettverkssamarbeidet Bynett Sør, som er en arena og møteplass for by- og stedsutvikling og smart mobilitet på Sørlandet.
- Lillesand kommune kjøpte marinaen på Kokkenes og har støttet utskifting av tankanlegget i Brekkestø

1.2 Lillesand kommune er en attraktiv arena for næringsutvikling med grønn og bærekraftig næringsvirksomhet

- Vi legger til rette for varierte og gode bomiljøer
- Vi sikrer attraktive og tilgjengelige næringsarealer
- Vi deltar aktivt i regionalt og nasjonalt samarbeid med tanke på kompetanse og næringsutvikling
- Vi arbeider for å ligge i forkant med digitalisering og med en godt tilrettelagt teknisk infrastruktur
- Vi arbeider for å være en innovasjonsarena
- Vi sikrer rask og forutsigbar utøvelse av offentlig myndighet; særlig i plan- og byggesaksbehandling
- Vi stimulerer til miljøvennlige løsninger for all næringsvirksomhet både ved etablering og tilrettelegging
- Vi jobber aktivt for å opprettholde en levende kyst og bærekraftige marine næringer

Viktige tiltak og resultater i 2019:

- Kommunen tilrettelegger for næringsutvikling gjennom å opparbeide attraktive næringsarealer, og det ble det solgt flere tomter i Sørlandsparken Øst. Det har også vært arbeidet med å tilrettelegge for salg av kommunale eiendommer på Skallodden, Stykkene og Gaupemyr.
- Kommunen har stort fokus på internkontroll og saksbehandlingstid med tanke på myndighetsutøvelse, spesielt innen plan- og byggesaksbehandling.
- Kommunen følger anbefalinger med tanke på areal- og transportplanlegging som tilsier økt tetthet og bygging langs transportakser.
- Utbygging av fiber til innbyggere i Høvåg.

1.3 Lillesand er grønn kommune som er pådriver for klimatilpasning og omstilling til lavutslippssamfunnet

- Vi jobber for at innbyggere har frisk luft, og sikrer rent vann
- Vi tilrettelegger for miljøvennlig transport
- Vi bygger tett og sikrer høy arealutnyttelse i senterområder og nær kollektivaksene
- Vi er pådrivere for klimavennlig bygging, og tre skal fortrinnsvis brukes i alle kommunale prosjekter
- Vi jobber for økt kompetanse om klimautfordringene og vi klimatilpasser infrastrukturen i kommunen

Viktige tiltak og resultater i 2019:

- Kommunen har fokus på rent drikkevann gjennom hovedplan for vann og avløp 2020-2031
- Kommunen er medlem av KIMO og Blå Vekst Agder
- I våre byggeprosjekter vurderer vi klimavennlig bygging, og da fortrinnsvis i tre.
- El-biler utgjør 12 % av alle personbiler i Lillesand, som sammen med Kristiansand har størst andel el-biler på Agder. Det er en økning i antall el-biler på 27 % fra 2018.
- Det er 302 ladestasjoner for elbiler i Lillesand kommune
- Lillesand kommune har de siste årene gjennomført betydelige ENØK-tiltak i sine bygg. Energiutgifter pr. m² kommunalt eide bygg ligger i 2019 på 30 % under landsgjennomsnittet

2. Folkehelse, livsmestring og tilhørighet

2.1 Alle innbyggere opplever livsmestring, opplever seg nyttige og har innflytelse på eget liv

- Vi sikrer tidlig innsats i alt vi gjør og for alle livsfaser
- Vi fremmer livsmestring, og fysisk og psykisk helse gjennom hele livsløpet
- Vi har enkeltindividets styrke, målsetting og muligheter i fokus

Viktige tiltak og resultater i 2019:

- Det er utarbeidet ny plan for helse og omsorg.
- Ny boligsosial handlingsplan ble vedtatt av bystyret.
- Deltakelse i SIO har gitt kommunen mulighet til økt satsing på utvikling av tjenestene, kompetanseheving, heltidskultur og velferdsteknologi.
- Alle trykksalarmer er skiftet ut til digitale alarmer som er koblet opp til responscenter. Dette har gitt vesentlig reduksjon i antall oppkall til hjemmetjenesten.
- SIO-prosjektet har gitt mulighet til å satse på tidlig innsats på flere områder innen helse- og omsorgstjenesten, bl.a. innsatsteam, oppsøkende hjemmebesøk og dagsentertilbud for demente
- Omsorg sentrum og Omsorg Høvåg er resertifisert som «Livsgledehjem». Omsorgstjenesten har fokus på å tilrettelegge for aktiv deltakelse gjennom fysisk, sosial og kulturell aktivitet.
- Det er opprettet et tverrfaglig sammensatt innsatsteam med fysioterapeut, ergoterapeut og sykepleier. Innsatsteamet har som mål å redusere presset på kommunale tjenester ved å gå inn så tidlig som mulig for å begrense behovet.
- Kommunen legger stor vekt på tidlig innsats rettet mot barn og unge gjennom forsterket innsats både på helsestasjon, i barnehager, skole og overfor familier.
- Gjennom NAV-sosial, er det etablert en rekke virkemidler for å motvirke sosial ulikhet og utjevne levekårsforskjeller. Arbeidsfellesskapet Tjenesten er styrket med økt bemanning, og gir et tilbud til ungdom som har sosial stønad og gått uvirksom.
- Kulturenheten og SLT har jobbet tett med ungdom for å utvikle arenaer som ungdom selv kan bidra med å styre og utvikle
- BTI (Bedre Tverrfaglig Innsats) er innført som samarbeidsmodell og vil sette kommunen i bedre stand til tidlig å identifisere og igangsette tiltak for sårbare barn og unge. Det er utarbeidet digital handlingsveileder med maler og rutiner, som vil standardisere samarbeidet rundt barn og unge for involverte tjenester.
- Familiesenteret i Lillesand er et forebyggende lavterskeltilbud for barn/unge og deres familier.
- Frisklivssentralen organiserer og holder kurs med fokus på endring av levevaner og lære å mestre og leve med kroniske sykdommer.
- Kommunen er med i den nasjonale satsingen, Program for folkehelsearbeid i kommunene 2017-2027. I Lillesand jobbes det med *Helsefremmende barnehager og skoler*, hvor målsetningen er å fremme psykisk helse og livskvalitet blant barn og unge.
- Teknisk sektor bidrar til livsmestring gjennom å tilby oppgaver og arbeid til mennesker som har falt utenom ordinært arbeidsliv en periode av livet.

2.2 Alle innbyggere har mulighet til å bidra og delta i fellesskapet

- Vi jobber aktivt for å motvirke sosial ulikhet og bidrar til utjevning av levekårsforskjeller
- Vi arbeider for at innbyggere som faller utenfor de formelle, etablerte støtteordninger identifiseres og blir tatt vare på.
- Vi tilrettelegger for gode fysiske, sosiale og kulturelle møteplasser som fremmer deltakelse og fellesskap
- Vi sikrer god informasjon om våre tjenester og tilrettelegger for åpne og inkluderende medvirkningsprosesser
- Vi jobber for at alle kan få mulighet til å delta i frivillig arbeid etter eget ønske og interesse
- Vi satser på inkludering, og for å motvirke utenforskap arbeider vi for at alle er inkludert i fritid og i arbeid

Viktige tiltak og resultater i 2019:

- I arbeidet med revisjon av plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet har det vært fokus på tilrettelegging for møteplasser som fremmer deltakelse og fellesskap.
- Kommunen bidrar til livsmestring gjennom å tilby oppgaver og arbeid til mennesker som har falt utenom ordinært arbeidsliv en periode av livet. Det gir dem mestringfølelse og arbeidserfaring.
- Frivilligsentralen har gjennom sin satsning bidratt til å utvikle fellesskap, sosial og meningsfylt frivillig aktivitet for og blant enkeltpersoner og grupper.
- Det er opprettet en tverrfaglig arbeidsgruppe (knutepunktfunksjon) som skal ha oversikt over, og bidra til å koordinere det frivillige og offentlige arbeidet i kommunen som er rettet mot barn i lavinntektsfamilier.
- Opplevelseskortet skal bidra til inkludering og utjevning av sosial ulikhet mellom barn og unge. Opplevelseskortet gir barn og unge i familier med lav inntekt mulighet til å delta i aktiviteter de ellers ikke hadde hatt råd eller mulighet til.

2.3 Lillesand kommune er en god kommune å vokse opp i

- Vi sikrer helsefremmende barnehager og skoler, med et inkluderende læringsmiljø hvor alle barn og unge blir sett og anerkjent for sine ressurser
- Vi arbeider for et mangfoldig fritidstilbud for barn og unge, uten betydelige økonomiske terskler for deltakelse
- Vi jobber for at barn som vokser opp under svake økonomiske og sosiale kår får muligheter til å bidra og delta i fellesskapet
- Vi sikrer nulltoleranse mot krenkelser og mobbing, og forebygger vold i nære relasjoner
- Vi sikrer et helhetlig og tverrfaglig tjenestetilbud med utgangspunkt i individets forutsetninger og medvirkning
- Vi jobber for å redusere bruk av rusmidler

Viktige tiltak og resultater i 2019:

- I regi av kulturenheten og SLT, har det vært jobbet tett med ungdom for å utvikle arenaer hvor ungdom selv kan bidra med å styre og utvikle. Sjøsportbygget har fungert som ungdomshus.
- Kommune har eget mobbeombud som har fått utvidet stilling i 2019
- Det er opprettet en ny stilling som ungdomskontakt
- Enhet for psykisk helse og rus har etablert tiltak og arenaer som har fokus på samskaping med innbyggere og brukere, bl.a. gjennom Dagsen og Rammeverket.
- Lillesand er med som designkommune (og pilot) i utvikling av en modell for ivaretagelse av voldsutsatte barn og familier
- Fokus på trygghet for alle borgere, der Trygghetsvandring er benyttet i områdene på og ved Springvannstemmen og Borkedalen skole.
- Lillesand kommune har Veileder *Hvordan håndtere bekymring for radikaliserings og voldelig ekstremisme*
- Helsestasjonstilbudet og skolehelsetjenesten er styrket.
- Jordmortjenesten har fått økt stillingsressurs med tilskuddsmidler fra Helsedirektoratet.
- Russen ble tilbudt meningokokkvaksine med høy deltakelse.
- I Lillesand kommune har 2,9 % av alle barn, i alderen 0-22 år, barnevernstiltak. Det er 24 % mindre enn landet som helhet. Andelen barn med barnevernstiltak var stabil sammenlignet med 2018.
- Ungdom (18-30 år) er en prioritert målgruppe i NAV. NAV Lillesand har eget ungdomsteam som er organisert slik at det arbeides helhetlig på tvers av kommunale og statlige ansvarsområder.

- Det har vært en nedgang på antall sosialhjelpsmottakere innenfor samtlige måleindikatorer knyttet til mottakere av økonomisk sosialhjelp (KOSTRA) fra 2018 til 2019.
- Kvalitetsplan for barnehage og skole i Lillesand kommune 2016-2020 har fokus på sosial og emosjonell kompetanse og språk. Det er startet opp et arbeid for å utarbeide et nytt rammeverk for livsmestring og læring.

2.4 Innbyggerne har kompetanse som samsvarer med fremtidens behov

- Vi sikrer god utdanning og fremmer muligheter for livslang læring for alle
- Vi arbeider for at alle får muligheten til å fullføre videregående skole
- Vi sikrer økt arbeidsdeltakelse blant unge

Viktige tiltak og resultater i 2019:

- Ved utgangen av 2019 hadde kommunen 1,7 % helt arbeidsledige. Dette er noe høyere enn på samme tid i 2018, men ledigheten er 23 % under landsgjennomsnittet
- Lillesand er en av kommunene på Agder med høyest utdanningsnivå, men vi har lavere andel med universitets- og høyskoleutdanning enn landsgjennomsnittet.
- Frafallet i videregående skole for elever bosatt i kommunen har gått ned med 26 % siden 2010-2012, og er under fylkes- og landsgjennomsnittet.
- Grunnskolepoeng for 10. trinn er i 2018-2019 over landsgjennomsnittet. Det er en bedring i karakternivået fra 2017-2018 til 2018-2019.
- Utvidelse av Lillesand ungdomsskole fra 4 til 6 paralleller er påbegynt
- Det er utredet alternativer for ny barneskole i sentrum og etterbruk av Brentemoen skole

3.0 Organisasjon for fremtiden

3.1 Lillesand kommunes politikere og medarbeidere har innbyggernes behov i fokus

- Vi har bevissthet om at vi er til for innbyggerne og i all oppgaveløsning har vi innbyggerperspektivet med oss
- Vi følger kommunens overordnede mål, visjon og verdier og ivaretar en høy etisk standard
- Vi sikrer likestilling, inkludering og mangfold

Viktige tiltak og resultater i 2019:

- Det er gjennomført ulike former for brukermedvirkning som brukerundersøkelser, temamøter og åpne høringer
- Lillesand kommunes overordnede mål, visjon og verdier har vært tema på ledersamling

3.2 Lillesand kommune er en profesjonell og attraktiv arbeidsgiver med tydelig ledelse og godt kvalifiserte medarbeidere

- Vi vektlegger en fremtidsrettet arbeidsgiverpolitikk
- Vi har ansatte som opplever mestring og mening i sin arbeidshverdag og har en klar ansvars- og rolleforståelse
- Vi arbeider i nært samarbeid med tillitsvalgte og vernetjenesten
- Vi sikrer felles forståelse for og forpliktelse av hvordan en helhetlig, tydelig og strategisk ledelse utøves
- Vi har en utstrakt bruk av delegering og beslutninger tas på lavest mulig nivå
- Vi har, rekrutterer og beholder kompetente ansatte, og sikrer løpende kompetanseutvikling
- Vi utvikler en heltidskultur og høy grad av nærvær
- Vi arbeider for å tilby flere lærling- og praksisplasser

Viktige tiltak og resultater i 2019:

- Rådmannens lederteam har hatt fokus på lederutvikling for alle ledere i kommunen med personalansvar.
- Kommunen har satt i gang et prosjekt for å fremme en heltidskultur i kommunen.
- Rådmannen møter tillitsvalgte og hovedverneombud hver måned. I tillegg er hovedtillitsvalgte representert i arbeids- og prosjektgrupper som etableres.
- Det holdes interne kurs hvor ansatte styrker sin kompetanse i bruk av fagsystemer og rutiner. Ansatte har deltatt i eksterne kurs, samt etter- og videreutdanning i tråd med enhetenes behov.
- I 2019 økte antall lærlinger fra 12 til 18
- Lillesand kommune hadde et sykefravær på 7,7 % som er det samme som i 2018.

3.3 Lillesand kommune har fremtidsrettede tjenester av høy kvalitet

- Vi arbeider for å gi riktige tjenester ut fra definerte krav, innbyggernes behov og de ressursrammene vi har
- Vi etterlever en helhetlig internkontroll
- Vi ivaretar vårt ansvar for beredskap og krisehåndtering med et risikobilde i stadig endring

Viktige tiltak og resultater i 2019:

- Rutiner og digitalt skjema for varsling av kritikkverdige forhold ble vedtatt i 2018 og varslingsgruppe etablert. Det er behandlet to varslings saker i 2019.
- Kommunen har et personvernombud i henhold til ny lov om behandling av personopplysninger.
- Revisjon av kommunens helhetlige ROS-analyse er startet opp og ferdigstilles i 2020.
- Igangsatt et internkontroll-prosjekt for Enhet for teknisk forvaltning – prosjektet videreføres i 2020.

3.4 Lillesand kommune benytter ressursene smart og bærekraftig

- Vi satser på digitalisering og innovasjon for å oppnå optimal oppgaveløsning
- Vi samarbeider med innbyggerne, frivilligheten og næringslivet om gode løsninger
- Vi sikrer bærekraftig økonomisk utvikling og handlefrihet gjennom god økonomisk planlegging og styring. Med bærekraftig økonomi mener vi et netto driftsresultat på 2 %, et disposisjonsfond på 5 % og en langsiktig gjeld utenom pensjonsforpliktelser på 120 % av brutto driftsinntekter
- Vi legger til rette for innovative løsninger ved offentlige anskaffelser
- Vi vektlegger miljøvennlige løsninger og unngår sosial dumping ved offentlig anskaffelser

Viktige tiltak og resultater i 2019:

- Ny innbyggerportalløsning og utvikling av innhold; publiseres januar 2020. Sikrer klart språk, universell utforming og innbyggernes behov
- Min Side for innbyggerne
- Digital post og digitalt arkiv i de fleste fagsystemer innen helsesektoren
- Meglerpakker delvis automatisert
- Innføring av Acos Websak Fokus; oppgradering av kommunens sak- og arkivsystem.
- Innføring av Acos Eiendom; modul for saksbehandling av plan og byggesaker
- Lillesand kommune har i 2019 et netto driftsresultat på -0,13 %, et disposisjonsfond på 5 % og en langsiktig gjeld utenom pensjonsforpliktelser på 135 % av brutto driftsinntekter.
- I 2019 har kommunen byttet innkjøps samarbeid fra Kristiansandsregionen til «Offentlige fellesanskaffelser Agder (OFA). Kommunen har styrket sin kapasitet og kompetanse på innkjøp.
- Lillesand kommune har i 2019 tatt i bruk en prosjektmetodikk som bygger på Difi's prosjektveiviser. Metodikken brukes på store byggeprosjekter, men også mindre prosjekter.

1.2.1 Hovedutfordringer - Sammendrag

1. Befolkningsutvikling og sammensetning

- Avtagende befolkningsvekst 0,8 % sammenlignet med de siste årene
- Nedgang i netto innflytting til kommunen
- Antall fødsler går ned (ligger nå under både fylke og land)
- Størst vekst i aldersgruppen 13-15 år – nedgang i aldersgruppene 1-5 år og 6-12 år
- Stor vekst i aldersgruppen 80-89 år
- Høyere forventet levealder enn landet for øvrig (spesielt for menn)

2. Levekår og folkehelse

Oppvekst- /levetår

- Lillesand kommune har fortsatt en stor del unge uføre i alder 18-44 år (over landsgjennomsnittet)
- Frafall fra videregående har gått ned de senere årene
- Færre ungdom som mener det er trygt i nærmiljøet enn fylket og landet (Ungdata)
- Større andel (20-66 år) som får støtte til livsopphold enn fylket og landet
- Ungdom mener det er dårlig kollektivtilbud (Ungdata)

Psykisk helse

- Lillesand kommune er den kommunen på Agder med størst andel elever som har følt seg ensomme. Andelen i Lillesand er 26 % større enn landsgjennomsnittet og har økt betydelig sammenlignet med Ungdata-undersøkelser i 2013 og 2016.
- Andel ungdomsskoleelever som er mye plaget av depressive symptomer, har økt fra 6 % i 2013 til 21 % i 2019.
- Andel personer med psykiske symptomer og lidelser i Lillesand kommune ligger 7 % over landsgjennomsnittet, men utviklingen i kommunen er stabil.

Skole

- Trivsel på skolen (10. trinn) – på landsgjennomsnittet
- Mobbing – ligger over både fylke og landsgjennomsnittet
- Ungdom utsatt for mobbing har økt ca. 5 % (Ungdata)
- Høyt antall på laveste mestringsnivå i lesing 5. trinn (over både fylke og land)
- Høyt antall på laveste mestringsnivå regneferdighet på 5. trinn (over både fylke og land)
- Grunnskolepoeng har økt og ligger over fylket og landsgjennomsnittet

3. Næringsliv og sysselsetting

- Mindre arbeidsledighet enn fylket og landet for øvrig
- 48 % av de yrkesaktive i Lillesand jobber i egen kommune
- 46 % av de som arbeider i Lillesand pendler inn i kommunen
- Størst ut- og innpendling til Kristiansand
- Det er flest ansatte i helse- og omsorgstjenester, varehandel og industri

4. Langsiktig arealbruk - boligbygging

- Det ble bygd 79 nye boliger i 2019 - halvparten av disse var leiligheter
- 71 % av boligene er eneboliger

5. Miljø og klima

- Utslipp av CO2 i Lillesand har økt med 23 % fra 2009. Størst økning innen oppvarming og industri.
- Forbruket av elektrisk kraft har økt med 8 % fra 2015.

- Energiforbruket per m2 kommunalt eide bygg ligger 30 % under landsgjennomsnittet.

6. Transport og infrastrukturutbygging

- Det finnes 102 ladestasjoner for elbiler i Lillesand. Det er 71 flere enn i 2016.
- 67 % av husstander i kommunen har nå tilgang til bredbånd med hastighet på 100 Mbit/s eller mer.

7. Kommunal tjenesteyting og forvaltning, og utfordringene framover innen kommunens tjenesteområder

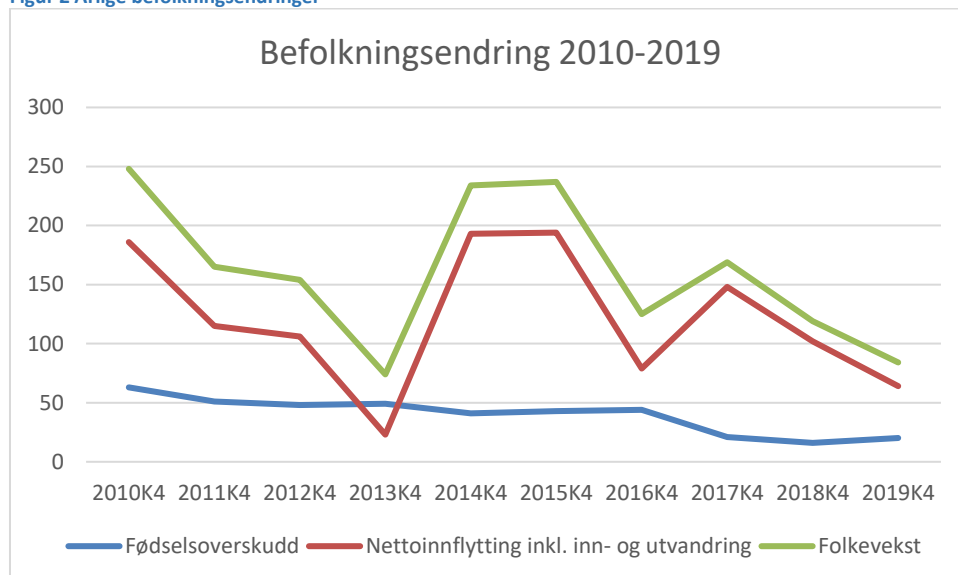
- Netto driftsresultat er -0,13 % av brutto driftsinntekter
- Disposisjonsfondet utgjør ca. 5 % av brutto driftsinntekter
- Netto lånegjeld utgjør 135 % av brutto driftsinntekter

1.2.2 BEFOLKNING

Befolkningsvekst

Pr 31.12.2019 har Lillesand 11 074 innbyggere; 84 flere enn på samme tid i 2018. Det utgjør 0,8 % befolkningsvekst. I 2018 var befolkningsveksten på 119 personer, eller 1,1 %. På landsbasis økte befolkningen med 0,7 %. Kommunens vekstmål er en årlig befolkningsvekst på inntil 1,3 %. Dette er en befolkningsvekst som normalt vil være håndterbar for tjenesteområdene uten at det skal gå på bekostning av kvalitet og tilbud. De senere år har den årlige befolkningsveksten vært betydelig høyere.

Figur 2 Årlige befolkningsendringer

Tabell 1 Befolkningsendringer

	2018	2019	Endring	Prosent
Befolkning 1. januar	10871	10990	119	1,1 %
Fødte	104	99	-5	-4,8 %
Døde	88	79	-9	-10,2 %
Fødselsoverskudd	16	20	4	25,0 %
Innvandring	89	49	-40	-44,9 %
Utvandring	39	29	-10	-25,6 %
Innflytting, innenlandsk	518	495	-23	-4,4 %
Utflytting, innenlandsk	466	451	-15	-3,2 %
Nettoinnflytting inkl. inn- og utvandring	102	64	-38	-37,3 %
Folkevekst	119	84	-35	-29,4 %
Befolkning ved utgangen av året	10990	11074	84	0,8 %

Befolkningsveksten i 2019 kan forklares med 24 % fødselsoverskudd og 76 % nettoinnflytting. Figuren viser at fødselsoverskuddet har vært relativt stabilt de senere år, men har avtatt fra 2016. I 2019 ble det født 99 personer mot 104 i 2018. Det ga et fødselsoverskudd på 20 personer. I 2018 var fødselsoverskuddet på 16 personer.

Det som i hovedsak forklarer endringene i befolkningsveksten er netto innflytting til kommunen med 64 personer. I 2019 bestod nettoinnflytting av netto innvandring 20 personer og netto innenlandsk innflytting 44 personer. I 2018 var netto innflytting på 102 personer. Prosentvis har nettoinnflytting blitt redusert med 37 %. Dette skyldes i hovedsak redusert nettoinnvandring. Fødselsoverskuddet økte med 25 %.

Tabell 2 Fødte pr 1000 innbyggere

År	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hele landet	11,6	11,5	11,4	11,2	10,7	10,4
Lillesand	11,6	11,2	11,3	11,6	9,1	9,5

Fruktbarheten i Norge har gått ned de siste årene og er nå nede på 1,53 pr kvinne mot 1,98 for 10 år siden. En viktig årsak til nedgangen er at stadig flere kvinner utsetter å få sitt første barn. Samme tendens er det i Lillesand og antall fødte pr 1000 personer er nå under landsgjennomsnittet. En nedgang i fruktbarheten medfører også at andelen eldre i befolkningen øker. Dermed økte også den såkalte forsørgerbyrden for eldre.

Befolkningssammensetning

Tabell 3 Befolkningssammensetning

Aldersgruppe	2018	2019	%-endring Lillesand	%-endring Lands-basis	Andel Lillesand	Andel landsbasis
0 år	107	105	-1,9 %	-1,0 %	0,9 %	1,0 %
1-5 år	653	620	-5,1 %	-1,5 %	5,6 %	5,5 %
6-12 år	1138	1106	-2,8 %	-0,3 %	10,0 %	8,4 %
13-15 år	383	430	12,3 %	1,3 %	3,9 %	3,6 %
16-19 år	572	548	-4,2 %	-1,0 %	4,9 %	4,8 %
20-44 år	3291	3339	1,5 %	0,6 %	30,2 %	33,3 %
45-66 år	3129	3153	0,8 %	1,0 %	28,5 %	28,0 %
67-79 år	1286	1327	3,2 %	2,9 %	12,0 %	11,1 %
80-89 år	351	374	6,6 %	2,5 %	3,4 %	3,5 %
90 år eller eldre	80	72	-10,0 %	0,6 %	0,7 %	0,8 %
Sum	10990	11074	0,8 %	0,7 %	100,0 %	100,0 %

Tabellen viser at Lillesand kommune har en relativt ung befolkning sammenlignet med landet som helhet. Vi har en større andel i aldersgruppene 6-12 år og 13-15 år. Lillesand har også en større andel i aldersgruppen 67-79 år, men en lavere andel i aldersgruppen 20-44 år.

Aldersgruppen 13-15 år har størst vekst fra 2018 til 2019 med 12,3 %. Det er en vesentlig større prosentvis vekst enn landsgjennomsnittet som var på 1,3 %. Aldersgruppen 80-89 år har også en stor økning med 6,6 %. Kommunen har derimot en nedgang i aldersgruppen 1-5 år (-5,1 %). På landsbasis er det også en nedgang i denne aldersgruppen med -1,5 %. På landsbasis er det aldersgruppen 67-79 år som øker mest med 2,9 %.

Kostnader knyttet til veksten i de eldste aldersgruppene håndteres innen SIO-prosjektet og skaper derfor ingen umiddelbare økonomiske utfordringer, men den høye veksten i 2019 og utviklingen videre vil skape behov for nye omsorgsplasser i årene som kommer.

SSBs befolkningsfremskrivning viser at vi får størst vekst i aldersgruppene 80-89 år, 90 år og eldre, og 6-12 år. Fra 2020 vil aldersgruppen 13-15 år øke betydelig på grunn av tidligere vekst i aldersgruppen 6-12 år.

Ser man på de enkelte grunnkretsene i Lillesand kommune, er veksten prosentvis størst fra 2019 til 2020 i Fjeldal (12,5 %), Mebø (9,8 %) og Lillesand 3 (7,1 %). Størst relative nedgang har Lillesand 5 (-9,3 %) og Furulia-Borkedalen (-7,8 %). Den geografiske fordelingen av befolkningsveksten har betydning for lokalisering av det kommunale tjenestetilbudet.

Tabell 4 Befolkning pr grunnkrets

	2000	2010	2018	2019	2020	Endring 2019-20	Prosent
Kvåse	216	202	209	215	222	7	3,3 %
Hæstad	337	364	381	373	383	10	2,7 %
Ribe/Ulvøysund	293	293	269	264	273	9	3,4 %
Skottevik/Hellenes	104	87	93	93	92	-1	-1,1 %
Nedre Høvåg	205	355	383	366	362	-4	-1,1 %
Øvre Høvåg/Åkerøya	285	370	385	382	386	4	1,0 %
Trøde	172	164	180	187	188	1	0,5 %
Østre Vallesverd	92	90	86	86	81	-5	-5,8 %
Brekkestø	118	92	117	129	132	3	2,3 %
Mebø	227	247	266	254	279	25	9,8 %
Fjeldal	125	104	115	112	126	14	12,5 %
Sangereid	409	405	438	438	460	22	5,0 %
Luntevik/Bergshaven	301	269	381	424	435	11	2,6 %
Grøgårdsmyr	274	314	303	301	307	6	2,0 %
Furulia/Borkedalen	248	239	244	245	226	-19	-7,8 %
Rosenberg/Sandsnes	328	351	389	397	383	-14	-3,5 %
Solgård/Bellevue	375	395	448	427	431	4	0,9 %
Vesterskauen	373	364	404	401	408	7	1,7 %
Lillesand 1	105	118	111	104	103	-1	-1,0 %
Lillesand 2	94	110	120	129	121	-8	-6,2 %
Lillesand 3	154	123	138	141	151	10	7,1 %
Lillesand 4	203	234	229	235	231	-4	-1,7 %
Lillesand 5	284	350	346	386	350	-36	-9,3 %
Øvreberg/Fagertun	206	281	348	344	346	2	0,6 %
Lofthus/Møglestu	366	506	640	639	618	-21	-3,3 %
Solheim/Ørving/Bergstø	523	568	664	671	680	9	1,3 %
Stykkene/Tingsaker	341	449	566	624	633	9	1,4 %
Flørenes/Langedal	75	89	99	97	91	-6	-6,2 %
Heldal/Gitmark	300	370	763	756	797	41	5,4 %
Tingsaker/Ålebekk/Gaupemyr	177	166	245	255	262	7	2,7 %
Moen/Persbekk	135	117	131	119	120	1	0,8 %
Eikeland	140	147	152	155	156	1	0,6 %
Tunveien	366	338	355	350	347	-3	-0,9 %
Hestheia	279	255	222	228	226	-2	-0,9 %
Engkjerr	548	510	636	648	658	10	1,5 %
Uoppgitt grunnkrets	38	29	15	15	10	-5	-33,3 %
Sum	8816	9465	10 871	10 990	11 074	84	0,8 %

Inkludering og mangfold

92,0 % av befolkningen i Lillesand kommune har norsk statsborgerskap. 1,5 % har statsborgerskap i et av de øvrige nordiske landene, 3,2 % har bakgrunn i øvrige Europa, 2,4 % har asiatisk bakgrunn, mens 0,6 % av befolkningen har statsborgerskap i et afrikansk land. Danmark, Syria, Tyskland, Polen og Afghanistan, er de nasjonene som utgjør størst andel. Størst økning fra 2017 til 2018 hadde norske, syriske og afghanske statsborgere.

Tabell 5 Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

Landbakgrunn	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt	10,3	11,2	11,6	11,6	12,1
Europa uten Tyrkia	5,2	5,4	5,6	5,4	5,4
Afrika	0,9	1,2	1,2	1,1	1,1
Asia med Tyrkia	3,8	4	4,2	4,6	5,1
Nord-Amerika	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Sør- og Mellom-Amerika	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Oseania					

I 2019 var det 12,1 % med innvandrerbakgrunn i Lillesand. Hovedsakelig kommer innvandrerne fra Europa og Asia. De siste årene har det vært størst økning blant innvandrere fra Asia med Tyrkia. I 2019 utgjør andelen innvandrere i Lillesand kommune, 68 % av landsgjennomsnittet.

Befolkningsfremskrivning 2021 – 2040 MMMM-alternativet

Tabell 6 Befolkningsfremskrivning 2021 – 2040 MMMM-alternativet (SSB 07459)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2030	2035	2040
0 år	105	105	106	108	110	113	124	131	133
1-5 år	620	620	602	597	599	606	656	702	721
6-12 år	1 106	1 101	1 098	1 090	1 074	1 042	1 002	1068	1141
13-15 år	430	455	484	482	488	502	463	438	468
16-19 år	548	536	535	570	605	631	659	612	605
20-44 år	3 339	3 357	3 389	3 416	3 431	3 451	3 575	3 650	3656
45-66 år	3 153	3 231	3 251	3 283	3 313	3 350	3 515	3 616	3698
67-79 år	1 327	1 363	1 421	1 456	1 492	1 503	1 589	1 714	1851
80-89 år	374	383	403	423	444	483	655	785	843
90 år eller eldre	72	77	77	78	80	75	102	138	198
Sum	11 074	11 226	11 366	11 502	11 637	11 756	12 339	12 853	13 314
Vekst pr år	0,8 %	1,4 %	1,2 %	1,2 %	1,2 %	1,0 %	1,0 %	0,8 %	0,7 %

Tabellen viser SSBs befolkningsfremskrivning fra 2018 justert for faktisk folketall pr 01.01.2020. SSB lager nye befolkningsfremskrivninger hvert annet år og la frem en ny prognose i slutten av juli 2018. Prognosen baserer seg på befolkningsveksten i kommunen de to siste årene forut for fremskrivningen, dvs. 2016 og 2017. Det er flere årsaker til at veksten på nasjonalt nivå blir lavere enn i det siste tiåret. Innvandringen har gått tydelig ned, særlig på grunn av lavere innvandring fra Øst-Europa. Fruktbarheten har også gått betydelig ned, og SSB forventer at den vil holde seg lav i noen år før den øker noe. I tillegg vil de store kullene fra etterkrigstiden begynne å komme inn i de eldste aldersgruppene, noe som gjør at SSB forventer en tydelig økning i antall døde framover, til tross for økt levealder.

Tabell 7 Prosentvis endring fra faktiske tall 01.01.20

	2021	2022	2023	2024	2025	2030	2035	2040
0 år	0 %	1 %	3 %	5 %	8 %	18 %	25 %	26 %
1-5 år	0 %	-3 %	-4 %	-3 %	-2 %	6 %	13 %	16 %
6-12 år	0 %	-1 %	-1 %	-3 %	-6 %	-9 %	-3 %	3 %
13-15 år	6 %	13 %	12 %	14 %	17 %	8 %	2 %	9 %
16-19 år	-2 %	-2 %	4 %	10 %	15 %	20 %	12 %	10 %
20-44 år	1 %	2 %	2 %	3 %	3 %	7 %	9 %	9 %
45-66 år	2 %	3 %	4 %	5 %	6 %	11 %	15 %	17 %
67-79 år	3 %	7 %	10 %	12 %	13 %	20 %	29 %	40 %
80-89 år	2 %	8 %	13 %	19 %	29 %	75 %	110 %	126 %
90 år eller eldre	6 %	6 %	8 %	12 %	4 %	42 %	91 %	176 %
Prosent vekst	1 %	3 %	4 %	5 %	6 %	11 %	16 %	20 %

Tabellen viser prosentvis vekst fra faktiske tall i 01.01.2020. Tabellene viser at Lillesand kommune skal vokse med 682 personer eller 6 % frem til 2025. Den største prosentvise veksten frem mot 2025 er i aldersgruppen 80-89 år med 29 %. Det innebærer 109 flere innbyggere i denne aldersgruppen.

Også aldersgruppen 13-15 år øker kraftig frem mot 2025. Her er veksten på 17 % eller 72 innbyggere.

Størst prosentvis nedgang er det i aldersgruppen 6-12 år som har en nedgang på -6 % eller 64 innbyggere.

SSBs prognose er sannsynligvis for optimistisk ut fra utviklingen de siste årene. Veksten vil sannsynligvis ligge på under 1,0 % i de neste årene.

SSBs prognoser fanger ikke opp lokale variasjoner. En av de viktigste lokale usikkerhetsmomentene er netto innflytting. Denne varierer fra år til år og styres av arbeidsmarkedet, tilgang på boliger/boligpriser og netto innvandring.

Over lengre tid har det vært en klar tendens at kommunen har en netto utflytting av ungdom etter videregående skole og en netto innflytting av foreldre med små barn. Det er erfaringsvis i gjennomsnitt 25 flere elever som begynner på skole enn antall fødte i det samme årskullet.

Lillesand kommune har en relativt stor boligreserve i form av nye boligprosjekter som er under bygging eller planlegges bygd. Lillesands sentrale beliggenhet i det regionale arbeidsmarkedet er gunstig.

1.2.3 LEVEKÅR OG FOLKEHELSE

Folkehelse

Kommunen jobber systematisk med forpliktelsene i folkehelseloven fra 2012. Formålet med folkehelseloven er å bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse, herunder utjevner sosiale helseforskjeller. I henhold til folkehelseloven skal kommunen legge frem et oversiktsbilde hvert 4. år, som synliggjør hovedutfordringene og ressurser på folkehelseområdet. Ut fra denne oversikten, ble tidlig innsats og fremme psykisk helse valgt som innsatsområde.

Lillesands befolkning har generelt sett god folkehelse, men med noen utfordringer. Gjennom de siste tiårene har vi opplevd forbedret helse og økt levealder i befolkningen. Den økte levealderen fører til en demografisk endring hvor vi om noen år får en betydelig økning i antall eldre. De fleste eldre vil være friske og selvhjulpne, men de med hjelpebehov vil skape økt etterspørsel etter kommunale tjenester.

Gjennomsnittlig levealder i Lillesand kommune i perioden 2004-2018 var 80,0 år for menn og 83,9 år for kvinner. Dette er av de høyeste i kommunene på Agder. Landsgjennomsnittet var på 79,4 år for menn og 83,5 år for kvinner. Gjennomsnittets levealder har de siste ti år økt med 1 år og øker mest for menn. Det er 5,7 års forskjell i forventet levealder basert på utdanningsnivå for innbyggere med grunnskole som høyeste utdanningsnivå, og for innbyggere med videregående opplæring eller høyere. Dette er 0,8 år mer enn landsgjennomsnittet.

Ifølge Folkehelseinstituttets folkehelsebarometer for 2020 (mest basert på tall fra 2018) har Lillesand følgende signifikante positive indikatorer sammenlignet med landsgjennomsnittet:

- Lavere andel barn som bor i lavinntektshusholdninger
- Lavere andel barn 0-17 år som bor trangt
- Lavere andel personer 45 år + som leier bolig
- Lavere andel barn 0-17 år med enslig forsørger
- Lavere andel elever i ungdomsskolen som er fysisk inaktive

De signifikante negative indikatorene er:

- Høyere andel personer 20-66 år som mottar stønad til livsopphold
- Høyere andel elever i 5. trinn på laveste mestringsnivå i lesing
- Lavere andel elever i ungdomsskolen som føler det trygt i nærmiljøet
- Lavere andel elever i ungdomsskolen som er fornøyd med kollektivtilbudet
- Høyere andel av befolkningen 0-74 år med psykiske lidelser og symptomer, som er brukere av primærhelsetjenesten

Noen av indikatorene i folkehelsebarometeret endres fra år til år slik at disse ikke er sammenlignbare med tidligere år.

Positive endringer i folkehelseindikatorene fra forrige måling til 2019 er:

- Lavere andel barn i lavinntektsusholdninger
- Lavere andel unge som er lite fysiske aktive
- Lavere 0-74 år andel med psykiske symptomer/lidelser
- Lavere andel kvinner som røyker
- Lavere andel av personer over 45 år som bor alene

Negative endringer fra forrige måling til 2019 er

- Større andel elever på ungdomsskole som opplever ensomhet
- Mindre andel elever på ungdomsskole som er fornøyd med helsa
- Mindre andel elever på ungdomsskole som er med i fritidsorganisasjoner
- Mindre andel elever på ungdomsskole som er fornøyd med nærmiljøet
- Økt konsentrasjon av fint svevestøv

Uføreandel

Det er spesielt den høye andelen uføre som er bekymringsfull. I perioden 2016-2018 var det gjennomsnittlig 763 mottakere av uføretrygd i Lillesand kommune. Det er en økning på 2,5 % fra perioden 2015-2017. 10,6 % av befolkningen 18-66 år i Lillesand mottar varig uføretrygd. Landsgjennomsnittet er på 9,1 % og 12,4 % i Aust-Agder. Lillesand er blant kommunene i Aust-Agder med lavest uføreandel.

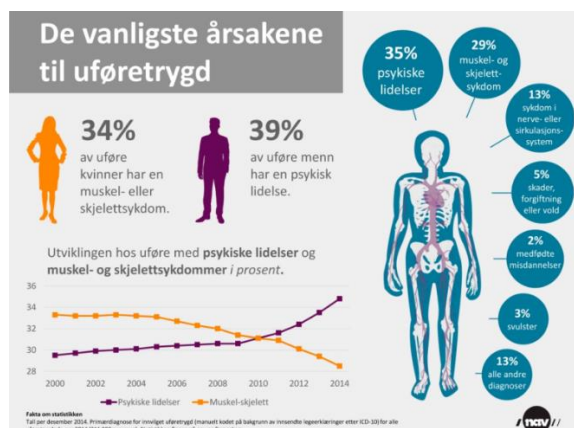
Tabell 8 Mottakere av uføreytelser 2016-2018 (Kommnehelsa)

Lillesand	18-29 år	30-44 år	45-66 år
kjønn samlet	1,8	6,3	18,3
menn	2,2	5,9	13,9
kvinner	1,3	6,7	22,9

Andelen uføre øker med alderen og det er flere kvinner enn menn som blir uføre. I aldersgruppen 18-29 år er andelen uføre på 1,8 %. I denne aldersgruppen er det større andel menn enn kvinner som blir uføre. I aldersgruppen 30-44 år er andelen uføre 6,3 % og med en relativt lik fordeling mellom menn og kvinner.

I aldersgruppen 45-66 år øker andelen til 18,3 % hvor andelen uføre kvinner er 22,9 % mot 13,9 % for menn. Dette innebærer at en større andel menn enn kvinner blir uføre i ung alder, mens det er motsatt på slutten av yrkeskarrieren hvor det er en betydelig større andel kvinner som blir uføre.

De viktigste årsakene til uførhet i Norge er psykiske lidelser, og muskel- og skjelettsykdommer. I de senere år har andelen psykiske lidelser økt. Hos kvinner øker andelen muskel- og skjelettsykdommer med alderen, mens uførhet på grunn psykiske lidelser er høyest blant unge menn. Nesten 60 % av nye uføretilfeller i aldersgruppen 18-29 år skyldes psykiske lidelser.

Figur 3 De vanligste årsakene til uføretrygd nasjonale tall pr 2014. Kilde NAV

Utdanningsnivå

Tabell 9 Utdanningsnivå (SSB 09429)

	2017	2018	Endring	Forholdet Kvinner/Menn 2018	Andel Landet 2018
Grunnskolenivå	24,3	24,0	-1,2 %	96 %	95 %
Videregående skolenivå	39,7	39,5	-0,5 %	89 %	113 %
Fagskolenivå	3,6	3,6	0,0 %	38 %	179 %
Universitets- og høyskolenivå kort	24,5	24,7	0,8 %	153 %	81 %
Universitets- og høyskolenivå lang	8,0	8,1	1,3 %	83 %	89 %

Lillesand er en av kommunene på Agder med høyest utdanningsnivå, men vi har lavere andel med lang universitets- og høyskoleutdanning enn landsgjennomsnittet. I 2018 har 32,8 % av personer over 16 år universitetsutdanning mot 32,5 % i 2017.

Det er vekst i andelen med universitetsutdanning, spesielt lang universitets-/høyskoleutdanning. Det er store forskjeller mellom menn og kvinner når det gjelder utdanning. For kort universitets-/høyskoleutdanning er andelen kvinner 53 % større enn for menn, mens det er 62 % flere menn med fagskole. Sammenlignet med landsgjennomsnittet har Lillesand 79 % større andel med fagskoleutdanning, men 11 % mindre andel lang universitets-/høyskoleutdanning.

Frafall videregående skole

Tabell 10 Frafall videregående skole (SSB 10972)

Andel elever (prosent)	2011- 2016	2012- 2017	2013- 2018
Fullført med studie- eller yrkeskompetanse på normert tid	64,9	58,7	63,5
Fullført med studie- eller yrkeskompetanse på mer enn normert tid	17,5	18,2	11,3
Fortsatt i videregående opplæring etter fem år	1,8	4,2	7,8
Gjennomført vg3, men ikke bestått eksamen/fag- eller svenneprøve	7,0	4,9	4,3
Sluttet underveis	8,8	14,0	13,0

Frafallet inkluderer personer som startet på grunnkurs i videregående opplæring for første gang et gitt år, og som har gjennomført VKII eller gått opp til fagprøve, men som ikke har bestått ett eller flere fag og derfor ikke har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse etter 5 år. I tillegg omfatter frafallet elever som startet opp dette året, men som sluttet underveis.

Tabell 11 Foreldrenes utdanningsnivå (Kommunehelse)

	2010- 2012	2011- 2013	2012- 2014	2013- 2015	2014- 2016	2015- 2017	2016- 2018
totalt	26	25	25	23	21	19	19
grunnskole	54	48	40	39	45	45	32
videregående	31	31	33	27	21	18	20
universitet/høgskole	14	12	11	13	14	14	14

Frafallet i 2016-2018 med personer bosatt i Lillesand kommune er på 17,3 % totalt. Dette er noe lavere enn frafallet i Aust-Agder (18,7 %) og på landsbasis (19,1 %). Frافallet har gått ned fra 26 % i 2010-2012. Frافallet er noe høyere blant menn. Frافallet er høyest blant elever med foreldre som har grunnskole som høyeste utdanning (49 %) og lavest blant elever med foreldre som har universitet/høgskole (14 %). Det er særlig blant elever med foreldre med grunnskole og videregående som høyeste utdanning, hvor det har vært en positiv utvikling de siste årene. For elever med foreldre med universitet/høgskole har nivået på frafall vært stabilt.

Tabell 12 Gjennomføringsgrad etter studieretning (SSB 10973)

2013-2018	Allmennfaglige	Yrkesfaglig
Fullført med studie- eller yrkeskompetanse på normert tid	85,0	40,0
Fullført med studie- eller yrkeskompetanse på mer enn normert tid	6,7	16,4
Fortsatt i videregående opplæring etter fem år	1,7	14,5
Gjennomført vg3, men ikke bestått eksamen/fag- eller svenneprøve	5,0	3,6
Sluttet underveis	1,7	25,5

Det er stor forskjell i gjennomføringsgrad mellom elever på allmennfaglige studieretninger og yrkesfaglige studieretninger. Frafallsgraden på allmennfaglige studieretninger er på 6,7 % mens den er på 29,1 % blant elever på yrkesfaglige studieretninger. 40,0 % av elevene på yrkesfaglige studieretninger gjennomfører på normert tid, mens 85,0 % av elevene på allmennfaglige studieretninger gjennomfører på normert tid. Frafallsgraden for elever på yrkesfaglige studieretninger er høyere enn fylkesnivået (22,0 %) og på landsbasis (23,4 %).

Det er veldokumenterte sammenhenger mellom utdanningsnivå, materielle levekår og helse. Mye tyder på at psykiske problemer er den viktigste grunnen til at ungdom faller ut av skolen.

Tabell 13 Standpunktkarakterer 10. årstrinn (Skoleporten)

	2017-2018			2018-2019		
	Lillesand	Aust-Agder	Landet	Lillesand	Aust-Agder	Landet
Engelsk 10. årstrinn, skriftlig	3,9	3,9	4,0	4,4	3,9	4,0
Engelsk 10. årstrinn, muntlig	4,5	4,2	4,3	4,8	4,2	4,3
Matematikk 10. årstrinn	3,7	3,6	3,7	3,9	3,7	3,7
Norsk hovedmål 10. årstrinn, skriftlig	3,8	3,8	3,9	4,1	3,9	3,9
Norsk sidemål 10. årstrinn, skriftlig	3,8	3,7	3,7	4,1	3,8	3,8
Norsk 10. årstrinn, muntlig	4,3	4,2	4,3	4,7	4,3	4,3

Standpunktkarakterene for 10. trinn i Lillesand er i 2018-2019 bedre enn fylket og landet. Det er en forbedring i karakternivået fra 2017-2018 til 2018-2019 i alle fag i Lillesand. Eksamensresultatene for 10. trinn i Lillesand kommune er på forholdsvis likt nivå i som på fylket og på landsbasis.

Tabell 14 Grunnskolepoeng for 10. trinn

	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Lillesand	42,2	40,9	42,1	41,6	44,6
Aust-Agder	40,6	40,6	41,3	41,3	41,5
Landet	40,8	41,2	41,4	41,8	42,0

Det er en positiv utvikling i gjennomsnittlige grunnskolepoeng fra 2018 til 2019. Lillesand ligger nå over fylket og landet.

Elevundersøkelsen

Elevundersøkelsen er en nettbasert spørreundersøkelse som blir gjennomført hvert år. Her får elevene si sin mening om læringsmiljøet og forholdene som er viktige for å lære og trives på skolen.

Tabell 15 Elevundersøkelsen 2018-2019 (Skoleporten)

	Trinn 7		Trinn 10	
	2018-2019	2019-2020	2018-2019	2019-2020
Læringskultur	3,9	3,9	4,0	4,0
Elevdemokrati og medvirkning	3,5	3,7	3,4	3,5
Faglig utfordring	3,9	4,2	4,3	4,4
Felles regler	4,0	4,4	4,1	4,1
Trivsel	4,1	4,2	4,0	4,2
Mestring	3,9	4,0	3,9	3,8
Støtte fra lærerne	4,2	4,4	4,1	4,1
Motivasjon	3,5	3,6	3,4	3,4
Vurdering for læring	3,6	3,9	3,6	3,4
Støtte hjemmefra	4,1	4,3	4,0	4,0
Utdanning og yrkesveiledning			3,8	3,4
Andel elever som har blitt mobbet av andre elever på skolen 2-3 ganger i måneden eller oftere (i prosent)	7,5	4,1	5,7	5,6

Tabellen viser resultatene fra Elevundersøkelsen 2019-2020. Skala 1-5. Høy verdi betyr positivt resultat. Tallene for mobbing angitt i prosent.

Utviklingen i Lillesand fra forrige undersøkelse viser positive endringer for 7. trinn, mens tendensen for 10. trinn er positive på de fleste indikatorene. Andelen elever som har blitt mobbet har gått ned på 7. trinn, og det er en liten nedgang på 10. trinn.

Tabell 16 Elevundersøkelsen 2019-2020 (Skoleporten)

	7. trinn 2019 - 2020			10. trinn 2019 - 2020		
	Lillesand	Aust-Agder	Landet	Lillesand	Aust-Agder	Landet
Læringskultur	3,9	3,9	4,0	4,0	3,8	3,8
Elevdemokrati og medvirkning	3,7	3,7	3,8	3,5	3,3	3,4
Faglig utfordring	4,2	4,0	4,0	4,4	4,3	4,3
Felles regler	4,4	4,3	4,4	4,1	4,0	4,0
Trivsel	4,2	4,2	4,3	4,2	4,1	4,1
Mestring	4,0	3,9	4,0	3,8	3,9	3,9
Støtte fra lærerne	4,4	4,3	4,4	4,1	4,0	4,0
Motivasjon	3,6	3,7	3,8	3,4	3,4	3,5
Vurdering for læring	3,9	3,7	3,9	3,4	3,3	3,3
Støtte hjemmefra	4,3	4,3	4,3	4,0	4,1	4,1
Utdanning og yrkesveiledning				3,4	3,8	3,8
Andel elever som har blitt mobbet av andre elever på skolen 2-3 ganger i måneden eller oftere (i prosent)	4,1	7,8	7,1	5,6	7,2	6,6

Elevene på 7. trinn i Lillesand ligger på nivå på de fleste indikatorene sammenlignet med fylket og landsgjennomsnittet. Elevene på 10. trinn ligger på samme nivået sammenlignet med fylket og landet. Det er en mindre andel elever på 7. trinn og 10. trinn i Lillesand som opplever mobbing hyppigere (2-3 ganger i måneden eller oftere) enn på fylket og landsbasis.

Likestilling

Tabell 17 SSBs likestillingsindeks (SSB 09292)

Indikator	Lillesand 2017	Lillesand 2018	Endring 2017-18	% av Landet
Andel barn 1-5 år i barnehage	0,89	0,93	4,5 %	101,1 %
Kjønnsfordeling blant kommunestyrerepresentanter	0,67	0,67	0,0 %	85,9 %
Forholdet mellom kvinner og menn med høyere utdanning	0,77	0,76	-1,3 %	96,2 %
Forholdet mellom kvinner og menn i arbeidsstyrken	0,93	0,93	0,0 %	98,9 %
Forholdet mellom menn og kvinners bruttoinntekt	0,67	0,69	3,0 %	100,0 %
Forholdet mellom menn og kvinners deltidsarbeid	0,30	0,41	2,5 %	89,1 %
Andel fedre som tar hele fedrekvoten eller mer av foreldrepengeperioden	0,75	0,69	-8,0 %	97,2 %
Grad av kjønnsbalansert næringsstruktur	0,55	0,57	3,6 %	95,0 %
Kjønnsbalanse i offentlig sektor	0,57	0,58	1,8 %	96,7 %
Kjønnsbalanse i privat sektor	0,70	0,71	1,4 %	95,9 %
Kjønnsfordeling blant ledere	0,64	0,63	-1,6 %	86,3 %
Grad av kjønnsbalanserte utdanningsprogram i videregående skole	0,67	0,66	-1,5 %	98,5 %
Gjennomsnitt skår	0,68	0,69	0,2 %	95,1 %

Kommuneplanen sier at Lillesand kommune skal ligge på eller over landsgjennomsnittet for likestilling og Lillesand befinner seg i midtsjiktet blant kommunene i Norge. I oversikten fra SSB for 2018 er Lillesand rangert plass nr. 125 når det gjelder å være best på likestilling. I 2017 var Lillesand rangert som kommune nr. 113. Fra 2017 til 2018 har Lillesands gjennomsnittlige skår gått fra 0,68 til 0,69.

Sammenlignet med landsgjennomsnittet så skårer Lillesand dårligst på «kjønnsfordeling blant kommunestyrerepresentanter», «kjønnsfordeling blant ledere» og «forholdet mellom menn og kvinners deltidsarbeid».

De områdene hvor Lillesand skårer best på relativt sett, og er på nivå med landsgjennomsnittet, er «Andel barn 1-5 år i barnehage» og «Forholdet mellom menn og kvinners bruttoinntekt».

De likestillingsindikatorene som har endret seg mest negativt fra 2017 til 2018 er «Andel fedre som tar hele fedrekvoten eller mer av foreldrepengeperioden», «Kjønnsfordeling blant ledere» og «Grad av kjønnsbalanserte utdanningsprogram i videregående skole». Mest positiv utvikling har indikatorene «Andel barn 1-5 år i barnehage» og «Grad av kjønnsbalansert næringsstruktur».

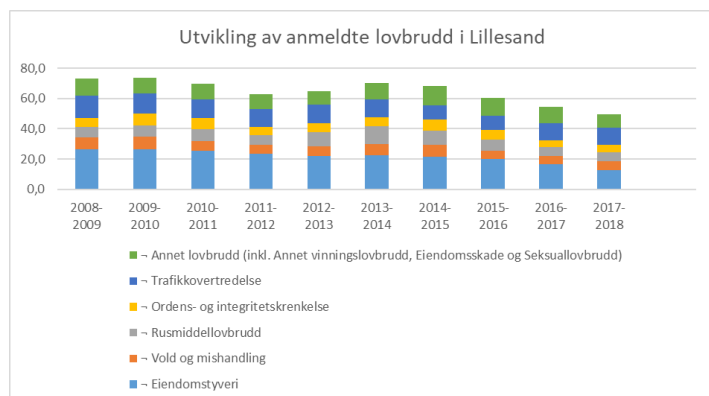
Kriminalitet

Tabell 18 Lovbrudd anmeldt per 1 000 innbyggere (årlig gjennomsnitt) Kilde SSB 08487

Lovbrudd anmeldt per 1 000 innbyggere (årlig gjennomsnitt)	2016-2017	2017-2018	Endring	Landet 2017-2018	Andel landet
Alle lovbruddsgrupper	54,4	49,6	-9 %	58,2	85 %
Eiendomstyveri	16,4	12,5	-24 %	16,4	76 %
Vold og mishandling	5,7	6,3	11 %	6,9	91 %
Rusmiddellovbrudd	5,7	5,5	-4 %	8,7	63 %
Ordens- og integritetskrenkelse	4,8	5,0	4 %	6,7	75 %
Trafikkovertrerdelse	11,3	11,4	1 %	8,5	134 %
Annet lovbrudd (inkl. annet vinningslovbrudd, eiendomsskade og seksuallovbrudd)	10,6	9,0	-15 %	10,9	83 %

Andel anmeldte lovbrudd med gjerningssted i Lillesand har gått ned med 9 % fra 2016-2017 til 2017-2018. Nedgangen er størst når det gjelder Eiendomstyveri og Annet lovbrudd. Kategorien Vold og mishandling har

derimot økt med 11 %. Nivået på andel anmeldte lovbrudd ligger under landsgjennomsnittet med unntak av kategorien «Trafikkforseelser». Det henger sannsynligvis i stor grad sammen med at E18 går gjennom kommunen.

Figur 4 Utvikling av anmeldte lovbrudd i Lillesand

Tabell 19 Personer drept eller skadd i veitrafikkulykker (SSB 12044)

	2015	2016	2017	2018
Ulykker	5	5	7	13
Dødsulykker	0	0	0	0
Drepte	0	0	0	0
Skadde i alt	5	8	10	17
Hardt skadde	2	0	2	1
Lettere skadde	3	8	8	16
Uoppgitt skadegrad	0	0	0	0

Det er ingen som er drept i veitrafikken de siste 5 årene. Det var en økning i antall ulykker og antall skadde fra 2017 til 2018. Av 17 skadde var 1 hardt skadd og 16 lettere skadd.

Inntektsforskjell

Tabell 20 Inntekt etter skatt, median (kr.) (SSB 06944) Oppdatert

Inntekt etter skatt, median (kr.)	2017	2018	% endring	Landet 2018
Alle husholdninger	558 000	572 000	2,5 %	524 000
Aleneboende	285 000	293 000	2,8 %	299 000
Par uten barn	632 000	652 000	3,2 %	652 000
Par med barn 0-17 år	805 000	836 000	3,9 %	847 000
Enslig mor/far med barn 0-17 år	405 000	418 000	3,2 %	421 000

Medianinntekt etter skatt for husholdninger i Lillesand er 572 000 kr i 2018. Det er økning på 2,5 % fra 2017. Inntektsnivået i Lillesand er det høyeste på Agder etter Sirdal og Hægebostad. Størst økning fra 2016 har Par med barn 0-17 år med 3,9 %.

Tabell 21 Fordeling av husholdninger etter inntekt (SSB 07183)

	2016	2017	2018
Samlet inntekt under 150 000 kr., prosent	2	2	2
Samlet inntekt 150 000 - 249 999 kr., prosent	6	6	5
Samlet inntekt 250 000 - 349 999 kr., prosent	10	10	10
Samlet inntekt 350 000 - 449 999 kr., prosent	9	9	9
Samlet inntekt 450 000 - 549 999 kr., prosent	10	9	9
Samlet inntekt 550 000 - 749 999 kr., prosent	17	16	16
Samlet inntekt 750 000 kr. og over, prosent	46	47	49

Medianinntekten (like mange som tjener mindre og like mange som tjener mer) var i 2018 på 570 000 kr. Det er 9 % over landsgjennomsnittet. I Lillesand har 6,3 % av innbyggerne i husholdninger inntekt under 60 % av nasjonal medianinntekt. Dette utgjør 669 personer. På landsbasis er andelen 9,2 %. Lillesands andel er 15 % lavere enn landsgjennomsnittet. Forskning viser at det er en sammenheng mellom inntektsnivå og helsetilstand. Lav inntekt øker sannsynligheten for dårlig selvopplevd helse, sykdom og for tidlig død. Lillesand er blant de kommunene i Agder med lavest andel husholdninger med lavinntekt. Inntektsfordelingen målt i den såkalte «gini-koeffisienten» i Lillesand er på samme nivå som landet for som helhet.

Familiesituasjon

Tabell 22 Andel husholdninger (SSB 06070)

Husholdninger	Antall 2018	Antall 2019	Endring 2018-19	Andel 2019	Landet 2019	Forhold Lillesand/Landet
Aleneboende	1487	1493	0,4 %	33 %	39 %	84 %
Par uten hjemmeboende barn	1184	1209	2,1 %	26 %	24 %	110 %
Par med små barn (yngste barn 0-5 år)	479	475	-0,8 %	10 %	9 %	110 %
Par med store barn (yngste barn 6-17 år)	591	609	3,0 %	13 %	11 %	125 %
Mor/Far med små barn (yngste barn 0-5 år)	57	59	3,5 %	1 %	1 %	121 %
Mor/Far med store barn (yngste barn 6-17 år)	156	168	7,7 %	4 %	3 %	106 %
En-familiehusholdninger med voksne barn (yngste barn 18 år og over)	399	382	-4,3 %	8 %	7 %	111 %
Fler-familiehusholdning uten barn 0-17 år	104	117	12,5 %	3 %	4 %	71 %
Fler-familiehusholdning med små barn (yngste barn 0-5 år)	35	27	-22,9 %	1 %	1 %	94 %
Fler-familiehusholdning med store barn (yngste barn 6-17 år)	27	36	33,3 %	1 %	1 %	115 %
Andre husholdninger	0	0	0,0 %	0 %	0 %	#DIV/0!
Sum	4519	4575	1,2 %	100 %	100 %	100 %

I 2019 var det 4 575 husholdninger i Lillesand kommune. 1 493 eller 33 % av disse husholdningene bestod av aleneboende. Det vil si at ca. 14 % av befolkning i Lillesand bor alene. Dette er en av de laveste andelen blant kommunene på Agder. I 2019 bor det i gjennomsnitt 2,40 personer i hver privathusholdning i Lillesand mot 2,17 personer på landsbasis.

Størst økning fra 2018 har det vært i Fler-familiehusholdning med store barn (yngste barn 6-17 år) med 33,3 %, samt Fler-familiehusholdning uten barn 0-17 år (12,5 %). Størst nedgang har Fler-familiehusholdning med små barn (yngste barn 0-5 år) med -22,9 %.

26 % av husholdningene var par uten hjemmeboende barn. 10 % var par med yngste barn under 5 år, mens 13 % var par med yngste barn mellom 6-17 år.

Fordelingen mellom de ulike husholdningstypene har holdt seg relativt stabilt fra 2018. Lillesand ligger under landsgjennomsnittet når det gjelder aleneboende og er litt over for par med store barn. For de andre husholdningstypene ligger vi nokså likt landsgjennomsnittet.

Tabell 23 **Sivilstand (SSB 03027)**

	2018	2019	Endring 2018-2019	Andel Lillesand	Andel landet	Forholdet Lillesand/Landet
Ugift	5148	5227	2 %	48 %	53 %	90 %
Gift	4251	4235	0 %	39 %	34 %	114 %
Enke/enkemann	473	482	2 %	4 %	4 %	104 %
Skilt	891	915	3 %	8 %	8 %	104 %
Separert	105	128	22 %	1 %	1 %	102 %
Annen sivilstand	3	3	0 %	0 %	0 %	34 %
Sum	10871	10990	100 %	100 %	100 %	100 %

39 % av innbyggerne i Lillesand kommune i 2019 er gifte, mens 48 % er ugifte (dette tallet inkluderer samboere). 25 % er skilte eller separerte. Andelene har vært nokså stabile de senere årene, men det er en økning i antall separerte med 22 % fra 2018. Sammenlignet med landet har vi 14 % større andel som er gifte og 10 % mindre andel som er ugifte.

1.2.4 NÆRINGS LIV OG SYSSELSETTING

Arbeidsmarkedet

Tabell 24 **Arbeidsmarkedsstatistikk (Kilde: NAV)**

	Antall		Andel 18-66 år		Endring	Landet	Andel landet
	2018	2019	2018	2019			
Helt ledige	82	90	1,5 %	1,7 %	9,8 %	2,2 %	77 %
Arbeidsavklaringspenger	320	303	4,8 %	4,5 %	-5,3 %	3,4 %	141 %
Nedsatt arbeidsevne	446	407	6,6 %	6,0 %	-8,7 %	5,3 %	113 %
Uføretrygdede	810	883	12,1 %	13,0 %	9,0 %	10,3 %	134 %

Ved utgangen av desember 2019 var 90 personer, eller 1,7 % av arbeidsstyrken i kommunen, registrert som helt ledige. På tilsvarende tidspunkt i 2017 var nivået på 2,2 %. Arbeidsledigheten i Lillesand er 23 % lavere enn landsgjennomsnittet på 2,2 % og Aust-Agder fylke (2,4 %).

Desember 2019 var det 303 personer (4,5 %) som mottok arbeidsavklaringspenger fra NAV, mot 320 på samme tid i 2018. Det er en nedgang på -5,3 %. Andelen er høyere enn landsgjennomsnittet (3,4 %).

I 2019 var 407 personer (6,0 %) registrert med nedsatt arbeidsevne mot 446 personer i 2018. Det er en nedgang på -8,7 %. Andelen med nedsatt arbeidsevne er 13 % høyere enn landsgjennomsnittet.

883 personer er registrert som uføre. Det er en økning på 73 personer (9,0 %) fra 2018. Andelen som er uføre er 34 % høyere enn landsgjennomsnittet.

Pendling

I 2019 var det 5 303 personer i Lillesand kommune som var yrkesaktive; en økning på 61 personer (1,2 %) fra 2018. Av disse arbeider 2 537 (48 %) i Lillesand. 1 499 personer (28 %) av de yrkesaktive som bor i Lillesand, pendler til Kristiansand. 308 personer (5,8 %) pendler til Grimstad, 259 personer (4,9 %) til Arendal og 187 personer (3,5 %) til Birkenes. Prosentvis er det størst økning i utpendlingen til Songdalen og Grimstad. Det er størst prosentvis nedgang i utpendlingen til Sökkelen sør for 62° N med -31 % fra 2018.

Tabell 25 Utpendling fra Lillesand (SSB 03321)

	2018	2019	Andel 2018	Endring 2017 - 2018
0301 Oslo kommune	126	111	2,1 %	-11,9 %
0904 Grimstad	283	308	5,8 %	8,8 %
0906 Arendal	250	259	4,9 %	3,6 %
0926 Lillesand (bor og jobber i Lillesand)	2 544	2537	47,8 %	-0,3 %
0928 Birkenes	194	187	3,5 %	-3,6 %
1001 Kristiansand	1 471	1 499	28,3 %	1,9 %
1014 Vennesla	33	30	0,6 %	-9,1 %
1017 Songdalen	18	28	0,5 %	55,6 %
2311 Sökkelen sør for 62° N	13	9	0,2 %	-30,8 %
Andre kommuner	310	335	6,3 %	8,1 %

Tabell 26 Innpendling til Lillesand (SSB 03321)

	2018	2019	Andel 2019	Endring 2018 – 2019
0301 Oslo kommune	21	19	0,4 %	-9,5 %
0904 Grimstad	488	487	10,4 %	-0,2 %
0906 Arendal	318	323	6,9 %	1,6 %
0919 Froland	34	42	0,9 %	23,5 %
0926 Lillesand (bor og jobber i Lillesand)	2 544	2537	53,9 %	-0,3 %
0928 Birkenes	266	253	5,4 %	-4,9 %
1001 Kristiansand	728	732	15,6 %	0,5 %
1014 Vennesla	75	84	1,8 %	12,0 %
1017 Songdalen	23	34	0,7 %	47,8 %
1018 Søgne	31	39	0,8 %	25,8 %
Andre kommuner	152	155	3,3 %	2,0 %

I 2019 var det 4 705 personer som arbeider innen Lillesands geografiske grenser; en økning på 25 personer (0,5 %) fra 2018. I 2019 er 2 168 personer som pendler inn til Lillesand. Innpendlingen har økt med 1,5 % fra 2018. Størst innpendling er det fra Kristiansand; 732 personer pendler fra Kristiansand til Lillesand. Dette utgjør 16 % av dem som har sitt arbeidssted i Lillesand. Videre er det innpendling fra Grimstad (487 personer/10 %), Birkenes (253 personer/5 %) og Arendal (323 personer/7 %). Størst prosentvis økning i innpendling er det fra Songdalen, med 48 % fra 2018.

Fra 2018 til 2019 har pendlingsraten gått noe opp både når det gjelder utpendling og innpendling. Dette skyldes sannsynligvis et bedre arbeidsmarked og høy innflytning til Lillesand av personer som jobber i nabokommunene.

Næringsstruktur

Tabell 27 Sysselsatte i næringsgrupper i Lillesand kommune (SSB 12539)

	Bosted 2019			Arbeidssted 2019		
	Antall	Andel	Endring 2018 - 2019	Antall	Andel	Endring 2018 - 2019
Jordbruk, skogbruk og fiske	20	0,4 %	17,6 %	18	0,4 %	28,6 %
Bergverksdrift og utvinning	64	1,3 %	4,9 %	17	0,4 %	142,9 %
Industri	511	10,2 %	0,8 %	395	9,0 %	-0,3 %
Elektrisitet, vann og renovasjon	61	1,2 %	13,0 %	35	0,8 %	12,9 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	459	9,2 %	-0,9 %	356	8,1 %	-7,8 %
Varehandel, reparasjon av motorvogner	830	16,6 %	4,4 %	976	22,1 %	1,8 %
Transport og lagring	214	4,3 %	3,9 %	247	5,6 %	8,3 %
Overnattings- og serveringsvirksomhet	160	3,2 %	5,3 %	158	3,6 %	5,3 %
Informasjon og kommunikasjon	106	2,1 %	6,0 %	30	0,7 %	11,1 %
Finansiering og forsikring	69	1,4 %	6,2 %	34	0,8 %	9,7 %
Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	229	4,6 %	8,5 %	96	2,2 %	2,1 %
Forretningsmessig tjenesteyting	194	3,9 %	-3,5 %	202	4,6 %	-4,3 %
Off.adm., forsvar, sosialforsikring	348	7,0 %	-2,5 %	317	7,2 %	-1,6 %
Undervisning	467	9,3 %	-2,5 %	412	9,3 %	2,5 %
Helse- og sosialtjenester	1 095	21,9 %	0,1 %	1038	23,5 %	-0,7 %
Personlig tjenesteyting	169	3,4 %	3,7 %	82	1,9 %	3,8 %
Uoppgitt	3	0,1 %	0,0 %	0	0,0 %	-100,0 %
Sum	4 999	100 %	1,4 %	4413	100 %	0,6 %

Tabellen viser antall personer som er sysselsatt og som bor i Lillesand kommune, næringsgruppens andel av total, samt prosentvis endring i antall personer sysselsatt fra 2018 til 2019, og tilsvarende for de personene som har sitt arbeidssted i Lillesand.

I 2019 var det 4 999 personer, bosatt i Lillesand kommune, som er sysselsatt enten i Lillesand eller i andre kommuner. Det er en økning på 1,4 % fra 2018. Den gruppen som sysselsetter flest av Lillesands innbyggere er helse- og sosialtjenester (22 %). Andre større grupper er Varehandel, reparasjon av motorvogner (17 %), Industri (10 %), Undervisning (9 %) og Bygge- og anleggsvirksomhet (9 %).

Det har vært størst økning i gruppen Jordbruk, skogbruk og fiske med 17,6 % fra 2018. Elektrisitet, vann og renovasjon har også en stor økning med 13 %. Størst nedgang har Forretningsmessig tjenesteyting (-3,5 %).

Det er 4 413 personer som har sitt arbeidssted i Lillesand i 2019; en økning på 0,6 % fra 2018. Helse- og sosialtjenester og varehandel utgjør de største gruppene sysselsatte med henholdsvis 24 % og 22 %. Størst økning er det i gruppen Bergverksdrift og utvinning med 143 % og i gruppen Jordbruk, skogbruk og fiske med 29 %. Størst nedgang har Bygge- og anleggsvirksomhet (-8 %).

Det er innen gruppen bergverksdrift og utvinning (inkl. olje) det er størst forskjell mellom bostedskommune og arbeidskommune («utpendling»), mens det er innen varehandel det er størst grad av «innpending».

Boligbygging

Boliger

Tabell 28 Boliger 2018-2019 (SSB 06265)

	2018	2019	Endring	Prosent	Andel 2018	Forhold landet
Enebolig	3519	3543	24	0,7 %	71 %	144 %
Tomannsbolig	359	359	0	0,0 %	7 %	80 %
Rekkehus, kjedehus og andre småhus	428	447	19	4,4 %	9 %	75 %
Boligblokk	432	470	38	8,8 %	9 %	39 %
Bygning for bofellesskap	33	33	0	0,0 %	1 %	28 %
Andre bygningstyper	131	129	-2	-1,5 %	3 %	91 %
Sum	4902	4981	79	1,6 %	100 %	100 %

I 2019 finnes det 4 981 bebodde og ubebodde boliger i Lillesand kommune. Det er 79 flere enn i 2018 og betyr en vekst på 1,6 %. Eneboliger står for 71 % av antall boliger. Fra 2018 er det størst vekst innen boligblokker med 8,8 %.

Sammenlignet med landet har Lillesand kommune 44 % større andel eneboliger. Andelene for øvrige boligtypene er lavere sammenlignet med landet. Lillesand har 61 % mindre andel boligblokker.

Nye boliger

I 2019 ble det igangsatt bygging av 41 boliger av ulike typer, med et samlet areal på 8 224 m². Samme år ble det fullført 46 boliger med samlet areal 12 315 m². Det er en nedgang fra 2018 hvor det ble fullført 90 boliger med et samlet areal på 12 315 m².

Tabell 29 Fullførte boliger (SSB 05940)

	2016	2017	2018	2019
Antall fullførte boliger	77	123	90	46
Kvadratmeter fullførte boliger	10 538	20 513	12 315	8 917
Gjennomsnittlig størrelse kvadratmeter	137	167	137	194

Det ble omsatt 261 boliger i 2019 mot 210 i 2018. Samlet kjøpesum var 848 mill. kr. Gjennomsnittsprisen pr omsatt bolig lå på 3,2 mill. kr i 2019 mot 3,1 mill. kr i 2018.

1.2.5 MILJØ OG KLIMA

Global oppvarming som følge av menneskeskapt klimagassutslipp er den største klimautfordringen verden står overfor i dag. Endrede livsbetingelser for arter, heving av havnivå og sannsynligvis mer ekstremvær er effekter som vi enda ikke ser de langsiktige konsekvensene av.

I Lillesand kommune kan man anta at industri står for en vesentlig del av kommunens CO₂-utslipp. Blant de virkemidlene kommunene har i forhold til reduksjon av klimautslipp, er klimavennlig planlegging noe av det viktigste. Mer kompakt utbygging som reduserer bilavhengighet og stimulerer kollektivtransport er derfor viktig. Gangavstand mellom bolig og nærbutikk, skole og fritidsaktiviteter stimulerer samtidig den sosiale infrastrukturen og er i seg selv helsefremmende.

Lokal forurensing både i luft og i sjø er en utfordring for Lillesand, spesielt siden kommunen har en kystlinje på 150 km langs fastland og 270 km langs øyene. Marin forurensing, herunder plast, er og vil bli en stor utfordring for Lillesand kommune. FNs bærekraftmål 14.1 omhandler det å vesentlig redusere alle former for havforurensing.

Kommunen har over lengre tid arbeidet målrettet for å redusere energiforbruket i kommunale bygg, og har oppnådd svært gode resultater.

Det finnes tilgang på flere hurtigladesstasjoner for elbiler i Lillesand sentrum. I tillegg finnes det andre lademuligheter utenfor sentrum.

I 2019 var det registrert 5 590 personbiler i Lillesand kommune; det er 3,5 % flere enn i 2018. Det er flest dieseldrevne biler, mens antall el-biler økte med 27 % fra 2018. El-bilene utgjør 12 % av alle personbiler i Lillesand. I tillegg har antall hybride personbiler økt 36 % fra 2018. Lillesand har sammen med Kristiansand størst andel el-biler på Agder. I 2018 kjørte Lillesands innbyggere 100,9 mill. km hvorav personbiler utgjorde 79,6 mill. km. Gjennomsnittlig kjørelengde pr kjøretøy er 14 110 km.

Tabell 30 Klimagassutslipp 2009-2017 tonn CO₂ ekv. (Miljødirektoratet)

Sektor	2009	2015	2016	2017	2018	Økning 2009-2018	Andel av total
Annen mobil forburning	10 883	3 235	4 018	3 048	4 902	-55 %	5 %
Avfall og avløp	127	126	132	125	129	1 %	0 %
Energiforsyning	0	0	0	0	0		0 %
Industri, olje og gass	35 486	43 520	47 659	55 256	52 288	47 %	54 %
Jordbruk	2 512	3 357	3 402	3 506	3 615	44 %	4 %
Luftfart	0	0	0	0	0		0 %
Oppvarming	1 536	811	1 152	2 024	1 805	18 %	2 %
Sjøfart	15 851	15 905	16 030	16 874	16 402	3 %	17 %
Veitrafikk	22 305	20 337	19 018	16 705	17 948	-20 %	18 %
Sum	88 700	87 291	91 410	97 539	97 088	9 %	100 %

Tabellen viser utslipp tonn CO₂-ekvivalenter fordelt på ulike sektorer. Lillesand kommune som geografisk område hadde i 2018 97,5 tonn CO₂-ekvivalenter. Industri, olje, gass står for 54 % av utslippene, mens veitrafikk og sjøfart står for 18 % og 17 % . Klimagassutslippene i Lillesand har økt med 18 % siden 2009. Størst økning har Industri, olje, gass med 47 % og jordbruk med 44 %. Størst nedgang har Annen mobil forburning med -55 % og veitrafikk med -20 %. Skogsarealene i Lillesand tar opp ca. 46 tonn CO₂-ekvivalenter.

Tabell 31 Nettoforbruk av elektrisk kraft (GWh) (SSB 10314)

	2015	2016	2017	2018
ALLE FORBRUKERGRUPPER	309,3	320,8	335,4	334,0
BERGVERKSDRIFT OG INDUSTRI MV.	179,1	185,3	197,7	194,0
TJENESTEYTING MV.	48,3	48,9	49,3	49,9
HUSHOLDNINGER OG JORDBRUK	82,0	86,6	88,4	90,2
Primærnæringer	0,4	0,4	0,5	0,5
Husholdninger	72,7	77,2	78,8	81,2
Hytter og fritidshus	8,9	9,1	9,0	8,5

Klimapartnere Agder

Lillesand kommune meldte seg inn i Klimapartnere Agder i 2018. Klimapartnere er et regionalt nettverk for klimagassreduksjon og grønn forretningsutvikling. Nettverket bidrar bl.a. til økt kunnskap om klimaomstilling, økt samarbeid på tvers av partnere, økt synlighet av grønne løsninger. Gjennom medlemskap forplikter Lillesand kommune seg å føre et klimaregnskap.

Kommunenes Internasjonale Miljøorganisasjon (KIMO)

Lillesand kommune ble medlem av Kommunenes Internasjonale Miljøorganisasjon (KIMO) i 2018. KIMO arbeider over landegrensene for å beskytte, bevare og forbedre havmiljøet. Organisasjonen tilbyr medlemskap for lokale myndigheter og kommuner i kystmiljøet i nordvestlige Europa. KIMO har over 70 medlemmer fordelt på kommuner fra Danmark, Belgia, Færøyene, Tyskland, Nederland, Sverige og Storbritannia.

KIMO arbeider med å utvikle bærekraftige lokalsamfunn på kysten ved å:

- Forhindre forurensing av sjø og kyst i nordvestlige Europa
- Bevare og forbedre lokalsamfunn ved kysten for fremtidige generasjoner
- Beskytte kystsamfunn fra marin forurensing og klimaendringer
- Representere medlemskommunene på internasjonalt og nasjonalt nivå

Blå vekst Agder

Blå vekst er et av fokusområdene i EUs Horisont 2020-program, som en del av hvordan vi skal takle samfunnsmessige utfordringer innenfor klima, miljø, ressurseffektivitet og råmaterialer. Blå vekst er et vidt begrep som tar for seg bærekraftig vekst og utvikling innenfor marin og maritim sektor, og inkluderer industrier som fornybar energi fra havet, marin bioteknologi, akvakultur og kystturisme. I 2018 inngikk Lillesand kommune en partnerskapsavtale med Blå Vekst Agder.

Partnerskap Blå Vekst Agder er dannet for at deltagende kommuner på en best mulig måte kan bidra til gjennomføring av den nasjonale strategien på Sørlandet. De maritime og marine næringene i Norge gir arbeid til over 100 000 personer og skaper store verdier. Den nasjonale strategien er å opprettholde Norges posisjon som en verdensledende maritim og marin nasjon.

Partnerskapet vil blant annet bidra til følgende:

- Økt verdiskaping og flere arbeidsplasser innen blå næringer på Sørlandet; basert på bærekraftig forvaltning av ressursgrunnet, og utnyttelse av kompetansemiljø både i næringsliv og FoU-institusjoner.
- Styrke samarbeidet mellom næringsliv og FoU-miljø på akse Flekkefjord-Risør.
- Legge til rette for økt næringsrettet FoU-aktivitet med mål om økt verdiskaping og bærekraftig forvaltning.

Energiforbruk i kommunale bygg

Kommunen har ansvar for 71 formålsbygg fordelt på 49 objekter, med et samlet areal på 81 645 m² BTA. I tillegg har kommunen ansvar for 122 boliger og leiligheter i kommunalt eie.

Etter å ha redusert energiforbruket med 40 % de siste ti årene, ble Lillesand kommune nominert til «LOS Energy Award» i 2016. Kommunen har blant annet installert energiovervåkingssystem i alle formålsbygg.

Lillesand kommune har også satset på følgende tiltak:

- Energioppfølgingssystem (EOS-system)
- Varme og ventilasjon styres og overvåkes av SD-anlegg
- Eldre ventilasjonsanlegg oppgraderes med frekvensstyrte vifter og roterende varmegjenvinnere
- CO2-styring av ventilasjon i større rom og/eller rom med varierende bruk
- Større varmtvannsanlegg for tappevann koples til varmepumper
- Væske-vann varmepumper og vannbåren varme på alle nye bygg
- Luft-vann varmepumper installeres på eldre bygg
- Gradvis overgang til LED-lys
- Innendørs belysning styres av fotoceller

Tabell 32 Energikostnader kommunale bygg

	0926 Lillesand				Endring	EAK Landet	Andel landet
	2016	2017	2018	2019	2018-19	2019	2019
Energiutgifter per m2 kommunalt eide bygg (kr)	69	85	93	92	-1,1 %	132	70 %
Energiutgifter som andel av brutto driftsutgifter (prosent)	0,50	0,58	0,58	0,59	1,7 %	0,67	88 %
Andel av energikostnader i kommunens eiendomsforvaltning brukt på fornybare energikilder (prosent)	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0 %	95,8	104 %
Energibruk per m2 eid areal (kWh)	108	102	111	101	-9,0 %	145	70 %
Andel elektrisitetsforbruk av totalt forbruk i kommunens eiendomsforvaltning, egne bygg (prosent)	100	100	100	100	0,0 %	84	119 %
Andel fjernvarmeforbruk av totalt forbruk i kommunens eiendomsforvaltning, egne bygg (prosent)	0	0	0	0		12	0 %
Andel oljeforbruk av totalt forbruk i kommunens eiendomsforvaltning, egne bygg (prosent)	0	0	0	0		1	0 %
Andel naturgassforbruk av totalt forbruk i kommunens eiendomsforvaltning, egne bygg (prosent)	0	0	0	0		1	0 %
Andel bioenergiforbruk av totalt forbruk i kommunens eiendomsforvaltning, egne bygg (prosent)	0	0	0	0		2	0 %
Andel fornybarforbruk av totalt forbruk i kommunens eiendomsforvaltning, egne bygg (prosent)	100	100	100	100	0,0 %	96	104 %
Utslipp av CO2 knyttet til energibruk (g/kWh)	0	0	0	0		4	0 %

Energiforbruket i kommunale bygg er 100 % basert på elektrisitet. Energiforbruket er basert på «Nordisk miks» hvor det både er fornybare og ikke-fornybare energikilder. Energiforbruket i 2019 var på 101 kWh pr kvadratmeter i kommunale bygg. Det er en nedgang på 9,0 % fra 2018. Det er imidlertid 30 % lavere enn landsgjennomsnittet. De kommunale energikostnadene utgjør 92 kr pr kvadratmeter i 2019.

1.2.6 TRANSPORT OG INFRASTRUKTURUTBYGGING

Bredbåndsdekning

Tabell 33 Bredbåndsdekning (Kile NKOM)

	≥4/0,5	≥10/0,8	≥25/5	≥30/5	≥50/10	≥100/10	≥100/100	≥1000/1000
2018	80 %	74 %	70 %	70 %	69 %	69 %	67 %	0 %
2019				85 %			82 %	

82 % av husstander i Lillesand kommune har nå tilgang til bredbånd med hastighet på 100 Mbit/s eller mer. Det er 15 prosentpoeng større andel enn i 2018. Lillesand kommune har en bredbåndsatsning og i 2019 er det bygd ut bredbåndstilbud i Høvåg.

Ladestasjoner

Tabell 34 Antall ladestasjoner (NOBIL)

2011	2012	2013	2014	2015	2016	2019	2020
10	10	10	12	27	31	94	102

Det har vært en betydelig utvikling i antall ladestasjoner i Lillesand de siste årene. Dette har bl. a. sammenheng at Lillesand har en høy andel elbiler samt E-18 som går gjennom kommunen.

1.2.7 LANGSIKTIG AREALBRUK

Areal

Lillesand kommune består av 190 km², hvorav 10 km² er ferskvann og 5,3 km² er tettsteder. Lillesand er den nest minste kommunen på Agder arealmessig. 7,3 km² er vernet som naturreservat eller landskapsvernområde.

Tabell 35 Arealbruk og arealressurser (km²) (SSB 09594)

		2011	2019	Endring	Andel 2019
01	Boligbebyggelse	3,40	3,61	0,21	1,9 %
02	Fritidsbebyggelse	2,07	2,22	0,15	1,2 %
03	Bebygde område for landbruk og fiske	0,59	0,82	0,23	0,4 %
04	Næring, offentlig og privat tjenesteyting	1,37	1,50	0,13	0,8 %
05	Undervisning og barnehage	0,13	0,12	-0,01	0,1 %
06	Helse- og sosialinstitusjoner	0,04	0,05	0,01	0,0 %
07	Kultur og religiøse aktiviteter	0,05	0,04	-0,01	0,0 %
08-09	Transport, telekommunikasjon og teknisk infrastruktur	4,71	4,53	-0,18	2,4 %
10-11	Beredskapstjenester og Forsvaret	0,00	0,00	0,00	0,0 %
12-13	Grønne områder, idretts- og sportsområder	0,39	0,39	0,00	0,2 %
14	Uklassifisert bebyggelse og anlegg	5,85	0,46	-5,39	0,2 %
15-16	Jordbruksareal	7,57	6,20	-1,37	3,3 %
17	Skog	141,48	145,12	3,64	76,4 %
18	Åpen fastmark	5,82	8,06	2,24	4,2 %
19	Våtmark	3,71	3,91	0,20	2,1 %
20	Bart fjell, grus- og blokkmark	2,45	2,43	-0,02	1,3 %
21	Varig snø, is og bre	0,00	0,00	0,00	0,0 %
22	Ferskvann	10,70	10,58	-0,12	5,6 %
24	Uklassifisert ubebygde område	0,00	0,00	0,00	0,0 %
	Sum	190,33	190,04		100,0 %

I 2019 bor det 57,8 innbyggere pr km² mot 57,2 i 2018. I 2019 bor 8267 personer (75 % av innbyggerne) i tettsteder (Lillesand og Høvåg); en økning på 1,7 % fra 2018. I 1990 bodde 62 % av befolkningen i tettsteder.

Det er 1 686 fritidsbygninger i kommunen. De fleste fritidsboliger er nær kysten. Det er en økning på 5 fritidsbygninger sammenlignet med 2018. Det er 9,5 fritidsbygninger pr km². Lillesand ligger som nr 21 blant kommunene med flest fritidsboliger pr km², men som nr. 71 når det gjelder antall fritidsbygninger i kommunen.

Bygging i strandsonen

Tabell 36 Strandsoneareal på fastlandet inkludert øyer med fastlandsforbindelse (SSB)

	2018	2019
Alt strandsoneareal	15514	15514
Potensielt tilgjengelig strandsoneareal	7874	7857
Bygningsnært areal < 50 m	6870	6887
Dyrket mark	465	465
Veiareal	306	306

Tabell 37 Bygninger i strandsonen (SSB 06505)

	2000	2010	2019	Endring	Andel
Alle bygningstyper	3341	3721	3998	7,4 %	100 %
Bolig	563	625	653	4,5 %	16 %
Koie, seterhus og lignende	0	0	0		0 %
Fritidsbolig	1196	1251	1315	5,1 %	33 %
Garasje og uthus til bolig	1382	1627	1772	8,9 %	44 %
Industri og lagerbygning unntatt fiskeri og landbruk	31	34	54	58,8 %	1 %
Fiskeri- og landbruksbygning	65	74	82	10,8 %	2 %
Annen bygningstype	104	110	122	10,9 %	3 %

1.2.8 LILLESAND KOMMUNE I REGIONEN

Lillesand deltar i interkommunale samarbeidsarenaer på regionalt nivå. Lillesand er medlem av KS og aktiv i KS Agder som tar opp spørsmål av regional interesse. KS Agder arrangerer Sørlandstinget som er en møteplass for ordførerne, Agderbenken på Stortinget, samlinger og konferanser for ordførere og rådmenn på Agder, samt gjennomfører noen regionale utviklingsprosjekter. Lillesand er representert i fylkesstyret i KS Agder med ordføreren og med rådmannen i rådmannsutvalget.

Lillesand kommune er med i Region Kristiansand sammen med Kristiansand, Birkenes, Iveland, Vennesla, Songdalen og Søgne kommuner. I 2018 skiftet Knutepunkt Sørlandet navn til Region Kristiansand og endret også strategi. Region Kristiansand skal i større grad legge vekt på politiske saker og i mindre grad faglig og administrativt samarbeid mellom kommunene. Ordførerne utgjør styret i Region Kristiansand.

Lillesand kommune etablerte en egen IT-tjeneste som overtok drifts- og utviklingsansvaret fra KR-IKT i 2018. Birkenes kommune inngikk et samarbeid med Lillesand kommune, med Lillesand som vertskommune for IT-tjenesten i Birkenes og Lillesand kommuner.

Andre interkommunale samarbeid som barneverntjenesten for Kristiansandsregionen og Kristiansandsregionens brann- og redningstjeneste (KBR) ble ikke konkret berørt av vedtaket i Kristiansand kommune. I kapitlet om organisasjon finnes det en utfyllende oversikt over hvilke interkommunale samarbeid Lillesand kommune deltar i.

Lillesand kommune har sammen med Birkenes og Vennesla blitt medlemmer av innkjøpssamarbeidet på Agder (OFA) fra 2019. Dette samarbeidet omfatter alle kommuner på Agder med unntak av nye Kristiansand kommune, samt fylkeskommunen og enkelte interkommunale selskaper/samarbeid.

Bystyret vedtok i 2018 å si opp samarbeidsavtalen med Kristiansand om kommunal øyeblikkelig hjelp fra 2020. Lillesand kommune arbeider for å etablere et tilbud i egen kommune, eventuelt i samarbeid med andre. Det er inngått et interkommunalt samarbeid om håndtering trygghets- og varslingsteknologi med Kristiansand som vertskommune.

2. ORGANISASJONEN VÅR

2.1 ORGANISASJONSMODELL

Politisk struktur i Lillesand kommune er bygget opp etter utvalgsmodellen. Før kommevalget hadde kommunen et helse-, kultur- og velferdsutvalg, et oppvekstutvalg, administrasjonsutvalg, planutvalg, formannskap og bystyre. Nytt bystyre vedtok å slå sammen kultur- og velferdsutvalget og oppvekstutvalget til tjenesteutvalget. Planutvalget fikk endret navn til plan- og miljøutvalget.

Administrativt har kommunen en sektormodell med kommunalsjefer for helse og kultur, skole og barnehage og tekniske tjenester. Oppdatert organisasjonskart finnes på kommunens hjemmeside.

Intern organisering

«Lillesand kommune er til for innbyggerne. Vårt samfunnsoppdrag er å levere gode tjenester og å sikre god samfunnsutvikling. For å løse fremtidens utfordringer og sikre godt omdømme må vi ha en organisasjon som er innovativ, opptatt av forbedring og har kompetente medarbeidere. Verdiane åpenhet, respekt og humor er styrende for de ansattes arbeid.» *(Jf. forordet i kommuneplanens samfunnsdel 2018-2030)*

Lillesand kommune er kommunens største arbeidsplass. De ansatte i organisasjonen bidrar til og står for den faktiske gjennomføringen av kommunens tjenestetilbud. Å beholde og sikre tilgang på riktig og kvalifisert arbeidskraft er derfor sentralt for å nå målene i kommuneplanen.

Ved overgangen til 2020 er det 21 enheter i organisasjonen. Disse er ledet av enhetsledere som rapporterer til respektive kommunalsjefer. Kommunen er organisert etter følgende prinsipp - robuste og oversiktlige enheter med en helhetlig ressursinnsats.

Lillesand kommune har hatt følgende organisasjonsendring i 2019:

- 01.04 Nedleggelse av bofelleskap for enslige mindreårige lagt ned WebSak19/7
- 24.06 Nedleggelse av bofelleskap for enslige mindreårige Websak 19/1572-2

2.2 KOMMUNALT EIERSKAP

Eierskapsstrategi og eierstyring

I 2010 utarbeidet Lillesand kommune en eierskapsmelding og en eierskapsstrategi. Kommunens eierskapspolitikk består av de overordnede prinsipper som legges til grunn for forvaltningen av kommunens virksomheter og eierinteresser. Revidert eierskapsmeldingen ble vedtatt av bystyret oktober 2018.

Eierskapsmeldingen omhandler blant annet:

- Intensjon med kommunalt eierskap
- Prinsipper for godt kommunalt eierskap
- Rutiner for kommunikasjon mellom kommunen og virksomheten
- Styresammensetninger, styrehonorarer, opplæring og habilitet
- Tilsyn og kontroll

Eierskapsmeldingen og eierstrategien skal revideres minst én gang pr valgperiode.

Oversikt over eierskap

Lillesand kommune har valgt å organisere sin virksomhet på ulike måter. Hovedtyngden av den kommunale virksomheten skjer i den ordinære kommunale organisasjonen, administrativt underlagt rådmannen og med bystyret som øverste organ. Det finnes en rekke interkommunale samarbeid og selskaper, samt at kommunen har heleide aksjeselskaper. I tillegg har kommunen eierandeler i ulike virksomheter.

Lillesand kommune har i regnskapet for 2019 balanseført aksjer og andeler for til sammen ca. 256 mill. kr. Størstedelen av disse verdiene er aksjene i Agder Energi som utgjør ca. 221 mill. kr.

Tabell 38 Oversikt over kommunens eierskap

Virksomhet	Eierandel	Beskrivelse
Heleide aksjeselskaper		
Lillesand Administrasjonsbygg AS	100 %	Oppløst i 2018
Kokkenes Utvikling AS	100 %	Besluttet oppløst
Ankerfestet AS	100 %	Besluttet oppløst
Lillesand Dovre utvikling	100 %	Oppløst i 2019
Aksjeselskaper med kun offentlige eierinteresser		
Lillesand Næringsarealer AS	50 %	Eies sammen med Kristiansand næringssselskap. Selskapet har en rekke datterselskaper.
Sørlandsparken Øst AS		Heleid datterselskap til Lillesand Næringsarealer AS
Haugevikkilen Hytteområde AS		Heleid datterselskap til Lillesand Næringsarealer AS
Returkraft AS	6,52 %	Eierandel gjennom LIBIR. Øvrige eiere er renovasjonsselskaper på Agder
Aksjeselskaper også med private eierinteresser		
Agder Energi AS	2,27 %	Kommuner på Agder har aksjemajoritet. Statkraft eier øvrige aksjer
Agderbyen eiendomsutvikling AS		Lillesand Næringsarealer eier 50 % av selskapet. Ugland eiendom eier øvrige aksjer.
Avigo AS	31,2 %	Eies sammen med Grimstad kommune, Birkenes kommune, Aust-Agder næringssselskap m. fl. Avigo AS og BIVA AS fusjonerte 1. januar 2016.
Radio L Lillesand Nærradio AS	2,08 %	
Aust-Agder Næringssselskap AS	1,00 %	Selskapet eies av banker, forsikringsselskap, næringsorganisasjoner, Aust-Agder fylkeskommune samt samtlige av fylkets kommuner.
KLP		Egenkapitalinnskudd
Interkommunale selskaper		
Aust-Agder Revisjon IKS	6,5 %	Eies av Aust-Agder fylkeskommune og kommuner i Aust-Agder
Aust-Agder Museum og Arkiv IKS		Eies av Aust-Agder fylkeskommune og kommunene i Aust-Agder
VETAKS – Vestfold, Telemark og Agder Kontrollutvalgssekretariat IKS		Eies av 33 kommuner og fylkeskommuner i Agder, Telemark og Vestfold
Lillesand og Birkenes renovasjonsselskap IKS (LIBIR)	67,25 %	Eies sammen med Birkenes kommune. LIBIR eier datterselskapene Returkraft og Lindum.
Kristiansandsregionens Brann og redning IKS	7,60 %	Eies av Kristiansand, Lillesand, Birkenes, Vennesla, Søgne og Songdalen kommuner.
Interkommunalt samarbeid med eget styre (§ 27)		
Region Kristiansand		Tidligere Knutepunkt Sørlandet. Eies av kommunene Kristiansand, Lillesand, Birkenes, Iveland, Vennesla, Songdalen og Søgne
Struktur1		Felles lønns- og regnskapsvirksomhet for Lillesand og Birkenes kommuner
Vertskommunesamarbeid		
Barneverntjenesten for Kristiansandsregionen		Kristiansand er vertskommune for barneverntjenesten for Kristiansand, Lillesand, Søgne og Songdalen kommuner med hjemmel i kommuneloven § 28 – 1b
Felles tekniske tjenester for Birkenes og Lillesand kommuner		Samarbeidet omfatter oppmåling, geodata, eiendomsskatt, jord- og skogbruk, og vilt- og naturforvaltning) mellom Birkenes og Lillesand kommuner etter kommuneloven § 28 – 1b med Birkenes som vertskommune
IT-tjenesten for Birkenes og Lillesand kommuner		Etablert fra 01.04.2018 sammen med Birkenes kommune. Lillesand er vertskommune.

Kemneren i Grimstad og Lillesand		Administrativt vertskommunesamarbeid etter kommuneloven § 28 – 1b med Grimstad som vertskommune
Arbeidsgiverkontroll		Arendal kommune er vertskommune
Kulturskolesamarbeid		Administrativt vertskommunesamarbeid etter kommuneloven § 28–1b med Birkenes som vertskommune
Legevakt		Samarbeid med Kristiansand og andre kommuner
Kommunal øyeblikkelig hjelp		Samarbeid med Kristiansand og andre kommuner. Lillesand har sagt opp avtalen med virkning fra 2020.
Responssenter trygghets- og varslingsteknologi		Det er i 2018 inngått et interkommunalt samarbeid om håndtering trygghets- og varslingsteknologi med Kristiansand som vertskommune.

2.3 MÅL 3.1 KOMMUNEPLANEN: LILLESAND KOMMUNES POLITIKERE OG MEDARBEIDERE HAR INNBYGGERNES BEHOV I FOKUS

Styringssystemet for Lillesand kommune: *«Lederskapet i kommunen er delt mellom de folkevalgte organer og administrasjonen. De folkevalgte har det overordnede styrings- og beslutningsansvaret. Det innebærer et overordnet resultatansvar og et ansvar for at kommunen er organisert så hensiktsmessig som mulig med henblikk på utvikling av tjenester og lokalsamfunn for kommunens borgere. Folkevalgte har også et overordnet arbeidsgiveransvar i forhold til å forvalte og utvikle arbeidskraften i kommunen».*

I forkant av alle bystyremøter arrangeres det et møte mellom politisk og administrativ ledelse, «PA-møte», hvor saker til politisk behandling gjennomgås. Samspillet mellom politisk og administrativt lederskap videreutvikles i en kontinuerlig prosess.

Strategier for mål 3.1:

«Vi har bevissthet om at vi er til for innbyggerne og i all oppgaveløsning har vi innbyggerperspektivet med oss»
Tjenestene har innbyggerfokus. Det gjennomføres ulike former for brukermedvirkning som; brukerundersøkelser, tema møter og åpne høringer.

«Vi følger kommunens overordnede mål, visjon og verdier og ivaretar en høy etisk standard»
Kommuneplanen inneholder satsningsområder og mål for samfunns- og tjenesteutvikling. Kommunens planstrategi er et hjelpemiddel for politisk styring og prioritering av planoppgaver.

Aktiv bruk av kommuneplanen startet høsten 2018 og fortsatte i 2019. Den oppleves som et godt verktøy for ledelse; den gir tydelig retning og ledere omsetter mål og strategier til lokale handlingsplaner.

«Vi sikrer likestilling, inkludering og mangfold»

En viktig del av arbeidet med likestilling er å gi like muligheter for begge kjønn. Dette er et langsiktig arbeid som bl.a. handler om kultur og holdninger. Lillesand kommune jobber kontinuerlig for at alle ansatte skal ha like arbeidsvilkår, og ikke forskjellsbehandles på bakgrunn av kjønn, religion og livssyn, seksuell orientering eller etnisitet.

I planstrategien er det vedtatt at alle relevante planer skal ivareta likestilling, inkludering og mangfold. Arbeidet ivaretas i utøvelse av arbeidsgiverpolitikken, og i møte med brukerne av våre tjenester.

I BS sak 161/19 ble «Rapport Heltidskultur i Lillesand kommune behandlet» og «Retningslinjer for heltidskultur i Lillesand kommune vedtatt» (journalpost19/25060).

Det rapporteres på likestillings- og inkluderingsarbeidet under pkt. 2.5 Personalstatistikk.

2.3 MÅL 3.2 KOMMUNEPLANEN: LILLESAND KOMMUNE ER EN PROFESJONELL OG ATTRAKTIV ARBEIDSGIVER MED TYDELIG LEDELSE OG GODT KVALIFISERTE MEDARBEIDERE

«Vi vektlegger en fremtidsrettet arbeidsgiverpolitikk»

Vi har 3 delsystemer som bidrar; målstyring, delegasjon og internkontroll.

En fremtidsrettet arbeidsgiverpolitikk forutsetter gode ledere som er lojale mot kommunens mål, strategier og verdier, har en høy etisk standard, viser retning og har gode relasjonelle evner.

«Vi har ansatte som opplever mestring og mening i sin arbeidshverdag og har en klar ansvars- og rolleforståelse»

Vi ønsker kompetente medarbeidere som føler mestring, kan jobbe selvstendig, er motiverte, har en god rolleforståelse og er aktive bidragsyttere til et fleksibelt og godt arbeidsmiljø.

Rådmannen "skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll" [kommuneloven § 23 nr. 2.]

Arbeidsavtalen og stillingsbeskrivelsen rammer inn den enkeltes arbeidsforhold. Dokumentene er viktige grunnlag i medarbeidersamtaler og i oppfølgingsarbeidet av ansatte. Partene er enige om at det skal utarbeides stillingsbeskrivelser for alle stillinger. Det gjenstår fortsatt noe arbeid før alle ansatte har det.

Gode retningslinjer og rutiner bidrar i kvalitetsarbeidet. Administrative fellesfunksjoner bidrar til at alle styrende dokumenter (planer, retningslinjer, rutiner, skjema) knyttet til personalforvaltning og HMS er tilgjengelige i vår elektroniske kvalitets- og internkontrolløsning. Implementeringen av løsningen og god praksis er en kontinuerlig prosess i organisasjonen.

«Vi arbeider i nært samarbeid med tillitsvalgte og vernetjenesten»

Rådmannen møter tillitsvalgte og hovedverneombud hver måned til et informasjons- og dialogmøte. I tillegg er hovedtillitsvalgte representert i arbeids- og prosjektgrupper som etableres, samt på ledersamlinger dersom temaet er relevant. Kommunalsjefer og enhetsledere har et særskilt ansvar for samarbeidet på sektor- og enhetsnivå.

I august ble arrangert en dagssamling i regi av KS og LO, YS; Unio og Akademikerne med tema «Samhandling og samarbeid i Lillesand kommune mellom tillitsvalgte hovedverneombud og ledere.»

Fagforbundet, Utdanningsforbundet og NSF er de største fagforeningene i kommunen. De har hovedtillitsvalgte med helt eller delvis frikjøp.

«Vi sikrer felles forståelse for og forpliktelse av hvordan en helhetlig, tydelig og strategisk ledelse utøves»

Det er inngått forpliktende lederavtaler mellom ordfører og rådmann, rådmann og kommunalsjefer/ økonomisjef/ organisasjonssjef, og mellom kommunalsjefer og enhetsledere. Arbeidet med å tydeliggjøre delegering er iverksatt.

Kommunens årsbudsjett og økonomiplan viser vedtatte prioriteringer.

Det har vært avviklet flere ledersamlinger i 2019:

Rådmannens lederteam 2 dagers samling i januar med tema:

- Vedtaksoppfølging 2018
- Budsjettvedtak 2019

Rådmannens lederteam, enhetsledergruppe, hovedtillitsvalgte og hovedverneombud har hatt 5 dagssamlinger med følgende tema:

- Enhetsleders rolle og hvordan utøve delegert myndighet innen økonomi, personal og fag
Oppstart arbeid med lederplattform
- Budsjettseminar
- Forankring av lederplattform
- Oppfølging av ledernes fokus på eget lederskap

- Forankring av kommuneplanen

Rådmannens lederteam, enhetsledere, avdelingsledere, assisterende rektorer, hovedtillitsvalgte og hovedverneombud deltok på 2-dagers samling med følgende tema:

- Arbeid med visjon og verdier
- Organisasjonskultur
- Etablering av nettverksgrupper og oppstart på arbeid med individuelle treningsmål for egen adferd som bidrar til å levendegjøre kommunes lederprinsipper

Ledere og rådgivere gjennomført 3 dagers kurs i prosessledelse.

Et godt samarbeid mellom arbeidsgiver, tillitsvalgte og vernetjenesten bidrar til gode løsninger.

Nye ledere ivaretas gjennom systematisk introduksjon til kommunens ledelsesprinsipper. Rådmannens stab bidrar med opplæring og veiledning innen de ulike fagområdene som ledelse bygger på. Lederutvikling ivaretas også gjennom andre ulike kompetansebyggende tiltak, initiert av rådmann og kommunalsjefer.

Bystyrets faste medlemmer, 1. varamedlemmer og rådmannens lederteam deltok på 2-dagers folkevalgtopplæring i regi av KS.

«Vi har en utstrakt bruk av delegering og beslutninger tas på lavest mulig nivå»

Kommunens styringssystem gir en samlet og kortfattet beskrivelse av organisering, ansvarsfordeling, viktige arenaer etc. Rådmannen har videredelegert ansvar for personal, økonomi, fag (herunder kvalitet og internkontroll), og informasjon i linjen til de ulike resultatenehetene.

I større enheter er personalansvaret delegert til avdelingsledere, som fordeler oppgaver og er tett på medarbeiderne.

«Vi har, rekrutterer og beholder kompetente ansatte, og sikrer løpende kompetanseutvikling»

Partene er enige om at det skal utarbeides kompetanseplaner i alle enheter, men det gjenstår fortsatt noe før alle enheter har det.

Det holdes interne kurs hvor ansatte styrker sin kompetanse i bruk av fagsystemer og rutiner. Ansatte har deltatt i eksterne kurs, samt etter- og videreutdanning i tråd med enhetenes behov.

«Vi utvikler en heltidskultur og høy grad av nærvær»

Med bakgrunn i utstrakt bruk av deltidsarbeid, spesielt innen helse og omsorg vedtok bystyret – 035/18 å igangsette et prosjekt for «Heltidskultur i Lillesand kommune». Ved årsskiftet ble det ansatt prosjektleder som ledet arbeidet med å utarbeide retningslinjer for heltidskultur som ble vedtatt i BS. Arbeidet for heltidskultur videreføres blant annet i «Nytt Blikk Agder»; læringsnettverk for å bygge heltidskultur i kommunene på Agder 2020-2022. Avdeling for HR er aktiv bidragsyter i det videre arbeidet.

Se for øvrig 2.5 Sykefravær og oppfølging.

HMS-team som består av leder, verneombud og tillitsvalgt i hver enhet er videreført. HMS-teamene har gjennomført risikoanalyser av knyttet til vold og trusler mot ansatte.

«Vi arbeider for å tilby flere lærling- og praksisplasser»

Ved politisk behandling av budsjett- og økonomiplan 2019-2022 ble det vedtatt at Lillesand kommune skulle øke antall lærlinger eller lærekandidater med 6 hvert år, hvorav 2 av disse skulle dekkes ved omdisponering av midler innenfor rammeområdene.

I 2019 økte vi antall lærlinger fra 12 til 18, med følgende fordeling innen fagområdene:

- 7 lærlinger innen barne- og ungdomsarbeiderfaget (2 av disse ble lønnet av fylkeskommunen)
- 6 lærlinger innen helsefag (herav 1 lærling fra prosjektet «Menn i helse»)
- 3 lærlinger innen IKT-faget (herav 1 lærling dekket av SIO-midler)

- 2 lærlinger innen kokkefaget

Koordineringsarbeidet er lagt Avdeling for HR.

Enhetene har avtaler med utdanningsinstitusjoner, NAV og arbeidsmarkedstiltak og tar imot studenter, elever og andre som trenger praksisplasser.

2.5 PERSONALSTATISTIKK

Årsverk og ansettelsesforhold

I dette kapittelet følger statistikk innen ulike personalområder. Statistikken er hentet fra kommunens lønns- og personalsystem, saksarkivet, KS, KLP, SPK og SSB. Pr. 31.12.2019 var det 987 ansatte (770,8 årsverk) i Lillesand kommune, hvorav 831 fast ansatte, 17 ansatte i fødselspermisjon og 139 ansatte i ulike vikariater og midlertidige ordninger.

Tabell 39 Antall årsverk innen ulike grupper pr 31.12.

Årstall	Faste årsverk	Fødselspermisjon	Sum	Vikariat	Engasjement prosjekt	Lærlinger	Politikere	Totale årsverk
2017	585,4	14,6	600,0	81,1	27,4	11,0	1,6	721,1
2018	614,2	13,5	627,7	80,8	36,0	11,0	1,6	757,1
2019	645,0	12,8	657,8	58,0	36,5	16,0	2,5	770,8

Nærmere beskrivelse av de ulike gruppene:

Nærmere beskrivelse av de ulike gruppene:

«Faste årsverk»: Ansatte med et fast tilsettingsforhold, inkludert sykemeldte inntil 52 uker.

«Fødselspermisjon»: Ansatte i fødselspermisjon som mottar lønn iht. stillingsprosent. Lønnsutgifter blir refundert fra NAV.

«Faste årsverk + fødselspermisjon»: Grunnlag for tabell fordeling og endring av årsverk pr enhet.

«Vikariat»: Ansatte i vikarstillinger erstatter ansatte med sykefravær, fødselspermisjon eller ansatte med permisjon uten lønn.

«Engasjement / prosjekt»: Årsverkene er i hovedsak knyttet mot enkeltvedtak hvor hele eller deler av lønnsutgiftene dekkes ved refusjon.

«Politikere»: Politikere som mottar fast, årlig godtgjørelse iht reglement, godtgjørelse for folkevalgte.

«Totale årsverk»: Årsverk som Lillesand kommune har faste lønnsforpliktelser for på angitt tidspunkt.

Midlertidig ansatte i engasjement eller prosjekt utgjør 36,0 årsverk, noe som tilsvarer en økning på 0,5 årsverk i perioden.

Tabell 40 Fordeling av årsverk for engasjementer/prosjekter pr. 31.12

Årstall	Rådmann med stab	Sektor for helse og kultur	Sektor for skole	Sektor for barnehage	Sektor for tekniske tjeneste	Totalt
2017	2,2	15,7	4,2	5,3	0,0	27,4
2018	2,2	25,4	4,0	4,4	0,0	36,0
2019	2,2	29,3	3,6	1,4	0,0	36,5

Vikariater utgjør 58 årsverk, og tilsvarer en reduksjon på 22,8 årsverk fra 2018 (se tabellen under).

Tabell 41 Fordeling av årsverk for vikariater pr 31.12.

Årstall	Rådmann med stab	Sektor for helse og kultur	Sektor for skole	Sektor barnehage	Sektor for tekniske tjeneste	Totalt
2017	0	38,2	31,2	8,7	3,0	81,1
2018	0	32,5	33,2	13,6	1,5	80,8
2019	1	23,0	26,4	7,6	0,0	58,0

Tabellen under viser antall årsverk for gruppene fast ansatte og ansatte i fødselspermisjon pr. 31.12 i gjeldende år, inndelt pr. rammeområde. Kolonnen lengst til høyre viser endringer fra 2018 til 2019.

Tabell 42 Årsverk pr rammeområde pr. 31.12 – faste og foreldrepermisjon

Rammeområde	2017	2018	2019	Endring 2018-2019
Rådmann med stab	18,20	24,20	24,30	0,10
Helse og kultur	276,10	294,50	310,40	15,90
Skole	176,10	180,40	188,70	8,30
Barnehage	60,80	58,70	64,60	5,90
Tekniske tjenester +VA og havn	68,80	69,90	69,80	-0,10
Sum årsverk	600,00	627,70	657,80	30,10

Endringer i rammeområder i 2019

Økningen av årsverk i rammeområdene beskrives som følger;

- Økning i rammeområde rådmann med stab innebærer økning av 0,3 årsverk for mobbeombud og 1,0 årsverk i HR-avdelingen, iht budsjettvedtak.
- Økning i rammeområde helse og kultur skyldes nyopprettet ungdomskontakt i Enhet for kultur og bibliotek, ref. BS-sak 142/18. Økningen er også knyttet til ressurskrevende brukere i Enhet for omsorg sentrum, samt KIF-tiltak (kriminalomsorg i frihet) i Enhet for psykisk helse og rus. Alle kostnader ved KIF-tiltak blir refundert. Ved Enhet for omsorg Høvåg har man i henhold til budsjettvedtaket fått økt avdelingsleders administrasjonstid.
- Økningen i rammeområde skole er iht budsjettvedtaket, og skyldes i hovedsak elevtallsvekst og opprettelse av nye klasser ved Borkedalen skole, Tingsaker skole og Lillesand ungdomsskole.
- Økning i rammeområde barnehage skyldes opprettelse av nye hjemler knyttet til enkeltvedtak for barn med spesielle behov.

Øvrige endringer skyldes rekruttering i eksisterende hjemler med budsjettmidler, ansatte som er tilbake i arbeid etter permisjon og vikarer som har fått fast stilling i henhold til AML § 14-9.

Kjønnsfordeling – fast ansatte

Ved utgangen av 2019 var det 831 personer i aktivt arbeid med fast ansettelse i kommunen; 647 kvinner og 184 menn. Det betyr at kjønnsfordelingen i arbeidsstokken som helhet var 77,9 % kvinner og 22,1 % menn.

Tabellene under viser kjønnsfordelingen blant fast ansatte i kommunen, samt kjønnsfordelingen i den øverste ledelsen.

Tabell 43 Kjønnsfordeling ansatte i organisasjonen som helhet

År	Antall		Årsverk	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
2017	77,6 %	22,4 %	75,8 %	24,2 %
2018	77,6 %	22,4 %	76,1 %	23,9 %
2019	77,9 %	22,1 %	76,8 %	23,2 %

Tabell 44 Kjønnsfordeling innen ledelse (rådmannens ledergruppe og enhetsledelse)

År	Kvinner		Menn	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
2017	13	52,0 %	12	48,0 %
2018	12	50,0 %	12	50,0 %
2019	13	54,0 %	11	46,0 %

Som det fremgår av tabellen er det 46 % menn i lederstillinger, mens det er 23,2 % menn i organisasjonen som helhet. Antall menn har en liten nedgang både innen ledelse og i organisasjonen for øvrig.

Deltidsstillinger

Gjennomsnittlig stillingsbrøk for en fast ansatt i Lillesand kommune (se tabellen under) var 77,6 i 2019. Det er en liten økning på 0,8 prosentpoeng fra 2018.

Tabell 45 Gjennomsnittlig stillingsprosent for fast ansatte

År	Stillingsprosent
2017	76,7 %
2018	76,8 %
2019	77,6 %

Tabell 46 Antall fast ansatte i deltidsstillinger

År	0,1-24,9 %		25,0-49,9 %		50,0-74,9 %		75,0-99,9 %		Antall personer	Andel deltid
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn		
2017	45	13	54	12	143	19	133	29	448	59 %
2018	49	16	48	13	163	20	129	24	462	58 %
2019	48	15	48	18	154	19	149	31	481	58 %

Ved utgangen av 2019 arbeidet 58 % av de ansatte i deltidsstillinger, samme som i 2018. I tabellen ligger alle fast ansatte med mindre enn 100 % stilling. Hvor mange av disse som har en stilling utenfor kommunen, eller som har en trygdeytelse i tillegg, har ikke administrasjonen opplysninger om. Se tabellen under for fordeling av deltidsstillinger pr sektor.

Tabell 47 Antall fast ansatte i deltidsstillinger fordelt på sektor

Rammeområde	2017			2018			2019			2019 Gj. deltid
	Antall deltid	Tot. ant. faste	Prosent deltid	Antall deltid	Tot. ant. faste	Prosent deltid	Antall deltid	Tot. ant. faste	Prosent deltid	
Rådmann med stab	4	19	21 %	4	25	16 %	4	25	16 %	96,0 %
Helse og kultur	321	405	79 %	341	432	79 %	359	450	80 %	67,8 %
Skole	84	201	42 %	81	205	40 %	77	210	37 %	87,1 %
Barnehage	28	66	42 %	25	65	38 %	31	72	43 %	88,3 %
Tekniske tjenester +VA og havn	11	72	15 %	11	73	15 %	10	74	14 %	93,7 %
Sum årsverk	448	763	59 %	462	800	58 %	481	831	58 %	77,6 %

Alderssammensetning

Gjennomsnittsalderen på fast ansatte har gått ned med ca. 6 måneder det siste året.

Tabell 48 Gjennomsnittsalder fast ansatte pr sektor

Sektor	2017	2018	2019
Rammeområde rådmann med stab	51,3	47,9	46,8
Rammeområder helse og kultur	47,1	46,3	45,7
Rammeområde skole	46,3	45,6	45,3
Rammeområde barnehage	42,4	42,8	42,1
Rammeområde tekniske tjenester (inkl. VA og havn)	50,8	50,7	49,5
Hele kommunen	46,9	46,3	45,7

Gjennomsnittsalderen for menn og kvinner er tilnærmet lik.

Tabell 49 Gjennomsnittsalder fast ansatte menn og kvinner

Kjønn	2017	2018	2019
Kvinner	46,7	46,3	45,6
Menn	47,6	46,3	45,7

Tabell 50 Aldersgruppering fast ansatte

Aldersgruppe	2017	2017 %	2018	2018 %	2019	2019 %
18-29 år	53	6,9	76	9,5	82	9,9
30-39 år	170	22,3	172	21,5	190	22,9
40-49 år	207	27,2	200	25,0	220	26,5
50-59 år	208	27,3	228	28,5	222	26,7
60-66 år	114	14,9	110	13,8	108	13,0
Over 67 år	11	1,4	14	1,7	9	1,0
TOTALT	763	100,0	800	100,0	831	100

Tabell 51 Antall ansatte 56+ pr sektor

Sektor	2017		2018		2019	
	56+	Totalt ansatte	56+	Totalt ansatte	56+	Totalt ansatte
Rammeområde rådmann med stab	7	19	7	25	6	25
Rammeområde helse og kultur	124	405	122	432	121	450
Rammeområde skole	43	201	42	205	39	210
Rammeområde barnehage	8	66	8	65	9	72
Rammeområde tekniske tjenester (inkl. VA og havn)	26	72	26	73	22	74
Hele kommunen	208	763	205	800	197	831

Antall ansatte på 56 år og eldre viser at sektorene står overfor et behov for nyrekruttering. Det er vanskelig å fremskrive sikre tall siden det er relativt usikkert når den enkelte velger å gå av med pensjon. Jo eldre arbeidstakerne blir, desto mindre fare er det for at de søker arbeid utenfor organisasjonen.

Vernerunde

Arbeidsmiljøutvalget vedtok i møte den 23.10.19 at elektronisk vernerunde med fokus på sikkerhet og fysiske forhold skulle gjennomføres i januar 2020. En anonym arbeidsmiljøundersøkelse med spørsmål om psykososiale forhold på arbeidsplassen skal gjennomføres hvert 2. år, med første gjennomføring i januar 2021.

2.6 SYKEFRAVÆR OG OPPFØLGING

I 2019 deltok kommunen i NED-prosjekt, et prosjektsamarbeid med Kommunesektorens organisasjon (KS) og NAV, hvor fokuset var på å redusere sykefraværet. Det ble gjennomført NED-prosesser i enheter med relativt sett høyt sykefravær. Hensikten med samlingene har vært å skape en dialog på arbeidsplassene om temaet sykefravær og at ansatte selv skal foreslå forebyggende sykefraværs tiltak på eget arbeidssted.

Avdeling for HR har jobbet systematisk med revisjon av rutiner for å forebygge sykefravær og bidra til god oppfølging av sykemeldte arbeidstakere. HMS-rådgiver fra bedriftshelsetjenesten og HR-avdelingen bidrar i tillegg med lederstøtte og veiledning innenfor temaet.

Tabell 52 % sykefravær pr tertial

År	1. tert.	2. tert.	3. tert.	Sum
2017	8,4	6,4	8,3	7,7
2018	8,7	6,5	7,5	7,7
2019	8,1	7,3	7,7	7,7

Tabell 53 Differensiert % sykefravær

År	1-8 dg	9-16 dg	>=17 dg	Sum
2017	1,3	0,5	5,9	7,7
2018	1,6	0,5	5,6	7,7
2019	1,6	0,4	5,7	7,7

Korttidsfraværet går noe opp, mens langtidsfraværet går noe ned. Dette er i tråd med ønsket utvikling.

Tabell 54 % sykefravær fordelt mellom kvinner og menn pr tertial

År	1. tert.		2. tert.		3. tert.		Hele året	
	K	M	K	M	K	M	K	M
2017	9,9	3,9	7,3	3,6	9,5	4,6	8,9	4,0
2018	10,3	5,2	7,1	4,9	8,5	4,3	8,6	4,8
2019	9,4	3,8	8,4	3,7	8,6	4,8	8,8	4,1

Ledere med personalansvar har oppfølgingsansvaret for sykemeldte arbeidstakere. NAV tilbyr gode digitale løsninger både for arbeidsgiver, lege og den sykemeldte. Dette sikrer god dokumentasjon i sykefraværsoppfølgingen.

Det er viktig både for arbeidsgiver og arbeidstaker at det tidlig i et sykefraværsløp, tilrettelegges for at den ansatte skal kunne stå i sin stilling så langt arbeidshelsen tillater det. Det er vesentlig å avklare restarbeidsevnen.

Bedriftshelsetjenesten

Falck Helse leverer bedriftshelsetjenester til kommunen. Samarbeidet fungerer godt og de leverer raskt og med god kvalitet. Via HMS-nettverket møter bedriftshelsetjenesten kommunenes kontaktpersoner 1 gang i året til erfaringsutveksling og nytenkning innenfor HMS-området.

Falck Helse gir anbefalinger til arbeidsgiver og ansatte om hva som skal til for å sikre god arbeidshelse. Jf. egen rapport fra Falck Helse.

Personskader

Yrkesskader meldes både til NAV og til kommunens forsikringsselskap.

Tabell 55 Meldte personskader

	2017	2018	2019
NAV	9	18	6
Forsikring	8	6	4

Melding om yrkesskade sendes NAV når den ansatte har oppsøkt lege for behandling eller oppfølging av skade. Melding til forsikringsselskapet kan gjøres i inntil 10 år etter skadedato. Økningen i antall yrkesskader meldt til NAV kan skyldes bedre rapporteringsrutiner.

2.7 LØNNSPOLITIKK OG FORHANDLINGER

Sentrale lønnsforhandlinger

KS, LO og YS kom frem til en forhandlingsløsning i slutten av april 2019. Unio og Akademikerne sluttet seg til løsningen etter mekling i mai. Avtalen mellom KS og forhandlingssammenslutningene gav lønnsoppgjøret en ramme på 3,2 %. Dette var i tråd med det som ble avtalt i privat sektor tidligere på våren. Årets lønnsoppgjør var et mellomoppgjør, men mer komplisert enn vanlig fordi det i tillegg til lønn handlet om pensjon. Det ble enighet om opprettelse av en sentral generell særavtale om pensjonsordninger.

Alle arbeidstakere i Hovedtariffavtalen kap. 4 fikk et generelt kronetillegg som varierte med stillingsgruppe og ansiennitet. Tilleggene ble gitt med virkning fra 1. mai 2019. Et særskilt lønnstiltak med virkning fra 1. juli 2019 gjaldt for alle arbeidstakere med 3- og 4-årig høgskoleutdanning i stillingsgruppene «Lærer og Stilling med krav om 3-årig U/H-utdanning» og «Adjunkt og Stilling med krav om 4-årig U/H-utdanning», samt arbeidstakere med 10 og 16 års ansiennitet i stillingsgruppene «Fagarbeiderstillinger» og «Stilling med krav om fagbrev og 1-årig fagskoleutdanning». Garantilønna for disse arbeidstakerne ble økt ut over det generelle tillegget. Dette medførte at de arbeidstakere som hadde en grunnlønn pr. 30. juni 2019 som var lavere enn ny garantilønn pr. 1. juli 2019, ble gitt et ytterligere lønnstillegg opp til ny garantilønn.

Ledere i HTA kapittel 4 fikk et generelt tillegg på 3,0 % pr. 1. mai 2019.

Lokale lønnsforhandlinger

Kommunens lønnsstrategi gir partene retning for lokale lønnsforhandlinger. For dem som får all lønn lokalt fastsatt, dvs. de som blir ivaretatt av HTA kap. 3 og 5, holdes det årlige lønnsforhandlinger. Det sentrale oppgjøret gir føringer for lokale lønnsforhandlinger.

Tabell 56 Lønnsstigning

Hovedtariffavtalen	2017	2018	2019
Kap. 3, punkt 3.4.1	2,5	2,9	4,5
Kap. 3, punkt 3.4.2	2,8	2,8	4,4
Kap. 3, punkt 3.4.3	3,2	2,9	3,6
Kap. 5 punkt 5.2	2,6	2,9	3,5

Kap.3.4.1 omhandler kommunens topledelse.

Kap. 3.4.2 omhandler enhetsledelse.

Kap. 3.4.3 omhandler assisterende rektorer og avdelingsledere, disse ble overført fra kap. 4 i 2016.

Kap. 5.2 omhandler bl.a. ledere, rådgivere, ingeniører, leger og jordmødre.

Arbeidsgiver merker fortsatt et økt press på lønnsnivå for å beholde ansatte. Lillesand kommune kan ikke konkurrere med det private næringsliv når det gjelder lønn for enkelte etterspurte yrkesgrupper, og må derfor bli bedre på å bygge omdømme og markedsføre goder kommunalt ansatte har, herunder en fortsatt svært god pensjonsordning.

Rekruttering og turnover

I 2019 avsluttet 37 fast ansatte sitt arbeidsforhold i Lillesand kommune; noe som utgjør 3,7 % av antall ansatte. 14 av disse gikk av med AFP eller alderspensjon. Flere stillinger rebesettes av ansatte som allerede har et ansettelsesforhold i kommunen, men det er registrert 33 nyrekruttede ansatte i 2019.

Det er store kostnader knyttet til rekrutteringsprosessen og innfasing av nyansatte. Det ble lyst ut 146 stillinger i 2019. Dette var både interne og eksterne utlysninger, samt vikariater, engasjementer og sommervikarer.

Søkermassen består i snitt av 70 % kvinner og 30 % menn. Kommunen har i 2019 i stor grad klart å rekruttere nye medarbeidere med ønsket kompetanse.

Ledere forutsettes å skulle avvikle sluttsamtaler for å kartlegge årsaken til at ansatte søker seg bort.

Det er et viktig samfunnsansvar å gi personer med nedsatt funksjonsevne arbeidspraksis i organisasjonen. Dilemmaet er forventninger fra NAV om at kommunen ganske raskt skal kunne tilby lønnsmidler, som

kommunen faktisk ikke har i en situasjon der en skal være mest mulig kostnadseffektiv. Organisasjonen kommer dermed i skvis mellom kravene til et inkluderende arbeidsliv og driften av tjenestene.

2.8 PENSJON

I tabellen Tabell 57 Fra aktiv til pensjonist fremkommer for 2019, en økning i antall ansatte som går direkte fra å være yrkesaktive til å gå av med alderspensjon. Fremover er det vesentlig at våre arbeidstakere står så lenge som mulig i yrkeslivet, da behovet for arbeidskraft spesielt innenfor helse- og omsorgsyrene vil øke betydelig i årene som kommer.

Det er viktig at våre ansatte er klare over sine rettigheter knyttet til pensjon. KLP har bidratt med ett informasjonsmøte om pensjon. Tilbudet gikk til alle ansatte 59 år+ innmeldt i KLP og SPK. I tillegg ble det gitt tilbud om individuelle veiledningssamtaler til ansatte innenfor KLP-området vedrørende pensjonsforhold.

KLP/SPK tilbyr i tillegg bistand og råd med pensjonsrådgiver ved kontakt via sine hjemmesider. Endringer i personvernlovgivningen innebærer at den ansatte selv må søke om AFP, uføre og alderspensjon til pensjonskassene. Avdeling for HR og Struktur 1 har en kontrollerfunksjon ved innsending av søknader digitalt fra ansatte.

Tabell 57 Fra aktiv til pensjonist

Fra status	Til status	KLP Fellesordningen 18			KLP Sykepleierordningen			Statens pensjonskasse		
		2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Aktiv	Delvis ufør	5	5	4	0	0	0	2	1	1
Aktiv	Delvis AFP 62-64	1	0	1	1	0	0	0	0	1
Aktiv	Delvis AFP 65-66	0	1	0	0	0	1	0	1	0
Aktiv	Ufør	4	6	6	0	0	1	1	1	1
Aktiv	AFP 62-64	3	5	1	0	0	1	1	0	1
Aktiv	AFP 65-66	1	0	2	0	0	1	0	0	1
Aktiv	Alderspensjon	7	5	10	0	1	0	5	4	4
Aktiv	Død	2	1	0						

Offentlig ansatte har mulighet for å ta ut avtalefestet pensjon fra fylte 62 år, dersom de har tilstrekkelig opptjening. Ved gjennomføring av medarbeidersamtaler skal leder diskutere behov i nye livsfaser med tanke på motivasjon og arbeidsfastholdelse.

Lillesand kommune har ikke lenger en uttalt seniorpolitikk. For alle livsfaser gjelder behovet for involvering og deltakelse i lærings- og utviklingsprosesser samt å øke sin kompetanse i tråd med samfunnsmandatet for å kunne mestre arbeidet.

2.9 MÅL 3.3 LILLESAND KOMMUNE HAR FREMTIDSRETTEDE TJENESTER AV HØY KVALITET

«Vi arbeider for å gi riktige tjenester ut fra definerte krav, innbyggernes behov og de ressursrammene vi har»
Ansvarlige for de ulike tjenestene er bevisste i forhold til eget ansvar for kvalitet, herunder internkontroll. Den digitale kvalitetsløsningen hjelper til med systematikk, dokumentasjon og tilgjengelighet. Avviksmeldingssystemet i løsningen gjør det enkelt å melde avvik og lederne får et viktig grunnlag for sitt kontinuerlige kvalitetsarbeid

«Vi etterlever en helhetlig internkontroll»

Kommunens digitale kvalitetsløsning bidrar til å sikre systematikk, dokumenterer kvalitetsarbeidet og bevisstgjør.

«Vi ivaretar vårt ansvar for beredskap og krisehåndtering med et risikobilde i stadig endring. Arbeidet med beredskap er videreført i henhold til årshjul og i henhold til lov og forskrift som legger klare føringer for kommunal beredskapsplikt.»

I vedtatt planstrategi (bysak 114/16) ligger det føringer for en revisjon av kommunens overordnede ROS-analyse i henhold til lov og forskrift. Arbeidet startet i 2019 og ferdigstilles i 2020.

2.10 KONTROLL OG STYRING

I kommunelovens § 48 pkt. 5 om årsberetning heter det: *Det skal også redegjøres for tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å sikre betryggende kontroll og en høy etisk standard i virksomheten.*

Kommuneloven har lagt det øverste ansvaret for tilsyn med den kommunale forvaltningen til bystyret. Tilsvarende s tilligger bystyret med å påse at regnskaper revideres på en betryggende måte.

Egenkontroll er definert som den kontrollvirksomheten kommunen utfører overfor sin egen virksomhet gjennom kontrollutvalget, revisjon og rådmannens internkontroll.

Kontrollutvalg

Ved konstituering skal bystyret selv velge et kontrollutvalg. På bystyrets vegne utfører kontrollutvalget det løpende tilsynet med forvaltningen og kommunens egenkontrollansvar.

Kontrollutvalgets oppgaver er i utgangspunktet gitt i den nye kommunelovens § 23, og i forskrift om kontrollutvalg av 2019, men bystyret kan konkret be utvalget utføre særskilte tilsynsoppgaver på sine vegne. Kontrollutvalgets hovedoppgave er å føre tilsyn og kontroll med den kommunale forvaltningen på vegne av bystyret og påse at kommunen har en forsvarlig revisjonsordning.

Kontrollutvalget får sekretariatsbistand fra Agder og Telemark kontrollutvalgssekretariat IKS (Temark). Med virkning fra 10.10.2020 har sekretariatet fått inn flere eiere fra det som tidligere het Vestfold fylke. Som følge av dette har selskapet endret navn til Vestfold Telemark og Agder Kontrollutvalgssekretariat IKS (VETAKS), og er nå landets største kontrollutvalgssekretariat.

I 2019 hadde kontrollutvalget 5 møter samt en opplæringsdag og behandlet 42 saker. I tillegg gjennomførte kontrollutvalget flere virksomhetsbesøk. Sakskart, saksdokumenter og protokoller legges løpende ut på kommunens og sekretariatets hjemmeside. Kontrollutvalgets årsberetning behandles av bystyret i en egen sak.

Eierkontroll

Eierkontroll er en av de pålagte oppgavene til kontrollutvalget og et viktig virkemiddel for å sikre at kommunalt eierskap underlegges demokratisk styring og kontroll. I 2019 har kontrollutvalget ikke behandlet noen rapporter etter gjennomført eierskapskontroll.

Forvaltningsrevisjon

Forvaltningsrevisjon er et verktøy som bystyret og kontrollutvalget skal bruke for å sikre at kommunen drives på en måte som ivaretar innbyggernes behov og rettigheter best mulig. Forvaltningsrevisjon er en av de pålagte

oppgavene til kontrollutvalget. Gjennom forvaltningsrevisjon kan kontrollutvalget undersøke om kommunen etterlever regelverk, når fastsatte mål, og om ressursene forvaltes på en effektiv måte. Kontrollutvalget har i 2019 behandlet forvaltningsrevisjon av kommunens plan- og byggesaksforvaltning – rutiner og praksis.

Regnskapsrevisjon

Revisjon av årsregnskapet er en sentral del av kommunens egenkontroll. Revisor skal gi trygghet for at en kan stole på informasjonen kommunen gir om sin økonomi. Dette er en viktig oppgave. Revisor er en uavhengig og objektiv tredjeperson som gjennom sine kontroller kan avdekke, og forebygge feil og mangler i den økonomiske rapporteringen. Revisor vil i tillegg veilede kommunen for å bidra til å forebygge og avdekke feil og misligheter.

Kommunen er medeier i, og har avtale om levering av revisjonstjenester fra Aust-Agder revisjon IKS. Selskapet leverer revisjonstjenester til ti kommuner. Selskapet utfører regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll for kommunen.

Internkontroll

Kommunelovens § 23 sier at rådmannen “skal sikre at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll”.

Rådmannens internkontroll er beskrevet i dokumentet «Styringssystemet for Lillesand kommune». Det beskriver organisering, ansvarsfordeling, viktige arenaer etc., knyttet til styring av kommunen. Dokumentet revideres ved behov og minst én gang i året.

Viktige styrende dokumenter for rådmannens internkontroll er bl.a.:

- Økonomireglementet og investeringsinstruks
- Finansreglementet
- Eierskapsmelding
- Etske retningslinjer
- Informasjonsreglementet

Kvalitetssystem

Internkontroll er systematiske tiltak som sikrer at virksomhetens aktiviteter planlegges, organiseres, utføres og vedlikeholdes i samsvar med vedtak, og lov og forskrift. Internkontroll skal ivaretas i alt vi gjør. Internkontroll og kvalitet er to sider av samme sak.

Lillesand kommune implementerte i 2013 en digital internkontroll- og kvalitetsløsning (EQS) som er tatt i bruk av hele organisasjonen og som bidrar til å sikre helhet og standardisering. I kvalitetsløsningen er reglementer, prosedyrer og rutiner gjort tilgjengelige for ledere og alle ansatte. Revisjon av styrende dokumentene foretas regelmessig. Avvikshåndtering i EQS omfatter prosessen fra avviket blir meldt til det er lukket. Det å registrere og behandle avvik er en viktig del av internkontroll for hele organisasjonen på alle nivåer.

Tilgjengeligheten av styrende dokumenter, avvikshåndteringen og statistikken bruker kommunen aktivt i sitt kontinuerlige arbeid for å sikre kvalitet, systematikk og dokumentasjon.

Avvik meldes i forhold til:

- Brudd på arbeidsmiljø (HMS)
- Brudd på tjenestenes kvalitet, med andre ord brudd på lov og forskrift, brudd på den kvalitetsstandard vi har (og som vi blir målt etter) og egne rutiner
- Vold, trusler og/eller trakassering

Delegering

Delegasjonsordningen vedtas av bystyret i løpet av første året i ny bystyreperiode (jf. kommuneloven). Dette gjelder både delegasjon fra bystyret til underutvalgene og delegasjon fra bystyret til rådmannen.

Lillesand bystyre har gitt rådmannen myndighet til å treffe vedtak i enkeltsaker eller i saker som ikke er av prinsipiell betydning og som ikke er delegert ordfører. Dersom det er tvil om hvorvidt en sak er "ikke-prinsipiell", eller det er tvil om hvordan en slik sak skal behandles, har ordfører og rådmann ansvaret for å klarlegge dette. Dersom det fortsatt er tvil, går saken til politisk behandling.

Rådmannen videredelegerer den tildelte myndigheten, via kommunalsjefer og organisasjonssjef, til enhetsledere. De med delegert ansvar fra rådmannen har mulighet til videredelegering av fullmaktene. Dette skal skje skriftlig. Dersom det ikke eksplisitt er uttalt at en har slik fullmakt, har enhetsleder ikke anledning til videredelegasjon.

Lillesand kommune har tatt i bruk et web-basert verktøy for delegering. Verktøyet gir offentlig innsyn i den delegerte myndigheten til råd og utvalg, samt administrativ delegering fra rådmannen til ledere og ansatte.

Etikk

Folkevalgte og ansatte skal overholde de lover, forskrifter og reglementer som gjelder for kommunens virksomhet. Dette innebærer også å forholde seg lojalt til vedtak fattet av folkevalgte og administrative organ.

Kommunen har etiske retningslinjer for folkevalgte og etiske retningslinjer for ansatte. Retningslinjene sier at folkevalgte/ kommunens ansatte skal legge stor vekt på redelighet og åpenhet, være bevisste at de danner grunnlaget for innbyggernes tillit til kommunen, og skal derfor ta aktiv avstand fra enhver uetisk forvaltningspraksis.

De etiske retningslinjene omhandler følgende tema:

- lojalitet i forhold til lover, avtaler, retningslinjer og rutiner
- gaver og andre fordeler
- representasjon
- integritet, interessekonflikter og habilitet
- bruk av kommunens utstyr, biler mv.
- ekstraarbeid

HMS

Rådmannens ledergruppe og de tillitsvalgte arbeider for å trygge arbeidsplassene i tråd med samfunnsmandatet. Lederne er ansvarlige for å utvikle enhetene til helsefremmende arbeidsplasser, der også HMS er integrert i daglig drift. Medbestemmelsesmøter forutsettes gjennomført på de ulike ledelsesnivåene i organisasjonen.

HMS-team (leder, verneombud og tillitsvalgte) er etablert i alle enheter for å sikre en bred tilnærming til arbeidsmiljøet. En omforent og forpliktende innsats mellom partene er viktig i utvikling av arbeidskulturene. De kan samlet melde opp saker til AMU.

Vernerunden 2018 ble for femte året på rad gjennomført elektronisk ved bruk av EQS. Alle fast ansatte, også ledere, ansatte i engasjementer og i vikariater fikk anledning til å svare.

Varsling

Varsling er å videreformidle kritikkverdige forhold til en ansvarlig som kan gjøre noe med det. Kritikkverdige forhold er brudd på lover, interne regler/ retningslinjer eller etiske normer.

Ansatte oppfordres til å varsle om kritikkverdige forhold, fordi det kan bidra til å utvikle kommunen positivt. Varsling brukes i de tilfeller den ansatte selv opplever at saken er av en slik karakter at det ikke er nok å melde avvik.

Eksempler på kritikkverdige forhold kan være:

- Forhold som kan medføre fare for liv og helse
- Mobbing og trakassering
- Korrupsjon
- Maktmisbruk
- Økonomiske misligheter
- Brudd på taushetsplikt
- Diskriminering

Bystyret vedtok i 2018 nye varslingsrutiner for Lillesand kommune. En sikker løsning for varsling er bygd opp og integrert med kommunens saksarkivsystem. Varslingsknappen er tilgjengelig i kommunens kvalitetsløsning (EQS) sammen med varslingsrutinene.

Innsyn og åpenhet

Innsyn i saksbehandlingen øker innbyggernes engasjement for lokaldemokratiet, og gir dessuten mulighet til å kontrollere og påvirke kommunens virksomhet. Lillesand kommune publiserer postlister og dokumenter på innbyggerportalen. Lillesand kommune praktiserer meroffentlighet i henhold til offentleglova.

Kommunens politikere, ansatte og ledere er registrert i Styrevervregisteret. KS' styrevervregister er et webbasert register som gir oversikt over folkevalgte, ansattes og styremedlemmers verv og økonomiske interesser. Registeret er gratis og åpent for allmennheten.

Rettstvister

Kommunen har i løpet av året vedtatt å være engasjert i ulike rettstvister.

- Erstatning kunstgressbanen i Holta

Kommunen tapte saken i lagmannsretten i 2018. Saken ble anket til tingretten hvor kommunen i 2019 fikk medhold fra retten mot en av partene, men tapte mot de to andre partene. Den tapende part har anket saken inn til Høyesterett. Kommunen har også anket saken til Høyesterett mot en av de andre partene.

3. OMTALE AV RAMMEOMRÅDENE

3.1 Rammeområde 0 utgifter til fordeling og 1 felles utgifter

	Regnskap 2019	Justert budsjett 2019	Avvik	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
02 - Pensjon	-7 550 101	-7 550 101	0	0	-11 602 854
Utgifter	-7 549 505	-7 549 505	0	0	-11 602 854
Inntekter	-596	-596	0	0	0
03 - Fordelingsutgifter	121 010	121 010	0	11 571 785	283 117
Utgifter	121 010	121 010	0	11 574 154	286 702
Inntekter	0	0	0	-2 369	-3 585
10 - Premieavvik	-12 668 273	-12 668 273	0	-16 412 326	-4 319 951
Utgifter	-12 668 273	-12 668 273	0	-16 412 326	-4 319 922
Inntekter	0	0	0	0	-29
11 - Skatt, ramme, flyktn.tilsk.	-256 798 942	-256 798 942	0	-257 176 536	-234 624 714
Utgifter	3 554 090	3 554 090	0	0	17 989
Inntekter	-260 353 032	-260 353 032	0	-257 176 536	-234 642 703
12 - Motpost avskrivninger	-51 889 583	-51 728 483	-161 100	-54 007 768	-51 025 571
Utgifter	0	0	0	0	0
Inntekter	-51 889 583	-54 007 768	-161 096	-54 007 768	-51 025 571
13 - Renter, utbytte, avdrag	72 756	23 992	48 764	24 000	11 849
Utgifter	90 575	36 755	53 820	30 165	20 496
Inntekter	-17 819	-12 763	-5 056	-6 165	-8 647
14 - Intern finans, årets res.	0	-75 000	75 000	-75 000	560
Utgifter	0	0	0	0	700
Inntekter	0	-75 000	75 000	-75 000	-140
Sum rammeområde 0 og 1	-328 713 133	-328 675 797	-37 336	-316 075 845	-301 277 564
Utgifter	-16 452 103	-16 505 923	53 820	-4 808 007	-15 596 889
Inntekter	-312 261 030	-312 169 874	-91 156	-311 267 838	-285 680 675

Rammeområde 0 og 1 omhandler sektorovergrepene kostnader og inntekter, hovedpostene innenfor disse områdene er skatt og rammetilskudd, pensjon, motposter avskrivninger. Dette er bl.a. inntekter og utgifter som blir fordelt på sektorer og enheter i forbindelse med årsoppgjøret.

3.2 FOLKEVALGTE

Rammeområdet Folkevalgte omfatter alle folkevalgte organer, samt revisjon og valg. Her ligger også midler til disposisjon for formannskap og helse-, kultur- og velferdsutvalget (HKV), som tildeles etter søknad fra eksterne aktører til ulike formål. Etter kommunevalget ble utvalgsstrukturen endret ved at helse-, kultur- og velferdsutvalget (HKV) og oppvekstutvalget ble slått sammen til tjenesteutvalget.

Økonomi

Tabell 58 Folkevalgte

	Regnskap 2019	Justert budsjett 2019	Avvik	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
20 - Bystyre	9 743 789	3 677 008	6 066 781	3 674 450	3 016 485
Utgifter	10 825 891	3 710 084	7 115 807	3 711 844	3 044 321
Inntekter	-1 082 102	-33 076	-1 049 026	-37 394	-27 835
21 - Utvalg	475 180	392 511	82 669	392 519	417 386
Utgifter	480 127	398 357	81 770	398 678	421 375
Inntekter	-4 947	-5 846	899	-6 159	-3 989
22 - Revisjon og valg	1 332 612	1 378 162	-45 550	1 375 746	949 638
Utgifter	1 355 791	1 379 080	-23 289	1 376 057	949 838
Inntekter	-23 179	-918	-22 261	-311	-200
Sum Folkevalgte	11 551 581	5 447 681	6 103 900	5 442 715	4 383 510
Utgifter	12 661 809	5 487 521	7 174 288	5 486 579	4 415 534
Inntekter	-1 110 228	-39 840	-1 070 388	-43 864	-32 024

Tabell 59 KOSTRA funksjoner politisk styring

Beløp i 1000 kr.	2018	2019	Endring
100 Politisk styring	3 268	10 275	214 %
110 Kontroll og revisjon	1 248	1 347	8 %

Nettutgiftene til bystyret har økt betydelig fra 2018 til 2019. Dette skyldes hovedsakelig utgifter til rettsakene om kunstgresset i Holta. Dette gjelder egne saksomkostninger samt dekning av motpartens saksomkostninger. I forbindelse med årsberetningen for 2018 ble det satt av 4,2 mill. kr av disposisjonsfondet til dekning av saksomkostninger. Disse er utbetalt i 2019 i tillegg til kommunens saksomkostninger til ankesaken. Det innebærer at regnskapet viser et skjevt bilde mellom 2018 og 2019.

Tabell 60 Oversikt over politiske utvalg frem til valget

Utvalg	Leder	Medlemmer	Antall møter		Antall saker	
			2018	2019	2018	2019
Administrasjonsutvalget	Arne Thomassen (H)	5	7	6	24	18
Bystyret	Arne Thomassen (H)	27	8	10	146	183
Formannskapet	Arne Thomassen (H)	11	8	11	103	113
Helse-, kultur- og velferdsutvalget	Siren Thorvaldsen (H)	11	8	5	50	32
Kontrollutvalget	Bjørn Melbye (Ap)	5	6		37	
Oppvekstutvalget	Cecilie Knibe Kroglund (Ap)	11	8	4	38	16
Planutvalget	Arne Gulbrandsen (FrP)	11	9	7	113	93
Sakkyndig ankenemnd	Roar Ørvik (H)	3	1	0	5	0
Valgstyret	Arne Thomassen (H)	4	1	6	1	11

Tabell 61 Oversikt over politiske utvalg etter valget

Utvalg	Leder	Medlemmer	Møter	Saker
Administrasjonsutvalget	Einar Holmer Hoven (H)	5		
Bystyret	Einar Holmer Hoven (H)	27		
Formannskapet	Einar Holmer Hoven (H)	9		
Tjenesteutvalget	Oddbjørn Kylland (Sp)	9	3	16
Kontrollutvalget	Bjørn Melbye (Ap)	5		
Plan- og miljøutvalget	Siren Thorvaldsen (H)	9	3	25
Sakkyndig ankenemnd	Roar Ørvik (H)	3		
Valgstyret	Einar Holmer Hoven (H)	4		

Helse, kultur og velferdsutvalget og Oppvekstutvalget ble etter valget slått sammen til Tjenesteutvalget. Planutvalget skiftet navn til Plan- og miljøutvalget.

Andre råd og utvalg er:

Klagenemnda, viltneemnda, museumsnemnda, trafikksikkerhetsutvalget, eldrerådet, råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne, barne- og ungdomsrådet, nemnder for eiendomsskatt og forhandlingsutvalget.

Kommunevalget 2019

Tabell 62 Kommunevalget

	2019	2015	Endring i %
Stemmeberettigede	8 490	8 243	3,0 %
Opptalte stemmesedler	5 515	5 292	4,2 %
Hvorav forhåndsstemmesedler	1 529	1 079	41,7 %
Fremmøteprosent	65,10 %	64,20 %	1,4 %
Blanke stemmesedler	39	18	116,7 %
Forkastede stemmesedler	1	5	-80,0 %

Ved kommunevalget i 2019 var det 8 490 stemmeberettigede i Lillesand kommune. Det var en økning på 3,0 % fra kommunevalget i 2015. Antall opptalte stemmesedler økte med 4,2 %, mens valgdeltakelsen økte fra 64,2 % til 65,1 % i 2019. Det var 41,7 % flere forhåndsstemmer i 2019.

Tabell 63 Valgresultat kommunevalget (Kilde Valg.no)

Partinavn	Antall stemmer 2019	Resultat 2019	Resultat 2015	Mandat 2019	Mandat 2015
Høyre	1 527	27,90 %	35,50 %	8	10
Arbeiderpartiet	1 047	19,10 %	23,20 %	6	6
Venstre	468	8,50 %	8,90 %	2	2
Pensjonistpartiet	464	8,50 %	9,00 %	2	2
Kristelig Folkeparti	445	8,10 %	9,00 %	2	2
Fremskrittspartiet	418	7,60 %	5,40 %	2	2
Senterpartiet	394	7,20 %	2,80 %	2	1
Sosialistisk Venstreparti	321	5,90 %	3,00 %	2	1
Miljøpartiet De Grønne	266	4,90 %	3,30 %	1	1
Rødt	126	2,30 %		0	0
	5 476	100 %	100 %	27	27

Høyre ble det største partiet med 27,9 % av stemmene og fikk 8 mandater. Det var en nedgang med 2 mandater fra forrige kommunevalg. Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti økte med 1 mandat hver. For de andre partiene var mandatfordelingen lik som ved forrige valg.

3.2.1 MOBBEOMBUDET

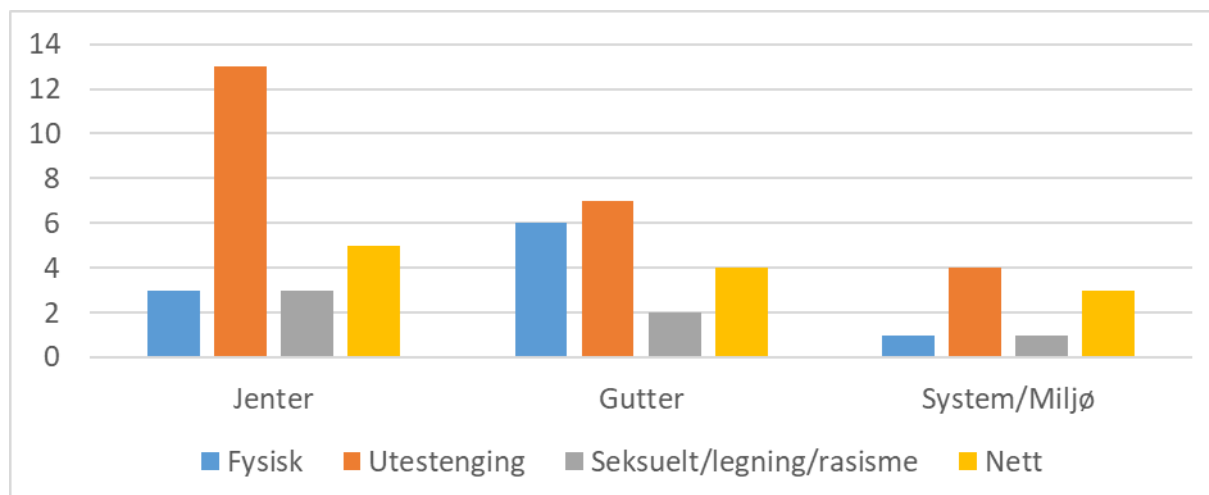
Første september 2017 fikk Lillesand kommune et eget mobbeombud. Lillesand er blant de første av landets kommuner som innfører et mobbeombud som også skal ivareta barn i barnehage. Mobbeombudet har en uavhengig rolle i kommunen og er ikke organisert i noen av sektorene. Av praktiske årsaker skjer den organisasjonsmessige oppfølgingen i Rådmannens stab.

Totalt har mobbeombudet mottatt 283 registrerte henvendelser i 2019. Av disse er det registrert 19 enkeltsaker der mobbeombudet har tatt aktivt del i behandlingen av sakene, mens resten av henvendelsene har gått på råd, veiledning og forespørslar om innlegg. Mange av sakene fra 2017 og 2018 har fulgt med over i 2019, og derfor er det registrert 30 avsluttede saker i løpet av 2019.

Tabell 64 Mobbeombudet

	2017 (4 mnd.)	2018	2019
Innmeldte enkeltsaker	5	28	19
Telefon henvendelser	25	180	283
Avsluttede saker	0	6	30

Ved utgangen av 2019 har mobbeombudet 16 pågående enkeltsaker.

Diagrammet viser hva slags type mobbing og krenkelser elevene har vært utsatt for. Hos jenter er utestenging er den største utfordringen, det samme ser vi hos guttene, men her følger fysiske krenkelser som slag, spark og dytting. Nettmobbing forekommer også, og krenkelser med fokus på legning/rasisme og seksuelle krenkelser. Med system, menes saker som omhandler en hel klasse/ et helt trinn, og andre utfordringer som gjelder mer enn en elev.

Mobbeombudet i Lillesand kommune er aktiv på sosiale medier. Mobbeombudet er pr dags dato tilgjengelig på Facebook, Snap Chat og Instagram. På Facebook er det pr.31.12.19 353 følgere, på Snapchat 432 følgere og på Instagram 195 følgere. På Facebook er det flest foreldre, lærere og voksne som er følgere, mens på Snap Chat og Instagram er det flest barn, unge og foreninger.

Mobbeombudet har vært på besøk i flere barnehager og i samtlige skoler i Lillesand kommune i 2019. Alle som har ønsket et besøk eller som har bedt om bistand har fått dette.

Mobbeombudet utarbeider egen årsberetning.

3.3 RÅDMANNENS STAB

Tabell 65 Rådmann med stab

	Regnskap 2019	Justert budsjett 2019	Avvik	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
30 - Rådmann	4 687 343	4 618 688	68 655	4 614 113	5 006 034
Utgifter	5 314 446	5 545 420	-230 974	5 339 164	5 221 156
Inntekter	-627 104	-926 732	299 628	-725 051	-215 122
31 - Økonomi	9 241 721	9 328 675	-86 954	9 289 868	7 752 772
Utgifter	9 881 846	9 753 879	127 967	9 743 445	9 201 782
Inntekter	-640 125	-425 204	-214 921	-453 577	-1 449 010
32 - IKT tjenesten for Birkenes og Lillesand kommuner	14 024 296	13 785 712	238 584	16 179 792	13 047 471
Utgifter	21 650 119	21 041 588	608 531	22 949 805	20 197 189
Inntekter	-7 625 823	-7 255 876	-369 947	-6 770 013	-7 149 719
38 - Administrative fellesfunksjoner	14 386 803	14 294 057	92 746	13 299 912	12 997 153
Utgifter	15 848 756	15 564 851	283 905	14 552 030	14 246 545
Inntekter	-1 461 953	-1 270 794	-191 159	-1 252 118	-1 249 392
Sum Rådmann med stab	42 340 164	42 027 132	313 032	43 383 685	38 803 429
Utgifter	52 695 168	51 905 738	789 430	52 584 444	48 866 672
Inntekter	-10 355 005	-9 878 606	-476 399	-9 200 759	-10 063 243

Rådmannen stab består av rådmannen, Administrative fellesfunksjoner inkludert IT-tjenesten i Birkenes og Lillesand kommuner, samt Økonomi som også inkluderer kommunens overføring til Struktur1, skatteoppkrever i Grimstad og arbeidsgiverkontroll. Rådmannen stab har et samlet merforbruk i 2019 på ca. 0,3 mill. kr. I hovedsak skyldes dette uforutsette lisenskostnader i IT-tjenesten.

Tabell 66 KOSTRA funksjoner administrasjon

	Beløp i 1000 kr.	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19
100	Politisk styring	3 633	3 746	3 268	10 275	214,4 %
110	Kontroll og revisjon	1 018	1 172	1 248	1 347	7,9 %
120	Administrasjon	35 055	32 443	38 399	44 436	15,7 %
121	Forvaltningsutgifter i eiendomsforvaltningen	3 238	3 143	2 858	2 164	-24,3 %
130	Administrasjonslokaler	1 917	1 850	1 910	1 649	-13,7 %
170	Årets premieavvik	-3 300	-5 787	-9 366	-18 821	101,0 %
171	Amortisering av tidligere års premieavvik	4 226	4 447	4 961	6 154	24,0 %
172	Pensjon	218	226	233	257	10,3 %
173	Premiefond	-7 470	-6 934	-11 865	-7 857	-33,8 %
180	Diverse fellesutgifter	1 619	1 957	283	121	-57,2 %

Økningen på funksjon 100 Politisk styring skyldes kostnadene til kunstgress-saken. Årsaken til økningen i netto driftsutgifter til 120 Administrasjon er etableringen av IT-tjenesten og andre stillingsøkninger som fikk helårsvirkning i 2019.

3.3.1 RÅDMANN

Den organisatoriske enheten som defineres som Rådmann består av rådmann, formannskapssekretær og juridisk rådgiver. Fra 2019 er også folkehelserådgiver knyttet opp til rådmannen.

3.3.2 ADMINISTRATIVE FELLESFUNKSJONER

Administrative fellesfunksjoner er en del av Rådmannens stab og består av IT-tjenesten i Birkenes og Lillesand kommuner, Avdeling for HR, Avdeling for kommunetorg og Avdeling for arkiv.

Måloppnåelse og utførte oppgaver

I tillegg til rene driftsoppgaver, bidrar Administrative fellesfunksjoner til måloppnåelse innen de 3 satsningsområdene i kommuneplanen ved å lede eller delta i en rekke utviklingsprosjekter, herunder å iverksette kommunenes IT-strategi, på tvers av enheter, sektorer og stabsavdelinger. Under følger en oversikt over utviklingsprosjekter relatert til mål og strategier i kommuneplanen som Administrative fellesfunksjoner har ledet eller bidratt i.

Satsningsområde 1. Identitet og bærekraftig utvikling

Mål 1.2: Lillesand kommune er en attraktiv arena for næringsutvikling med grønn og bærekraftig næringsvirksomhet

Tiltak satsingsområde 1:

- Utbygging av trådløst nett på en stor andel av kommunens formålsbygg; fortsetter i 2020.
- Utbygging av fiber til innbyggere i Høvåg, i samarbeid med Telenor.
- Oppgradering av kommunens sak- og arkivsystem, med egen modul for plan- og byggesaksbehandling.

Satsningsområde 2. Folkehelse, livsmestring og tilhørighet

Mål 2.2: Alle innbyggere har mulighet til å bidra og delta i fellesskapet

Satsningsområde 3. Organisasjon for fremtiden

Mål 3.1: Lillesand kommunes politikere og medarbeidere har innbyggernes behov i fokus

Mål 3.3: Lillesand kommune er en profesjonell og attraktiv arbeidsgiver med tydelig ledelse og godt kvalifiserte medarbeidere

Mål 3.4: Lillesand kommune benytter ressursene smart og bærekraftig

Tiltak satsingsområde 2 og 3:

- Anskaffelse ny innbyggerportalløsning og utvikling av innhold, med publisering januar 2020. Sikrer klart språk, universell utforming og innbyggernes behov.
- Etablering av Min Side for innbyggerne
- Digital post og digitalt arkiv i de fleste fagsystemer innen helsesektoren
- Meglerpakker delvis automatisert
- Etablering av ny plattform for styring av nettbrett og mobiler
- Innføring av ACOS Websak Fokus; oppgradering av vårt sak- og arkivsystem.
- Innføring av ACOS Eiendom; modul for saksbehandling av plan og byggesaker
- Deltagelse i prosjekt for nye retningslinjer for Struktur1; vedtatt i 2019.
- Deltagelse prosjekt for internkontroll for Enhet for teknisk forvaltning; videreføres 2020.
- Deltagelse i prosjekt for utvikling av helhetlig ROS for kommunen i tråd med lov og forskrift; ferdigstilles 2020
- Prosjektansvar Felles førstelinje for fremtiden; oppstart av konseptfasen januar 2019 og vedtak i RLT i november 2019; videreføres i 2020

- Ansvar for og bidrar til å sikre en helhetlig internkontroll; bl.a. systemadministratoransvar for kommunens felles internkontrolløsning, rådgivning og opplæring
- Funksjon i arbeidet med beredskap og krisehåndtering; særlig knyttet til informasjon og det å bidra til å sikre kvalitet.
- Ansvar for å koordinere og gjennomføre kommunevalget.
- Sentral i arbeidet med lederutvikling og lederopplæring.
- Koordinerer og ivaretar lærlingeordningen

Avdeling for HR bidrar til ledelse og er involvert i alle områdene i Satsingsområde 3: Organisasjon for fremtiden, og omtales i liten grad her.

Personal

Det har vært en krevende personalsituasjon for Administrative fellesfunksjoner i 2019. Vi har hatt en turnover der 3 ansatte sluttet. Avdeling for HR fikk en ny rådgiver i henhold til budsjett. Det er krevende å håndtere turnover, et par av avdelingene hadde redusert bemanning over forholdsvis lang tid. Sommerens ferieavvikling forutsatte samarbeid på tvers av avdelinger og redusert åpningstid for å få bemanningen til å gå opp i kommunetorget.

Ved overgangen til 2020 har vi robuste avdelinger med kompetente medarbeidere. I tillegg til den faste bemanningen har IT-tjenesten 3 lærlinger og 1 prosjektansatt knyttet til velferdsteknologi. De har også mottatt flere utplassingslever fra videregående skole.

3.3.3 ØKONOMI

Måloppnåelse

Økonomiavdelingen har ansvaret for utarbeidelse av årsbudsjett/økonomiplan, årsberetning/årsregnskap, tertialrapporter og månedrapporter. Avdelingen har ansvar for kommunens overordnede økonomistyring. Avdelingen bistår øvrige enheter med økonomioppfølging og innkjøpsfaglig bistand.

Økonomiavdelingen samarbeider tett med Struktur1 som ivaretar lønn- og regnskapsoppgaver for Birkenes og Lillesand kommuner. Avdelingen har også ansvar for kostnadene til skatteoppkreverfunksjonen som utføres av Grimstad kommune og arbeidsgiverkontrollfunksjonen som utføres av Arendal kommune.

I 2019 har det vært arbeidet med å forbedre budsjettprosessen og rapportering. Videre har avdelingen arbeidet med å forberede overgang til nytt innkjøpsamarbeid og styrke den innkjøpsfaglige kompetansen. Det har vært gjennomført anbudskonkurranse om banktjenester i samarbeid med Vennesla kommune og Birkenes kommune. Avdelingen har vært delaktig i innføringen av ny prosjektmetodikk som bl.a. vil gi bedre planlegging og styring av investeringsprosjekter.

Personal

Økonomiavdelingen har i 2019 bestått av økonomisjef, økonomirådgiver og en økonomirådgiver i en midlertidig stilling knyttet til SIO-prosjektet. Høsten 2019 sluttet økonomirådgiver og ny økonomirådgiver ble tilsatt i desember. Det har også blitt rekruttert leder og medarbeidere til den nye Stab for økonomi og prosjekt som etableres i 2020.

3.4 SEKTOR FOR HELSE OG KULTUR

3.4.1 KOMMUNALSJEF HELSE OG KULTUR

Sektor for helse og kultur består av enhetene kultur og bibliotek, psykisk helse og rus, omsorg Høvåg, omsorg sentrum, tverrfaglig helse, habilitering, tjenestetildeling og NAV. Barneverntjenesten er interkommunalt organisert sammen med Søgne, Songdalen, Lillesand, Birkenes og Kristiansand kommuner. Kristiansand kommune er vertskommune, men det er lokal tilstedeværelse med kontorer i Lillesand og Birkenes.

Kommuneoverleger, SLT-koordinator, kommunepsykolog er administrativt tilknyttet kommunalsjef, men stillingene har sektorovergripende roller/oppgaver. I kommunalsjefens stab er også rådgiver, prosjektleder for heltidsprosjekt og livsgledekonulent i 20 % stilling (fram til sommeren 2019). Kommunen har 11 hjemler for fastlege og en LIS 1 (turnuslege). Tildeling av fastlegehjemler forutsetter spesialitet innenfor allmennmedisin. Ved årsskiftet var alle legehjemler besatt. Kommunen har 6 driftshjemler for selvstendig næringsdrivende fysioterapeuter.

Kommunalsjef har ansvar for det overordnede arbeidet med beredskap i kommunen og jobber tett sammen med rådgiver for informasjon og kvalitet, blant annet når det gjelder internkontroll og årlig oppdatering av kommunens planverk innenfor beredskap. Arbeidet med å utarbeide en overordnet ROS-analyse er godt i gang.

Måloppnåelse og utførte oppgaver

På overordnet nivå har sektorledelsen hatt et betydelig engasjement i oppgaver knyttet til saksbehandling for politiske utvalg og planarbeid. I tillegg er det lagt stor vekt på utviklingsstøtte, og administrativ og faglig støtte overfor sektorens driftsenheter.

- **Kommuneplanens mål 2.1 og 2.2: Alle innbyggere opplever livsmestring, opplever seg nyttige og har innflytelse på eget liv og alle innbyggere har mulighet til å bidra og delta i fellesskapet**

I løpet av året er det utarbeidet ny plan for helse og omsorg som er et overordnet styringsdokument som angir retning for tjenesteutvikling i perioden 2020-2025. Målet er at innbyggerne har innflytelse på eget liv, opplever livsmestring og har mulighet til å bidra i fellesskapet.

Frivilligsentralen har gjennom sin satsning bidratt til å utvikle fellesskap, sosial og meningsfylt aktivitet for og blant enkeltpersoner og grupper.

I regi av kulturenheten og SLT, har det vært jobbet tett med ungdom for å utvikle arenaer hvor ungdom selv kan bidra med å styre og utvikle. Sektoren bidrar i samarbeidet rundt implementering av BTI (Bedre tverrfaglig innsats) for barn og unge.

Ny Boligsosial handlingsplan ble vedtatt av bystyret i november 2019 for å oppfylle nasjonal visjon om at alle skal bo trygt og godt i Norge.

Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene (SIO)

Kommunen har siden 2016 deltatt i forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene (SIO) i regi av Helsedirektoratet. Stortinget har vedtatt å utvide og forlenge SIO-prosjektet (SIO2) ut 2022, og Lillesand kommune er innvilget videreføring i denne perioden.

Overordnet målsetting for SIO-forsøket er å prøve ut om en modell med statlige kriterier og finansiering gir økt likebehandling på tvers av kommunegrensene og riktiger behovsdekning for innbyggerne/brukere av tjenestene. Helsedirektoratet har utformet et sett av kriterier som skal følges for tildeling av tjenester. Tjenester som inngår i ordningen, er i hovedsak tjenester som kommunen er forpliktet til å yte etter helse- og omsorgstjenesteloven. Tjenestene deles i to hovedkategorier; tjenester til hjemmeboende og institusjonstjenester.

Deltakelse i SIO har gitt kommunen mulighet til økt satsing på utvikling av tjenestene, kompetanseheving, heltidskultur og velferdsteknologi.

Oppstart av tjenesteutviklingsprosess

Høsten 2019 startet sektorledelsen opp en prosess for tjenesteutvikling i helse- og omsorgssektoren i samarbeid med KS-konsulent. Det ble holdt tre samlinger for alle ledere, tillitsvalgte og nøkkelpersoner i sektoren, med formål å skape oppslutning blant medarbeidere om utvikling av tjenestene innenfor rammene av kommuneplanen og ny plan for helse og omsorg. Flere konkrete utviklingsprosjekter er satt i gang som et resultat av dette.

Velferdsteknologi

Kommunen deltar i velferdsteknologinettverket på Agder. I 2019 er alle trygghetsalarmer skiftet ut til digitale alarmer som er koblet opp til responscenter. Dette har gitt vesentlig reduksjon i antall oppkall til hjemmetjenesten i kommunen.

Prosjektet prøver ut piloter på avstandsoppfølging, såkalt KOMP, primært i hjemmetjeneste og habiliteringstjenesten. I tillegg er sykesikringsanlegget på Lillesand bo- og behandlingssenter byttet ut. Prosjektet jobber også med planlegging av å innføre systemer for planlegging og kommunikasjon i omsorgstjenesten i samarbeid med IT-tjenesten.

- **Kommuneplanen innsatsområde 3 Organisasjon for fremtiden**

Heltidskultur i Lillesand kommune

På bakgrunn av kommuneplanens mål 3.2 *Lillesand kommune er en profesjonell og attraktiv arbeidsgiver med tydelig ledelse og godt kvalifiserte medarbeidere*, ble prosjekt Heltidskultur i Lillesand kommune igangsatt i januar 2019. Ved oppstart ble det kartlagt at kommunen totalt sett har en lav andel heltidsansatte, sammenlignet med landet som helhet. Spesielt innen helse- og omsorgssektoren er andelen heltidsansatte lav. Prosjektet har som mål å etablere heltidskultur, at andel heltidsansatte skal dobles innen 3 år og at ufrivillig deltid skal reduseres/fjernes. Prosjektet har utarbeidet retningslinjer for heltidskultur vedtatt av bystyret i desember 2019. Arbeidet videreføres gjennom deltakelse i læringsnettverk i regi av Agder fylkeskommune, Nytt Blikk.

Det er grunn til å berømme stab, enhetsledere og ansatte i sektoren for godt og målrettet arbeid med å bidra til at Lillesand kommune skal være en god kommune å leve og bo i.

Økonomi

Tabell 67 Sektor for helse og kultur

	Regnskap 2019	Justert budsjett 2019	Avvik	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
40 - Kommunalsjef for helse og kultur	24 434 410	23 474 549	959 861	21 125 830	16 951 408
Utgifter	25 809 887	24 200 741	1 609 146	21 693 868	21 579 921
Inntekter	-1 375 477	-726 192	-649 285	-568 038	-4 628 512
41 - Kultur og bibliotek	10 046 372	9 781 724	264 648	9 637 319	7 632 288
Utgifter	13 083 232	12 319 617	763 615	12 080 094	12 454 046
Inntekter	-3 036 860	-2 537 893	-498 967	-2 442 775	-4 821 758
42 - Psykisk helse og rus	29 356 138	31 166 331	-1 810 193	31 655 259	23 463 448
Utgifter	34 612 226	36 208 834	-1 596 608	33 283 873	26 141 886
Inntekter	-5 256 088	-5 042 503	-213 585	-1 628 614	-2 678 438
43 - Barnevern	17 994 136	19 026 986	-1 032 850	18 853 000	17 571 539
Utgifter	18 186 677	19 077 833	-891 156	18 853 000	17 621 927
Inntekter	-192 541	-50 847	-141 694	0	-50 388
44 - Enhet for tverrfaglig helse	31 126 541	28 688 900	2 437 641	28 590 713	25 362 181
Utgifter	36 630 339	33 075 497	3 554 842	31 490 051	32 636 601
Inntekter	-5 503 798	-4 386 597	-1 117 201	-2 899 338	-7 274 420
45 - Pleie og omsorg Høvvåg	42 332 670	42 131 822	200 848	40 025 148	39 909 807
Utgifter	51 257 320	48 365 946	2 891 374	46 339 871	47 743 846
Inntekter	-8 924 650	-6 234 124	-2 690 526	-6 314 723	-7 834 039
46 - Pleie og omsorg Sentrum	83 033 527	83 140 267	-106 740	76 459 303	77 165 088
Utgifter	96 948 699	95 356 045	1 592 654	88 743 179	90 880 118
Inntekter	-13 915 173	-12 215 778	-1 699 395	-12 283 876	-13 715 030
47 - Enhet for tjenestetildeling omsorg	8 343 994	7 428 056	915 938	7 096 602	6 828 555
Utgifter	8 993 905	7 509 825	1 484 080	7 124 236	7 160 247
Inntekter	-649 911	-81 769	-568 142	-27 634	-331 692
48 - Habiliteringstjeneste	96 213 992	99 901 787	-3 687 795	94 204 406	94 474 186
Utgifter	107 962 124	109 634 760	-1 672 636	103 998 800	106 134 416
Inntekter	-11 748 132	-9 732 973	-2 015 159	-9 794 394	-11 660 230
49 - NAV (sosial-flyktning)	26 659 957	28 815 461	-2 155 504	27 764 992	31 221 330
Utgifter	29 413 335	30 924 684	-1 511 349	29 728 584	33 822 666
Inntekter	-2 753 378	-2 109 223	-644 155	-1 963 592	-2 601 336
Sum Sektor for Helse og Kultur	369 541 736	373 555 883	-4 014 147	355 412 572	340 579 831
Utgifter	422 897 744	416 673 782	6 223 962	393 335 556	396 175 674
Inntekter	-53 356 008	-43 117 899	-10 238 109	-37 922 984	-55 595 843

I 2019 har sektoren som helhet hatt et mindreforbruk på ca. 4,0 mill. kr. Dette skyldes i hovedsak merinntekter knyttet til større aktivitetsnivå på SIO enn budsjettet, samt positivt resultat for NAV sosial/flyktning. Mer utførlig informasjon om forbruk forklares i kapitlene knyttet til hver enhet.

SIO-prosjektet påvirker aktivitetene i de ulike helse- og omsorgsenhetene. Inntektene i prosjektet ligger på rammeområde 0, og inntektene for 2019 er på 256,8 mill. kr. Inntektene finansierer drift av ulike tjenester

innenfor prosjektets målområder. I prosjektperioden er kommunen pliktig til å gi de tjenester det fattes vedtak om. Dette medfører at aktiviteten er vanskelig å budsjettere nøyaktig, men det følger midler med aktivitetsveksten. Administrasjonen arbeider målrettet for å tilpasse aktivitetsveksten slik at når prosjektet avsluttes blir de økonomiske konsekvensene så små som mulig.

Ved inngangen til 2019, var det opparbeidet et fond knyttet til SIO på 13,6 mill. kr. I løpet av 2019 er det brukt 8,8 mill. kr av fondet. Av disse er det foretatt investeringer på 3,2 mill. kr, knyttet til velferdsteknologi. Gjenstående 4,8 mill. kr må brukes ila 2020.

Tabell 68 Netto driftsutgifter KOSTRA funksjoner Helse og omsorg

	Beløp i 1000 kr.	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19
231	Aktivitetstilbud barn og unge	1 033	1 347	1 493	2 132	42,8 %
232	Forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjeneste	5 953	11 657	9 375	14 372	53,3 %
233	Annet forebyggende helsearbeid	1 730	1 206	4 589	7 536	64,2 %
234	Aktiviserings- og servicetjenester overfor eldre og personer med funksjonsnedsettelse	2 884	-2 295	-6 556	4 046	-161,7 %
241	Diagnose, behandling, re-/habilitering	13 693	13 123	14 645	15 204	3,8 %
242	Råd, veiledning og sosialt forebyggende arbeid	9 491	10 944	11 921	10 814	-9,3 %
243	Tilbud til personer med rusproblemer	1 855	2 488	2 733	2 815	3,0 %
253	Helse- og omsorgstjenester i institusjon	30 039	-6 208	3 649	-534	-114,6 %
254	Helse- og omsorgstjenester til hjemmeboende	43 749	-5 829	5 133	-158	-103,1 %
256	Tilbud om øyeblikkelig hjelp døgnopphold i kommunene	18	2 363	2 398	2 497	4,1 %
261	Institusjonslokaler	3 530	-62	-870	2 401	-376,0 %
265	Kommunalt disponerte boliger	-2 430	-2 217	-1 175	-189	-83,9 %
273	Arbeidsrettede tiltak i kommunal regi	1 497	2 188	2 481	2 980	20,1 %
275	Introduksjonsordningen	6 680	9 394	9 781	6 987	-28,6 %
276	Kvalifiseringsordningen	446	546	488	555	13,7 %
281	Ytelse til livsopphold	6 498	7 054	9 192	6 770	-26,3 %
283	Bistand til etablering og opprettholdelse av egen bolig	100	535	1 315	453	-65,6 %

Tabell 69 KOSTRA-analyse helse og omsorg

Nøkkel tall	Lillesand				Endring 2018-2019	Landet 2019	Andel landet 2019
	2016	2017	2018	2019			
Utgifter kommunale helse- og omsorgstjenester per innbygger (kr)	22667	24418	27063	30093	11,2 %	27985	108 %
Årsverk helse og omsorg per 10 000 innbygger (årsverk)2	275,8	295	308	322	4,5 %	300,1	107 %
Netto driftsutgifter til omsorgstjenester i prosent av kommunens samlede netto driftsutgifter (prosent)	17	-2,9	0,8	1,7	112,5 %	31,3	5 %
Andel brukerretnede årsverk i omsorgstjenesten m/ helseutdanning (prosent)4	77,4	76,5	75,9	81	6,7 %	77,5	105 %
Årsverk per bruker av omsorgstjenester (årsverk)10	0,46	0,49	0,51	..		..	
Andel innbyggere 80 år og over som bruker hjemmetjenester (prosent)5	31,6	31,3	27,8	..		..	
Andel brukere av hjemmetjenester 0-66 år (prosent)1	61,6	61,6	63,9	..		..	
Andel innbyggere 80 år og over som er beboere på sykehjem (prosent)7	12	12,2	12,8	..		..	
Andel brukertilpassede enerom m/ eget bad/wc (prosent)11	100	100	100	100	0,0 %	89,2	112 %
Utgifter per oppholds døgn i institusjon (kr)3	3764	4208	4554	0	-100,0 %	0	
Andel private institusjonsplasser (prosent)	0	0	0	1,2		9,4	13 %

Legetimer per uke per beboer i sykehjem (timer) ⁸	0,57	0,54	0,53				
Andel innbyggere 67-79 år med dagaktivitetstilbud (prosent) ⁹	0,5	0,48	0,54	0	-100,0 %	0	
Netto driftsutgifter til kommunehelsetjenesten i prosent av kommunens samlede netto driftsutgifter (prosent)	4,5	6,2	6,1	7,6	24,6 %	4,8	158 %
Avtalte legeårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	9,1	9,1	9	8,9	-1,1 %	11,2	79 %
Avtalte fysioterapeuteårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	9,1	9,5	11,6	11,6	0,0 %	9,6	121 %
Avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10 000 innbyggere 0-20 år (årsverk) ⁶	35,6	49,6	49,7	55,8	12,3 %	44,5	125 %
Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst (prosent)	106,5	93,9	98,1	101	3,0 %	90,2	112 %

På grunn av finansieringen av SIO-prosjektet, er sammenligning av netto driftsutgifter med andre kommuner og tidligere år ikke relevant. SIO-prosjektet finansieres ved uttrekk fra rammetilskuddet og gis som overføring til sektoren. Det medfører at netto driftsutgifter til kommunen og sektoren blir redusert sammenlignet med tallene før 2017 og andre kommuner. 2017 var det første hele året med SIO-effekt.

- Utgifter kommunale helse- og omsorgstjenester pr. innbygger økte med 11 % fra 2018 og ligger nå 8 % over landsgjennomsnittet.
- Lillesand kommune har 7 % flere årsverk innen helse og omsorg pr 10 000 innbygger enn landsgjennomsnittet.
- Andel brukerrettede årsverk i omsorgstjenesten med helseutdanning ligger 5 % over landsgjennomsnittet.
- Avtalte legeårsverk pr 10 000 innbyggere er 21 % lavere enn landsgjennomsnittet, mens avtalte fysioterapeuteårsverk pr 10 000 innbyggere ligger 21 % over.
- Avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten pr 10 000 innbyggere 0-20 år er 25 % over landsgjennomsnittet. Lillesand kommune har 12 % større andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst.

SLT - Samordningsmodell for lokale, forebyggende tiltak mot rus og kriminalitet

En avtale på strategisk nivå mellom Agder politidistrikt ved Lillesand og Birkenes lensmannskontor, og Lillesand kommune gir føringer for SLT-arbeidet. Avtalen sier hvilke utfordringer og områder som skal ha fokus innværende år. Dette stiller krav til kompetanse, fleksibilitet og handling fra samarbeidsparter, internt og eksternt.

Spesielle fokusområder:

- Trygge bo- og oppvekstmiljø med fokus på:
  1. Barne- og ungdoms-kriminalitet
  2. Vold i nære relasjoner
  3. Trygghet i det offentlige rom
  4. Radikalisering og voldelig ekstremisme
- Årsaker til kriminalitet – herunder oppdatert informasjon om tilgjengelighet og bruk av rusmidler
- Nye trusselbilder og trender
- Lokal etablering og/eller knytninger til organisert kriminalitet
- Legge til rette for at kommunens satsingsområde om vold og overgrep «Si det til noen» og BTI forstås i en kriminalitetsforebyggende sammenheng.
- Helhetlig samhandling mellom politi, kommune, næringsliv og frivillige organisasjoner/ interesseorganisasjoner

Disse punktene er en del av SLT-koordinators funksjon i mer eller mindre grad:

1) Samarbeid med grunn- og videregående skole, med fokus på forebygging av bruk/salg av narkotiske midler, bruk av påtaleunntakelser med vilkår, ungdomsoppfølging gjennom konfliktrådet, oppfølging av ungdomskontakten. Felles ansvar og begrepsforståelse, sikre kontinuitet, kompetanse og oversikt.

2) Fokus på felles kunnskapsheving og forståelse av fenomenet vold og overgrep mot barn, unge og voksne. Vold i nære relasjoner er prioritert i fht handlingsplan, veileder og fokus-uke "Si det til noen". SLT-koordinator er i et 20 % engasjement i et år fra september 2019 til september 2020 i Stine Sofies stiftelsen. Lillesand

kommune er med som designkommune (og pilot) i utvikling av en modell for ivaretagelse av voldsutsatte barn og familier.

3) Fokus på trygghet for alle borgere, der Trygghetsvandring er benyttet i områdene på og ved Springvannstemmen og Borkedalen skole, i samarbeid med politiet og tekniske tjenester. Områdene ble kartlagt med tanke på hogst og lyssetting for å få bedre innsyn på aktuelle områder det var knyttet bekymring til. Dette er utført.

4) Samarbeid og deltager i ressursgruppe i Plattform Norsk institutt for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Samarbeidet er svært viktig med tanke på en økende trussel fra høyreekstreme miljøer i samfunnet. Dette både ift. ytringer på sosiale medier og demonstrasjoner der trussel om eller voldsaspektet er gjeldene. Lillesand kommune har en veileder - "Hvordan håndtere bekymring for Radikaliserings og voldelig ekstremisme".

3.4.2 ENHET FOR TJENESTETILDELING

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Enhetens hovedoppgave er å saksbehandle søknader om tjenester etter helse- og omsorgstjenesteloven og pasient- og brukerrettighetsloven. Dette innebærer blant annet tildeling av helsetjenester i hjemmet, praktisk bistand, omsorgslønn, støttekontakt, dag-/aktivitetstilbud, institusjonsopphold (korttid, rehabilitering, avlastning og langtid).

I tillegg til saksbehandlingsoppgavene ligger det flere koordinatorfunksjoner i enheten: kreftkoordinator, frivilligkoordinator, boligkoordinator og demenskoordinator. Enheten er ansvarlig for oppholdsbetaling og fakturering av helse- og omsorgstjenester.

Enheten har et mål om å være synlig og tilgjengelig for kommunens innbyggere, brukere og samarbeidspartnere. Enheten skal være positiv og yte «det lille ekstra».

Antall henvendelser til helse- og omsorgstjenester:

2017	2019	Økning
Ca. 650	Ca. 1000	Ca. 54 %

Enheten er ansvarlig for håndtering av pasienter som har behov for kommunale helse- og omsorgstjenester etter utskrivelse fra sykehus (f.eks. helsetjenester i hjemmet og institusjonsplass).

Antall meldte pasienter fra sykehus til kommunen med behov for tjenester

2016	2017	2018	2019
330	363	337	380

Frivilligkoordinator (100 % stilling). Frivilligsentralen administrerer ca. 200 frivillige, og den frivillige innsatsen gjenspeiler forskjellige former for engasjement. Frivillighetssentralen samarbeider med organisasjoner, kommunale tjenester og andre aktører. Sentralens målsetting er at de ulike tilbudene og aktivitetene skal skapes og drives av frivillige.

Tildeling av kommunale boliger Det er to hovedgrupper som søker kommunal bolig; eldre med behov for tilrettelagt bolig i tilknytning til sykehjemmene, og personer med utfordringer innen rus og psykiatri-feltet. I 2019 hadde kommunen 36 søkere til kommunale boliger. Av disse fikk 16 positivt vedtak om bolig og 1 fikk forlenget eksisterende kontrakt. Pr. 31.12.2019 sto 7 på venteliste. Det er færre søknader i 2019 enn i 2018; dette kan henge sammen med at leiemarkedet i Lillesand ikke lenger er så presset.

Helsefremmende hjemmebesøk I 2018 fikk 78-åringene besøk, og i 2019 fikk 80-åringene besøk. Kommunen har ansvar for forebyggende og helsefremmende arbeid for sine innbyggere. Disse besøkene kan bidra til økt bevissthet hos den enkelte rundt tiltak en kan sette i gang selv for å bevare god helse.

Innsatsteam (3,5 årsverk) Tverrfaglig sammensatt team, fysioterapeut, ergoterapeut og sykepleier. Pr. 03.02.20 har teamet fulgt opp 90 personer i et aktivt forløp. I tillegg har nærmere 100 personer blitt kartlagt, hvor det er konkludert med at det ikke var behov for ytterligere tjenester der og da.

Innsatsteamet har som mål å redusere presset på kommunale tjenester ved å gå inn så tidlig som mulig for å begrense behovet. Innsatsteamet jobber tverrfaglig, tverrenhetlig og tverrsektoriell.

Innsatsteam foretar fortløpende gevinstrealisering og de viktigste tallene er:

- 80,9 % har økt egenopplevd mestring av sine aktivitetsutfordringer
- 73,8 % har fått bedre fysisk funksjon

Personal

Enheten har hatt en reduksjon på antall årsverk fra 11,3 årsverk i 2018, til 8,8 i 2019. Enheten har ikke ufrivillig deltid i enheten. Tjenestetildeling arbeider aktivt med arbeidsmiljø og bruker kommunens visjoner «Åpenhet, respekt og humor» i hverdagen.

3.4.3 ENHET FOR PSYKISK HELSE OG RUS

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Fokus på effektivisering i form av mestringskurs i regi av Frisklivssentralen. Økte brukerstyrte aktiviteter gjør at tilbudene kan øke uten at enheten trenger mer bemanning. Enheten har fokus på Recovery og nettverksarbeid, veiledet selvhjelp på nett og individuell oppfølging. Tiltakene gir god og kortvarig psykisk helsehjelp.

Vedtaktimer i psykisk helse og rusteam fordelt på 9 årsverk:

Tabell 70 Vedtaktimer og antall henvendelser

År	Timer pr. år	Timer pr. dag
2017	79 527	217,89
2018	100 271	274,71
2019	114 031	312,41

Vedtakene er inkludert vedtak på Dagsen, RammeVerket, helsetjenester i hjemmet og praktisk bistand. Dagsen og RammeVerket bistår flere brukere samtidig, og er arbeidsprosjekt i regi av enheten.

År	Antall brukere Dagsen	Antall brukere RammeVerket
2016	11	
2017	13	1
2018	16	3
2019	16	5

Avdeling for bofellesskap (Blåbæråsen) og Avdeling for bo- og aktivitetstilbud

Det har vært behov for opprettelse av to nye team med heldøgns bemanning. I 2019 har fokuset vært på heltid-/deltid, og økte stillingsprosent, samt økt antall ansatte i faste stillinger. Avdelingene har hatt fokus på drift og kompetanseheving, samt faglig kvalitet i tjenesten. Innføring av velferdsteknologi på flere områder har også vært prioritert, og arbeidet videreføres.

I Avdeling for bofellesskap har de 642,17 vedtaktimer pr. uke, fordelt på 19,32 årsverk.

I Avdeling for bo- og aktivitetstilbud har de 786 vedtaktimer pr. uke, fordelt på 16,32 årsverk.

Nødbolig, ØHD og utskrivningsklare pasienter

Det er to nød-boliger i Avdeling for bofellesskap (Blåbæråsen). I tillegg er det en seng som brukes til øyeblikkelig hjelp-døgn og til utskrivningsklare pasienter.

Tabell 71 Opphold døgn nødboliger

År	Antall personer	Snitt oppholds døgn	Beleggsprosent
2016	10	71	65
2017	6	42	23
2018	7	50	49
2019	12	50	81 (fra 3 – to plasser)
2019 ØHD	9 innleggelser 7 personer	4,22	32

Personal

Enhetene har 43,64 årsverk fordelt på 51 ansatte. Gjennomsnittlig sykefravær er 3,8 %.

3.4.4 ENHET FOR TVERRFAGLIG HELSE

Enhet for tverrfaglig helse har et særlig ansvar for helsefremmende, forebyggende og rehabiliterende arbeid i kommunen. Målsetting for tjenesteutøvelse er å styrke og forbedre befolkningens helse gjennom forebygging, tidlig intervensjon og rehabilitering. Svært mye av tjenesteyting, opplæring, konsultasjon og veiledning foregår på arenaer som barnehager, skoler, helse- og omsorgsinstitusjoner og i private hjem. Enheten praktiserer tverrfaglig, koordinert samhandling internt i kommunen og i samarbeidet med eksterne instanser.

Enheten består av Avdeling for ergo- og fysioterapi (ergoterapeut, hjelpemiddeltekniker, fysioterapeuter og frisklivs koordinator), Avdeling for familiesenter (familieterapeuter, spesialsykepleier) og Avdeling for helsestasjon (helsesøstre, jordmor og sekretær). Enheten besitter høy kompetanse på helse i alle avdelinger.

Måloppnåelse

I tråd med kommuneplanens satsingsområde 2.0 Livsmestring og tilhørighet, er enhetens mål å styrke enkeltmenneskers evne til å mestre egne liv, med de forutsetninger den enkelte og familien har. Tjenestene er forankret i individets egne mål for hva som er viktig for den enkelte i sin situasjon. Dette gjøres gjennom faglige solide avdelinger som gir gode og velutviklede tjenester til befolkningen i Lillesand kommune.

Enheten fikk i 2018 4,6 mill. kr i belønnings-/styringsmidler av staten for å styrke helsestasjonstilbudet, utvide skolehelsetjenesten og gjøre denne tverrfaglig. Denne satsingen fortsatte i 2019.

Enheten har bidratt i arbeidet med helhetlige tjenester for barn og unge gjennom prosjekter som modellkommune, BTI (Bedre Tverrfaglig Innsats) og HBS (Helsefremmende barnehage og skole).

Avdeling for ergo- og fysioterapi

Tjenesten yter helsetjenester til alle deler av befolkningen. Avdelingen har brukermedvirkning ("Hva er viktig for deg?") og mestring, som bærende prinsipp.

Frisklivssentralen organiserer og holder kurs med fokus på endring av levevaner og lære å mestre og leve med kroniske sykdommer. Kursholdere rekrutteres fra de ulike enhetene i Sektor for helse og kultur. Utvikling av kurstilbud i Frisklivssentralen er forankret i kommunens folkehelsearbeid som gjenspeiler kommunens lokale helseutfordringer.

Avdeling for familiesenter

Familiesenteret er et forebyggende lavterskeltilbud for barn/unge og deres familier. Arbeidet er forankret i en systemisk tilnærming, med vekt på å styrke samspill og relasjoner i familien. Familiesenteret tilbyr parsamtaler, samspillsveiledning og ulike typer oppfølging av pårørende til mennesker i vanskelige livssituasjoner. Gjennom funksjonen som "barneansvarlig" har avdelingen et særlig ansvar for at barn som pårørende ivaretas spesielt. Avdelingen kvalitetssikrer samtaleprosesser og resultat ved systematisk bruk av evalueringsverktøy for

brukertilbakemeldinger. Avdelingen tilbyr individuell oppfølging og gruppetilbud til barn og unge også i Frisklivssentralens regi. Avdeling for familiesenter er sterkt delaktig i flere tverrfaglige prosjekter i kommunen.

Avdeling for helsestasjon

Jordmortjenestens stillingsressurs økte til 150 % høsten 2019; hvor 100 % er fast og 50 % med tilskuddsmidler fra Helsedirektoratet. Antall nye gravide var 97, antall nyfødte 104. Totalt antall konsultasjoner 1239. Refusjon fra HELFO er på 157 890 kr. Jordmor-helsetjenesten har hatt flere undervisningsoppdrag, vikariert på Helsestasjon for ungdom (HFU) og vært med i utviklingen av Ammekyndig helsestasjon og HFU. Tjenesten har jevnlig samarbeidsmøter med de fleste fastlegene.

Helsestasjon 0-5 år hadde i 2019 totalt 104 fødsler. Det har vært en nedgang de siste årene og det forventes ingen markant økning i 2020. Samme utvikling ses også nasjonalt. Det er gitt tilbud om hjemmebesøk til alle nyfødte. Fokuset i 2019 har vært å utvikle kompetansen og tilbudet til barn og familier. Man har utarbeidet og utviklet en rutine om amming, hvor målet har vært å bli godkjent som ammekyndig helsestasjon.

Tjenesteutviklingsprosjekt: I andre halvdel av 2019 startet utviklingsarbeidet med Helsestasjon Pluss, som skal være det lille ekstra som gjør en forskjell for de som trenger noe mer. Utviklingsarbeidet har tatt en mer tverretattlig retning, med helsestasjonen som den sentrale aktøren.

Skolehelsetjenesten, barn- og ungdomskolen. Det har nå vært et driftsår med full bemanning. Nytt av året er oppstart av skolestart-konsultasjoner på alle skoler og ansettelse av lege i tjenesten. Disse konsultasjonene gjennomføres i tråd med den nasjonalfaglige veilederen. Det har også vært oppstart av et samarbeid med barnevernet og skolehelsetjenesten, hvor man går sammen i alle klasser på 3. og på 8. trinn. Det gjennomføres *vanlig men vondt*-grupper på alle barneskoler i kommunen. Helsepsykepleierne er i 2019 blitt barneansvarlige på sine skoler når det gjelder barn som pårørende.

Videregående skole har skoleåret 2019 hatt totalt 1418 kontakter, derav 859 samtaler. Lillesand VGS har en skolehelsetjeneste som er sprengt, selv om bemanningen er innenfor gjeldende minstenorm. Noe av årsaken fremkommer i Ungdata-undersøkelsen som viser utfordringer knyttet til psykisk helse blant unge i kommunen. VIP Programmet er som tidligere gjennomført i alle vg1 klasser. Dette er fortsatt et velfungerende universelt tiltak. Russen ble tilbudt meningokokkvaksine med høy vaksinedeltakelse.

Helsestasjon for ungdom (HFU) har vært opprettholdt, og det er økt bruk av tjenesten. Jordmor er blitt en mer fast deltaker, sammen med helsepsykeleier og lege. Nytt i siste del av 2019 er tilbud om spiral for unge jenter og kvinner på HFU. Jordmor har fått opplæring og utfører dette arbeidet i tett samarbeid med legen. Dette arbeidet vil bli videreutviklet i 2020.

Personal

Gjennom belønningssmidler fra Helsedirektoratet ble enheten styrket med 4,5 årsverk i 2018, og satsingen ble videreført i 2019.

Merkantil ressurs i enheten er 1 årsverk delt på to personer (60 % og 40 %). Merkantilt ansatte har fått nye ansvarsområder i 2019; de er blitt tverrfaglig helses superbrukere i Profil, de har ansvaret for avdelingens EQS-arbeid og rutiner. Merkantilt ansatte har også hatt ansvar for avdelingens overgang til SvarUT og digitalt arkiv.

3.4.5 ENHET FOR OMSORG HØVÅG

Enhet for omsorg Høvåg består av sykehjem med 28 plasser; derav 14 plasser for personer med demens, 11 langtidsplasser og 3 korttids-/avlastningsplasser. Sykehjemmet har eget vaskeri og et kjøkken som produserer mat til sykehjemmets beboere og middag til hjemmeboende. Enheten har hjemmesykepleietjeneste med base på Høvåg bo- og aktivitetssenter.

Måloppnåelse og utførte oppgaver:

Enheten har innført bruk av digital vaktbok og Mobil omsorg på sykehjemmet og pleiedokumentasjon og registrering av tilstedeværelse er dermed effektivisert.

Det er igangsatt arbeid med tjenesteutvikling med fokus på å ruste Enhet for omsorg Høvåg for fremtiden; herunder organisering, teknologisk utvikling og kompetanseutvikling. Det er igangsatt arbeid med heltidskultur ved deltakelse i sektorens nettverk og etablering av lokal heltidsgruppe i omsorg Høvåg. I 2019 økte andelen heltidsansatte fra 5,26 % til 17,3 %.

Høvåg bo- og aktivitetssenter ble resertifisert som livsgledehem høsten 2019. Sykehjemmet er samlingspunkt for flere frivillige lag og foreninger og har ukentlige arrangementer hvor bygdas befolkning bidrar og deltar.

Enheten har 76 fast ansatte og cirka 25 personer i engasjementer og som tilkallingsvikarer. Turnover på natt har vært høy; det er vanskelig å rekruttere både sykepleiere og helsefagarbeidere.

Etter bystyrevedtak fikk avdelingsledere utvidet sin administrative tid med til sammen 0,8 årsverk. I forbindelse med heltidsprosjektet fikk vi økt en sykepleierstilling med 0,4 årsverk.

3.4.6 ENHET FOR OMSORG SENTRUM

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Lillesand bo- og aktivitetssenter ble resertifisert som livsgledehem i november 2019.

Enheten har tatt i bruk KS-læring. Blant annet så er legemiddelkurset med tilhørende passeringstest tatt i bruk. Det arbeides også med å utarbeide/ ferdigstille egne kurs til våre ansatte. Kurs for nyansatte innen omsorgstjenesten er prioritert.

Omsorg sentrum deltar i forbedringsarbeid i sammen med USHT. Kvalitet i innleggelsesrapportene til sykehus har vært i fokus. Som en del av dette arbeidet oppdaterer alle primærkontaktene normalstatus på sine primærbrukere.

Enheten arbeider aktivt med heltidskultur og vurderer hele tiden mulighetene for å slå sammen/lage større stillinger. Omsorg sentrum har påbegynt arbeidet med å lage årsturnus. Alle ledere har deltatt i 4 dagers kurs i arbeidstidsplanlegging.

Enheten gjennomførte bruker-/ pårørendeundersøkelse på våre institusjoner våren 2019. Resultatene viser en tydelig forbedring sammenliknet med 2016.

Ved Lillesand bo- og aktivitetssenter ble det høsten 2019 montert nytt sykesignalanlegg.

Prosjektet med sommerjobb for ungdom ble også i 2019 godt mottatt. Enheten har stått for administreringen av dette.

Senter for eldre

Senter for eldre har også i 2019 hatt et meget aktivt år. I vintermånedene kan byens pensjonister benytte seg av egen tilbringertjeneste til en del av treffene.

Tabell 72 Nøkkeltall Enhet for omsorg sentrum

	2015	2016	2017	2018	2019
Antall korttid/ rehab. vedtak	87	77	103	124	118
Antall brukere med korttid/ rehab. vedtak	70	64	82	96	90
Antall avlastningstiltak	21	26	42	62	33
Antall brukere med hjemmehjelp pr. 31.12	96	82	79	74	72
Antall vedtak om hjemmesykepleier pr. 31.12	170	181	182	178	183
Antall trygghetsalmer pr. 31.12	160	156	148	145	155
Antall brukere med matombringning pr. 31.12	35	18	22	19	16

Personal

Enheten hadde i 2019 er sykefravær på 8,1 %. Omsorg sentrum har økt bemanningen ved Lillesand alders- og sjømannshjem og de økte utgiftene dekkes inn ved økte inntekter via SIO. Enheten merker at en del av personalet nærmer seg/ har kommet til pensjonsalderen. Til nå har det gått fint å rekruttere til stillingene når ansatte har sluttet. Det største problemet er vikariater for sykepleiere. Enheten har 5 lærlinger, 4 helsefagarbeidere og 1 innen storkjøkken. Gjennom hele året har enheten mange inne på ulike tiltak samt elever/studenter fra videregående skoler og UIA.

3.4.7 ENHET FOR HABILITERING

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Enheten har som mål å legge til rette for stor grad av hverdagsmestring. Dette gjøres ved å legge vekt på kartlegging av den enkeltes brukers ressurser og ta brukerstemmen på alvor. Dette er i tråd med kommuneplanens strategier om å vektlegge enkeltindividets styrke, målsetting og muligheter, og å sikre et helhetlig og tverrfaglig tjenestetilbud med utgangspunkt i individets forutsetninger og medvirkning.

Tjenesteutviklingsprosjekt: Enhet for habilitering har fokus på endringskultur og rekruttering. Målet er å være rustet til å møte framtidens behov for kompetanse og tjenesteyting. Enheten vektlegger kunnskapsbasert praksis, som krever evaluering av egen praksis, brukermedvirkning og oppdatering innen forskning.

Bofellesskapene: Enheten drifter 5 bofellesskap som gir døgnkontinuerlige tjenester etter vedtak til 25 personer i alderen 19-62 år. Stor spredning i alder og hjelpebehov er utfordrende i forhold til kompetanse. Enheten har nært samarbeid med helse- og omsorgstjenesten og fastlegene. I tillegg har enheten nært samarbeid med habiliteringstjenesten for barn og voksne ved SSHF.

Enheten drifter 2 team for brukere med hjemmerespirator, som stiller store krav til medisinsk faglig kompetanse og høy bemanningsfaktor. SSHF kurser ansatte i teamene to ganger i året slik at de er oppdatert på alt av utstyr.

Ambulerende team. Teamet driftes under et av bofellesskapene. Det er personer som har vedtak på ambulerende tjenester.

Avlastning. Gir avlastning til 3 barn i avlastningsbolig hvor én har to til en bemanning. I tillegg har 6 barn privat avlastning.

Dagtilbud. Dagsenteret gir tilbud til 15 brukere. Dagsenteret er under stadig utvikling og etablerer nye aktiviteter tilpasset brukernes interesser og ferdigheter. Smedmyra dagsenter har 2 viktige satellitter; Stykkene og Prestegården som gir tilbud til de som trenger litt rom, ro eller evt. skjerming. Smedmyra har egen Facebook-side, gir ut Smedmyraposten og driver egen butikk. De deltar under LillesandsDa'ene og på julemarkedet på Kjerlingland gård.

BPA. Enheten har ansvar for brukerstyrt personlig assistanse. Det er 4 ulike ordninger hvor av én er døgnkontinuerlig.

Tabell 73 Oversikt over utvikling 2016 - 2019 BPA

År	Antall brukere	Timer tjenester pr. uke
2016	76	3711
2017	78	4611
2018	79	6292
2019	77	5648

Bofellesskap for enslige mindreårige flyktninger (EM).

To bofellesskap for enslige mindreårige flyktninger (EM) er avviklet i 2019. Ett enkelt tiltak videreføres i 2020 med døgnbemanning. Dette personalet følger også opp de som har flyttet ut.

Personal

Sykefraværet har i 2019 vært på 9,9 %. Enheten har hatt fokus på sykefravær og alle avdelingene har deltatt i NED-prosjektet. Avdelingene har hatt besøk av arbeidslivstjenesten der man har gjennomgått arbeidsgivers og arbeidstakers rettigheter og plikter. Det er utarbeidet handlingsplan med fokusområder som enheten vil videreføre i 2020 og 2021.

Heltidsprosjektet.

Enheten jobber aktivt for en heltidskultur og har tre ressurspersoner med i Nytt Blikk.

3.4.8 BARNEVERNTJENESTEN

Barneverntjenesten i Lillesand kommune er organisert i et interkommunalt samarbeid med Kristiansand som vertskommune. For hele barneverntjenesten har det vært lite langtidssykefravær og turnover det siste året, og avdelingene preges av mer stabilitet og kontinuitet.

I 2019 er alle lovkrav innfridd, og hele barnverntjenesten er «grønn» kommune. Indikatorene som benyttes i Bufdir sin monitor er basert på frister, tilsyn og oppfølging av fosterbarn. Det er få hasteflyttinger sammenlignet med andre kommuner. De siste årene er det jobbet aktivt med å sørge for at barneverntjenesten har gode og evidensbaserte tiltak å sette inn i familier hvor barn og unge lever med omsorgssvikt. Målet er at foreldrene får hjelp i foreldrerollen og at man unngår å flytte barn i fosterhjem.

Det er stort fokus på kompetanseheving i barneverntjenesten nasjonalt, og barneverntjenesten deltar på de utdanningene det er behov for. Kompetanseløftet fra statlig hold vil pågå de neste årene og det vurderes som viktig og riktig å delta i dette utviklingsarbeidet. Det har etablert lokal kompetansestyrking i Agder (KUBA – kompetanseutvikling barnevern Agder) som er finansiert av Fylkesmannen i Agder.

Meldinger og undersøkelser

Lillesand	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	Sum/ Snitt
Nye bekymringsmeldinger	15	13	14	8	6	14	8	12	24	21	12	19	166
Henlagte meldinger	6	1	2	3	4	2	3	4	8	6	4	4	47
Aktive undersøkelser	25	23	26	26	12	8	17	19	24	20	31	15	21
Fristoversittelser undersøkelse	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Antall barn med tiltak i hjemmet (251)	39	41	43	44	36	33	29	28	39	40	41	40	38
Antall barn med tiltak utenfor hjemmet (252)	29	29	29	30	29	29	23	23	22	22	22	22	26

Økonomi

Rapportering på 251 og 252 for 2019 – Lillesand kommune

Tjeneste	Regnskap	Budsjett	Avvik
251 (tiltak i hjemmet)	2 225 826	1 683 000	- 542 826
252 (tiltak utenfor hjemmet)	9 666 421	11 197 000	1 530 579
Sum	11 892 247	12 880 000	987 753

Dette er regnskapstall på tjeneste 251 og 252 for kostnader knyttet direkte til barn fra Lillesand kommune for 2019. Kommunen har samlet et regnskapsmessig mindreforbruk på 0,99 mill. kr.

Tabell 74 KOSTRA-analyse barnevern

Nøkkeltall	Lillesand				Endring	Landet	Andel landet
	2016	2017	2018	2019	2018-19	2019	2019
Netto driftsutgifter til barnevernstenesta per innbygger 0-22 år (kr)	6 853	11 636	10 322	8 332	-19,3 %	8 367	99,6 %
Barn med melding ift. innbyggerar 0-17 år (prosent)	5,7	4,7	4,5	5,4	20,0 %	4,6	117,4 %
Prosentdelen barn med undersøking ift. innbyggerar 0-17 år (prosent)	5,4	5,5	5	5,2	4,0 %	4,8	108,3 %
Barn med barnevernstiltak ift. innbyggerar 0-22 år (prosent)	3,4	3,2	2,9	2,9	0,0 %	3,8	76,3 %
Brutto driftsutgifter (funksjon 244) per barn med undersøking eller tiltak (kr)	39 418	30 620	32 031	34 618	8,1 %	55 987	61,8 %
Brutto driftsutgifter per barn som ikkje er plassert av barnevernet (funksjon 251) (kr)	31 921	47 731	33 298	39 053	17,3 %	42 162	92,6 %
Brutto driftsutgifter per barn som er plassert av barnevernet (funksjon 252) (kr)	437 311	547 981	557 348	510 486	-8,4 %	439 020	116,3 %
Barn med undersøking eller tiltak per årsverk (funksjon 244) (antall)	29,8	36	30,8	24,2	-21,4 %	18,8	128,7 %
Undersøkingar med handsamingstid innan 3 månader (prosent)	80	95	98	97	-1,0 %	89	109,0 %

- I Lillesand har 2,9 % av alle barn, i alderen 0-22 år, barnevernstiltak. Det er 24 % mindre enn landet som helhet. Andelen barn med barnevernstiltak var stabil sammenlignet med 2018.
- Tallene viser at Lillesand kommune i 2019 ligger på nivå med landsgjennomsnittet når det gjelder netto driftsutgifter til barnevernstjenesten pr. innbygger 0-22 år. Det er en nedgang på 19 % sammenlignet med 2018.
- Det er økning i andel barn med undersøkelse og barn med melding.

		2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19
244	Barneverntjeneste	7 550	6 619	6 072	6 426	5,8 %
251	Barnevernstiltak når barnet ikke er plassert av barnevernet	1 559	2 482	1 565	2 226	42,2 %
252	Barnevernstiltak når barnet er plassert av barnevernet	12 772	28 180	25 631	17 843	-30,4 %

Måloppnåelse og utførte oppgaver

NAV Lillesand drives av kommunen i et partnerskap sammen med NAV Agder. Enheten yter både kommunale og statlige tjenester til innbyggerne. NAV har som hovedmål å bistå mennesker til å komme ut i arbeid. NAV jobber med arbeidsavklaring, arbeidsrettet oppfølging, oppfølging av sykemeldte og arbeidsgiverkontakt. Lov om sosiale tjenester i NAV inngår i kommunens samlede velferdsansvar og omhandler kommunale tjenester og oppgaver som NAV-kontoret skal utføre og medvirke i.

Kommunale tjenester i enheten er følgende: Saksbehandling og oppfølging av mennesker med økonomisk sosialhjelp, råd/ veiledning og gjeldsrådgivning til enkeltpersoner, forvaltning av Husbankens støtteordninger (bostøtte, startlån og tilskudd), kvalifiseringsprogrammet, og bosetting og introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger.

Ungdom (18-30 år) er en prioritert målgruppe i NAV. NAV Lillesand har eget ungdomsteam som er organisert slik at det arbeides helhetlig på tvers av kommunale og statlige ansvarsområder.

“Tjenesten” er et lavterskeltilbud, og målgruppen er i hovedsak ungdom i alderen 18-30 år. Tjenesten sikrer et godt arbeidsrettet aktivitetstilbud knyttet til aktivitetsplikten for mottakere av økonomisk sosialhjelp. Tjenesten har 15 plasser og Birkenes kommune har en avtale om kjøp av fire faste plasser. I 2019 er det gjort flere investeringer i utstyr som har ført til at Tjenesten kan produsere flere produkter. I 2019 har verkstedet bl.a. produsert skjærefjølere, blomsterkasser, hagemøbler og hundesenger.

Sosialtjenesten hadde ved årets slutt et lite mindreforbruk på økonomisk sosialhjelp. Det er ansatt ny veileder i teamet og den sosialfaglige kompetansen er blitt styrket. Det ble lagt ned en innsats i refusjonskrav for brukere som gikk over på statlige ytelser. Ved årets slutt var det en betydelig nedgang i antall brukere på sosialhjelp. Ett annet fokusområde var å øke antall deltakere på kvalifiseringsprogrammet (KVP); det økte fra 1 deltaker sommeren 2019 til 9 deltakere ved utgangen av 2019. Kvalifiseringsprogrammet er et viktig tiltak i arbeidet med å få langvarige sosialhjelpsmottakere over i arbeid og aktivitet. I 2019 ble det innvilget 70 vedtak på gjeldsrådgivning.

Lillesand kommune hadde, etter anmodning fra IMDI, gjort vedtak om bosetting av 15 nye flyktninger i 2019. Flyktningene kom fra: Iran, Irak, Tyrkia og noen statsløse. De to siste årene har det vært en nedgang i anmodning om bosetting fra IMDI. Dette har ført til en nedgang i antall deltakere i introduksjonsprogram. I 2019 var det i gjennomsnitt 40 deltakere i introduksjonsprogram. De siste årene har flere fortsatt utdanning på videregående skole etter avsluttet introduksjonsprogram. Dette er svært positivt da det er viktig med fagutdanning eller høyere utdanning for å få fast arbeid.

Personal

Bemanningen har vært relativt stabil gjennom året, med noe langtidsfravær. Det har vært fokus på nærværarbeid og arbeid med å skape et godt arbeidsmiljø. Det sosialfaglige arbeidsområdet har blitt styrket med en ekstra ressurs knyttet til oppfølging av sosialhjelpsmottakere over 30 år.

NAV Lillesand hadde ved årets slutt et mindreforbruk på ca. 1,3 mill. kr. Hovedårsaken er redusert utbetaling av introduksjonsstønad i forhold til budsjett, grunnet nedgang i antall deltakere, og mindreforbruk på økonomisk sosialhjelp til flyktninger. Det har vært jobbet godt på flyktningstjenesten med å lage gode kvalifiseringsløp for deltakerne. Mange går over til videregående skole etter avsluttet program, de mottar da flyktningstipend, og flere har fått seg arbeid i løpet av programtiden eller etter avsluttet program.

Tabell 75 KOSTRA-analyse sosialtjeneste

Nøkkeltall	Lillesand				Endring
	2016	2017	2018	2019	2018-19
Sosialhjelpsmottakere (antall)	220	226	242	205	-15,3 %
Antall sosialhjelpsmottakere 18-24 år (antall)	49	43	44	34	-22,7 %
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp i 6 måneder eller mer (antall)1	57	43	58	49	-15,5 %
Sosialhjelpsmottakere med arbeidsinntekt som hovedinntekt (antall)	17	24	27	22	-18,5 %
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold (antall)2	117	66	94	65	-30,9 %
Sosialhjelpsmottakere som bor i eid bolig (antall)	17	15	19	16	-15,8 %
Antall barn i familier som mottok sosialhjelp (antall)	108	135	154	127	-17,5 %

Det har vært en nedgang på antall sosialhjelpsmottakere innenfor samtlige måleindikatorer knyttet til mottakere av økonomisk sosialhjelp (KOSTRA) fra 2018 til 2019.

3.4.10 ENHET FOR KULTUR OG BIBLIOTEK

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Enheten består av Avdeling for kultur og fritid (allmennkultur, fritidsklubber og ungdomskontakter), Lillesand folkebibliotek, Lillesand by- og sjøfartsmuseum, og Avdeling for kino og kulturhus (eTeateret).

Enheten jobber i tråd med kommuneplanens mål og satser på et aktivt kulturliv for å styrke kommunens identitet og bidra til næringsutvikling. Dette gjør man gjennom samarbeid og ved å legge til rette for best mulig rammevilkår for frivillig sektor. Identitet og kulturarv har vært i fokus gjennom arbeidet med kulturminne- og museumsplanen. Enheten arbeider for at Lillesand skal være en god kommune å vokse opp i ved å bidra til et mangfoldig fritidstilbud for barn og unge uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn. Et eksempel på det siste er opplevelseskortet for barn fra lavinntektsfamilier. I arbeidet med revisjon av plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet har det vært fokus på tilrettelegging for møteplasser som fremmer deltakelse og fellesskap.

Tabell 76 Netto driftsutgifter pr funksjon kultur

	Beløp i 1000 kr.	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19
365	Kulturminneforvaltning	0	0	-92	0	-100,0 %
370	Bibliotek	2601	2543	2582	2704	4,7 %
373	Kino	979	710	874	1260	44,2 %
375	Muséer	646	673	861	652	-24,3 %
377	Kunstformidling	0	0	0	0	
380	Idrett og tilskudd til andres idrettsanlegg	1037	1066	1313	1279	-2,6 %
381	Kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg	2682	4405	4872	4904	0,7 %
383	Kulturskoler	2200	2347	2322	2258	-2,8 %
385	Andre kulturaktiviteter og tilskudd til andres kulturbygg	2220	2099	2844	4801	68,8 %
386	Kommunale kulturbygg	4573	3399	3653	3609	-1,2 %
390	Den norske kirke	4837	4992	5486	5790	5,5 %
392	Tilskudd til tros- og livssynssamfunn	650	751	940	1178	25,3 %
393	Gravplasser og krematorier	682	682	682	682	0,0 %

Avdeling for kultur og fritid

Avdeling for kultur og fritid hadde i 2019 et godt år med høy aktivitet. Arrangementene Ung Kultur Møtes (UKM), markering av frigjøringsdagen 8. mai, kulturminnedagen, kulturkvelden og julegrantenningen hadde alle god oppslutning. Kulturenheten er dessuten en sterk bidragsyter og medspiller under Kulturnatta i oktober. Det har vært flere arrangementer for eldre støttet økonomisk av Den Kulturelle Spaserstokken.

Prosjektet "Lillesands historie" videreføres også i kommende økonomiplanperiode. Bygdebokforfatteren har fått forlenget sitt engasjement ut 2023. I samarbeid med historielaget og Lillesand-Sparebank er det satt i gang arbeid med skilting av historisk viktige bygninger i sentrum. Det ble delt ut ca. 700 000 kr i kulturmidler til i alt 30 søkere. Det har vært arbeidet med å finne nye lokaler til ungdomsformål, og i april ble Lillesand ungdomsklubb åpnet i nye lokaler i Sjøsportbygget på Sekkebekk. Leieavtalen går ut ved utgangen av 2020. Det er satt i gang et prosjekt for å se på både innhold, organisering og lokalisering av det framtidige ungdomsarbeidet i kommunen. Ungdomskontaktene jobber godt i samarbeid med SLT-koordinator, politiet og fritidsklubbliderne med å hjelpe ungdommer i risikozonen.

eTeateret,

eTeateret, Lillesands digitale kino, viser film tre dager i uka, om sommeren også torsdager. Besøkstallet for kinovisninger for 2019 var 10 099 totalt, en marginal økning på 0,4 % fra 2018. Med tanke på at Agder og landet generelt hadde en nedgang på henholdsvis 6,8 % og 6,9 %, så er resultatet tilfredsstillende, selv om målet alltid må være økt besøk. Det var 446 visninger fordelt på 119 titler. De store vinnerne var "Løvenes konge» med hele 713 besøkende og "Frost 2" med 561 besøkende. Barnefilmene gikk best, men voksenfilmene som slo godt an var Avengers: Endgame og Star Wars: The rise of Skywalker. Kulturhusdriften hadde et godt år med flere arrangementer, både egne og ved eksterne leietakere.

Lillesand folkebibliotek

I tråd med målene i kommuneplanen er det viktig at innbyggerne kjenner biblioteket som en møteplass som tilbyr kulturopplevelser og kunnskap for alle. Vi tilrettelegger for et bredt utvalg av arrangementer, som både skal gi gode kulturopplevelser og gi ulike målgrupper et møte med tilbudene i biblioteket. I 2019 var det en nasjonal markering av at det var 500 år siden den første boken ble trykt i Norge. Lillesand folkebibliotek deltok sammen med andre Agder-bibliotek i et prosjekt støttet av Nasjonalbiblioteket. Vi hadde en rekke arrangement, bl.a. besøk av 8 kjente og anerkjente forfattere.

I forbindelse med bokåret kom den tidligere bokbussen, og sammen med Lillesand by- og sjøfartsmuseum ble det arrangert åpen buss, åpent museum, foredrag og møte med en kunstner samt lokale forfattere. Nye tiltak ble forsøkt, bl.a. *Boka jeg vil dele med deg* og *Folk møter folk*. Prosjektet #Spire ble avsluttet med diktopplesning av Fidde Schulz og utstilling med dikt av elever i videregående skole. Diktene ble trykt på frøposer og kan fortsatt nytes i frøbiblioteket. For de minste var det 5 billedbokstunder og en teaterforestilling, og for skolebarn bl.a. forfattertreff med Robert Næss og barnebokbad med Marianne Kaurin. Biblioteket var medarrangør av et kurs for lærere og skolebibliotekarer om barnebokbad-metoden. Sommerles hadde deltakelse på over 300 barn i 1.-7. trinn. Kampanjen medvirket til at utlånstallet for barn er gått opp. Samlet sett er utlånstallet for 2019 økt med 3,4 %. De mange aktivitetene i 2019 har hatt god oppslutning, og har gitt økning i besøkstallet. Utlån inkl. fornyelser for voksne og barn: 40.059. Økning: 3,4 %. Besøkstall: 41.812. Økning: 1,1 %.

Lillesand by- og sjøfartsmuseum

I 2019 var temaet for sommerutstillingen «Barndom i Lillesand». Museumssesongen åpnet 15. juni og ble avsluttet med barnedåp i museumsbakgården i samarbeid med Den norske kirke. Utlån fra private, bl.a. Styrkar Bråthens modellbane, gav både barn og voksne mye å se på. Det ble også åpnet en ny fast utstilling, veveverkstedet, i bakgården. På Tollboden ble originaltegnningene til boken «Tider som møtes», vist frem. Boken er utgitt i 2018 og handler om oppvekst i Lillesand i 1940-50-60- og 70-årene. Det var en rekke bidragsytere til denne boken.

I 2019 hadde museet 9.389 besøkende, hvorav 689 barn. 1 cruiseskipsbesøk, 263 omvisninger og 15 skoleklasser fikk innføring i Lillesands historie. 1 elev fra VGS var i utplassering gjennom høsten. De frivillige la ned et stort arbeid med 1915 registrerte arbeidstimer. Særlig fotoregistreringsgruppen har vokst og fått flere

nye medlemmer. De har nå publisert rundt 1.250 bilder med beskrivelse på agderbilder.no. Lederen av gruppen, Niels Damgaard, fikk museets ærespris 2019. Museet markerte «Kulturnatta» med spøkelser i bakgården, og konsert og kåseri om Beethoven av Trio Fasch i museets finstue. Julemarkedet åpnet for mange besøkende til lefsebakst og gamle håndverk, både på det nyåpnede veveverkstedet og på snekkerverkstedet i bakgården.

Etter kommunevalget ble det utskiftning av medlemmer i museumsnemnda. Følgende er nå valgt for perioden 2019-2023: Hege Marie Holthe (leder), Elisabeth Franck Danielsen (sekretær), Lise Andersen, Jo van der Eyden, Gabriel Knudsen og Elin Hegli Bugge. Varamedlem: Bente Sophie Ribe Lauritzen. Elin Hegli Bugge ble valgt til ny leder av museets venneforening.

Personal

Ny ungdomskontakt i full stilling begynte i april. To nye ungdomsklubbledere tiltrådte også i fjor. Tross vakanser på grunn av sykemeldinger og permisjoner så har bemanningssituasjonen i enheten vært tilfredsstillende.

Tabell 77 KOSTRA-analyse kultur

Nøkkeltall	Lillesand				Endring	Landet	Andel landet
	2016	2017	2018	2019	2018-19	2019	2019
Netto driftsutgifter til kultursektoren i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	3,8	4,4	4,4	4,9	11,4 %	4,2	116,7 %
Netto driftsutgifter til idrett (f380+f381) i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	0,8	1,3	1,3	1,3	0,0 %	1,4	92,9 %
Netto driftsutgifter til barn og unge (f231+f383) i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	0,7	0,9	0,8	0,9	12,5 %	0,8	112,5 %
Netto driftsutgifter til allmenn kultur (f370+f373+f375+f377+f385+f386) (1000 kr)	11019	9424	10814	13026	20,5 %	6466130	0,2 %
Netto driftsutgifter til kultursektoren per innbygger (kr)	1679	1710	1894	2131	12,5 %	2620	81,3 %
Brutto investeringsutgifter til kultursektoren per innbygger (kr)	153	204	259	1101	325,1 %	1573	70,0 %
Besøk i folkebibliotek per innbygger (antall)	4,3	4,1	3,8	3,8	0,0 %	4	95,0 %
Besøk per kinoforestilling (antall) ¹	26,2	23	21,4	22,9	7,0 %	27,2	84,2 %
Barn 6-15 år i kommunens kulturskole (prosent)	0	0	0	0	#DIV/0!	18,9	0,0 %
Omløpshastighet for bøker (antall)	0,8	0,8	0,7	0,8	14,3 %	0,8	100,0 %
Brutto driftsutgifter til folkebibliotek (1000 kr)	2776	2682	2720	2883	6,0 %	1809288	0,2 %

- Netto driftsutgifter pr innbygger for kultursektoren økte med 12,5 % fra 2018, men ligger fortsatt betydelig under landsgjennomsnittet. I 2019 utgjør netto driftsutgifter 80 % av landsgjennomsnittet.
- Besøk per kinoforestilling økte med 7 % fra 2018 til 2019.

3.4.11 KIRKELIG FELLESRÅD

I henhold til Lov om Den norske kirke (kirkeoven) har kommunen økonomiske forpliktelser knyttet utgifter til:

- bygging, drift og vedlikehold av kirker,
- anlegg og drift av gravplasser,
- stillinger for kirketjener, klokker og organist/kantor ved hver kirke, og til daglig leder av kirkelig fellesråd,
- drift av fellesråd og menighetsråd, herunder utgifter til administrasjon og kontorhold,
- lokaler, utstyr og materiell til konfirmasjonsopplæring,
- kontorhold for prester.

Kirkelig fellesråd er arbeidsgiver og har ansvar for ansettelse av alle kirkelige ansatte med unntak av prester/prost, som er statsansatt v/Bispedømmerådet. Ca. 7,45 årsverk er fellesråds- (kommunalt) finansiert, 1,80 årsverk statlig finansiert og til sammen 1,1 årsverk menighets finansiert (innsamlede midler). I tillegg har det vært ansatt en ungdomsarbeider i 100 % stilling i UNG. Det gis ett tilskudd til denne stillingen fra Lillesand kommune, men denne stillingen er i endring og menighetsrådet har ikke landet på hvordan stillingen skal organiseres.

Lillesand kirkelige fellesråd og kirkevergen har i 2019 brukt mye tid på å jobbe med økonomien. Driftstilskuddet fra Lillesand kommune til Lillesand kirkelige fellesråd var for 2019 6.369.000 kr. Etter flere år med underskudd, så var det i 2019 et driftsoverskudd på 188.478 kr.

Årsberetning fra Lillesand kirkelig fellesråd følger som vedlegg til sak om årsberetning for Lillesand kommune.

Tabell 78 KOSTRA oversikt kirke

Nøkkeltall	Lillesand				Endring	Landet	Andel landet
	2016	2017	2018	2019	2018-19	2019	2019
Netto driftsutgifter, kirke, i prosent av totale netto driftsutgifter. (prosent)5	1,3	1,5	1,5	1,6	6,7 %	1,1	145,5 %
Netto driftsutgifter til funksjon 390,393 i prosent av samlede netto driftsutgifter (prosent)7	1,2	1,4	1,3	1,3	0,0 %	1	130,0 %
Medlem og tilhørende i Dnk i prosent av antall innbyggere (prosent)2	71,4	70,7	69,6	68,7	-1,3 %	68,6	100,1 %
Døpte i prosent av antall fødte (prosent)3	54,5	74,5	45,2	62,6	38,5 %	50,6	123,7 %
Konfirmerte i prosent av 15-åringer (prosent)4	64,3	54	59,8	58,6	-2,0 %	54,3	107,9 %
Kirkelige gravferder i prosent av antall døde (prosent)	94,9	88,3	89,8	78,5	-12,6 %	85,3	92,0 %
Medlemmer i tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke i prosent av antall innbyggere (prosent)6	12,4	12,5	13,2	14,2	7,6 %	12,6	112,7 %
Brutto driftsutgifter til funksjon 390, 393 pr.innbygger i kroner (kr)	548	554	589	584	-0,8 %	630	92,7 %
Lønnsutgifter til funksjon 390, 393 pr. innbygger (kr)1	0	0	0	0		37	0,0 %

- 68,7 % av befolkningen i Lillesand er medlem av Den norske kirke. Dette er på nivå med landet som helhet.
- Andel døpte i prosent av antall fødte har økt med 38 %.
- Brutto driftsutgifter til funksjon 390, 393 pr. innbygger er på 589 kr mot 627 kr på landsbasis. Brutto driftsutgifter har gått ned med -0,8 % fra 2018.

3.5 SEKTOR FOR SKOLE OG BARNEHAGE - SKOLE

3.5.1 FELLES SKOLE

Felles skole er en samlepost for oppgaver som ikke har direkte tilknytning til den enkelte skole, bl.a. kommunalsjef med rådgivere, kulturskolen (BLINK), PP-tjenesten, Langemyr, skoleskysst m.m.

Sektoren har et overordnet ansvar for å drifte og utvikle "Lillesandsskolen" i tråd med nasjonale føringer og lokale prioriteringer. Sektorledelsen skal i samarbeid med skolene omsette målsettinger og prioriteringer til tiltak og handlinger. Videre har sektoren ansvar for oppfølging og koordinering av overordnet planlegging og ressursdisponering på området.

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Kvalitetsplan for barnehage og skole i Lillesand kommune 2016-2020 har to fokusområder:

- Sosial og emosjonell kompetanse
- Språk

I 2019 har språksatsingen fått en større plass, gjennom blant annet den nasjonale satsingen på språk, «Språkløyper». Lillesand kommune har blitt språkkommune og har fått midler til å utvikle språkarbeidet i barnehager og skoler.

Det er utarbeidet et BTI-verktøy som skal bidra til bedre kommunikasjon og samhandling mellom enheter og sektorer. Dette er gjort i tett dialog med HBS – Helsefremmende barnehager og skoler, som er en del av folkehelsearbeidet i kommunen for å bedre barn og unges psykiske helse og livskvalitet.

Det er i 2019 startet opp et arbeid for å utarbeide et nytt rammeverk for livsmestring og læring. Rammeverket skal erstatte nåværende kvalitetsplan. Arbeidet med rammeverket tar utgangspunkt i sentrale føringer/lovverk og ny kommuneplan.

Vi har landet på to satsingsområder:

- Relasjoner
- Digital kompetanse

Som bygger opp under følgende strategier fra kommuneplanen:

- Vi har enkeltindividets styrke, målsetting og muligheter i fokus
- Vi sikrer helsefremmende barnehager og skoler, med et inkluderende læringsmiljø hvor alle barn og unge blir sett og anerkjent for sine ressurser
- Vi sikrer god utdanning og fremmer muligheter for livslang læring

Desentralisert kompetanseutvikling (DEKOM)

Region Kristiansand har valgt å gå sammen om denne ordningen via oppvekstnettverket. Midlene er tilført regionen, og ansvaret for den praktiske gjennomføringen er lagt til utviklingsavdelingen i Kristiansand. Planen er at skolene i Lillesand vil komme inn i ordningen høsten 2020. Tema for kompetansehevingen vil ta utgangspunkt i kommunens og skolenes behov/prioriteringer og vår kvalitetsplan.

Videreutdanning

Kommunen har 12 lærere som deltar på videreutdanning skoleåret 2019/2020. 7 på vikarordningen, og 5 på stipendordningen.

Fordelingen på fag er følgende:

- Engelsk – 2
- Matematikk – 4
- Norsk – 2
- Digital kompetanse – 3
- Bibliotekkunnskap - 1

Personal

Grunnskolen i Lillesand kommune har et stabilt personale. Den aldersmessige sammensetningen indikerer imidlertid at det har vært, og fortsatt vil bli behov for nye medarbeidere. Rekruttering er derfor viktig, og kommunen må fremstå som en god skolekommune både for brukere og ansatte. Så langt har det vært god tilgang på godt kvalifiserte medarbeidere.

Økonomi

Skolesektoren samlet hadde et mindreforbruk i budsjettåret 2019 på ca. 0,85 mill. kr. Sektoren opplever et stort fokus på budsjettdisiplin ute hos de enkelte skolene og tjenesteområdene. Likevel har enkelte enheter til dels stort merforbruk budsjettåret 2019 (viser til rapport fra den enkelte enhet).

Skole felles har et driftsmessig mindreforbruk på 3,5 mill. kr i 2019. Hovedgrunnen til det er mindre utgifter til Langemyr. For 2020 vil disse utgiftene øke igjen.

PP-tjenesten har et merforbruk i 2019. Tjenesten har stor pågang, og kjenner på et stort press for å levere gode tjenester. Dette er et ressurskrevende og viktig arbeid som er i tråd med kommunens målsetning om tidlig innsats.

Kommunens 5 grunnskoler har et samlet merforbruk på rundt 2,6 mill. kr. Det er store variasjoner mellom skolene. De økonomiske rammene til den enkelte skolen blir fordelt gjennom en fordelingsmodell. Denne modellen er under kontinuerlig utvikling for å fange opp utilsiktede skjevheter og nye krav. Spesielt har det vært problematisk å fange opp utfordringene ved Høvåg skole; en skole med lavt elevtall pr. trinn samt kommunens eneste 1-10 skole. Tildelingsmodellen er noe endret fra 2019 for å ta hensyn til små skoler med små klasser. Generelt er det et stort press på skolene; fast lærernorm og større behov for tilrettelagt undervisning.

Enhet for voksenopplæring har et merforbruk i 2019 – for første gang på mange år. Utviklingen i antall deltakere på voksenopplæringen har over tid vært negativt, og har ført til at driften for enheten er svært krevende. (Se ellers enhetens kommentarer.)

Tabell 79 Sektor for skole og barnehage - skole og PPT

	Regnskap 2019	Justert budsjett 2019	Avvik	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
50 - Felles skole	19 976 170	23 433 529	- 3 457 359	27 731 393	22 757 692
Utgifter	33 344 962	33 780 292	- 435 330	36 037 058	34 328 836
Inntekter	-13 368 792	-10 346 763	-3 022 029	-8 305 665	-11 571 144
51 - Høvåg skole	23 824 614	23 277 709	546 905	20 826 516	22 753 310
Utgifter	27 173 283	26 376 754	796 529	23 788 892	26 309 997
Inntekter	-3 348 669	-3 099 045	-249 624	-2 962 376	-3 556 687
52 - Borkedalen skole	34 677 377	33 768 869	908 508	31 319 562	30 923 934
Utgifter	41 299 608	39 915 004	1 384 604	38 046 762	37 766 229
Inntekter	-6 622 231	-6 146 135	-476 096	-6 727 200	-6 842 295
53 - Brentemoen skole	14 802 394	14 555 510	246 884	13 616 272	13 441 142
Utgifter	17 995 438	17 632 788	362 650	16 248 230	17 217 559
Inntekter	-3 193 044	-3 077 278	-115 766	-2 631 958	-3 776 418
54 - Tingsaker skole	26 966 284	27 078 632	- 112 348	24 812 744	24 606 234
Utgifter	32 161 173	32 232 363	- 71 190	29 529 784	29 982 279
Inntekter	-5 194 889	-5 153 731	-41 158	-4 717 040	-5 376 046
55 - Lillesand ungdomsskole	31 731 623	31 102 965	628 658	29 046 416	28 948 292
Utgifter	35 017 617	34 432 854	584 763	32 014 626	33 266 455
Inntekter	-3 285 994	-3 329 889	43 895	-2 968 210	-4 318 163
56 - LVO - Voksenopplæringen	5 875 690	5 497 451	378 239	4 803 190	4 035 339
Utgifter	9 821 668	11 218 775	- 1 397 107	10 481 371	9 821 511
Inntekter	-3 945 978	-5 721 324	1 775 346	-5 678 181	-5 786 172
Sum Sektor for Skole og PPT	157 854 151	158 714 665	-860 514	152 156 093	147 465 943
Utgifter	196 813 749	195 588 830	1 224 919	186 146 723	188 692 867
Inntekter	-38 959 598	-36 874 165	-2 085 433	-33 990 630	-41 226 924

Tabell 80 Netto driftsutgifter pr funksjon grunnskole

		2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19
202	Grunnskole	121 693	130 138	139 078	147 170	5,8 %
213	Voksenopplæring	2 664	3 071	4 271	5 568	30,4 %
215	Skolefritidstilbud	-348	200	417	1 528	266,4 %
222	Skolelokaler	21 058	22 669	22 490	22 588	0,4 %
223	Skoleskyss	3 482	3 261	2 534	2 993	18,1 %

Tabell 81 KOSTRA-analyse grunnskole

Nøkkel tall	Lillesand				Endring	Landet	Andel landet
	2016	2017	2018	2019			
Årstimer til særskilt norskopplæring per elev med særskilt norskopplæring (antall)	58,9	37,1	37,3	50,1	34,3 %	31,5	159,0 %
Årstimer til spesialundervisning per elev med spesialundervisning (antall)	90	105,8	86	69,9	-18,7 %	138,8	50,4 %
Elever i kommunale og private grunnskoler som får særskilt norskopplæring (prosent) ¹	1,4	2,9	1,7	0,7	-58,8 %	6,4	10,9 %
Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	6,4	6,3	8	7,9	-1,3 %	7,7	102,6 %
Elever på mestringsnivå 3-5, nasjonale prøver i lesing 8.trinn (prosent)	76,2	70,1	72,2	76,7	6,2 %	75,5	101,6 %
Elever på mestringsnivå 3-5, nasjonale prøver i regning 8.trinn (prosent)	73,3	60,6	68,2	71,8	5,3 %	69,3	103,6 %
Gruppestørrelse 2 (antall)	15,5	16,4	16,7	15,8	-5,4 %	16	98,8 %
Gjennomsnittlig grunnskolepoeng (antall)	40,8	42,1	41,6	44,7	7,5 %	41,9	106,7 %
Netto driftsutgifter grunnskolesektor (202, 215, 222, 223), i prosent av samlede netto driftsutgifter (prosent)	30,9	37,3	35	35,8	2,3 %	22,4	159,8 %
Netto driftsutgifter til grunnskolesektor (202, 215, 222, 223), per innbygger 6-15 år (kr)	103171,9	105800,9	108165	113462,9	4,9 %	117877,9	96,3 %

- Netto driftsutgifter grunnskolesektor (202, 215, 222, 223), pr. innbygger 6-15 år, økte med 4,9 % fra 2018 til 2019. Netto driftsutgifter til denne sektoren pr. innbygger 6-15 år er 4 % mindre enn landsgjennomsnittet.
- Lillesand har nå 2,6 % andel elever som får spesialundervisning mer enn landsgjennomsnittet, men har 50 % færre timer pr. elev med spesialundervisning. Gjennomsnittlig grunnskolepoeng fra 10. trinn ligger 6,7 % over landsgjennomsnittet.

Tabell 82 Elever i kommunale grunnskoler (kilde: Skoleporten) Oppdatert

	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	Endring
Antall elever 1. årstrinn	145	169	149	135	-10,4 %
Antall elever 2. årstrinn	151	147	167	144	-16,0 %
Antall elever 3. årstrinn	155	156	152	161	5,6 %
Antall elever 4. årstrinn	143	161	154	154	0,0 %
Antall elever 5. årstrinn	155	147	160	153	-4,6 %
Antall elever 6. årstrinn	116	163	151	155	2,6 %
Antall elever 7. årstrinn	125	122	162	150	-8,0 %
Antall elever 8. årstrinn	108	131	134	163	17,8 %
Antall elever 9. årstrinn	127	112	126	136	7,4 %
Antall elever 10. årstrinn	124	132	112	129	13,2 %
Sum	1 349	1 440	1467	1 480	0,9 %

Tallene inkluderer ikke private skoler. Montessoriskolen på Justøya har i 2018-2019 48 elever mot 41 i 2018-2019.

3.5.2 PEDAGOGISK PSYKOLOGISK TJENESTE

Hver kommune skal ha en pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT), jf. § 5-6 i opplæringsloven. Avdeling for pedagogisk psykologisk tjeneste er lokalisert på rådhuset.

Mål for tjenesten:

PP-tjenesten skal levere tjenester og hjelp i henhold til opplæringsloven og barnehageloven, samt i henhold til kommunale føringer, vedtak og satsinger. PP-tjenesten skal være tilgjengelig for skole, barnehage og øvrige instanser i kommunen, og eksterne instanser som spesialisthelsetjenesten og Statped.

PPT har:

5 ansatte i 100 % fagstillinger som PP-rådgivere
100 % stilling som leder/fagleder/PP-rådgiver
30 % merkantil

Opplæringsloven

Retten til spesialundervisning er regulert i opplæringsloven § 5-1. Elever som ikke har, eller som ikke kan få, tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet og god tilpasset opplæring, har rett til spesialundervisning.

PP-tjenestens 2 hovedoppgaver i henhold til opplæringsloven:

1. «Den pedagogisk-psykologiske tenesta skal sørge for at det blir utarbeidd sakkunnig vurdering der lova krev det. Departementet kan gi forskrifter om dei andre oppgåvene til tenesta».
2. «Tenesta skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å leggje opplæringa betre til rette for elevar med særlege behov».

Målgruppe: Skolebarn 6-16 år og voksne elever i voksenopplæringen

Barnehageloven

Retten til spesialpedagogisk hjelp er regulert i barnehageloven § 19 a. Vilkåret for at barnet har rett til spesialpedagogisk hjelp er at barnet har et særlig behov for slik hjelp. Særlig behov innebærer at barnets behov må være mer omfattende enn det behovet barn på samme alder vanligvis har.

Rettigheten er uavhengig om barnet går i barnehage eller ikke. Formålet med spesialpedagogisk hjelp er gi barnet tidlig hjelp og støtte i utvikling og læring av for eksempel språklige og sosiale ferdigheter

PP-tjenestens 2 hovedoppgaver i henhold til barnehageloven:

1. Den pedagogisk-psykologiske tjeneste skal utarbeide en sakkyndig vurdering om barnets behov for spesialpedagogisk hjelp, § 19 d.
2. Tjenesten skal bistå barnehagene i arbeidet med kompetanse- og organisasjonsutvikling, § 19 c, dvs. systemrettet arbeid.

Systemrettet arbeid skal ha forebyggende effekt og styrke det ordinære allmennpedagogiske tilbudet i barnehagen slik at den blir bedre i stand til å møte ethvert barn ut ifra dets forutsetninger. Dette gjelder alle barnehagene i Lillesand kommune, uavhengig av om den aktuelle barnehagen har barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp, så lenge det er barn som har behov for hjelp og støtte.

Målgruppe: barn 0-6 år

Oppgaver i henhold til mandatenePP-tjenesten på individnivå:

- utreder i forhold til barnets vansker/utfordringer og i forhold til barnets behov for opplæring. Ut fra utredningen gir tjenesten rådgivning og veiledning om barnets behov for opplæringen til foresatte, barnehage og skole, eventuelt andre instanser.
- vurderer behov for videre henvisning.
- utarbeider sakkyndig vurdering om barnets behov for et godt opplæringstilbud.

PP-tjenesten på systemnivå:

- har observert lærings- og klasse miljø og gitt rådgivning og veiledning til personale i barnehage og skole, og også foresatte.
- har deltatt aktivt i skolenes og barnehagenes ressursteam
- har økt tilgjengeligheten ute på skolene. Hver skole har en fast kontaktperson i PPT som hver måned er en halv til hel dag tilgjengelig ute på skolen i forhold til skolens behov. Behovet må være i henhold til en systemisk tenkning. På disse systemiske dagene jobber vi i forkant og forebyggende og dette hindrer henviste systemsaker. Vi observerer, veileder m.m. En skole har hatt 2 kontaktpersoner ca. 1-2 g. pr måned.
- samarbeider med spesialpedagogisk team (SPT)
- deltar i BTI, HBS, Inkluderende læringsmiljø, Språkstrategi.

Tjenestens utfordringer

PP-tjenesten er en liten avdeling og er derfor sårbar ved sykdom og vikariater.

PP-tjenestens beliggenhet gir utfordringer i forhold til et godt sømløst tverrfaglig samarbeid. Vi ser fortsatt et behov for å være samlokalisert med tjenester som barneverntjenesten, helsestasjonen, familiesenteret og kommunepsykologen.

3.5.3 KULTURSKOLEN I BIRKENES OG LILLESAND (BLINK)

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Ca. 455 barn og unge mottok ett eller flere av 26 tilbud fra kulturskolen i 2019. Dette var fordelt slik: ca. 235 elever i individuell- og gruppeundervisning (av disse 119 elever i Lillesand og 116 elever i Birkenes). I tillegg hadde vi samarbeidstilbud med barnehage, skole/klassekorps og 4 korps (disse er uten direkte egenandel til kulturskolen). Ca. 200 barn og unge mottok ett samarbeidstilbud i 2019.

I 2019 var ventelisten stabilt på ca. 135 elever (av disse 95 i Lillesand og 40 i Birkenes). Vi har stor økning av elever på vårt dansetilbud, særlig i Birkenes. Antall danseelever har på ett år økt fra 63 til 102. Fordelingen er nå ca. 70/30, Birkenes/ Lillesand (omvendt fra tidligere år). Vi har fokus på videre arbeid med den nye rammeplanen, som bl.a. gir oss utfordringer når det gjelder fagutvikling, særlig innen mer gruppeundervisning, kvalitetssikring for undervisningen og økt samarbeid med andre kulturskoler.

Våren 2018 ble det jobbet frem en grundig evaluering av driften i BLINK, som resulterte i flere politiske vedtak for videre arbeid med innhold og utvikling av kulturskolen, samt et tettere samarbeid mellom Birkenes og Lillesand. Prosessen er i gang, men er ikke i mål. Bystyret i Lillesand vedtok å sette av midler til teaterdrift i kulturskolen og målet er å få til en oppstart august 2020. Kulturskolen mangler fortsatt nok funksjonelle undervisningslokaler både i begge kommuner, noe som vanskeliggjør god undervisning, godt arbeidsmiljø og utvikling av nye fag. Dette er en av grunnene til at det ikke er igangsatt tilbud innen visuell kunst, i tillegg til at det ikke er gitt ressurser til økt bemanning. Vi har nå flere avviksmeldinger grunnet romsituasjonen i begge kommuner.

Personal

Kulturskolen sliter med mange små stillinger 5,16 årsverk fordelt på 21 ansatte. Fra august ble lederressursen økt opp til 85%, men oppleves fortsatt som knapp, særlig i forhold til kontinuerlig utvikling av kulturskolen. Dårlige lokaler og små stillinger på flere arbeidsplasser gjør arbeidssituasjonen tung for mange kulturskoleansatte. Det er fortsatt stor turnover, noe på grunn av tilbud om større stillinger andre steder. Det er økt fokus på arbeidsmiljø og kollektive prosesser.

Økonomi

Det er gjort grep for å utvide grupper med flere elever for å øke inntekten; blant annet for å dekke inn kostnaden ved den økte ledelsesressursen. Merforbruket skyldes i hovedsak fordelingen av utgifter mellom Lillesand og Birkenes.

Tabell 83 Kulturskolen

	2018	2019		Regnskap 2019	Budsjett 2019
Bemanning	5,2	5,4	Lønn og sosiale utgifter	4 355	3 812
Sykefravær			Driftskostnader	516	332
1-16 dager	0,0 %	0,4 %	Inntekter	-3 730	-3 109
17 dager+	13,4 %	16,9 %	Merforbruk	107	

3.5.4 HØVÅG SKOLE

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Enheten har, i tillegg til normal drift, dette året hatt fokus på arbeid med forberedelse til Lærerutdanningsoppdraget (LU) som pilotskole i Syklus2 (LU-skole for mastergradsstudenter). Dette arbeidet har det i 2019 vært arbeidet med på ledelsesnivå, men vil fra høsten 2020 gå inn i gjennomføringsfasen hvor lærerne blir veiledere for ca. 20 studenter. I 3-4 år fremover vil derfor skolen ha overtakelsesuke med studenter som driver skolen.

Høvåg skole er partnerskole med UIA, og har gjennom året hatt svært mange studentpartier. Stadig flere av pedagogene tar utdanning innen veiledning og nå har halvparten av pedagogene veiledningspedagogikk. Gjennom LU-prosjektet vil enda flere av lærerne få veiledningspedagogikk.

Høvåg skole er også en kontrollskole i forskningsprosjektet School-In, der det forskes på metoder og utviklingsarbeid i skoler. Hovedmetodene forskningen baserer seg på er kafédialogmodellen og MMR-metoden (mental mapping response).

I tillegg har vi drevet med kollegaveiledning hvor kollegaene observerer og veileder hverandre. Dette er gjennomført flere ganger i løpet av året, og er noe personalet har glede av å være med på.

Enheten har fortsatt behov for å finne alternative opplæringsarenaer for elevene. Skolen har gjennom 2019 hatt tett samarbeid med et privat drevet opplæringssted. Noe som har vært svært vellykket for de som er tilknyttet dette. I tillegg har vi gjennom miljøteamet startet et arbeid med å lage et alternativt og praktisk skoletilbud for enkeltelever lokalt på Høvåg skole. Foreløpig er det på et idéstadium hvor noen ideer prøves ut. Eksempler på aktiviteter er verksted, utlånsbod med vedlikehold og prepping av utstyr, friluftslivgruppe (skog/sjø), snekkergruppe, kantine, frokostklubb, vaktmester/rutinejobber (brannrunde o.a.), hverdagslivstrening (buss/handle i butikk) m.m.

Enheten får gjennomsnittlige resultater på nasjonale prøver. Etter en satsning på å ansette pedagoger med engelsk er det gledelig å se at resultatene i engelsk begynner å bli bedre. Elevene som gikk ut av grunnskolen i 2019 fikk gode eksamensresultater.

Personal

Ved oppstart nytt skoleår i august hadde skolen 3 nyansatte, da flere ansatte byttet arbeidssted. Dette er knyttet til at ansatte går av med pensjon og opphør av stilling. Tidligere rektor sluttet 1.4.19, frem til august var det konstituert rektor og ny rektor startet 1.8.19.

Generelt

Enheten jobbet godt med de ulike fokusområdene som ligger både på kommunenivå, og på skolenivå. Gjennom deltagelse i ulike prosjekter har enheten gjennom året forbedret sine standarder og strukturer. Samarbeidet med de andre enhetene i sektoren har vært godt og tett, noe som gjør at sektoren oppleves som så godt som samlet. Det er bred enighet om kursen som er satt gjennom kvalitetsplanen. Det ligger i planene at samarbeidet fortsetter også kommende skoleår. Satsningsområdene for skolen blir å få på plass et godt fungerende miljøteam som kan tilby praktisk og teoretisk oppfølging med fokus på hverdagslivstrening og livsmestring, og et godt utviklingsarbeid gjennom arbeidet med LU-prosjektet, samt en tydelig og strukturert implementering av læreplanen LK20.

3.5.5 BORKEDALEN SKOLE

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Borkedalen skole har i 2019 arbeidet hovedsakelig med kommuneplanens satsingsområde 2. Folkehelse, livsmestring og tilhørighet. Hovedoppgaven i enheten er å skape et trygt og godt læringsmiljø for alle elever. I tilknytning til kommuneplanens mål har det vært særlig fokus på «Inkluderende læringsmiljø» og arbeid med språk. Skolen har arbeidet med implementering av BTI-modellen (Bedre tverrfaglig innsats), og samkjørt aktuelle rutiner med handlingsstegene i veilederen for BTI. Dette arbeidet vil fortsette i 2020. Videre har arbeidet med sosial- og emosjonell kompetanse særlig fokus.

Skolen har gode resultater på elev- og foreldreundersøkelsene, gjennomført høsten 2019, og det er høy trivsel i lærings- og arbeidsmiljø, både for elever og ansatte.

Personal

Det har vært mye utskiftninger i ledelsen ved skolen. Førrige rektor gikk over i ny stilling, og både kontormedarbeider og assisterende rektor pensjonerte seg. I første halvdel av 2019 hadde enheten relativt høyt sykefravær. Dette ble var i fokus ved oppstart av nytt skoleår med gjennomføring av NED-prosess. Totalt sykefravær for 2019 er 5,3%, noe enheten anser som et godt resultat.

3.5.6 BRENTEMOEN SKOLE

Måloppnåelse og utførte oppgaver:

I tillegg til normal drift har enheten dette året hatt fokus på de to hoveddelene i kvalitetsplanen; sosial og emosjonell kompetanse og språkkommunesatsningen. På slutten av året startet vi også arbeidet med fagfornyelsen. Ressurspersonene som var opprettet i forbindelse med språksatsningen har nå fått i oppgave å være nettverksledere i arbeidet med fagfornyelsen.

Enheden har tidligere, som resten av kommunen, fått gjennomsnittlige resultater på nasjonale prøver. Etter en satsning på å bl.a. ansette pedagoger med engelsk er det gledelig å se at resultatene begynner å bli bedre.

Enheden er i oppstarten av arbeidet med bygging av ny skole, og mye av planleggingen for fremtiden denne høsten har hatt ny skole med som faktor. Det først og fremst ledelsen som har vært direkte involvert i arbeidet, og har brukt mye tid på dette. Men dette er en viktig prosess, og ansatte håper på en snarlig avklaring av videre fremdrift. Det er viktig for motivasjonen.

Personal:

Tidligere rektor gikk av med pensjon i desember 2018. Ny rektor var på plass 1. april. I mellomperioden var det assisterende rektor og SFO-leder som driftet skolen.

Utover høsten har enheten hatt flere langtidssykemeldinger. Dette har vært krevende å håndtere, og har til en viss grad påvirket kvaliteten ut til brukerne. Det er til tider svært vanskelig å finne vikarer. Hovedårsakene til sykemeldingene ligger på utenforliggende forhold. Enheden har få ansatte, og har dermed få interne å spille på.

Enheden er også utsatt i forhold til elevtallet og tildelingsmodellen. Tidligere hadde skolen jevnt over 25 elever i hver klasse, men nå ser vi at elevtallet i flere av klassene synker. Noen klasser er så små som 15 elever. Dette påvirker enhetens inntekter. Justeringer er gjort i tildelingsmodellen for å redusere noe av utfordringene.

For 2020 vi enheten justere ned bemanningen ytterligere for å komme nærmere balanse. Dette er krevende når elevbehovene, og kravende knyttet til opplæringsloven øker.

3.5.7 TINGSAKER SKOLE

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Hovedmålet for skolen er at elevene skal oppleve trivsel og læring hver dag. Elevundersøkelsene viser jevnt gode resultater når det gjelder læringsmiljø, trivsel og mobbing/krenkelser over flere år. Dette skyldes hovedsakelig høyt fokus og vedvarende arbeid fra alle ansatte. Faglige resultater fra 1.-4. klasse har hatt en vedvarende økning de siste fire årene slik at vi nå er omtrent på nasjonalt nivå. Tidlig innsats med god bemanning 1.-4. klasse vil derfor bli videreført. De faglige resultatene etter 5.- 7. klasse har over år vært gode og omtrent på nasjonalt nivå.

Tingsaker skole har vært i stor vekst. I løpet av de 7 siste årene har elevtallet økt fra rundt 200 til 320 elever. Sommeren 2014 var skolen ferdig utbygd for å ta imot 14 klasser og 120 barn på SFO. SFO ble allerede året etter fylt opp fordi veksten kom først på de laveste klassetrinnene. Høsten 2018 økte skolen til 14 klasser og alle klasserom er nå i bruk. Det er forventet at elevtallsveksten framover vil bli mindre. Kapasiteten til gymsalen er overskredet, og skolen ser fram til at den planlagte gymsalen skal stå klar i slutten av 2020.

Personal

Skolebudsjettene blir styrt av budsjettfordelingsmodellen mellom skolene. Elevtallet danner hovedgrunnlaget for fordelingen. Dette har medført at skolen de siste årene har vært i stand til å tilsette nye medarbeidere i takt med elevtallsveksten og økningen i antall klasser. Høsten 2020 gikk elevtallet, for første gang på mange år, litt ned og vi har derfor måttet redusere bemanningen noe.

3.5.8 LILLESAND UNGDOMSSKOLE

Måloppnåelse

«Vi sikrer helsefremmende barnehager og skoler, med et inkluderende læringsmiljø hvor alle barn og unge blir sett og anerkjent for sine ressurser.»

Skolen jobber med inkludering gjennom tilpasning til hver enkelt elev. Timetallet som gis til spesialundervisning er lavt.

«Vi sikrer nulltoleranse mot krenkelser og mobbing, og forebygger vold i nære relasjoner.»

Skolen jobber systematisk for å hindre krenkelser og mobbing av elever. Opplæringslovens paragraf 9A er gjennomgått i personalet, og alle er klar over sin aktivitetsplikt. Alle elevene har rett på et godt skolemiljø og skolen jobber med å sikre dette hver dag. Skolen har en tanke om at alle voksne er et lag rundt eleven.

«Vi sikrer god utdanning og fremmer muligheter for livslang læring for alle.»

«Vi arbeider for at alle får muligheten til å fullføre videregående skole.»

Skolen kan vise til gode sluttresultater vedr. grunnskolepoeng. Skolen er bevisst på sitt mandat på å øke elevenes læringsutbytte og bidra til at elevene gjennomfører videregående skole. Skolen har tett kontakt med Lillesand videregående skole i et 8-13 prosjekt.

Personal:

Lillesand ungdomsskole har et personale på 49 personer som i hovedsak består av lærere, miljøterapeuter og miljøarbeidere.

«Vi har, rekrutterer og beholder kompetente ansatte, og sikrer løpende kompetanseutvikling»

4 lærere har hatt reduserte stillinger som følge av videreutdanning. Skolen har også hatt lærling i barne- og ungdomsarbeid både vår og høst. Det ble avlagt og bestått fagprøve på skolen i mai.

3.5.9 ENHET FOR VOKSENOPPLÆRING

Måloppnåelse og utførte oppgaver:

Dette året, som i fjor, har den største utfordringen for voksenopplæringen vært nedgang i antall deltakere. Asylsøkere og innvandrere til Lillesand kommune er i likhet med resten av Norge stadig synkende. I 01.01.2019 var det **71** deltakere, mens antall deltakere 31.12.2019 var redusert til **54**. I tillegg har det vært 11 elever ved vår avdeling på Smedmyra gjennom hele året.

Dette fører til stadig lavere økonomiske tilskudd, og færre deltakere i våre klasser og grupper. Vi har i høstsemesteret 2019 bare hatt to grunnskoleklasser og tre norskgrupper. Vi anser at vi nå har nådd det «pedagogiske grunnfjell». Dette fordi våre elever er alt fra personer uten skolegang til høyt universitetutdannede personer.

Voksenopplæringen hadde 14 deltakere opp til eksamen for grunnskolen i mai/ juni. De kom opp i norsk skriftlig, og naturfag og samfunnsfag muntlig.

Personal:

Voksenopplæringen har et stabilt og dedikert personale som gjør sitt beste for alle våre deltakere. 10 lærere med til sammen 8 årsverk. I tillegg er det rådgiver og rektor i full stilling. Voksenopplæringen har også en prosjektmedarbeider i 50 % stilling tilknyttet HBS, men med kontorplass her.

To lærere sluttet sommeren 2019 på grunn av alderspensjon. Rektor ble ansatt i fast stilling første august. Sykefraværet er lavt, kortidsfraværet er på kun 1,1 %, og totalt 3,0 %.

Voksenopplæringen ble tildelt arbeidsmiljøprisen for 2019, noe som vitner om fleksibilitet og høy trivsel.

3.6 SEKTOR FOR SKOLE OG BARNEHAGE - BARNEHAGE

3.6.1 BARNEHAGE FELLES

Felles barnehage er en samlepost for oppgaver som ikke har direkte tilknytning til den enkelte barnehage, bl.a. kommunalsjef med rådgivere, SPT, PP-tjenesten, tilskudd og refusjoner til private barnehager m.m.

Sektoren har et overordnet ansvar for å drifte og utvikle barnehagene i tråd med nasjonale føringer og lokale prioriteringer. Sektorledelsen skal i samarbeid med barnehagene omsette målsettinger og prioriteringer til tiltak og handlinger. Videre har sektoren ansvar for oppfølging og koordinering av overordnet planlegging og ressursdisponering på området.

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Kvalitetsplan for barnehage og skole i Lillesand kommune 2016-2020 har to fokusområder:

- Sosial og emosjonell kompetanse
- Språk

Mot slutten av 2018 har språksatsingen fått en større plass, gjennom blant annet den nasjonale satsingen på språk, «Språkløyper». Lillesand kommune har blitt språkkommune og har fått midler til å utvikle språkarbeidet i barnehager og skoler.

Det er utarbeidet et BTI-verktøy som skal bidra til bedre kommunikasjon og samhandling mellom enheter og sektorer. Dette er gjort i tett dialog med HBS – Helsefremmende barnehager og skoler, som er en del av folkehelsearbeidet i kommunen for å bedre barn og unges psykiske helse og livskvalitet.

Det er i 2019 startet opp et arbeid for å utarbeide et nytt rammeverk for livsmestring og læring. Rammeverket skal erstatte nåværende kvalitetsplan.

Arbeidet med rammeverket tar utgangspunkt i sentrale føringer/lovverk og ny kommuneplan.

Vi har landet på to satsingsområder:

- Relasjoner
- Digital kompetanse

Som bygger opp under følgende strategier fra kommuneplanen:

- Vi har enkeltindividets styrke, målsetting og muligheter i fokus
- Vi sikrer helsefremmende barnehager og skoler, med et inkluderende læringsmiljø hvor alle barn og unge blir sett og anerkjent for sine ressurser
- Vi sikrer god utdanning og fremmer muligheter for livslang læring

Økonomi

Sektoren har et merforbruk på ca. 6 mill. kr. i 2019. Avviket skyldes i all hovedsak kostnader knyttet til spesialpedagogiske tjenester til barnehagene, samt tilskudd til private barnehager.

Utviklingen innenfor denne tjenesten er i tråd med målet om tidlig innsats, og viser seg å være svært kostnadskrevende. I 2018 økte grensen for å få reduksjon i foreldrebetalingen, denne økningen har resultert i betydelige høyere inntektstap enn budsjettert også for 2019.

Økonomien ute på de enkelte kommunale barnehagene er under stadig press; regnskapet viser et samlet merforbruk på ca. 1,5 mill. kr. Det er noe variasjon mellom de enkelte barnehagene. Se kommentarer for den enkelte barnehage under.

Tabell 84 Sektor skole og barnehage - Barnehage

	Regnskap 2019	Justert budsjett 2019	Avvik	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
60 - Barnehage felles	73 238 945	68 783 444	4 455 501	69 645 507	72 300 809
Utgifter	74 974 661	70 702 712	4 271 949	71 552 661	75 496 053
Inntekter	-1 735 716	-1 919 268	183 552	-1 907 154	-3 195 244
61 - Framsyn barnehage	8 047 010	7 523 657	523 353	7 243 038	7 552 463
Utgifter	10 791 608	10 115 425	676 183	9 947 910	11 149 814
Inntekter	-2 744 598	-2 591 768	-152 830	-2 704 872	-3 597 351
62 - Prestholt barnehage	7 307 290	7 082 659	224 631	6 790 239	6 912 912
Utgifter	9 649 103	8 832 115	816 988	8 606 296	9 605 986
Inntekter	-2 341 813	-1 749 456	-592 357	-1 816 057	-2 693 073
63 - Borketun barnehage	8 676 063	8 402 153	273 910	7 700 697	7 924 453
Utgifter	11 579 379	10 729 784	849 595	10 522 429	10 671 992
Inntekter	-2 903 317	-2 327 631	-575 686	-2 821 732	-2 747 540
64 - Blåbæråsen barnehage	10 746 702	10 121 852	624 850	9 515 894	9 688 503
Utgifter	14 419 127	13 455 236	963 891	13 159 863	13 409 706
Inntekter	-3 672 425	-3 333 384	-339 041	-3 643 969	-3 721 202
65 - Fagertun barnehage	0	12 000	-12 000	12 000	11 738
Utgifter	0	12 000	-12 000	12 000	11 738
Inntekter	0	0	0	0	0
Sum Sektor for Barnehage	108 016 010	101 913 765	6 102 245	100 907 375	104 390 878
Utgifter	121 413 879	113 835 272	7 578 607	113 801 159	120 345 288
Inntekter	-13 397 869	-11 921 507	-1 476 362	-12 893 784	-15 954 410

Tabell 85 Netto driftsutgifter pr funksjon barnehage

		2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19
201	Barnehage	86 333	88 304	91 869	95 504	4,0 %
211	Styrket tilbud til førskolebarn	8 738	9 944	13 054	13 260	1,6 %
221	Barnehagelokaler og skyss	4 152	4 111	4 239	4 571	7,8 %

Tabell 86 KOSTRA-analyse barnehage

Nøkkel tall	Lillesand				Endring	Landet	Andel landet
	2016	2017	2018	2019	2018-19	2019	2019
Andel barn 1-2 år i barnehage, i forhold til innbyggere 1-2 år (prosent)	78,7	78,8	86,6	84,8	-2,1 %	84,3	100,6 %
Andel barn 1-5 år i barnehage, i forhold til innbyggere 1-5 år (prosent)	88,3	89,1	93,4	92,7	-0,7 %	92,1	100,7 %
Andel barn 3-5 år i barnehage, i forhold til innbyggere 3-5 år (prosent)	94	95,7	97,3	97	-0,3 %	97	100,0 %
Andel barn i kommunale barnehager i forhold til alle barn i barnehage (prosent)	39,8	39,9	39,2	40,9	4,3 %	50,1	81,6 %
Antall barn korrigert per årsverk til grunnbemanning, alle barnehager (antall) ²	6,3	6,1	6	5,6	-6,7 %	5,7	98,2 %
Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning (prosent) ⁴	39,3	42,3	42,3	46,3	9,5 %	40,7	113,8 %
Andel barn som får spesialpedagogisk hjelp, i forhold til alle barn i kommunale barnehager (prosent) ¹	3,9	4,1	4,5	2,1	-53,3 %	3,9	53,8 %
Korrigerte brutto driftsutgifter til barnehager (f201, f211, f221) per korrigerte oppholdstimer i kommunale barnehager (kr) ³	71,4	75,6	79,9	85	6,4 %	79,5	106,9 %
Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn 1-5 år (prosent)	75	86,2	95,3	75	-21,3 %	87,2	86,0 %
Netto driftsutgifter barnehager i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	21	24,4	23,2	23,3	0,4 %	14,4	161,8 %
Netto driftsutgifter barnehager, per innbygger 1-5 år (kr)	138001	148994	167170	182798	9,3 %	164320	111,2 %
Korrigerte brutto driftsutgifter f201 per korrigerte oppholdstimer i kommunale barnehager (kr) ⁵	56,1	59,5	62	66,6	7,4 %	63	105,7 %

- Netto driftsutgifter pr. innbygger 1-5 år i kroner ligger 11 % over landsgjennomsnittet og økte med 7,4 % fra 2018 til 2019.
- Det har vært en nedgang i andel barn med barnehageplass fra 2018 til 2019. Lillesand ligger nå på nivå landet totalt.
- Lillesand har 40,9 % andel barn i kommunale barnehager mens landsgjennomsnittet har 50 %.
- Kommunen har en større andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning enn landsgjennomsnittet.
- Andel barn som får spesialpedagogisk hjelp, i forhold til alle barn i kommunale barnehager gikk ned med -53 % fra 2018-2019 og ligger 46 % under landsgjennomsnittet

Tabell 87 Antall barn pr alder barnehage i 2019 Utdanningsdirektoratet

	Eierform	Sum	0 år	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år
Lillesand 2019		580	5	77	107	126	143	122
Avigo AS Avd barnehage	Privat	55		8	10	9	14	14
Bergstø barnehage Sa	Privat	33		4	5	9	7	8
Blåbæråsen barnehage		72		9	9	18	18	18
Borketun barnehage		62		10	14	12	14	12
Espira Sangereidåsen barnehage	Privat	25	1	6	4	4	8	2
Framslyn barnehage		56		10	10	11	11	14
Furulunden Familiebarnehage Ans	Privat	13		2	3	3	5	
Læringsverkstedet barnehage Avd Kaldvell	Privat	43		1	9	12	13	8
Møglestu Fus barnehage AS	Privat	75	4	12	15	17	12	15
Prestholt barnehage		47		7	11	8	9	12
Tripp-Trapp-Tresko AS	Privat	22		2	4	5	8	3
Veslekollen Gårdsbarnehage	Privat	23		4	1	7	7	4
Villa Snøringsmoen barnehage	Privat	54		2	12	11	17	12

Tabell 88 Utvikling i antall barn Kilde Utdanningsdirektoratet

Barnehage	Eierform	2015	2016	2017	2018	2019
Avigo AS Avd Barnehage	Privat	58	57	57	57	55
Bergstø barnehage Sa	Privat	34	36	34	32	33
Blåbæråsen barnehage	Kommunal	83	79	78	77	72
Borketun barnehage	Kommunal	67	64	59	60	62
Espira Sangereidåsen barnehage	Privat	0	0	0	0	25
Framsyn barnehage	Kommunal	56	54	56	50	56
Furulunden Familiebarnehage Ans	Privat	11	12	15	14	13
Høvåg barnehage	Privat	18	20	16	16	0
Læringsverkstedet barnehage Avd Kaldvell	Privat	75	73	68	65	43
Møglestu Fus barnehage AS	Privat	70	79	73	88	75
Prestholt barnehage	Kommunal	58	58	52	55	47
Tripp-Trapp-Tresko AS	Privat	21	22	20	21	22
Veslekollen Gårdsbarnehage	Privat	34	33	33	29	23
Villa Snøringsmoen barnehage	Privat	52	53	53	54	54
Lillesand kommunale	Kommunal	264	255	245	242	237
Lillesand private	Privat	373	385	369	376	343
Sum	Alle	637	640	614	618	580

3.6.2 SPESIALPEDAGOGISK TEAM

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Lovgrunnlag: Barnehageloven kap. V A. § 19 a- j, *Spesialpedagogisk hjelp, tegnspråkopplæring m.m.*

Avdeling for spesialpedagogisk team effektuerer enkeltvedtak som fattes på grunnlag av sakkyndig vurdering fra PPT.

Årstimer med spesialpedagog/miljøterapeut per 15. desember 2019: 3915 t. (se kommentar under)
 Årstimer med ressurs/ assistent per 15. desember 2019: 21615t. (Dette er grunnlag for BASIL rapporteringen og da er det ikke tatt med spesialpedagogiske timer fra januar til juni 2019).

I tillegg ble de ledige årstimerne brukt til veiledning i barnehager
 SPT følger barnehageåret og antall årstimer varierer derfor ut fra barnas behov og vedtakets størrelse.

Grunnleggende verdier og arbeidsmåter:

SPT har samme verdigrunnlaget, lovgrunnlag og retningslinjer som barnehagene, og bruker arbeidsmåter som mange barnehager bruker i sitt daglige arbeid.

Kommunens verdier åpenhet, respekt og humor.

Inkluderende læringsmiljø: Alle barn opplever et godt og inkluderende læringsmiljø som fremmer deres trygghet, helse, trivsel og læring.

SPT jobber tett på barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp, og personalet i barnehagen, for å hjelpe og veilede barna som trenger ekstra utviklingsstøtte og som trenger støtte i utvikling av språk, sosial og emosjonell kompetanse. SPT veileder personalet og foresatte i sitt arbeid med disse barna.

Målet er inkludering i fellesskapet og, i tråd med IL-satsingen, å redusere omfanget av segregerende tiltak i barnehagene.

Høsten 2019 ble det igangsatt tilbud om veiledning på system- og gruppenivå i barnehager for å bedre tilretteleggingen innen det allmennpedagogiske tilbudet. Det er ønskelig å effektivisere og videreføre dette tiltaket, med for eksempel å sette tilbudet i et system der det holdes planlagte og jevnlige observasjoner med påfølgende veiledning i barnehagene.

Personal

6,4 årsverk 8 ansatte. (Hvorav 1 på AAP)

August 2019 ble SPT en egen avdeling og det ble ansatt en intern avdelingsleder i 100 % stilling.

3.6.3 FRAMSYN BARNEHAGE

Måloppnåelse og utførte oppgaver:

Barnehagen bidrar på en god og helhetlig måte i forhold til tidlig innsats, inkludering, mestring av eget liv.

Barnehagen har innført ny oppstartmodell for nye foreldre og barn, som bedre ivaretar barnets behov for trygghet, basert på forskning og litteratur om tilknytning. Relasjonens kraft og den voksnes rolle er nøkkelen til å oppnå dette.

Barnehagen hadde en vekst på antall barn i januar og februar. Dette utløste behov for flere ansatte etter at budsjettet var lagt.

Vi har også oppnådd mål om god tilrettelegging og inkludering.

Personal:

Sykefraværet har ligget stabilt på over 10 %.

3.6.4 PRESTHOLT BARNEHAGE

Måloppnåelse og utførte oppgaver:

Prestholt barnehage har natur og uteliv som profil og bruker aktivt turområdene i nærmiljøet som leke- og læringsarena. Fokusområder på turene er trafikksikkerhet, miljøvern og bærekraftig utvikling. Barna lærer om plante og dyreliv, og å høste fra naturen. (jfr. mål i kommuneplanen).

Barnehageåret 2019/2020 er siste periode med gjeldende kvalitetsplan for barnehage og skole, hvor vi jobber med fokusområdene sosial og emosjonell kompetanse og språk. Som en del av språk-kommuneprosjektet har Prestholt barnehage i 2019 hatt spesielt fokus på barns språkutvikling og læring gjennom et barnelitteraturprosjekt. Tildelte språkmidler er brukt til å opparbeide kompetanse i personalet gjennom kursing fra UiA og bruk av Språkløyper. Vi har utviklet et eget bibliotek som også gir foreldre mulighet for hjemlån. Barna har tilgang på et riktig utvalg av historier, vi har faste lesestunder, bibliotekurer og har bøker med på uteområdet og på turer. Prosjektet er knyttet om mot mål i rammeplan for barnehage, kvalitetsplan, Språkkommuneprosjektet og kommuneplan. Vi sikrer mulighet for livslang læring for alle, fremmer livsmestring og skaper et inkluderende fellesskap ved å gi barn felles referanser gjennom kjente eventyr og historier

2019 har også vært brukt til videre implementeringsarbeid fra satsningsområdet sosial og emosjonell kompetanse med fokus på relasjoner, foreldreaktiv oppstart og COS som arbeidsverktøy.

Som pilot i RVTS utprøving av verktøyet Snakke med barn, har vi også økt vår kompetanse på samtale med barn som har det vanskelig.

I 2019 hadde barnehagen en endring i søkermassen, og fikk flere søkere under 3 år. Dette førte til et redusert antall barn selv med fullt belegg og det måtte det gjøres endringer på alderssammensetningen i gruppene våre. Barnetallet høsten 2019 var 49.

2019 har vært preget av uro rundt stor overkapasitet i kommunens barnehager. Det har vært jobbet veldig hardt for å sikre god kvalitet på tilbudet og markedsføre barnehagen på en god måte, for å sikre nok søkere i 2020 til å unngå nedbemanning. Som kommunal barnehage finnes det ingen markedsføringsstøtte for lederne. Dette er det viktig å forbedre i kommende år.

Innføring av ny pedagognorm har ført til lavere bemanning blant barna, da pedagogene tar ut 4 timer plantid pr uke. Vi har brukt 2019 til å justere på driften for å sikre et så godt tilbud som mulig for barna. Å sikre at bemanningsnormen gjelder også ved uttak av plantid er et viktig mål for oss i året som kommer.

Personal

Årsverk for 2019 er 12 fordelt på 13 ansatte. Det er en økning med 1 pedagogstilling i 2019 på grunn av nye nasjonale krav. Sykefravær ligger på 7,7 %.

3.6.5 BORKETUN BARNEHAGE

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Barnehagen har hatt fulle barnegrupper gjennom året. To barn født sent på året hadde oppstart i oktober. Begge avdelingene for de eldste barna har hatt ett barn for mye siste halvdel av 2019. Derfor er det satt inn ekstra personale i 20 % for å dekke bemanningsnormen.

Satsningsområdet sosial og emosjonell kompetanse er noe personalet jobber med konstant i alle situasjoner. Barnehagen har som tidligere år vært svært opptatt av inkludering og jobbet mye med filosofien: *Det finnes ikke vanskelige barn, men det finnes barn som har det vanskelig.* Vi har nulltoleranse for mobbing og rutiner for hva vi gjør hvis slikt oppstår. De ansatte er godt kjent med handlingsplanen for mobbing. Mobbeombudet i kommunen har holdt foredrag for ansatte og foreldregruppa. Personalet jobber tett sammen med foreldre/foresatte og ser på dette som svært viktig for barnets utvikling, trivsel og oppfølging. Det blir satt av mye tid og ressurser for å gjennomføre samtaler og veiledning med foreldre/foresatte.

Barnehagen har jobbet aktivt gjennom hele året med satsningsområdet språk. Et av hovedfokusene har vært tilstedeværende og aktive ansatte som er gode rollemodeller for barna. Dette ser vi skaper en god læringsarena for barna. Litteratur, eventyr, fortellinger er det også satset på for å få et rikt språkmiljø. Midler har blitt brukt for å berike barnehagens utstyr rundt temaet.

De ansatte har blitt kurset og fordypet seg faglig innen begge satsningsområdene og andre temaer som har vært relevante.

Barnehagen jobber tett med sine samarbeidspartnere ved behov. Vi ser viktigheten av å ha tett samarbeid, god kjennskap og relasjoner til de ulike instansene. Det er lettere å søke veiledning, når man vet hvem som er barnehagens kontaktperson.

Barnehagen jobber aktivt med handlingsplanen for trafikksikkerhet gjennom hele året i alle ledd (ansatte, barn og foreldre/foresatte).

Barnehagen er Grønt flagg-sertifisert. Tidligere år har sertifiseringen blitt fornyet, men i fjor ble dette nedprioritert grunnet fravær av ansatte. Likevel er det blitt jobbet med miljø og bærekraft og viktigheten av å tilegne barna kunnskap rundt dette temaet.

Barnehagen har det siste halvåret jobbet med NED-prosjektet. Alle ansatte har vært aktivt deltakende og er blitt mer bevisste på betydningen av tilstedeværelse av de faste ansatte. Holdninger har blitt endret; ansatte tar nå mer initiativ til å holde seg oppdatert på hva som skjer i barnehagen ved sykemeldinger.

Personal

Barnehagen hadde et stabilt personale første halvdel av 2019. I andre halvdel var det en del sykefravær.

3.6.6 BLÅBÆRÅSEN BARNEHAGE

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Blåbæråsen barnehage har fortsatt arbeidet med Kvalitetsplan for barnehage og skole i Lillesand kommune. Arbeidsverktøyet «Trygghets sirkelen» som de ansatte fikk opplæring i 2018 i forbindelse med fokusområdet sosial og emosjonell kompetanse, er fremdeles et viktig redskap for de ansatte i barnehagen for å få en enda bedre forståelse av barnet og dets behov.

Dette året har fokusområdet språk stått for tur. De ansatte har arbeidet med dette på planleggingsdager, personalmøter og avdelingsmøter, og fått en økt bevissthet i forhold til seg selv som språklig rollemodell, og barns ulike kommunikasjonsformer. I tillegg har språk blitt flettet inn i alle avdelingenes prosjektarbeid.

Prosjektarbeid har lenge vært en viktig arbeidsmetode i Blåbæråsen barnehage. Her knyttes faget opp mot felles opplevelser for barna, «et felles tredje», og barna har en medvirkende del gjennom hele prosjektet.

Barnehagens «blå tråd», *der menneskeverdet virkelig gjøres*, ligger til enhver tid som et grunnlag i det arbeidet som gjøres. Menneskeverdet settes i fokus ved å behandle barn med samme respekt som voksne. Barns opplevelser, tanker og meninger lyttes til og får konsekvenser for hvordan ting gjøres i barnehagen.

Blåbæråsen er en partnerbarnehage med Universitetet i Agder, og er med på å utdanne fremtidens barnehagelærere. I tillegg har barnehagen et samarbeid med Lillesand Videregående skole, og tar imot elever som tar faget «yrkesfaglig fordypning».

Høsten 2019 gikk de to småbarnsavdelingene fra 12 til 9 barn, som følge av økt konkurranse i markedet og en overkapasitet på barnehageplasser i Lillesand kommune.

Personal

November 2019 ble ny enhetsleder ansatt, med oppstart mars 2020. Det har vært ustabil i deler av ansattgruppa i form av sykdom og langtidssykemeldinger som har ført til forhøyet vikarbruk og overtid på de ansatte.

3.7 SEKTOR FOR TEKNISKE TJENESTER

Dagens organisering av teknisk sektor med tre enheter ble iverksatt 01.10.2017. I tillegg er det tre rådgivere som er direkte tilknyttet kommunalsjef i sektoren. I 2019 ble det foretatt en åpen evaluering av organisasjonsmodellen fra 2017. Hovedfunnene i evalueringen var at mye fungerer bra, men også at det var behov for å vurdere om det skulle foretas noen mindre justeringer. Endelige forslag til i endringer i organisasjonsstrukturen, primært knyttet til deler av teknisk sektor og økonomiavdelingen, ble vedtatt i AMU møte oktober 2019. Endringene vil innebære følgende justeringer i sektoren:

- Enhet for teknisk prosjekt (ETP) tas ut, og funksjoner og oppgaver tilknyttet enheten flyttes til Stab for økonomi og prosjekt.
- Enhet for teknisk forvaltning (ETF) bytter navn til Enhet for næring og byutvikling. Ansvarene i den nye enheten vil forbli de samme som enheten har i dag, men i tillegg tillegges enheten ansvaret for by-/sentrumsutvikling, lokalsamfunnsutvikling og næring.
- Én av rådgiverne som i dag er plassert i stab hos kommunalsjef teknisk, flyttes til dagens Enhet for teknisk forvaltning og til stillingen som næringsrådgiver.

Endringene i organisasjonsstrukturen trer i kraft 01.03.2020.

I tillegg rapporterer Felles tekniske tjenester for Birkenes og Lillesand kommuner til sektoren.

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Kommuneplanens mål og strategier

1. *Identitet og bærekraftig utvikling:* Sektoren arbeider for å videreutvikle kommunen og sentrum. Sektoren bruker store ressurser til å tilrettelegge for bruk av friluftsområder og drifte disse, også i skjærgården. Vi prøver å tilrettelegge for næringsutvikling gjennom å opparbeide attraktive næringsarealer. Det er stort fokus på internkontroll og saksbehandlingstid med tanke på myndighetsutøvelse, spesielt innen plan- og byggesaksbehandling. Vi har fokus på rent vann og fører klimaregnskap for å øke kompetansen vår på området. Kommunen følger anbefalinger med tanke på areal- og transportplanlegging som tilsier økt tetthet og bygging langs transportakser. I våre byggeprosjekter vurderer vi klimavennlig bygging, og da fortrinnsvis i tre.
2. *Folkehelse, livsmestring og tilhørighet:* Sektoren tilrettelegger for gode fysiske møteplasser for å sikre at innbyggerne kan opprettholde sitt sosiale liv, men også sitt aktive liv. Dette gjelder for innbyggere i alle aldre; fra lekeplasser til turstier. Sektoren bidrar til livsmestring gjennom å tilby oppgaver og arbeid til mennesker som har falt utenom ordinært arbeidsliv en periode av livet. Det gir dem mestringsfølelse og arbeidserfaring.
3. *Organisasjon for fremtiden:* Sektoren har innbyggerperspektivet med seg i alt den gjør, og arbeider etter retningslinjer som sikrer høy etisk standard, likestilling/mangfold og kvalitet. Det er et stort fokus på lederutvikling og på kompetanse i tjenesteproduksjonen. Vi bruker økonomiplanen aktivt som styringsdokument, i tillegg til kommuneplanen.

Kvalitet og internkontroll

I 2019 har det å opprettholde stabil tjenesteproduksjon på alle områder vært i fokus. Sektoren utfører myndighetsutøvelse etter en rekke lovverk, og ledelsen og de ansatte har arbeidet med å sikre en mer effektiv og helhetlig oppgaveløsning på alle områder. Dette har bidratt til at sektoren har høyt fokus på måloppnåelse og leveranse.

Sektoren har arbeidet målbevisst med å få på plass gode rutiner for å føre systematisk kontroll med administrasjonens virksomhet for å sikre at lover, forskrifter og vedtak følges. I denne sammenheng har sektoren videreutviklet eget kvalitetssikringssystem (EQS). Aust-Agder Revisjon IKS startet arbeidet med en omfattende forvaltningsrevisjon i 2018 og PWC ble engasjert for å foreta en ekstern vurdering av kommunens

internkontrollrutiner på plan- og byggesaksområdet, og innen offentlige anskaffelser. Oppdraget har fortsatt i 2019, og arbeidet til PWC ble avgrenset opp mot Aust-Agder IKS sin forvaltningsrevisjon og hadde fokus på utvikling. Anbefalingene fra sluttrapportene tas med i videre arbeid med internkontroll.

Samarbeidet innen tekniske tjenester for Lillesand og Birkenes har også i 2019 bidratt til å etablere gode rutiner og prosedyrer for å få en god og riktig tjenesteflyt mellom kommunene. Samarbeidet ble evaluert i desember 2019 og behandlet i bystyre i desember. Saken ble utsatt med unntak av spørsmål om plassering av klima- og miljørådgiver.

Kulturbygging og fokus på arbeidsmiljø

Sektoren har i 2019 hatt et stort fokus på arbeidsmiljøet. Det har vært viktig å bygge god kultur etter omorganiseringer, noe som erfaringsvis tar tid. Våren 2019 startet vi utgivelse av et nyhetsbrev fra teknisk sektor som har vært stor suksess. Nyhetsbrevet presenterer allsidigheten i sektorens oppgaveløsning. Det har også vært fokus på sosiale arrangementer.

Saker som har vært til politisk behandling

Sektoren har hatt mange saker til politisk behandling i 2019, og nedenfor er noen av de politiske vedtakene:

- Søknad om midler Klimasats 2019
- Bærekraftige bygg - prinsippvedtak
- Inngåelse av partnerskapsavtale med Bynett Sør for 2019
- Parkeringsmuligheter i sentrum
- Flaggreglement – Lillesand kommune
- Oppdatering av selskapsavtale for KBR
- Uttalelse til ny regional plan for Kristiansandsregionen
- Avklaring, etablering av trapp, alt. sti Øvregate – Dovreheimen
- Forslag til hovedplan for vann og avløp 2020 - 2031
- Forslag til selskapsavtale for Grimevann interkommunale vannverk GIV IKS høring
- Revisjon av lokal forskrift for vann- og avløpsgebyrer i Lillesand kommune

Personal

Sektoren har tre enheter og det er tre rådgivere direkte under kommunalsjef (rådgiver eiendom/næring og rådgiver stab):

- Enhet for teknisk forvaltning (ETF)
- Enhet for teknisk drift (ETD)
- Enhet for teknisk prosjekt (ETP)

Sektoren har hatt et sykefravær på 9,2 % i 2019.

Tabell 89 Saker behandlet etter plan- og bygningsloven

Regulering politisk behandlet i 2019	Status 31.12.2019
Detaljregulering Kvanneslandet	Kommunens planvedtak opphevet av Fylkesmannen
Detaljregulering Dyvik hytteområde	Forberedende klagebehandling oversendt Fylkesmannen for endelig vedtak
Detaljregulering Fossbekk brygge IV	Forberedende klagebehandling oversendt Fylkesmannen for endelig vedtak
Detaljregulering Fasterdammen	Planvedtak fattet av Bystyret – ingen klager
Detaljregulering Skuggevik gård	Forberedende klagesaksbehandling oversendt Fylkesmannen i Agder
Detaljregulering Hæstadveden	Kommunens vedtak stadfestet av Fylkesmannen i Agder
Detaljregulering Tingsakeråsen	Planvedtak fattet av Bystyret – ingen klager
Kommunedelplan for sykkel	Offentlig ettersyn av planen gjennomført
Detaljregulering for masseuttak Langemyr	Planprogram stoppet/avvist av Bystyret
Detaljregulering Sandsmyra 38-40	Planen vedtatt av Bystyret – ingen klager
Detaljregulering motorsportanlegg Nordbø	Detaljregulering stoppet i Bystyret omhandlede arealer blir vurdert i revisjon av kommuneplanen
Detaljregulering Kvannes hyttefelt - Breiviga	Planinitiativ stoppet av Bystyret
Detaljregulering Såmunds Kjerr	Utlagt til offentlig ettersyn
Reguleringsendring Kaldvell Øvre	Vedtatt fattet om endring av reguleringsplan etter pbl § 12-14
Detaljregulering Indre Årsnes	Planprogram fastsatt av Bystyret
Detaljregulering for Hellevik - Øygarden	Fylkesmannen i Agder avviste klagen på Bystyrets vedtak om ikke å gå videre med omsøkte planendringer
Detaljregulering for del av Brønningsmyr	Planen vedtatt av Bystyret – ingen klager
Detaljregulering for Østregate 8	Prinsippavgjørelse i Plan- og miljøutvalget
Detaljregulering for Føllåsen	Vedtatt ikke fattet av bystyret

Økonomi

Tabell 90 Sektor for tekniske tjenester

	Regnskap 2019	Justert budsjett 2019	Avvik	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
70 - Kommunalsjef for teknisk	4 853 270	4 522 102	331 168	4 208 714	3 849 243
Utgifter	6 079 991	4 552 563	1 527 428	4 238 199	4 852 372
Inntekter	-1 226 720	-30 461	-1 196 259	-29 485	-1 003 130
71 - Tilrettelegging for næring	600 000	524 992	75 008	803 000	1 415 065
Utgifter	725 000	688 508	36 492	954 516	1 777 565
Inntekter	-125 000	-163 516	38 516	-151 516	-362 500
72 - Enhet for Teknisk forvaltning ETF	12 288 153	10 519 700	1 768 453	9 431 186	12 293 930
Utgifter	20 502 427	19 160 121	1 342 306	17 933 504	21 317 720
Inntekter	-8 214 274	-8 640 421	426 147	-8 502 318	-9 023 790
74 - Enhet for Teknisk prosjekt ETP	69	30 016	-29 947	30 024	0
Utgifter	30 638	60 585	-29 947	2 781 187	41 804
Inntekter	-30 569	-30 569	0	-2 751 163	-41 804
76 - Enhet for Teknisk drift ETD	7 451 765	8 059 418	-607 653	7 863 400	6 717 586
Utgifter	8 633 968	8 933 270	-299 302	8 682 750	7 548 130
Inntekter	-1 182 203	-873 852	-308 351	-819 350	-830 544
77 - Avdeling for renhold	-70	19	-89	15 407 179	0
Utgifter	0	0	0	16 515 258	103 352
Inntekter	-70	19	-89	-1 108 079	-103 352
78 - Avdeling for byggdrift	50 394 427	48 622 514	1 771 913	36 038 167	49 592 305
Utgifter	72 453 263	71 377 927	1 075 336	56 793 514	71 828 953
Inntekter	-22 058 837	-22 755 413	696 576	-20 755 347	-22 236 648
80 - Avdeling for samferdsel	9 748 610	10 293 781	-545 171	10 027 844	18 476 194
Utgifter	13 873 954	12 359 882	1 514 072	11 837 261	21 114 347
Inntekter	-4 125 344	-2 066 101	-2 059 243	-1 809 417	-2 638 153
84 - Avdeling for VA drift	-17 051 292	-11 153 011	-5 898 281	-8 984 989	-11 223 260
Utgifter	29 881 320	32 260 069	-2 378 749	34 428 091	29 858 139
Inntekter	-46 932 612	-43 413 080	-3 519 532	-43 413 080	-41 081 399
86 - Avdeling for utedrift	6 103 015	4 401 573	1 701 442	4 104 214	4 070 315
Utgifter	13 166 697	11 230 502	1 936 195	10 858 695	12 047 795
Inntekter	-7 063 682	-6 828 929	-234 753	-6 754 481	-7 977 480
Sum Sektor for Tekniske tjenester	74 387 948	75 821 104	-1 433 156	78 928 739	85 191 377
Utgifter	165 347 259	160 623 427	4 723 832	165 022 975	170 490 178
Inntekter	-90 959 311	-84 802 323	-6 156 988	-86 094 236	-85 298 800

Sektoren har et samlet mindreforbruk på 1,4 mill. kr. i 2019. Det er særlig Avdeling for VA drift som har et stort mindreforbruk hvor inntektene har blitt høyere enn budsjettet og utgiftene lavere. Også Avdeling samferdsel har mindreforbruk i 2019. Både Enhet for teknisk forvaltning, Avdeling for byggdrift og Avdeling utedrift har merforbruk.

Ved VA-drift var det et overskudd på nærmere 5,9 mill. kr, noe som bl.a. skyldes mindre kjøp av tjenester enn tidligere når det gjelder produksjon av vann, og høyere inntekter enn budsjettert fra tilknytningsavgift og årsavgift for avløp. Kostnadene til Kristiansandsregionen brann og redning (KBR) ble om lag 0,6 mill. kr mindre enn budsjettert.

Avdeling for byggdrift har et overforbruk på nærmere 1,7 mill. kr. Årsaken er at oppgradering av tilrettelagte boliger har hatt et merforbruk på 1,2 mill.kr i forhold til budsjett bl.a. fordi mange kommunale boliger er gamle og krever mye vedlikehold gjennom hele året. I tillegg har husleieinntektene vært lavere enn budsjettert. Videre er det et merforbruk på nærmere 0,5 mill. kr til vedlikehold av kinoen samt drift av Møglestuhallen og Høvåghallen.

Utedrift har brukt 1,7 mill. kr mer enn budsjettert. Årsaken ligger i økte kostnader til skjærgårdstjenesten samt vedlikehold av park- og friområder. Drift av svømmehallen har også krevd mer enn budsjettert.

Innenfor Enhet Teknisk Forvaltning har det vært større utgifter til konsulenttjenester innen plan og byggesak samt mindre gebyrinntekter.

Hovedutfordring

Hovedutfordringen fremover er på en god måte å innfri forventet tjenestenivå innenfor knappere ressurser. Sektoren har også kompetanseheving i fokus, og har behov for å få på plass nødvendige rutiner for å sikre internkontroll.

Tabell 91 Netto driftsutgifter pr funksjon Teknisk

		2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19
301	Plansaksbehandling	2153	1414	2562	1825	-28,8 %
302	Byggesaksbehandling og eierseksjonering	-1373	-869	-739	-83	-88,8 %
303	Kart og oppmåling	713	2496	1969	1716	-12,8 %
304	Bygge- og delesaksbehandling, ansvarsrett og utslippstillatelse	0	0	.	.	
305	Eierseksjonering	0	0	.	.	
315	Boligbygging og fysiske bomiljøtiltak	-3	-3	-3	-3	0,0 %
320	Kommunal næringsvirksomhet	-222	420	425	626	47,3 %
321	Konsesjonskraft, kraftrettigheter og annen kraft for videresalg	0	0	0	0	
325	Tilrettelegging og bistand for næringslivet	1956	3783	3219	3178	-1,3 %
329	Landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling	1135	667	876	821	-6,3 %
330	Samferdselsbedrifter/transporttiltak	-269	122	36	257	613,9 %
332	Kommunale veier	11812	11814	20320	10847	-46,6 %
335	Rekreasjon i tettsted	2769	3089	3899	4730	21,3 %
338	Forebygging av branner og andre ulykker	1015	346	989	295	-70,2 %
339	Beredskap mot branner og andre ulykker	6113	6091	6677	7179	7,5 %
340	Produksjon av vann	5920	6705	7593	11816	55,6 %
345	Distribusjon av vann	-	-	-	-	59,2 %
		11168	11767	11781	18761	
350	Avløpsrensing	7752	9461	10217	15129	48,1 %
353	Avløpsnett/innsamling av avløpsvann	-	-	-	-	40,4 %
		16134	17533	14156	19872	
354	Tømming av slamavskillere, septiktanker o.l. på avløpsanlegg	-209	-421	-380	-380	0,0 %
355	Innsamling, gjenvinning og sluttbehandling av husholdningsavfall	-1245	-2797	-1099	-1099	0,0 %
360	Naturforvaltning og friluftsliv	78	468	7	906	12842,9 %

Tabell 92 KOSTRA-analyse plan og bygg

Nøkkel tall	Lillesand				Endring 2018-19	Landet 2019	Andel Landet 2019
	2016	2017	2018	2019			
Reguleringsplaner vedtatt i alt (antall)	9	8	5	6	20,0 %	1405	0,4 %
Andel av reguleringsplanene som ble møtt med innsigelser (prosent)	18	..	33	20	-39,4 %	27	74,1 %
Byggesøknader i alt behandlet (antall)	389	..	583	301	-48,4 %	73776	0,4 %
Behandlede byggesøknader med 3 ukers frist (antall)	29	..	489	261	-46,6 %	31061	0,8 %
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for byggesaker med 3 ukers frist (dager)	..	..	16	15	-6,3 %	18	83,3 %
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for byggesaker med 12 ukers frist (dager)	..	..	59	47	-20,3 %	33	142,4 %
Andel av innvilgete byggesøknader som skjer gjennom vedtak om dispensasjon fra plan (prosent)	63	..	31	37	19,4 %	17	217,6 %
Tilsyn for byggevirksomhet som er unntatt søknadsplikt (antall)	1	..	2	1	-50,0 %	1624	0,1 %
Søknader om nye bygninger i strandsonen som ble innvilget (antall)	17	..	17	7	-58,8 %	876	0,8 %
Andel av søknader om nye bygninger i LNF-/LNFR-områder som ble innvilget (prosent)	100	..	87	53	-39,1 %	96	55,2 %
Andel av søknader om tiltak i freda eller verneverdige områder / bygninger som ble innvilget (prosent)	48	..	49	45	-8,2 %	46	97,8 %
Selvkostgrad i byggesaker (prosent)	97	89	94	89	-5,3 %	578	15,4 %
Netto endring i antall boliger (antall)	98	..	..	..			

Eiendom

Sektoren har ansvar for forvaltning, ivaretagelse og utnyttelse av kommunens eiendomsrelaterte aktiva. Utbyggingsavtaler etter plan- og bygningsloven er tillagt denne funksjon, og i 2019 var det flere aktive avtaler/avtaler under mulig oppstart eller avviking: Sangereid, Tjuholla, Høvåg sentrum, Dovreveien 1-3, Kjerlingland, Luntevika, Fossbekk, Storemyr, Kroksteinåsen, Engelshei, Reise, Kjøpmannsvik, Søndre Vardåsen, Mæbø, «Ole Olsen kvartalet», Flørenes, Dyvika, Fasterdammen, Hæstad 1 og 2 og Heldal III.

Utbyggingsavtaler har betydelige økonomiske konsekvenser for partene og er viktig for samfunnsutviklingen. Arbeidet med å opparbeide bredde i kompetansen rundt oppfølging av avtalene er plassert i internt team. Teamet ledes av teknisk sektor med økonomi, regnskap og planfaglig kompetanse som bidragsyttere.

Kjøp, salg og erverv av rettigheter knyttet til fast eiendom er en sentral oppgave, og for 2019 nevnes blant annet: utvikling av Kollers jorde, utvikling av Kjetil Moes plass (iht. områderegulering for sentrum), Møglestu, næringsområdet Gaupemyr, Skallodden og Stykkene.

Byutvikling

I 2019 har arbeidet innen byutvikling i stor grad vært knyttet til detaljreguleringen av helårs gågate. Kommunen mottok fire tilbud på anbudskonkurransen, som ble gjennomført i begynnelsen av året. Etter gjennomgang av mottatte tilbud ble det signert kontrakt med landskapsarkitektene Feste Grenland AS.

Medvirkning fra gårdeiere, næringsdrivende og innbyggere tidlig i prosessen, har gjennom året vært høyt prioritert:

- 10 kartleggingsmøter med grunneiere og drivere i Strandgata og Vestregate.
- 67 innbyggere kom med innspill på hva som var deres tanker og ideer knyttet til forslag til innhold og aktiviteter i gågata, gjennom bruk av medvirkningsmetoden gjestebud.
- Åpen helårs gågate workshop/arbeidsverksted for alle i Lillesand – innspill fra rundt 60 innbyggere på hva som er dagens situasjon i planområdet, og hvilken bruk vi bør legge til rette for i fremtiden.
- Gågate workshop for elevrådene i Lillesand kommune på 4.-10. trinn.

Sentrumsforum ble etablert i 2019 og hadde sitt første møte 31. januar. Aktørene som har vært representert i forumet i 2019 er deltakere fra Lillesand handelsstand, Lillesand gårdeierforening, Lillesand Vekst og kommunen ved administrasjonen. Kommunen ved Sektor for tekniske tjenester har sekretariats ansvaret for forumet. Det har i løpet av året vært avholdt fire møter.

I mai vedtok bystyret å inngå partnerskapsavtale med nettverkssamarbeidet Bynett Sør, som er en arena og møteplass for by- og stedsutvikling og smart mobilitet på Sørlandet. Samarbeidet ble initiert høsten 2016 av UiA, som har vært hoveddrivkraften bak nettverket frem til dags dato.

3.7.1 ENHET FOR TEKNISK FORVALTNING (ETF)

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Enheten har fokus på hovedsatsningsområdene til vedtatt kommuneplan; identitet og bærekraftig utvikling, folkehelse, livsmestring og tilhørighet, samt en organisasjon for fremtiden. Enheten har i tillegg til nevnte satsningsområder hatt fokus på daglig saksbehandling og arbeidet mye med å forbedre enhetens kvalitetssystem (EQS).

Tabell 93 Sakstyper vedtak byggesaksavdelingen

	Antall 2015	Antall 2016	Antall 2017	Antall 2018	Antall 2019
Ett-trinns søknad etter § 20-1 (*2017: §20-3 jf. 20-1)	227	226	234	346	177
Rammesøknader etter § 20-1 (*2017: §20-3 jf. 20-1)	31	35	32	96	34
Ett-trinns søknad 3-ukers frist (*2017: §20-3 jf. 20-1)	36	29	*	52	20
Ett-trinns søknad etter § 20-2 (*2017: § 20-4)	106	197	175	141	90
Igangsettingstillatelser	42	66	62	33	44
Midlertidige brukstillatelser	26	18	38	34	25
Ferdigattester	138	112	223	153	129
Dispensasjon fra byggesaksbestemmelsene	*	6	3	72	9
Dispensasjon fra plansaksbestemmelsene	*	268	257	180	200
Klager	43	52	64	64	41
Herav: Klager formidlet til Fylkesmannen	16	17	18	33	9

* Mangler tall

Tabell 94 Antall vedtatte planer

Plantyper	Antall 2014	Antall 2015	Antall 2016	Antall 2017	Antall 2018	Antall 2019
Private planer	4	7	7	8	5	8
Offentlige planer	1	3	2	0	0	0

Personal

Det arbeides aktivt med hovedmålene til sektoren – kundetilfredshet, medarbeidertilfredshet og tilstedeværelse.

I desember 2019 vedtok bystyret at naturforvalterstillingen som har vært lokalisert i Birkenes kommune, gjennom vertskommunesamarbeidet etablert i 2015, flyttes tilbake til Lillesand kommune. Stillingen flyttes tilbake fra og med 01.01.2020, med klima- og miljørådgiver som ny tittel for stillingen som plasseres direkte under enhetslederen.

Sykefraværet var på 4,0 prosent.

Tabell 95 Selvkostgrad

	2015	2016	2017	2018	2019
Planavdelingen	115	98	83	61	74
Byggesaksavdelingen	95	97	89	94	89

3.7.2 ENHET FOR TEKNISK DRIFT (ETD)

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Enheten utfører driftsoppgaver innenfor blant annet følgende tjenesteområder: vann og avløp, renhold, byggdrift, kommunale utleieboliger, park/friområder, kommunale veier, brøyting, skjærgårdsparken og skjærgårdstjenesten, svømmehallaktiviteter, småbåtanlegg, gjestehavn, trafikkhavn, idrettsanlegg og lekeplasser.

Enheten ivaretar myndighetsoppfølging og noe saksbehandling innen områdene. I tillegg til drift av tjenestene er enheten også ansvarlig for utvikling av den kommunale bygningsmassen, og for flere investeringsoppgaver. Enheten gjennomførte i 2019 en rekke investeringsprosjekter, og stod i stor grad for gjennomføring selv. Det er til nå lite bruk av konsulenter i enheten.

Det har gjennom året vært mindre tilpasninger internt for å få til en best mulig effektiv drift etter omorganisering.

Personal

Det har vært flere endringer i personalet gjennom året. Det er fremdeles en forholdsvis høy gjennomsnittsalder på de ansatte i enheten noe som igjen fører til naturlige avganger. Det ble i 2019 ansatt ny enhetsleder. To pensjonister er takket av for lang og tro tjeneste. Vi har ansatt 3 nye fagarbeidere.

Høsten 2019 ble det gjennomført to NED-seminarer i Enhet for teknisk drift. NED står for Ned med sykefraværet. Seminarene var obligatoriske for alle ansatte, uavhengig av om avdelingene hadde høyt sykefravær. Etter NED-seminarene har det vært jobbet med 3 oppfølgingstiltak som enheten også skal ha fokus på i 2020:

1. Vi jobber med å få ned sykefraværet. Medarbeiderne må melde fra til leder per telefon hvis de er syke (ikke sende SMS). Arbeidstaker og leder skal følge [rutinen for fravær – egenmelding som](#) ligger i EQS.
2. Vi har fokus på kompetanseutvikling i alle avdelinger.
3. Vi skal jobbe med arbeidsmiljøet - dette må skje både i avdelingene og i enhet/sector. Fokus på å bygge kultur. Vi ønsker å organisere, planlegge og gjennomføre arbeidet slik at alle får et godt (psykososialt) arbeidsmiljø (helsefremmende arbeidsmiljø, jf. aml).

Tabell 96 KOSTRA-analyse eiendomsforvaltning

Nøkkeltall	Lillesand				Endring	Landet	Andel Landet
	2016	2017	2018	2019	2018-19	2019	2019
Netto driftsutgifter til eiendomsforvaltning i prosent av samlede driftsutgifter (prosent)	8,7	9,4	8,3	8,6	3,6 %	9	95,6 %
Netto driftsutgifter til forvaltning av eiendom per innbygger (kr)	303	289	260	195	-25,0 %	326	59,8 %
Areal på formålsbygg per innbygger (m ²)	5,52	5,47	5,32	5,88	10,5 %	4,76	123,5 %
Utgifter til vedlikehold per kvadratmeter (kr)	42	42	41	46	12,2 %	112	41,1 %
Utgifter til driftsaktiviteter per kvadratmeter (kr)	475	496	509	470	-7,7 %	611	76,9 %
Herav utgifter til renhold (kr)	171	186	182	167	-8,2 %	168	99,4 %
Herav energikostnader per kvadratmeter (kr) ¹	69	85	93	92	-1,1 %	132	69,7 %

- Netto driftsutgifter til forvaltning av eiendom pr innbygger er på 195 kr i 2019. Det er en nedgang på -25 % fra 2018 og ligger 40 % under landsgjennomsnittet.
- Areal på formålsbygg pr innbygger (m²) utgjør 5,88 m² mot 4,76 m² på landsbasis. Arealet økte med 10 % fra 2018.
- Utgifter til vedlikehold pr kvadratmeter utgjør 46 kr pr m² mot 112 kr på landsbasis. Utgifter til driftsaktiviteter per kvadratmeter er på 470 kr og er ca. 23 % lavere enn landsgjennomsnittet. Utgifter til renhold på 167 kr pr. m². Det er på nivå med landsgjennomsnittet. Energifkostnader utgjør 92 kr pr. m² mot 132 kr på landsbasis.

3.7.3 ENHET FOR TEKNISK PROSJEKT (ETP)

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Enheten har hatt ansvar for å etablere en prosjektmetodikk – rutiner og system for prosjektstyring. Arbeidet skal sikre at prosjekter gjennomføres med samme metode og at beslutninger tas der de skal. Utgangspunktet er utarbeidelse av mandat som godkjennes av rådmannen eller rådmannens lederteam. Det skal være et stort fokus på tidlige avklaringer av mulige konsept i investeringsprosjekter. Opplæring av metodikken er tillagt enheten.

Enheten har jobbet med følgende prosjekter i 2019:

- Vann- og avløpsutbygging Viadukten – Jernbanegata etappe 1 ble ferdigstilt sommeren 2019.
- Vann- og avløpsutbygging Lofthus – Viadukten – Jernbanegata etappe 2 startet opp våren 2019 og ferdigstilles sommeren 2020
- Vann- og avløpsutbygging i Hesleviga inkl. ny avløpspumpestasjon ble startet opp høsten 2019 og ferdigstilles våren 2020

Investeringsprosjekter for vann og avløp i 2019 er gjennomført innenfor bevilget ramme i hovedplan VA vedtatt av Lillesand bystyre

Personal

Enheten har 3 ansatte som utgjør 3 årsverk. Enheten består av enhetsleder og 2 prosjektledere for henholdsvis veg, vann, avløp og bygg og annen infrastruktur. Enheten har vært redusert med 1 full prosjektlederstilling siden 01.05.2019. Enheten er omorganisert i løpet av 2019, og ansatte inngår fra og med 01.03.2020 i stab for prosjekt og økonomi.

3.7.4 FELLES TEKNISKE TJENESTER FOR LILLESAND OG BIRKENES KOMMUNER

Måloppnåelse og utførte oppgaver

Felles tekniske tjenester er et vertskommunesamarbeid mellom Lillesand og Birkenes kommuner innen områdene oppmåling, adressering, geodata, eiendomsskatt, jordbruk, skogbruk, viltforvaltning og naturforvaltning. Felles tekniske tjenester er lokalisert på kommunehuset i Birkenes, og inngår i Enhet for teknisk forvaltning i Birkenes kommune.

Innen miljø- og naturforvaltning har det i 2019 vært svært høy aktivitet knyttet til Lillesand, blant annet luftkvalitet rundt Fiven AS, behandling og oppfølging av tiltaksplaner innen sulfid, hummerfredning mm. Når naturforvalter sluttet i august ble det svært krevende fordi oppgavene måtte løses internt i enheten i overgangsperioden. Naturforvalterstillingen vil fra 1.1.20 bli flyttet tilbake til Lillesand kommune og er ute av samarbeidet etter vedtak i kommunestyret og bystyret desember 2019.

I løpet av 2019 har vi samarbeidet med konsulenter for å gjennomføre en stor del av oppmålingssakene på grunn av sykefravær. Fra 1.1.20 vil vi ha fulltallig bemanning og kan gjennomføre oppmålingsforretninger uten bruk av konsulenter, og kunne konsentrere oss om å bygge opp et effektivt fagområde. I tillegg har vi jobbet med å avslutte alle eldre oppmålingssaker i Lillesand kommune. Oppmåling har ikke hatt restanser siden starten på 2018 og gebyrinntektene ligger på budsjett.

Landbruksforvaltningen har stabil bemanning og ingen restanser på saker i noen av kommunene. Viltforvaltningen har gode rutiner og det er et godt samarbeid med viltneimnd og fallviltspersonale.

Vi har etablert en god møterutine i enheten, både for de ulike fagområdene og for å tilrettelegge for godt samarbeid med andre enheter både i Birkenes og Lillesand kommuner.

Personal

Det er gledelig at både langtids- og korttidsfraværet har gått ned fra 2018 til 2019, fra 9,9 % til 5,2 % samlet. Vi har gjennom året hatt en stabil personalsituasjon, selv om den ikke har vært komplett. I løpet av høsten startet en vikar innen eiendomsskatt og vi ansatte to landmålere og en naturforvalter som starter fra årsskiftet.

Disse hjemlene hadde vært vakante over lengre tid og er i stor grad årsaken til et mindreforbruk i 2019. Mange ansatte har allsidig bakgrunn og erfaring som gjør at de kan saksbehandle flere steder. Dette gjør at vi i noen perioder og tilfeller kan avhjelpe hverandre ved fraværssituasjoner, istedenfor å hente inn ekstern hjelp og vikarer. Det er en stor styrke i denne enheten og som alt annet må det brukes på en bærekraftig måte.

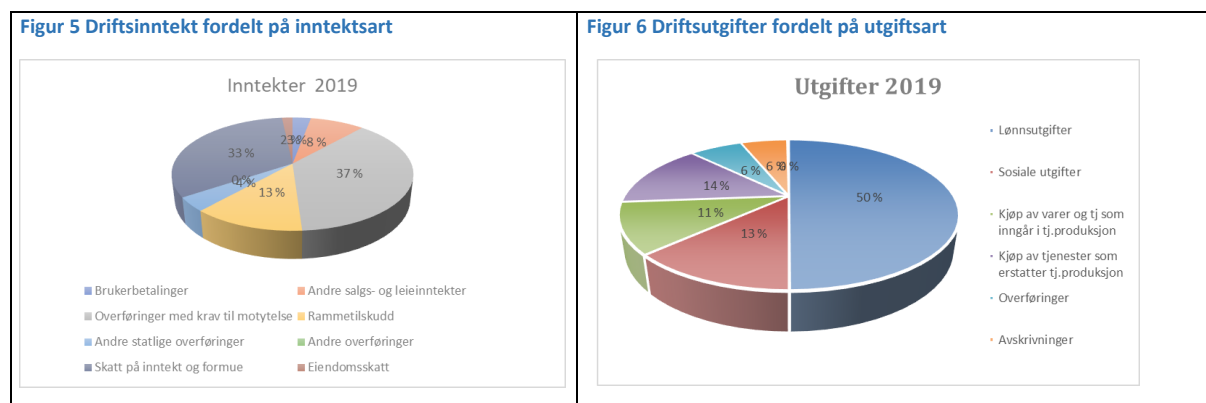
4. DRIFTSREGNSKAPET

4.1 HOVEDTREKK

Hovedtrekkene i regnskapet for 2019:

- Brutto driftsresultat er negativt med ca. -0,3 mill. kr
- Netto driftsresultat er negativt med ca. -1,3 mill. kr
- Etter fondstransaksjoner har kommunen et regnskapsmessig mindreforbruk på 9,3 mill. kr

Figurene under gir en grafisk fremstilling av kommunens samlede inntekter og utgifter i 2019 i driftsregnskapet:

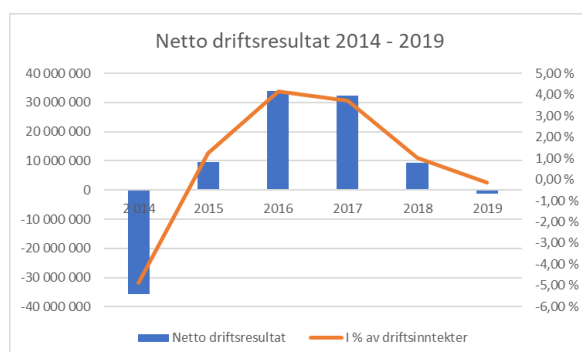

4.1.1 UTVIKLING SISTE 7 ÅR

Netto driftsresultat er tallet som oftest brukes når man sammenligner kommuners resultat. Dette viser resultatet av kommunens drift, inkludert eksterne finanstransaksjoner. Det er et mål i vår kommuneplan at netto driftsresultat skal være positivt med minst 1,75-2 %. I 2018 har Lillesand kommune et positivt netto driftsresultat på 1,03 %. I forbindelse med årsoppgjøret ble det avdekket en kostnad som revisjonen påpekte ikke kunne føres i investering, men måtte overføres til drift. Kostnaden er et tilskudd og dermed ikke en investering som kommunen er eier av, kostnaden var budsjettert i investeringsbudsjettet. Det reelle driftsresultatet hvis en ser bort fra denne ene posteringer ville vært et netto driftsresultat på 1,74 %. Tabellen under viser utviklingen siden 2012, hvor man ser en sterkt nedadgående trend i perioden frem til 2014 som nå heldigvis er snudd. Dette viser med all tydelighet at man har evnet å ta tak i kommunens økonomiske utfordringer.

Tabell 97 Netto driftsresultat 2013-2019

År	2 013	2 014	2015	2016	2017	2018	2019
Netto driftsresultat	-432 629	-35 768 054	9 458 788	33 897 451	32 366 060	9 443 414	-1 266 957
I % av driftsinntekter	0,65 %	-4,87 %	1,23 %	4,14 %	3,71 %	1,03 %	-0,13 %

Figur 7 Netto driftsresultat 2014-2019

Bundne fond

På bundne fond står det midler kommunen har fått av eksterne aktører eller som er overført fond på bakgrunn av forskrifter. Når det gjelder bruk av og avsetning til bundne fond, må disse ses i sammenheng. Bruk av fondets midler er bundet til bestemte formål, og kan ikke endres av bystyret. For oversiktens skyld budsjetteres det generelt minimalt med bruk av eller avsetning til bundne fond, da dette er inntekter som ikke står bystyret fritt til å disponere. I årsregnskapet er enhetenes faktiske bruk av prosjektmidler fra eksterne aktører og bruk av VA-fond, tatt inn. I avsetning til bundne fond er det regnskapsført avsetning av prosjektmidler, gaver, stiftelsen Saltholmen og avsetning til VA-fond.

Disposisjonsfond

Avsetning og bruk av disposisjonsfond omfatter føringer som gjelder overskudd (avsetning) og underskudd (bruk av) i regnskapet. I tillegg kommer avsetninger og bruk av fond som er vedtatt tidligere eller i løpet av året, samt eventuelle forskriftsendringer. Tabellen under viser utviklingen i fondsmidlene de senere årene. I 2015 ble disposisjonsfondet brukt til å delfinansiere underskuddet i 2014. Kommuneplanen har et mål om å ha disposisjonsfond som utgjør 5 % av brutto driftsinntekter. Ved utgangen av 2019 står det 37,9 mill. kr på disposisjonsfond. Hvis det regnskapsmessige mindreforbruket på 9,3 mill. kr for 2019 avsettes til disposisjonsfond, vil fondet utgjøre 47,2 mill. kr eller ca. 5 % av brutto driftsinntekter. Dette er imidlertid lavere enn landsgjennomsnittet som utgjør ca. 10 % av brutto driftsinntekter.

Tabell 98 Fondsavsetninger i 1000 kr.

Fondsavsetninger	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Disposisjonsfond	17 264	15 032	1 033	4 999	14 977	31 263	37 854
Bundne driftsfond	19 925	18 982	20 981	25 895	42 522	39 293	32 341
Ubundne investeringsfond	36 959	34 571	38 403	37 284	38 857	41 640	19 731
Bundne investeringsfond	8 359	8 650	8 947	11 438	11 607	9 718	33 177
Sum fondsavsetninger	82 507	77 235	69 364	79 616	107 963	121 914	123 103

Lånegjeld

Gjeldsutviklingen vises i Tabell 99. Formidlingslån er også medregnet. Forskrift om pensjonspremier fastsetter pensjonsforpliktelse som langsiktig gjeld og er skilt ut med egen linje nedenfor. Gjeld og pensjonsforpliktelse har økt betydelig fra 2013 frem til 2019. VA-gjeld har egen rad og er beregnet etter minimum avdragsmetoden. Formidlingslån har også egen rad. Gjeldsporteføljen utgjør pr 31.12.2019 1,350 mrd. kr.

Tabell 99 Gjeldsutvikling i 1000 kr.

Gjeldsutvikling	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kortsiktig gjeld	99 186	71 985	94 793	103 368	121 940	128 629	144 039
Langsiktig gjeld	996 683	1 098 894	1 146 732	1 204 320	1 177 308	1 231 864	1 350 020
Gjeld – pensjon. forplikt.	1 095 869	1 170 879	1 241 525	1 307 388	1 299 248	1 360 493	1 494 059
Pensjonsforpliktelse	781 892	844 355	871 363	902 218	945 949	987 047	1 032 115
SUM Gjeld totalt	1 877 761	2 015 234	2 112 888	2 209 906	2 245 196	2 347 540	2 526 174
Hvor av VA gjeld	276 785	321 839	330 071	352 807	363 092	385 561	405 466
Hvor av Formidlingslån	70 853	75 614	78 917	85 541	91 078	95 562	100 481
Hvor av Sertifikatlån	608 201	746 914	826 260	913 260	596 747	596 747	702 346
Hvor av Obligasjonslån			79 600	79 600	310 600	310 600	365 000

Ifølge kommunens finansreglement skal styring av låneporteføljen skje ved å optimalisere låneopptak og rentebindingsperiode i forhold til oppfatninger om fremtidig renteutvikling, og innenfor et akseptabelt risikonivå, gitt et overordnet ønske om forutsigbarhet og stabilitet i lånekostnader.

Forvaltningen skal legges opp i henhold til følgende:

- Refinansieringsrisikoen skal reduseres ved å spre tidspunkt for renteregulering/forfall.
- Gjennomsnittlig gjenværende rentebinding (durasjon – vektet rentebindingstid) på samlet rentebærende gjeld skal ikke overstige 7 år.

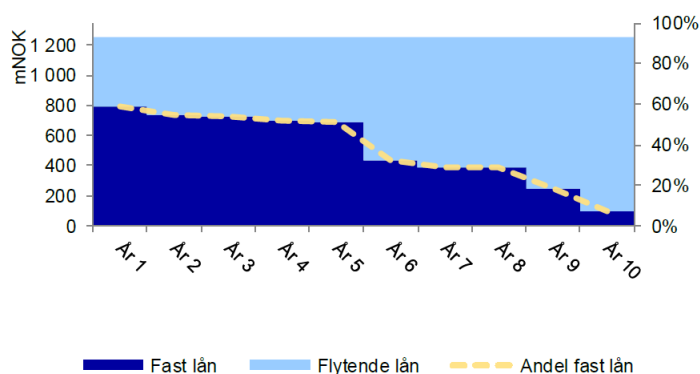
- Andelen av gjeldsporteføljen som har fast rente bør fordeles på en slik måte at kommunen får lavest mulig refinansieringsrisiko.

Finansforvaltningen har i 2019 vært utført i tråd med finansreglementets bestemmelser.

Kommunen har ved utgangen av 2019 en langsiktig gjeld på 1,35 mrd. kr hvorav 59 % har fast rente, dvs. rentebinding lengre enn ett år. Gjennomsnittlig rente var 2,43 % og porteføljen har en gjennomsnittlig rentebindingstid på 4,17 år. Kortsiktig rentefølsomhet ved en økning i renten på 1 prosentpoeng er på ca. 4,6 mill. kr for kommende år. Norges Bank satte opp styringsrenten to ganger i 2019 med 0,25 prosentpoeng til 1,5 %. Det er en økning fra 0,5 prosentpoeng fra perioden 2017 - 2019.

Figuren viser utvikling i fordeling mellom fast og flytende gjeld fremover i tid. Mest av rentesikringen er konsentrert i den korte enden. Man kan observere at etter 5 år vil sikringsgraden ha blitt redusert til ca. 30 %. Kommunens største enkeltlån utgjør 20 % av totalgjeld. Finansreglementet har pr i dag ingen begrensning på hvor stor andel ett enkelt lån kan utgjøre av porteføljen. Andre kommuner angir ofte en maksgrænse mellom 20-30 %.

Figur 8 Fordeling fast lån og flytende lån

Utfyllende informasjon om finansforvaltningen gis i årsregnskapet.

Tabell 100 KOSTRA oversikt regnskap

Nøkkeltall	Lillesand				Endring	Landet	Andel landet
	2016	2017	2018	2019	2018-19	2019	2019
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	4,3	4,2	1,1	-0,1	-81,8 %	1,7	11,8 %
Årets mindre-/merforbruk i driftsregnskapet i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	1,7	2,1	1,4	1	-28,6 %	1	100,0 %
Arbeidskapital ex. premieavvik i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	10,5	6,9	7,1	9,4	32,4 %	15,6	60,3 %
Netto renteeksponering i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	72,4	63,7	62,9	104,6	66,3 %	57,4	182,2 %
Langsiktig gjeld ex pensjonsforpliktelser i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	145,8	133,8	133,6	138,1	3,4 %	99,2	139,2 %
Frie inntekter per innbygger (kr)	42 683	36 031	37 414	39 046	4,4 %	58 484	66,8 %
Fri egenkapital drift i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	2,4	4	4,9	4,8	-2,0 %	10,2	47,1 %
Brutto investeringsutgifter i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	14,1	10	12,4	15,7	26,6 %	16,6	94,6 %
Egenfinansiering av investeringene i prosent av totale brutto investeringer (prosent)	11,6	73,4	7,4	-16,7	-325,7 %	20,2	-82,7 %

- Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter gikk ned fra 1,1 % i 2018 til -0,1 % i 2019. Det er lavere enn landsgjennomsnittet på 1,7 %.
- Årets mindre-/merforbruk i driftsregnskapet ble i 2018 1,0 % av brutto driftsinntekter mot 1,4 % i 2017.
- Arbeidskapital er et uttrykk for kommunens likviditet. Arbeidskapital ex. premieavvik i prosent av brutto driftsinntekter var i 2019 på 9,4 % mens landsgjennomsnittet var på 15,6 %.
- Langsiktig gjeld ex pensjonsforpliktelser i prosent av brutto driftsinntekter utgjør 138,1 % og økte med 3,4 % fra 2018. Det er 39 % mer enn landsgjennomsnittet.
- Brutto investeringsutgifter i prosent av brutto driftsinntekter var i 2018 på 15,7 %. Det er 6 % mindre enn landsgjennomsnittet.

4.2 ØKONOMISKE OVERSIKTER

4.2.1 ØKONOMISK OVERSIKT DRIFT

Tabell 101 Økonomisk oversikt – drift

Økonomisk oversikt - drift	Regnskap 2019	Reg. budsjett 2019	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
Driftsinntekter				
Brukerbetalinger	28 037 470	28 349 750	28 964 510	27 361 497
Andre salgs- og leieinntekter	82 710 293	79 017 180	78 952 328	77 491 820
Overføringer med krav til motytelse	355 497 428	331 593 004	323 601 539	335 496 505
Rammetilskudd	121 019 333	114 817 000	114 817 000	110 799 309
Andre statlige overføringer	37 943 437	38 170 956	38 170 956	49 533 474
Andre overføringer	45 000	5 000	5 000	89 000
Skatt på inntekt og formue	311 373 197	306 707 000	306 707 000	300 377 970
Eiendomsskatt	16 105 095	16 585 000	16 585 000	15 894 935
Andre direkte og indirekte skatter				
Sum driftsinntekter	952 731 253	915 244 890	907 803 333	917 044 510
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	479 505 493	473 659 853	464 535 827	452 204 092
Sosiale utgifter	123 812 739	122 476 999	123 718 164	116 710 109
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	104 215 455	93 576 739	92 206 555	107 521 719
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	134 280 692	130 957 006	136 090 436	135 795 893
Overføringer	61 490 019	50 046 682	40 985 679	50 039 042
Avskrivninger	51 889 583	51 889 583	54 007 768	51 025 571
Fordelte utgifter	2 189 000	3 109 012	-5 857 950	-2 337 050
Sum driftsutgifter	953 004 982	924 474 635	905 686 479	910 959 377
Brutto driftsresultat	- 273 729	- 4 252 960	2 116 854	6 085 133
Finansinntekter				
Renteinntekter og utbytte	20 990 245	21 980 000	21 980 000	22 491 994
Gevinst på finansielle instrumenter (omløpsmidler)				
Mottatte avdrag på utlån	30 274	25 000	25 000	50 476
Sum eksterne finansinntekter	21 020 519	22 005 000	22 005 000	22 542 470
Finansutgifter				
Renteutgifter og låneomkostninger	32 727 554	34 108 720	34 108 720	30 989 554
Tap på finansielle instrumenter (omløpsmidler)				
Avdrag på lån	40 992 253	42 434 000	42 434 000	39 127 310
Utlån	183 523	25 000	25 000	92 897
Sum eksterne finansutgifter	73 903 330	76 567 720	76 567 720	70 209 760
Resultat eksterne finanstransaksjoner	-52 882 811	- 54 562 720	-54 562 720	-47 667 290
Motpost avskrivninger	51 889 583	51 889 583	54 007 768	51 025 571
Netto driftsresultat	-1 266 957	- 7 087 197	1 561 902	9 443 414
Interne finanstransaksjoner				
Bruk av tidligere års regnsk.m. mindreforbruk	13 515 231			18 385 821
Bruk av disposisjonsfond	6 923 720	2 698 720	2 698 720	2 100 000
Bruk av bundne fond	15 407 366	18 636 536	9 462 260	7 910 285
Sum bruk av avsetninger	35 846 317	21 335 256	12 160 980	28 396 106
Overført til investeringsregnskapet	3 178 208	2 900 000	4 500 000	1 145 707
Dekning av tidligere års regnsk.m. merforbruk				
Avsatt til disposisjonsfond	13 515 231			18 385 821
Avsatt til bundne fond	8 603 459	11 348 059	9 222 882	4 792 761
Sum avsetninger	25 296 898	14 248 059	13 722 882	24 324 289
Regnskapsmessig mer/mindreforbruk	9 282 462	0	0	13 515 231

Driftsinntektene utgjorde i 2019 952,7 mill. kr. Det er en økning på 3,9 % fra regnskap 2018 og 37,4 mill. kr. over justert budsjett for 2019. Differansen skyldes i hovedsak økte overføring med krav til mottytelse (bl. a. SIO-midler). Det er en nedgang i andre statlige overføringer som i stor grad skyldes mindre integreringstilskudd fra staten på grunn av færre flyktninger.

Driftsutgiftene utgjorde 953,0 mill. kr. Det er en økning på 4,6 % fra regnskap 2018 og 28,5 mill. kr. over justert budsjett for 2019. Lønn og sosiale utgifter økte med 6 % fra 2018.

Brutto driftsresultat ble på -274 000 kr. eller 0,03 % av brutto driftsinntekter. I 2018 var brutto driftsresultat på 6,1 mill. kr. Det ble i årsoppgjøret for 2018 avsatt 4,2 mill. kr. som ble holdt tilbake pga. ankesaken om kunstgressbanen i Holta. Disse midlene er utbetalt i 2019. Det er derfor et misvisende bilde å sammenligne resultatet i 2019 med 2018.

Finansinntektene utgjorde 21 mill. kr. Dette er renteinntekter og utbytte fra selskaper kommunen har eierandeler i. Størstedelen av utbytte kommer fra Agder Energi.

Finansutgiftene utgjorde 73,9 mill. kr. og økte med 5,3 % fra 2018. Finansutgiftene ble 2,7 mill. kr. mindre enn justert budsjett. Dette skyldes lavere renteutgifter og avdragsutgifter ved at låneopptaket ble mindre enn budsjettert.

Netto driftsresultat ble på -1,3 mill. kr. eller -0,13 % av brutto driftsinntekter. Kommuneplanen har som mål at netto driftsresultat skal ligge på 1,75 – 2 %. I 2018 var netto driftsresultat 9,4 mill. kr. eller 1,03 %.

Fjorårets mindreforbruk på 13,5 mill. kr. ble vedtatt avsatt til disposisjonsfond. Det er brukt 6,9 mill. kr. av disposisjonsfondet. Dette inkluderer utgiftene til rettssakene om kunstgresset i Holta. Videre er det brukt 15,4 mill. kr. av bundne driftsfond. Dette er i hovedsak tilskuddsmidler fra Staten som ikke er brukt opp i tidligere år. SIO-prosjektet bygget opp bundne fond i første prosjektperioden frem til mai 2019. Disse midlene må benyttes i 2019 og 2020.

Det er overført 3,2 mill. kr. fra driftsregnskapet til investeringsregnskapet. Dette er investeringsmidler knyttet til SIO-prosjektet.

Det er avsatt 8,6 mill. kr. til bundne fond.

Det regnskapsmessige mindreforbruket utgjør 9,282 mill. kr. Rådmannen foreslår at midlene settes av til disposisjonsfond for bygge opp kommunens økonomiske reserver.

I den nye kommuneloven som i regnskapssammenheng gjelder for regnskapsåret 2020 skal det ikke være mindreforbruk. Eventuelt mindreforbruk skal settes av på fond i årsoppgjøret. Et eventuelt merforbruk skal dekkes med bruk av fondsmidler hvis dette finnes.

4.2.2 ØKONOMISK OVERSIKT INVESTERING

Tabell 102 Økonomisk oversikt investering

Økonomisk oversikt - investering	Regnskap 2019	Reg. budsjett	Oppr.budsjet	Regnskap i fjor
Inntekter				
Salg av driftsmidler og fast eiendom	10 379 348	6 142 000	15 000 000	5 003 000
Andre salgsinntekter	1 214 689			1 180 929
Overføringer med krav til motytelse	18 592 106			12 079 219
Kompensasjon for merverdiavgift	17 296 092	26 655 000	38 225 400	9 718 558
Statlige overføringer				
Andre overføringer				
Renteinntekter og utbytte	2 423			
Sum inntekter	47 484 658	32 797 000	53 225 400	27 981 706
Utgifter				
Lønnsutgifter	2 240 652			2 386 845
Sosiale utgifter	752 361			703 898
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	131 115 508	171 550 000	216 031 600	101 620 219
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	- 165 388			837 698
Overføringer	17 296 092	26 845 000	38 415 400	9 901 293
Renteutgifter og omkostninger	1 483 969			1 253 070
Fordelte utgifter				
Sum utgifter	152 723 196	198 395 000	254 447 000	116 703 023
Finansstransaksjoner				
Avdrag på lån	5 081 776			5 515 500
Utlån	12 719 072			8 926 000
Kjøp av aksjer og andeler	1 897 453	1 900 000	1 900 000	2 058 101
Dekning av tidligere års udekket	47 153 504	47 154 000		47 074 342
Avsatt til ubundne investeringsfond	9 604 926			8 085 106
Avsatt til bundne investeringsfond	24 015 931			
Sum finansieringstransaksjoner	100 472 662	49 054 000	1 900 000	71 659 049
Finansieringsbehov	205 711 200	214 652 000	203 121 600	160 380 365
Dekket slik:				
Bruk av lån	165 937 831	202 852 000	189 721 600	98 926 000
Salg av aksjer og andeler				
Mottatte avdrag på utlån	4 376 683			5 852 676
Overført fra driftsregnskapet	3 178 208	2 900 000	4 500 000	1 145 707
Bruk av tidligere års udisponert				
Bruk av disposisjonsfond				
Bruk av bundne driftsfond				
Bruk av ubundne investeringsfond	31 513 384	8 900 000	8 900 000	5 302 478
Bruk av bundne investeringsfond	705 093			2 000 000
Sum finansiering	205 711 200	214 652 000	203 121 600	113 226 861
Udekket/udisponert				- 47 153 504

4.2.3 ANSKAFFELSE OG ANVENDELSE AV MIDLER

Tabell 103 Anskaffelse og anvendelse av midler

	Regnskap 2019	Reg. budsjett	Oppr.budsjett	Regnskap 2018
Anskaffelse av midler				
Inntekter driftsdel (kontoklasse 1)	952.731.252,63	920.221.675,00	907.803.333,00	917.044.509,95
Inntekter investeringsdel (kontoklasse 0)	47.482.235,04	32.797.000,00	53.225.400,00	27.981.706,16
Innbetalinger ved eksterne finanstransaksjoner	191.337.456,43	224.857.000,00	211.726.600,00	127.321.146,26
Sum anskaffelse av midler	1.191.550.944,10	1.177.875.675,00	1.172.755.333,00	1.072.347.362,37
Anvendelse av midler				
Utgifter driftsdel (kontoklasse 1)	901.115.398,59	872.585.052,00	851.678.711,00	859.933.806,07
Utgifter investeringsdel (kontoklasse 0)	151.239.226,20	198.395.000,00	254.447.000,00	115.449.952,77
Utbetaling ved eksterne finanstransaksjoner	95.085.600,34	78.467.720,00	78.467.720,00	87.962.431,11
Sum anvendelse av midler	1.147.440.225,13	1.149.447.772,00	1.184.593.431,00	1.063.346.189,95
Anskaffelse - anvendelse av midler	44.110.718,97	28.427.903,00	-11.838.098,00	9.001.172,42
Endring i ubrukte lånemidler	4.062.168,69	0	0	1.074.000,00
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK Drift	0	0	0	0
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK Invest	0	0	0	0
Endring i arbeidskapital	48.172.887,66	28.427.903,00	-11.838.098,00	10.075.172,42
Avsetninger og bruk av avsetninger				
Avsetninger	112.175.513,26	58.502.059,00	9.222.882,00	91.853.260,54
Bruk av avsetninger	68.064.794,29	30.235.256,00	21.060.980,00	35.698.583,99
Til avsetning senere år	0	0	0	47.153.504,13
Netto avsetninger	44.110.718,97	28.266.803,00	-11.838.098,00	9.001.172,42
Int. overføringer og fordelinger				
Interne inntekter mv	57.256.791,00	57.737.495,00	64.365.718,00	54.508.328,00
Interne utgifter mv	57.256.791,00	57.898.595,00	64.365.718,00	54.508.328,00
Netto interne overføringer	0	-161.100,00	0	0

4.2.4 BALANSEN

Oversikt - balanse	Regnskap 2019	Regnskap 2018
EIENDELER		
Anleggsmidler	2.854.440.076,92	2.709.705.145,19
Herav:		
Faste eiendommer og anlegg	1.537.705.548,40	1.465.452.011,83
Utstyr, maskiner og transportmidler	81.822.784,75	69.076.904,79
Utlån	83.378.987,42	75.036.598,31
Konserninterne langsiktige fordringer	648.675,35	615.025,26
Aksjer og andeler	256.013.341,00	254.115.888,00
Pensjonsmidler	894.870.740,00	845.408.717,00
Omløpsmidler	279.761.798,41	216.179.512,00
Herav:		
Kortsiktige fordringer	23.629.244,11	31.073.145,53
Konserninterne kortsiktige fordringer	0	0
Premieavvik	43.504.209,00	30.835.936,00
Aksjer og andeler	0	0
Sertifikater	0	0
Obligasjoner	0	0
Derivater	0	0
Kasse, postgiro, bankinnskudd	212.628.345,30	154.270.430,47
SUM EIENDELER	3.134.201.875,33	2.925.884.657,19
EGENKAPITAL OG GJELD		
Egenkapital	608.028.050,89	578.343.798,50
Herav:		
Disposisjonsfond	37.853.932,13	31.262.421,38
Bundne driftsfond	32.341.153,23	39.293.264,04
Ubundne investeringsfond	19.731.431,17	41.639.889,44
Bundne investeringsfond	33.177.105,08	9.718.062,92
Regnskapsmessig mindreforbruk	9.282.461,76	13.515.230,75
Regnskapsmessig merforbruk	0	0
Udisponert i inv.regnskap	0	0
Udekket i inv.regnskap	0	-47.153.504,13
Kapitalkonto	477.712.346,38	492.138.812,96
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (drift)	-2.070.378,86	-2.070.378,86
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (inves)	0	0
Langsiktig gjeld	2.382.135.107,18	2.218.911.540,18
Herav:		
Pensjonsforpliktelser	1.032.114.988,00	987.047.390,00
Ihendehaverobligasjonslån	-7.721.269,00	0
Sertifikatlån	1.073.259.000,00	913.259.639,00

Andre lån	284.482.388,18	318.604.511,18
Konsernintern langsiktig gjeld	0	0
Kortsiktig gjeld	144.038.717,26	128.629.318,51
Herav:		
Kassekredittlån	0	0
Annen kortsiktig gjeld	144.038.717,26	128.629.318,51
Derivater	0	0
Konsernintern kortsiktig gjeld	0	0
Premieavvik	0	0
SUM EGENKAPITAL OG GJELD	3.134.201.875,33	2.925.884.657,19
MEMORIAKONTI		
Memoriakonto	11.382.505,06	7.320.336,37
Herav:		
Ubrukte lånemidler	6.870.699,69	2.808.531,00
Ubrukte konserninterne lånemidler	0	0
Andre memoriakonti	4.511.805,37	4.511.805,37
Motkonto til memoriakontiene	-11.382.505,06	-7.320.336,37

Balanseregnskapet viser kommunens eiendeler og gjeld. Kommunens eiendeler utgjør ca. 3 134 mill. kr. og økte med 208 mill. kr. eller 7,1 % fra 2018. Eiendelene er i hovedsak anleggsmidler med bokført verdi på ca. 2 854 mill. kr.

Egenkapitalen utgjøres av fondsmidler og kapitalkonto. Egenkapitalen pr 31.12.19 er 608 mill. kr. Dette er en økning på 29,7 mill. kr. eller ca. 5 %.

Langsiktig gjeld består av pensjonsforpliktelser og langsiktige lån. Den langsiktige gjelden inkl. pensjonsforpliktelser utgjør 2 382 mill. kr. Det er en økning på 163 mill. kr. eller 7 % fra 2018. Det vises til egen omtale av kommunens gjeldssituasjon.

4.2.5 REGNSKAPSSKJEMA 1A DRIFT

Tabell 104 Regnskapsskjema 1A

Regnskapsskjema 1A - drift	Regnskap	Reg. budsjett	Oppr.budsjett	Regnskap i fjor
Skatt på inntekt og formue	311 373 197	306 707 000	306 707 000	300 377 970
Ordinært rammetilskudd	121 019 333	114 817 000	114 817 000	110 799 309
Skatt på eiendom	16 105 095	16 585 000	16 585 000	15 894 935
Andre direkte eller indirekte skatter				
Andre generelle statstilskudd	37 943 437	38 170 956	38 170 956	49 533 474
Sum frie disponible inntekter	486 441 061	476 279 956	476 279 956	476 605 688
Renteinntekter og utbytte	20 990 245	21 980 000	21 980 000	22 491 994
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)				
Renteutg.,provisjoner og andre fin.utg.	32 727 554	34 108 720	34 108 720	30 989 554
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)				
Avdrag på lån	40 992 253	42 434 000	42 434 000	39 127 310
Netto finansinnt./utg.	- 52 729 562	- 54 562 720	- 54 562 720	- 47 624 869
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk				
Til ubundne avsetninger	13 515 231			18 385 821
Til bundne avsetninger	8 603 459	11 348 059	9 222 882	4 792 761
Bruk av tidligere regnsk.m. mindreforbruk	13 515 231			18 385 821
Bruk av ubundne avsetninger	6 923 720	2 698 720	2 698 720	2 100 000
Bruk av bundne avsetninger	15 407 366	18 636 536	9 462 260	7 910 285
Netto avsetninger	13 727 627	9 987 197	2 938 098	5 217 524
Overført til investeringsregnskapet	3 178 208	2 900 000	4 500 000	1 145 707
Til fordeling drift	444 260 918	428 804 433	420 155 334	433 052 635
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	434 978 456	428 804 433	420 155 334	419 537 404
Regnskapsmessig mer/mindreforbruk	9 282 462			13 515 231

Skatt på inntekt og formue utgjør i 2019 ca. 311,4 mill. kr. Dette er ca. 4,7 mill. kr høyere enn regulert budsjett. Utviklingen i skatteinntektene viser en økning på 3,66 % i forhold til 2018. Veksten i skatteinntektene er noe hele kommune-Norge har opplevd; på landsbasis har veksten i disse inntektene økt med 4,77 % i forhold til skatteinngangen i 2019. Det vises til årsberetning fra skatteoppkreveren i Grimstad for mer utfyllende informasjon om skatteinngangen.

Rammeoverføringene fra staten viser en merinntekt på ca. 6,2 mill. kr høyere enn regulert budsjett. Merinntekten skyldes i all hovedsak inntektsutjevningen. En høyere nasjonal inntektsvekst kombinert med at befolkningsveksten i Lillesand er høyere enn den nasjonale veksten gir et positivt utslag på inntektsutjevningen for kommunen.

Eiendomsskatten bidro med en inntekt på ca. 16,1 mill. kr. I regulert budsjett var det forventet en inntekt på 16,6 mill. kr. Lillesand hadde i 2019 en av landets laveste eiendomsskatt (av kommunene med eiendomsskatt) med beregnet skatt på 390 kr for en bolig på 120 kvm. Skattesatsen var 2 promille for boliger og fritidseiendommer og 3 promille for næringsseiendom. Bunnfradraget var på 800 000 kr og det ble beregnet en reduksjonsfaktor på 37 % av opprinnelig takst.

4.2.6 REGNSKAPSSKJEMA 1 B – RAMMEOMRÅDENE

Tabell 105 Regnskapsskjema 1B, drift pr. rammeområde

	Regnskap 2019	Justert budsjett 2019	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
0-1 Fellesfunksjoner	-328 713 133	-328 675 797	-316 075 845	-301 277 564
Utgifter	-16 452 103	-16 505 923	-4 808 007	-15 596 889
Inntekter	-312 261 030	-312 169 874	-311 267 838	-285 680 675
2 - Folkevalgte	11 551 581	5 447 681	5 442 715	4 383 510
Utgifter	12 661 809	5 487 521	5 486 579	4 415 534
Inntekter	-1 110 228	-39 840	-43 864	-32 024
3 - Rådmann med stab	42 340 164	42 027 132	43 383 685	38 803 429
Utgifter	52 695 168	51 905 738	52 584 444	48 866 672
Inntekter	-10 355 005	-9 878 606	-9 200 759	-10 063 243
4 - Sektor for Helse og kultur	369 541 736	373 555 883	355 412 572	340 579 831
Utgifter	422 897 744	416 673 782	393 335 556	396 175 674
Inntekter	-53 356 008	-43 117 899	-37 922 984	-55 595 843
5 - Sektor for Skole og PPT	157 854 151	158 714 665	152 156 093	147 465 943
Utgifter	196 813 749	195 588 830	186 146 723	188 692 867
Inntekter	-38 959 598	-36 874 165	-33 990 630	-41 226 924
6 - Sektor for Barnehage	108 016 010	101 913 765	100 907 375	104 390 878
Utgifter	121 413 879	113 835 272	113 801 159	120 345 288
Inntekter	-13 397 869	-11 921 507	-12 893 784	-15 954 410
7 - Teknisk . Drift-forvaltning, EBE, Brann	89 915 673	86 269 765	87 073 427	94 589 286
Utgifter	128 955 435	122 675 820	124 787 149	133 317 707
Inntekter	-39 039 762	-36 416 055	-37 713 722	-38 728 422
8 - VA Selvfinansierende	-14 026 408	-8 972 844	-6 800 717	-8 182 950
Utgifter	33 293 266	34 768 420	36 940 670	33 377 478
Inntekter	-47 319 674	-43 741 264	-43 741 387	-41 560 428
9 - Havn	-1 501 317	-1 465 817	-1 343 971	-1 214 958
Utgifter	3 098 557	3 179 187	3 295 156	3 794 992
Inntekter	-4 599 874	-4 645 004	-4 639 127	-5 009 950
Sum alle rammeområder	434 978 456	428 804 433	420 155 334	419 537 404
Utgifter	955 377 504	927 608 647	911 569 429	913 389 324
Inntekter	-520 399 048	-498 804 214	-491 414 095	-493 851 919

Sektor for tekniske tjenester ble omstrukturert i 2017, noe som blant annet innebar at enhetene i sektoren ivaretar roller som går på tvers av rammeområdene 7, 8 og 9. I gjennomgangen av rammeområdene er disse tre rammeområdene omtalt samlet under Teknisk sektor.

I regnskapsskjema 1B er det ikke medregnet bruk av fondsmidler. Disse føres i regnskapsskjema 1A. Det kan derfor være avvik i de enkelte sektorer og enheter som finansieres ved bruk av fond.

4.3 INVESTERINGSREGNSKAPET

4.3.1 HOVEDTREKK

Investeringstakten i Lillesand kommune har i 2019 vært høyere enn foregående år. Investeringsregnskapet viser at de tyngste investeringene blir foretatt innen vann og avløp, renovering av kommunal bygningsmasse, kommunal teknikk, IKT. Arbeidet med utvidelse av Lillesand ungdomsskole og bygging av ny turnhall er kommet i gang i 2019. Det samme gjelder utbyggingen av boliger med heldøgns omsorg på Dovre. Fremdriften på disse prosjektene er forsinket i forhold til opprinnelig fremdriftsplan.

Investeringsregnskapet vises under i sin helhet, med både årets finansieringsbehov, og ekstern og intern finansiering. Det fremkommer at det er investert ca. 152,7 mill. kr i anleggsmidler mot 116,7 mill. kr i 2018. Justert budsjett for 2019 var på 198,4 mill. kr. Mindreforbruket skyldes i all hovedsak at flere av de store prosjektene er blitt forsinket.

Det er tatt opp lån for 165,9 mill. kr. som også inkluderer låneopptak på 47,2 mill. kr som ble utsatt fra 2018. Justert budsjett for låneopptak for 2019 var på 202,9 mill. kr. Rådmannen foreslår at ubrukte investeringsmidler overføres til 2020. Dette innebærer redusert låneopptak i 2019, men økt låneopptak i 2020 og senere. Prosjekter med merforbruk foreslås dekket av ubrukt låneramme eller nedtrekk i fremtidige ramme.

I budsjettet for 2019 var det opprinnelig budsjettetert med salg av eiendommer for 15 mill. kr. Beløpet ble nedjustert som følge av at Lillesand treindustri AS fikk utsatt betaling til 2020 for en eiendom på Gaupemyr. Det er solgt flere kommunale boliger slik at inntekt fra salg av eiendommer for 10,4 mill. kr. i 2019.

4.3.2 REGNSKAPSSKJEMA 2A - INVESTERING

Tabell 106 Regnskapsskjema 2A – investering

Regnskapsskjema 2A - investering	Regnskap 2019	Reg. budsjett 2019	Oppr.budsjett 2019	Regnskap 2018
Investeringer i anleggsmidler	152 723 196	198 395 000	254 447 000	116 703 023
Utlån og forskutteringer	12 719 072			8 926 000
Kjøp av aksjer og andeler	1 897 453	1 900 000	1 900 000	2 058 101
Avdrag på lån	5 081 776			5 515 500
Dekning av tidligere års udekket	47 153 504	47 154 000		47 074 342
Avsetninger	33 620 857			8 085 106
Årets finansieringsbehov	253 195 858	247 449 000	256 347 000	188 362 071
Finansiert slik:				
Bruk av lånemidler	165 937 831	202 852 000	189 721 600	98 926 000
Inntekter fra salg av anleggsmidler	10 379 348	6 142 000	15 000 000	5 003 000
Tilskudd til investeringer				
Kompensasjon for merverdiavgift	17 296 092	26 655 000	38 225 400	9 718 558
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	22 968 789			17 931 895
Andre inntekter	1 217 112			1 180 929
Sum ekstern finansiering	217 799 173	235 649 000	242 947 000	132 760 382
Overført fra driftsregnskapet	3 178 208	2 900 000	4 500 000	1 145 707
Bruk av tidligere års udisponert				
Bruk av avsetninger	32 218 477	8 900 000	8 900 000	7 302 478
Sum finansiering	253 195 858	247 449 000	256 347 000	141 208 567
Udekket/udisponert				- 47 153 504

Regnskapsskjema 2A viser hvordan investeringene fordeler seg mellom ulike kostnadsområder.

«Utlån og forskutteringer» er i all hovedsak knyttet opp til formidlingslån fra Husbanken, det gjelder også «Avdrag på lån» i denne oversikten. Motposten til avdragene vises på inntektssiden under posten «Mottatte avdrag på utlån og refusjoner». «Kjøp av aksjer og andeler» viser egenkapitaltilskuddet Lillesand kommune årlig betaler til KLP.

4.3.3 FINANSIERING AV INVESTERINGSPROSJEKTENE

Investeringsprosjektene blir i all hovedsak finansiert med låneopptak. I tillegg får kommunen refusjoner og tilskudd i tilknytning til prosjektene. I tillegg til av lånemidler så er momskompensasjon, refusjoner fra staten, refusjoner fra andre (private), bruk av fond og mottatte avdrag på lån de største finansieringskildene. Tabellen under viser hvordan investeringsregnskapet er finansiert i tillegg til lånefinansieringen.

Tabell 107 Finansiering av prosjektene

Art/Balanse	Regnskap 2019	Justert budsjet 2019	Avvik	Årsbudsjett 2019	Regnskap 2018
062020 - Gebyrer	0	0	0	0	5 300
065000 - Avg.pl.salg	-1 214 688	0	-1 214 688	0	-1 180 929
066000 - Salg av driftsmidler	-200 979	0	-200 979	0	-3 000
067000 - Salg av fast eiendom	-10 178 370	-6 142 000	-4 036 370	8 858 000	-5 000 000
070000 - Refusjoner fra Staten	-1 800 000	0	-1 800 000	0	-2 114 000
071000 - Sykerefusjon inv.	0	0	0	0	-60 791
072900 - Kompensasjon for mva	-17 296 092	-26 655 000	9 358 908	11 570 400	-9 718 558
073000 - Ref. fra Fylkeskomm.	0	0	0	0	-694 000
075000 - Refusjon fra kommuner	-1 260 000	0	-1 260 000	0	0
077000 - Refusjoner fra andre	-15 531 409	0	-15 531 409	0	-9 210 425
077004 - Ref.tinglysning/dok.avg.	-697	0	-697	0	0
081000 - Andre statlige overføringer	0	0	0	0	0
090000 - Renteinntekter	-2 423	0	-2 423	0	0
091000 - Bruk av lån	-165 937 831	-202 852 000	36 914 169	-13 130 400	-98 926 000
092000 - Mottatte avdrag på utlån	-4 376 683	0	-4 376 683	0	-5 852 676
094800 - Bruk av ubundne inv.fond	-31 513 384	-8 900 000	-22 613 384	0	-5 302 478
095800 - Bruk av bundne invest.fond	-705 093	0	-705 093	0	-2 000 000
097000 - Overf. fra driftsregnskapet	-3 178 208	-2 900 000	-278 208	1 600 000	-1 145 707
098000 - Regnskapsmessig merforbruk invest.	0	0	0	0	-47 153 504
ALLE	-253 195 857	-247 449 000	-5 746 857	-256 347 000	-188 362 068

Finansieringen av investeringene viser at bruk av lån utgjør 66 %. Momskompensasjonen bidrar til å finansiere ca. 7 % mill. kr av bruttoinvesteringen. Bruk av ubundne investeringsfond utgjør 12 %.

Lillesand kommune har de siste årene kjøpt ulike tilrettelagte boliger. Det er i 2019 solgt fast eiendom (boliger og tomter) for ca. 10,2 mill. kr.

Mottatte avdrag på utlån er relatert til formidlingslån fra Husbanken som kommunen administrerer.

4.3.4 INVESTERINGER I ANLEGGSMIDLER

I tabellen under er regnskapsskjema 2B presentert; tabellen viser hvor mye som er investert på de ulike prosjektene. I dette avsnittet vil prosjektene bli presentert.

Tabell 108 Regnskapsskjema 2B - fordeling av investeringer i anleggsmidler

Prosjekt	R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	ÅB-2019	Bud.endr. 2019
100000 - Adm prosjekter*	1 786 817	1 800 000	-13 183	1 300 000	500 000
103600 - Utvidelse småbåthavn*	770 731	2 500 000	-1 729 269	2 500 000	0
103620 - Etablering av marina	1 911 006	1 800 000	111 006	0	1 800 000
160540 - Styrking av sentrum*	474 353	800 000	-325 647	1 900 000	-1 100 000
170041 - IKT hovedprosjekt*	10 818 737	10 600 000	218 737	10 600 000	0
170084 - IKT hovedprosjekt bredbåndsutbygging	5 600 000	9 000 000	-3 400 000	9 000 000	0
180019 - Salg utrangerte biler	29 854	0	29 854	0	0
180997 - Justeringsrett mva	15 481 409	0	15 481 409	0	0
250001 - Nytt varslingssystem	1 932 964	1 721 000	211 964	1 677 000	44 000
330011 - Tekniske hjelpemidler PLO*	4 195 528	2 500 000	1 695 528	4 500 000	-2 000 000
432007 - Omsorgsboliger Dovre	12 810 552	27 000 000	-14 189 448	33 000 000	-6 000 000
432008 - Nye bolige Rus/psykiatri	0	0	0	2 000 000	-2 000 000
434003 - Skatepark Høvåg	0	3 000 000	-3 000 000	3 000 000	0
440120 - Salg sosial/flyktn. bolig	12 297	0	12 297	0	0
440130 - Kjøp sosial/flyktn. bolig	0	3 200 000	-3 200 000	5 000 000	-1 800 000
460090 - Opprustning uteområde Høvåg skole	684 448	1 000 000	-315 552	0	1 000 000
460222 - Møglestu Gård -utvikling (skal ut)	98 722	0	98 722	0	0
460223 - Breiviga – miljøstasjon	0	2 000 000	-2 000 000	2 000 000	0
480027 - Infrastruktur – Dovre*	525 275	2 584 000	-2 058 725	3 000 000	-416 000
550512 - Restaurering kirkebygg*	3 342 416	2 000 000	1 342 416	2 000 000	0
600000 - Hovedprosjekt bygg*	6 265 438	9 000 000	-2 734 562	9 000 000	0
610002 - Utvidelse LUS	22 392 050	36 000 000	-13 607 950	65 000 000	-29 000 000
610003 - Utvidelse Borkedalen skole*	1 929 739	2 000 000	-70 261	3 000 000	-1 000 000
610010 - Renovering skolebygg del 1	155 739	1 000 000	-844 261	1 000 000	0
610012 - Tingsaker skole - ny gymsal	304 026	500 000	-195 974	2 000 000	-1 500 000
610013 - Kjøp av Skippergt. 4 (Brentemoen skole)	0	0	0	0	0
610027 - Gangbro Lillesand ungdomsskole Holta	18 935	100 000	-81 065	2 000 000	-1 900 000
634010 - Ny turnhall 2018	10 828 396	9 150 000	1 678 396	24 200 000	-15 050 000
640154 - Salg kommunale eiendommer	870 695	300 000	570 695	0	300 000
653095 - Hovedplan VA*	36 577 823	50 000 000	-13 422 177	50 000 000	0
659002 - Adresseringsprosjekt	1 153 611	580 000	573 611	1 000 000	-420 000
660050 - Sangereidåsen Renseanlegg for sulfidholdig avrenning	702 802	2 000 000	-1 297 198	2 000 000	0
751000 - Hovedprosjekt kommunalteknikk*	10 149 084	9 850 000	299 084	7 200 000	2 650 000
751111 - Utbedring Sandsbekken*	297 816	500 000	-202 184	1 500 000	-1 000 000
751113 - Fortau Bellevue	601 934	840 000	-238 066	0	840 000
Ukjent	0	5 070 000	-5 070 000	5 070 000	0
Totalt alle	152 723 196	198 395 000	-45 671 804	254 447 000	-56 052 000

Prosjekter merket med * er sammenslåtte prosjekter med flere tilhørende prosjekter. Delprosjektene er omtalt nedenfor.

4.3.5 OM PROSJEKTENE

100000 – Administrative prosjekter

Adm prosjekter		R-2019/12	B-2019/12	Avvik R-B	ÅB-2019	Bud.endr.19 /12
100000	Adm prosjekter	804 147	1 800 000	-995 853	1 300 000	500 000
180090	Kjøp av møbler og inventar	640 243	0	640 243	0	0
380400	Produksjonslokaler Tjenesten	24 213	0	24 213	0	0
180015	Innkjøp biler i forbindelse med ny avtale	127 449	0	127 449	0	0
352003	Ny bil habilitering	190 766	0	190 766	0	0
		1 786 818	1 800 000	-13 182	1 300 000	500 000

Administrative prosjekter er et samleprosjekt der innkjøp av biler og inventar/utstyr til alle enheter og formålsbygg blir ført.

Det er lagt 1,3 mill. kr i 2019. Økningen i 2019 gjelder inventar og tilrettelegging for aktiviteten ved Tjenesten sine lokaler på Storemyr. I årsberetningen fikk prosjektet overført 500 000 kr fra 2018. Det er kjøpt en bil til «Tjenesten» og en bil til habilitering i 2019.

Det er ført et skattekrav på Lillesand Administrasjonsbygg på dette prosjektet.

103600 - Utvidelse småbåthavn

		R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
103600	Utvidelse småbåthavn	0	2 300 000	-2 300 000	2 300 000	0
107010	Brygger sentrum - utbedring mm	667 214	0	667 214	0	0
751055	Kommunale kaier/brygger	103 517	0	103 517		
103405	Oppgradering kaifront Sentrum	0	200 000	-200 000	200 000	0
		770 731	2 500 000	-1 529 269	2 500 000	0

103600 Utvidelse småbåthavn

Oppgradering hovedbrygge, parkeringsplass, jollehavn mv. i Tingsaker båthavn er påbegynt. Noe arbeid er utsatt til 2020 da kostnadene for oppgradering av hovedbrygge ble større enn forventet.

751055 Kommunale kaier/brygger

Det har bl. a. medgått kostnader til ny brygge og fundament for stupetårn på Verven.

107010 Brygger sentrum - utbedring mm

Utsifting/oppgradering av pir i gjestehavna ble ferdigstilt høsten 2019.

103405 Oppgradering kaifront Sentrum

103620 - Etablering av marina

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
1 911 006	1 800 000	111 006	0	1 800 000

I 1. tertialrapport 2019 ble det vedtatt å kjøpe marinaen på Kokkenes for 1 800 000 kr. Kjøpet er finansiert med bruk av overførte investeringsmidler fra 2018 med 475 000 kr. og 1 325 000 kr. i økt låneopptak.

160540 - Styrking av sentrum

		R-2019/12	B-2019/12	Avvik R-B	ÅB-2019	Bud.endr.19/12
160502	Reguleringsplan / realisering av sentrumsplan	12 639	0	12 639	0	0
160540	Styrking av sentrum	461 714	300 000	161 714	900 000	-600 000
160541	Reguleringsplan Kjetil Mo's plass	0	500 000	-500 000	1 000 000	-500 000
		474 353	800 000	-325 647	1 900 000	-1 100 000

I budsjettvedtaket for 2018 heter det i pkt 46: Kommunen går i dialog med Lillesand Vekst om en samkjøringsrolle mellom kommunen, gårdeiere og næringsdrivende om å ruste opp bykjernen. Det settes av 3 millioner i 2018 og 3 millioner i 2019 i investeringsbudsjettet til opprustning. Bystyret får opp sak om forslag på tiltak.

Bystyret behandlet i september 2018 en sak om etablering av helårs gågate i Lillesand sentrum. I denne forbindelse ble det vedtatt at midlene på 6 mill. kr. skal benyttes til opparbeidelse av helårs gågate og PARK3. Det ble bevilget 0,9 mill. kr. i 2019 og 5,0 mill. kr. i 2020. 0,1 mill. kr er satt av til oppstart planlegging i 2018.

Prosjektet ble vedtatt redusert med 600 000 kr i 2. tertialrapport 2019.

Det har i 2019 vært gjennom anbudskonkurranse om kjøp av konsulenttjenester. Feste Grenland AS detaljregulerer for helårs gågate. Det har også gått litt midler til medvirkningsprosessene som har vært gjennomført.

160502 - Reguleringsplan/realisering av sentrumsplan

Det har medgått 12 639 kr til konsulentbistand. Ses i sammenheng med prosjekt 160540 - Styrking av sentrum

160541 Reguleringsplan Kjetil Mos plass

Redusert med 500 000 kr i 2. tertialrapport. Det har ikke vært økonomisk aktivitet på dette prosjekt i 2019. Samarbeidsmodell med Lillesand næringsarealer som eier deler av området må avklares.

170041 – IKT hovedprosjekt

Tabell 109 IKT hovedprosjekt

Hovedprosjekt IKT		R-2019/12	B-2019/12	Avvik R-B	ÅB-2019	Bud.endr. 19/12
170041	IKT hovedprosjekt		10 600 000	-10 600 000	10 600 000	0
170051	Nettverksinfrastruktur	959 402	0	959 402	0	0
170054	PC-oppgradering	1 948 875	0	1 948 875	0	0
170055	Fagsystemer	902 837	0	902 837	0	0
170058	IT-investering skole	1 984 803	0	1 984 803	0	0
170059	IT-investering barnehage	161 679	0	161 679	0	0
170065	Websak oppgradering	1 089 097	0	1 089 097	0	0
170069	Telefoniutstyr	13 289	0	13 289	0	0
170070	Innkjøp kopimaskiner/skrivere	92 739	0	92 739	0	0
170071	Nettbrett	37 007	0	37 007	0	0
170073	Digitalisering politiske møter	395 280	0	395 280	0	0
170074	Serveroppgraderinger	433 640	0	433 640	0	0
170075	Anskaffelse økonomisystemer	66 380	0	66 380	0	0
170085	Digitalisering (digital post/arkiv)	84 489	0	84 489	0	0
170086	Nytt utstyr i møterom	299 202	0	299 202	0	0
170087	Trådløst nett	2 350 018	0	2 350 018	0	0
		10 818 737	10 600 000	218 737	10 600 000	0

IKT Hovedprosjekt (IT-investeringsbudsjett) har 16 underprosjekter som omfatter alt fra kjøp av datamaskiner til innføring av nye fagsystemer, lisenskjøp og infrastrukturkostnader.

Kommunen har de siste par årene investert i nytt nettverks- og serverutstyr, i forbindelse med etablering av ny IT-tjeneste, og investeringene fortsatte delvis i 2019. En av de største investeringene for året var i Chromebook-datamaskiner til skoleelever, i tråd med kommunens digitale strategi for skolen som bystyret har vedtatt. I tillegg blir det trådløse nettverket i hele kommunen skiftet ut i perioden 2019-2021.

IKT Hovedprosjekt omfatter også kostnader for investeringer i nye fagsystemer, og det er en rekke store prosjekter som ble gjennomført i 2019. Kommunens saks- og arkivsystem ble i august 2019 oppgradert. Systemet ACOS Eiendom ble kjøpt inn for å håndtere plan- og byggesaker. Det er innført digital post og digitalt arkiv i de fleste systemer innenfor helsesektoren. Prosjektene er i tråd med overordnede føringer fra staten eller i bystyrets vedtak, herunder Digitaliseringsstrategi 2017-2020. Utover dette dekker IKT Hovedprosjekt kostnader knyttet til innkjøp av PCer, møteromsutstyr og kopimaskiner.

170084 – IKT hovedprosjekt Bredbånd

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
5 600 000	9 000 000	-3 400 000	9 000 000	0

Lillesand kommune inngikk i 2018 avtale med Telenor om fiberutbygging i Høvåg. Betalingsplanen innebærer at første delbetaling skjedde i 2019, og den betalingen var på kr 5.600.000.

I 2019 fikk kommunen tilsagn om statlige og fylkeskommunale støttebidrag til videre bredbåndsutbygging i aksene Østre Vallesverd – Gitmark i og langs skjærgården. Når dette området er bygd ut i 2021-2022 vil nærmere 100% av kommunen ha høyhastighetsbredbånd, i tråd med Strategisk plan for bredbåndsutbygging (BS 011/16).

180997 - Justeringsrett mva

Lillesand kommune har inngått avtaler om justeringsrett på moms og momskompensasjon med fire utbyggere. Det er infrastrukturen som vei, lekeplasser, vann og avløp samt grøntareal som utbyggere ikke får fradrag for, men det gjør kommunen og fylkeskommunen.

Infrastrukturen skal avhendes til kommunen vederlagsfritt og føres i kommunens balanse og avskrives. Kommunen overtar ansvar for fremtidig vedlikehold. Anleggsmomsen må kommunen kreve tilbake hvert år i 10 år. Fordeling mellom utbygger og kommune blir da 75 / 25 i disse 10 årene. For 2019 fikk kommunen en utgift på 15 481 409 kr. kr. med tilhørende inntekt.

180019 Salg utrangerte biler

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
-307 125	0	-307 125	0	0

Gjelder salg av biler og utstyr i Teknisk sektor.

250001 – Nytt varslingssystem

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
1 932 964	1 721 000	211 964	1 677 000	44 000

I årsberetningen for 2018 ble prosjektet bevilget 44 000 kr. fra 2018. Det er anskaffet varslingssystem på skoler. Det ble bevilget 2,0 mill. kr til investering i varslingsanlegg ved skolene for 2018. Innføringen er forsinket og bevilgningen i 2018 er trukket inn i forbindelse med tertialrapport nr 2 2018. Restbevilgningen ble bevilget i 2019 med 1,677 mill. kr.

330011 Tekniske hjelpemidler PLO

		R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
300011	SIO Bruk av inntektpåslag SIO	200 808	0	200 808	0	0
300015	SIO Velferdsteknologi SIO	3 760 690	0	3 760 690	0	0
330011	Tekniske hjelpemidler PLO	132 272	2 500 000	-2 367 729	4 500 000	-2 000 000
352001	Hjelpemidler til PLO	101 758	0	101 758	0	0
		4 195 528	2 500 000	1 695 528	4 500 000	-2 000 000

Investeringene i velferdsteknologi finansieres via SIO-prosjektet gjennom bruk av bundne avsetninger.

Prosjektet omhandler disse aktivitetene:

- Modernisering av trygghetsalarmer - Analoge alarmer må skiftes ut, og muligens også eksisterende digitale alarmer, som følge av ny rammeavtale for responscenter.
- Trygghetspakker, digitalt tilsyn - Utover rene trygghetsalarmer er det behov for å inkludere og teste ut ulike former for trygghetspakker.
- Behandling og pleie - Elektronisk medisineringsstøtte, bevegelsessensorer, skritt-telling og kartlegging er noen av mange områder hvor hjemmebaserte tjenester ser gevinster i økt bruk av nye løsninger
- Kvalitet i omsorg og arbeidsprosesser - Dagens arbeidsprosesser kan forenkles for å frigjøre med tid til omsorg. Oppstart av program for kontinuerlig forbedring nødvendig for å sikre kontinuitet. Noen konkrete eksempler: elektronisk dørlås noen hjemmebaserte, vurdering av pasientforløp og flaskehals, brukerorientering i tjenestene, samhandling etater m.fl.

Det avsettes midler til investering i nytt sykesignalanlegg på Dovreheimen 1,2 mill. kr. og 0,8 mill. kr. Høvågheimen. Denne investeringen finansieres ved bruk av bundne fond SIO. I tillegg settes av midler til tradisjonelle tekniske hjelpemidler.

I 2. Tertialrapport ble det vedtatt å redusere bevilgningen med 2 mill. kr.

300015 SIO Velferdsteknologi SIO

Ses i sammenheng med prosjekt 330011 Tekniske hjelpemidler PLO og 352001 Hjelpemidler til PLO. Det er overført -278 000 kr. fra drift til prosjektet.

352001 Hjelpemidler til PLO

Ses i sammenheng med prosjekt 330011 Tekniske hjelpemidler PLO og 330011 Tekniske hjelpemidler PLO

432007 - Omsorgsboliger Dovre

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
12 810 552	27 000 000	-14 189 448	33 000 000	-6 000 000

Bystyret vedtok i sak 115/16 et skisseprosjekt for 25 nye boliger for omsorg og heldøgns pleie på Dovre. Kostnadene var opprinnelig estimert til 90 mill. kr inkl. mva. Kostnadsrammen ble i forbindelse med økonomiplanen for 2017 – 2021 redusert til 76,5 mill. kr.

Statlig tilskudd fra Husbanken vil utgjøre 45% av kostnadene, - opptil en ramme på 3,06 mill. kr pr. boenhet. Det er budsjettet med 35 mill. kr. i tilskudd fra Husbanken. I tillegg vil kommunen få momskompensasjon som utgjør ca. 15 mill. kr. De resterende kostnadene forutsettes finansiert gjennom husleieinntekter. Disse inntektene er lagt inn i driftsbudsjettet fra 2021.

Det ble vedtatt en ny kostnadsfordeling ut fra forventet fremdrift i prosjektet med 9 mill. kr. i 2018 som allerede var bevilget, 33 mill. kr. i 2019 og 33 mill. kr. i 2020.

I årsberetningen for 2018 ble prosjektet bevilget 1 298 000 kr. fra 2018. Bevilgningen ble redusert med -7 298 000 kr i 2. tertialrapport 2019. I 1. tertialrapport ble det vedtatt at det anlegges parkeringsplass på Dovre for inntil 300 000 kr. Midlene dekkes av bevilgning til Omsorgsboliger Dovre.

Forprosjekt er gjennomført. Riving av de gamle bygningene ble ferdigstilt medio 2019. Det er gjennomført anbudskonkurranse i mai 2019 og BRG entreprenør AS sitt tilbud var det laveste. Formannskapet vedtok i sept. 2019 at opsjonen om solceller tas inn i prosjektet og merkostnaden dekkes av økt låneopptak i 2020.

Prosjektet ferdigstilles etter planen 07.12.2020.

Det opprinnelige eierselskapet Lillesand Dovre Utvikling as er avviklet i løpet 2019.

432008 Nye boliger Rus/psykiatri

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
0	0	0	2 000 000	-2 000 000

Det var budsjettert midler til en nødbolig og to stk. tomannsboliger i 2019 til brukere innen psykisk helse og rus. Nødboligen skal også kunne brukes av flyktningetjenesten/NAV. Prosjektet var kalkulert til 6. millioner kroner inklusive mva. eksklusive tomteknader og interne kostnader.

I økonomiplanen for 2019-2022 ble det lagt inn 2 mill. kr. i 2019 og 4 mill. kr. i 2020. Redusert med 2 mill. kr. i 2. tertialrapport pga utsatt fremdrift.

434003 Skatepark Høvåg

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
0	3 000 000	-3 000 000	3 000 000	0

Bystyret vedtok å bevilge 3 000 000 kroner Skatepark Høvåg i 2019. Det har vært arbeidet med å prosjektere anlegget, men det er foreløpig ikke medgått kommunale kostnader på prosjektet.

440120 Salg sosial/flyktn. bolig

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
12 297	0	12 297	0	0

440130 Kjøp sosial/flyktn. bolig

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
0	3 200 000	-3 200 000	5 000 000	-1 800 000

I hovedsak skal investeringsmidlene benyttes til kjøp/bygging av boliger til flyktninger inkl. bosetting av enslige mindreårige. Det vil også være aktuelt for brukere av omsorgstjenester som har behov for særskilt tilrettelagte boliger. I forbindelse med kjøp/bygging, kan kommunen oppnå inntil 40% tilskudd. I tillegg kommer leieinntekter. Det er utarbeidet en boligsosial plan. Det har ikke blitt kjøpt kommunale boliger i 2019.

2. tertial: I FS-066/19 vedtok Formannskapet å øke investeringsrammen til bygging av ny turnhall/skytebane fra 24,2 mill. kr til 30 mill kr. Økningen ble finansiert med å omdisponere 1,8 mill. kr fra prosjekt 440130, samt at en bruttoøkning i prosjektets ramme i økonomiplan 2020- 2023 på 4,0 mill.kr.

Det er solgt boliger for -6,6 mill. kr. i 2019.

460090 Opprustning uteområde Høvåg skole

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
684 448	1 000 000	-315 552	0	1 000 000

Bystyret bevilget 1 000 000 kroner til oppgradering av fellesområde Høvåg skole. Det er medgått 684 000 kr. i 2019.

460223 Breiviga – miljøstasjon

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
0	2 000 000	-2 000 000	2 000 000	0

Det ble bevilget 2 mill. kr. til flytting av miljøstasjonen i Høvåg som LiBiR driver. Lillesand kommune vil få leieinntekter fra arealet som brukes til miljøstasjonen.

480027 – Infrastruktur - Dovre

		R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
460221	Dovre/Myra - mulighetsstudie	503 714	0	503 714	0	0
480027	Infrastruktur - Dovre	20 077	2 584 000	-2 563 924	3 000 000	-416 000
751093	Rundkjøring Dovre	1 485	0	1 485	0	0
		525 275	2 584 000	-2 058 725	3 000 000	-416 000

Prosjektet gjelder utbedring av kommunal veg, rundkjøring og VA-sanering i området. Kostnadene skal dekke prosjektering, anbudskonkurranse og gjennomføring av tiltaket. Prosjektet er satt på vent på grunn av avklaring av barneskole og eventuelt lokk på Myra.

I årsberetningen for 2018 fikk prosjektet et nedtrekk på -140 000 kr Redusert med -276 000 i 2. tertialrapport.

460221 Dovre/Myra – mulighetsstudie**550512 Restaurering kirkebygg**

		R-2019/12	B-2019/12	Avvik R-B	ÅB-2019	Bud.endr. 19/12
550512	Restaurering kirkebygg	1 918 470	2 000 000	-81 530	2 000 000	0
550513	Andre investeringer kirke (ekskl.kirkebygg)	1 423 946	0	1 423 946	0	0
		3 342 416	2 000 000	1 342 416	2 000 000	0

Bystyret vedtok å øke bevilgningen med 2 mill. kr. i 2018 og 2 mill. kr. i 2019 øremerket investeringer i kirkeformål. I økonomiplanen for 2019-2022 ble det vedtatt å forskyve perioden fra 2018 – 2019 til 2019 – 2020. Kirkelig fellesråd har søkt og fått 850 000 kr. i tilskudd til brannsløkkeanlegg i Høvåg kirke og Vestre Moland kirke. Vestre Moland kirke har gjennomgått en utvendig renovering.

550513 Andre investeringer kirke (ekskl.kirkebygg)

Ses i sammenheng med prosjekt 550512 Restaurering kirkebygg

600000 - Hovedprosjekt Bygg

Tabell 110 Hovedprosjekt bygg

		R-2019/12	B-2019/12	Avvik R-B	ÅB-2019	Bud.endr. 19/12
600000	Hovedprosjekt bygg	0	9 000 000	-9 000 000	9 000 000	0
550004	Rehab Lillesand by- og sjøfartsmuseum	316 412	0	316 412	0	0
616018	Blåbæråsen barnehage	367 942	0	367 942	0	0
630001	Rehab varme-og ventilasj.anlegg Dovreh.	2 648 695	0	2 648 695	0	0
650226	Renov/brannsikr. komm.bygg	1 263 386	0	1 263 386	0	0
650230	Renovering kommunale boliger	711 475	0	711 475	0	0
652006	Tekniskutstyr ikke fastmontert i formålsbygg	67 367	0	67 367	0	0
650237	Tjenestebil renholdsleder	288 218	0	288 218	0	0
634013	Møglestuhallen oppgradering basseng	27 150	0	27 150	0	0
650001	Ventilasjon brannstasjonen	279 987	0	279 987	0	0
650002	Brannvarsling vernede områder	79 019	0	79 019	0	0
650011	Utvikling gamle brannstasjonen	22 556	0	22 556	0	0
580000	Sjøsportsenteret ungdomsarena	149 837	0	149 837	0	0
460222	Møglestu Gård -utvikling	98 722	0	98 722	0	0
210216	Brakker Borkedalen skole (2018)	43 393	0	43 393	0	0
		6 265 438	9 000 000	-2 734 562	9 000 000	0

550004 Rehab Lillesand by- og sjøfartsmuseum

Det er skiftet en del kledning pga. råte, øvrig kledning er overflatebehandlet med linolje. Vinduer er rehabilitert og undertak skiftet/tettet.

616018 Blåbæråsen barnehage

Her har vi platet og vindtettet to uteboder, og montert liggende spiler.

630001 Rehab varme-og ventilasj.anlegg Dovreh. (Bygg)

Nytt teknisk rom. Det er satt inn ventilasjon til kontor LVO i 2. etasje. Solskjerming til leiligheter er oppgradert.

580000 Sjøsportsenteret ungdomsarena

634013 Møglestuhallen oppgradering basseng

650001 Ventilasjon brannstasjonen (Bygg)

650002 – Brannvarsling vernede områder

Det ble i 2018 iverksatt et større arbeid med brannsikring av vernede områder, foreløpig er det installert varslingsanlegg på Ågerøya og Brekkestø. Gjenstående er brannsikring av sentrumsområdet i Lillesand. Prosjektet er delvis finansiert med midler fra Riksantikvaren, bidrag fra huseiere og kommunen.

650011 Utvikling gamle brannstasjonen (Bygg)

650226 Renov/brannsikr. komm.bygg (Bygg)

Ny brannsentral på Tingsaker skole. Oppgradering av GSM-sendere formålsbygg. 3G-sendere ble tatt ut av drift sommeren 2019. Vi har fått direktekobling til 110-sentralen for flere bygg (bl.a. Lille Solkollen, Fagertunveien 64 og en kommunal utleiebolig).

650230 Renovering kommunale boliger (Bygg)

Kommunens boliger rehabiliteres/oppgraderes etter behov ved skifte av leietaker.

650237 Tjenestebil renholdsleder (Bygg)

652006 Tekniskutstyr ikke fastmontert i formålsbygg (Bygg)

460222 – Møglestu Gård -utvikling

Dette er midler knyttet til salg av Møglestu Gård og må ses mot salgsinntekten fra Gamle Møglestu gård. Det er gjort avtale om at kommunen leier låven tilbake i 5 år.

210216 – Brakker Borkedalen skole (2018)

Ny kontorbrakke ved Borkedalen skole er anskaffet og tatt i bruk i 2018. Det var bevilget midler til etableringen på driftsbudsjettet i 2018, men siden forventet levetid på brakkene er over 3 år er kostnadene ført på investering. Kostnadene blir avskrevet over antatt levetid på 3 år. I 2019 er det anskaffet nye brakker til kontor og møterom.

610002 – Utvidelse LUS byggetrinn 2

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
22 392 050	36 000 000	-13 607 950	65 000 000	-29 000 000

Bystyret vedtok i sak 119/16 om skolestruktur, at Lillesand ungdomsskole skal utvides fra 4 til en 6 paralleller ungdomsskole med kapasitet til 540 elever. Planarbeidet startet i 2017 med mål om ferdigstilling i 2020.

Det er gjennomført anbudskonkurranse for Lillesand ungdomsskole byggetrinn 2, inklusive turnhall med skytebane. HSH Entreprenør ble innstilt som vinner av konkurransen med den laveste samlede byggekostnad. Formannskapet vedtok i sak 022/19 at «Oppstart bygging av Lillesand ungdomsskole byggetrinn 2 godkjennes og gjennomføres i henhold til økonomiplan 2019-2022.» Utvidelsen av skolen ferdigstilles til skolestart aug. 2020.

I årsberetningen ble prosjektet overført 1 100 000 kr fra 2018. Bevilgningen ble redusert med -30 100 000 kr i 2. tertialrapport.

610003 – Utvidelse Borkedalen skole

		R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
610003	Utvidelse Borkedalen skole	390 390	2 000 000	-1 609 610	3 000 000	-1 000 000
610004	Gymsal Borkedalen skole	364 557	0	364 557	0	0
610009	Oppgradering jentedusj Borkedalen	273 892	0	273 892	0	0
610040	Ny skole sentrum	900 901	0	900 901	0	0
		1 929 740	2 000 000	-70 260	3 000 000	-1 000 000

I årsberetningen for 2018 ble prosjektet tilført 1 300 000 kr fra 2018. Redusert med -2 300 000 kr i 2. tertialrapport

610004 Gymsal Borkedalen skole

Bystyret bevilget midler til ny gymsal Borkedalen skole på 10 mill. kr. i 2020 og 27 mill. kr. i 2021. Byggestart mars 2020 med ferdigstilling i 2021 som en del av bevilgningen til ny barneskole sentrum.

Borkedalen gymsal settes på vent inntil videre avklaring om ny skole er gjort. Mulig utsettelse grunnet kostnadsoverskridelser på LUS 2 og Turnhall.

610009 Oppgradering jentedusj Borkedalen

Jentedusjene på Borkedalen skole ble oppgradert i 2019.

610040 Ny skole sentrum

På bakgrunn av bystyrets vedtak 02.05.18 utredet rådmannen fem alternative modeller for ny struktur for barneskolene i sentrum.

Bystyret vedtok i sak 099/19bl. a.: «Ny sentrumsskole lokaliseres til Myra/Lofthus, fortrinnsvis med en løsning med lokk. Bystyret ber rådmannen utarbeide en mulighetsstudie for løsninger for å redusere støy på området. Mulighetsstudien skal vise alternative kryssløsninger, mulig arealbruk, konsekvenser og kostnader m.m. Rådmannen legger frem en skisser og analyser for lokk over Fv420 ved Lofthus/Myra.»

Det er bevilget 3 mill. kr. i 2018 og 2 mill. kr. i 2019 til utredninger om ny barneskole sentrum. Rådmannen foreslår 3 mill. kr. til forprosjekt i 2020, 90 mill.kr. i 2021 og 80 mill. kr. i 2022. Prosjektet har en total kostnadsramme på 176 mill. kr. Dette inkluderer ikke kostnader til miljølokk eller avsetning til usikkerhet.

Utredningen av mulighetsstudie er igangsatt og vil bli lagt fram for bystyret tidlig i 2020.

610010 Renovering skolebygg del 1

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
155 739	1 000 000	-844 261	1 000 000	0

610012 – Tingsaker skole – ny gymsal

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
304 026	500 000	-195 974	2 000 000	-1 500 000

Ved utbygging av Tingsaker fra en-parallell til to-parallell skole i 2013-14 valgte man å utsette utbyggingen av gymsalen. Dagens gymsal er så liten at man kun har plass til en klasse av gangen. Kapasiteten er allerede sprengt.

Bystyret vedtok i økonomiplanen 2019-2022 at det bygges en hall med en størrelse på BTA 803 kvm og med en spilleflate på 16x24. Kostnaden er 26,5 mill. kr. inkl. full kjeller. En slik hall vil kunne få 4,0 mill. kr. i tilskudd i form av tippemidler. Bystyret vedtok Gymsal Tingsaker fremskyndes og bevilget 2 mill. kr. i 2019 og 24,5 mill.kr. for 2020.

I årsberetningen for 2018 fikk prosjektet nedtrekk i rammene for 2019 med -76 000 kr. Bevilgningen ble redusert med -1 424 000 kr i 2. tertialrapport.

Det er i 2019 gjennomført konseptfase og forprosjekt og prosjektet er klart for anbudskonkurranse. Prosjektet vurderes utsatt grunnet kostnadsoverskridelser på LUS 2 og Turnhall.

610013 – Kjøp av Skippergt. 4 (Brentemoen skole)

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
-697	0	-697	0	0

I forbindelse med behandlingen av 2. tertialrapport 2018 vedtok bystyret å bevilge midler til kjøp av Skippergt. 4 som mulig utvidelse for Brentemoen skole/lokaler for SFO. Inntektene i 2019 er refusjon av tinglysningsgebyr/dokumentavgift.

610027 Gangbro Lillesand ungdomsskole Holta

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
18 935	100 000	-81 065	2 000 000	-1 900 000

Gangbro mellom LUS og Stadion ble bevilget med 2 000 000 kroner i økonomiplanen for 2019-2023. Bevilgningen ble redusert med -1 900 000 kr i 2. tertialrapport pga manglende fremdrift.

634010 Ny turnhall med skytebane

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
10 828 396	9 150 000	1 678 396	24 200 000	-15 050 000

Ny turnhall Møglestu med skytebane ble konseptutredet i 2018. Forprosjekt ble gjennomført i 2019.

Prosjektgruppen har i samarbeid med brukergruppene arbeidet med å redusere kostnadene for prosjektet. Dette har resultert i at dagens produkt inneholder et minimum av funksjoner som er nødvendige, men til tross for dette vil det ikke være mulig å bygge turnhall m/skytebane som tilfredsstill brukernes behov uten å utvide de økonomiske rammene. Formannskapet vedtok i sak 066/19 at den økonomiske rammen i prosjektet «Ny Turnhall» økes fra 24,2 mill. kr. inkl. mva. til 30 mill. kr. inkl. mva.

Det er gjennomført anbudskonkurranse for Lillesand ungdomsskole byggetrinn 2, inklusive turnhall med skytebane. HSH Entreprenør ble innstilt som vinner av konkurransen med den laveste samlede byggekostnad.

I 2. tertialrapport 2019 ble bevilgningen redusert med 21 mill. kr. på grunn forsinket fremdrift.

640154 Salg kommunale eiendommer

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
870 695	300 000	570 695	0	300 000

Det er solgt eiendommer for ca. 3,6 mill. kr. Det er ført utgifter knyttet til salg av disse eiendommene for ca. 0,9 mill. kr.

2. tertialrapport: Lillesand treindustri kjøpte høsten 2018 en tomt på Gaupemyr til en verdi av 8,858 mill.kr. Selskapet fikk utsettelse av betalingen for tomten med 1 år. Utsettelsen vil medføre et økt låneopptak inneværende år. I FS-070/19 vedtok Formannskapet å gi selskapet 1 års utsettelse på betaling, og øke låneopptaket tilsvarende i 2019. Vedtaket medfører et redusert låneopptak i 2020.

653095 – Hovedprosjekt VA

Tabell 111 Hovedprosjekt VA

		R-2019/12	B-2019/12	Avvik R-B	ÅB-2019	Bud.endr.1 9/12
653095	Hovedplan VA	193 577	50 000 000	-49 806 423	50 000 000	0
653014	Båt til VA 2019	536 120	0	312 120	0	0
653035	Ombygging vannverket	282 926	0	282 926	0	0
653074	Høydebasseng Storemyr	24 276	0	24 276	0	0
653115	Grunnerverv Lillesand vannverk	43 363	0	43 363	0	0
653123	Vannledning viadukten Jernbanegata	1 782 819	0	1 782 819	0	0
653125	Grimevann vannkildeundersøkelse	182 871	0	182 871	0	0
653129	Vannledning Fyresmoen - Sandvad	6 973	0	6 973	0	0
653130	OV kulvert Sandsbekken Jernbanegata	122 136	0	122 136	0	0
653133	Vannledning Hesleviga	1 682 481	0	1 682 481	0	0
653134	Vannledning Kjerlingland - Fjeldal	244 653	0	244 653	0	0
653135	Reservevannledning Lillesand - Kristiansand	148 500	0	148 500	0	0
653136	Vannkiosk	12 770	0	12 770	0	0
653138	Vannledning Lofthus-Viadukten-Jernbanegt.	6 793 346	0	6 793 346	0	0
653139	Vannledninger Havnegata Langbrygga Rosenberggate	1 351 478	0	1 351 478	0	0
653140	Vaktbil vann	220 206	0	220 206	0	0
653141	Vannledning Ågerøya Stranda	43 902	0	43 902	0	0

654500	Sanering Sandsbekken	9 317 822	0	9 317 822	0	0
655080	Sentrifuge Fossbekk renseanlegg	222 238	0	222 238	0	0
655107	Sanering avløpsledning Coop Tingsaker	1 012	0	1 012	0	0
655125	Avløpsledning Viadukten Jernbanegata	1 661 269	0	1 661 269	0	0
655130	Avløpsledning Fyresmoen - Sandvad	6 973	0	6 973	0	0
655132	PS Kirkekilen	60 406	0	60 406	0	0
655134	Avløpsledning Hesleviga	1 614 903	0	1 614 903	0	0
655135	Avløpsledning Kjerlingland - Fjeldal	262 405	0	262 405	0	0
655138	Avløpsledning Lofthus-Viadukten-Jernbanegt.	7 344 136	0	7 344 136	0	0
655139	Avløpsledninger Havnegata Langbrygga Rosenberggate	1 636 768	0	1 636 768	0	0
655140	Skisse og forprosjekt sekundærrensing Fossbekk RA	76 402	0	76 402	0	0
655142	Vaktbil avløp	220 206	0	220 206	0	0
655143	PS Dyvik	100 897	0	100 897	0	0
655144	PS Heslevika	379 989	0	379 989	0	0
		36 577 823	50 000 000	-13 422 177	50 000 000	0

Vann- og avløpsutbygging Viadukten – Jernbanegata etappe 1 ble ferdigstilt sommeren 2019. Vann- og avløpsutbygging Lofthus – Viadukten – Jernbanegata etappe 2 startet opp våren 2019 og ferdigstilles sommeren 2020. Vann- og avløpsutbygging i Hesleviga inkl. ny avløpspumpe-stasjon ble startet opp høsten 2019 og ferdigstilles våren 2020

Investeringsprosjekter for vann og avløp i 2019 er gjennomført innenfor bevilget ramme i hovedplan VA vedtatt av Lillesand bystyre.

659002 Adresseringsprosjekt

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
1 153 611	580 000	573 611	1 000 000	-420 000

Prosjektet er hjemlet i matrikkelloven og utføres av oppmålingsavdelingen i Birkenes kommune hvor 100 – 140 adressenavn skal vedtas for adresser i Lillesand kommune. Ubrukte midler i 2018 er trukket inn i tertialrapport 2 2018. Det ble bevilget 1,0 mill. kr. i 2019 for å avslutte prosjektet. Dette inkluderer de tidligere inndratte lånemidler.

660050 Sangereidåsen Renseanlegg for sulfidholdig avrenning

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
702 802	2 000 000	-1 297 198	2 000 000	0

Det ble bevilget 2 mill. kr. til etablering av renseanlegg for sulfidholdig avrenning i Sangereidåsen i økonomiplan 2019-2023. Det er brukt midler på å utføre tiltak for å redusere virkningene av sulfidholdig grunn i Sangereidåsen/Blåbæråsen.

751000 – Hovedprosjekt kommunalteknikk

Tabell 112 Hovedprosjekt kommunalteknikk

		R-2019/12	B-2019/12	Avvik R-B	ÅB-2019	Bud.endr. 19/12
751000	Hovedprosjekt kommunalteknikk	675 677	9 850 000	-9 174 323	7 200 000	2 650 000
751006	Reasfaltering	725 705	0	725 705	0	0
751019	TS tiltak	90 524	0	90 524	0	0
751087	Oppgradering av veilys	450 176	0	450 176	0	0

751107	Opprustning gatelys og veilyskabel	119 477	0	119 477	0	0
751054	Kartlegging og oppgradering lekeplasser	301 848	0	301 848	0	0
751041	ATP - Areal & Trafikkprosjekt Kr.sand	500 693	0	500 693	0	0
751069	Opprustning Grimenes bru	2 924	0	2 924	0	0
751086	Reveråsen og Nystem tursti	397 460	0	397 460	0	0
751115	Snarvei - Tingsaker skole	285 369	0	285 369	0	0
751116	Borkedalen tursti med lys og parkering 2019	258 792	0	258 792	0	0
751117	Fortau Svåbekk 2019	252 875	0	252 875	0	0
751121	G/S NAV - Viadukten	1 298 118	0	1 298 118	0	0
652009	Ny båt skjærgårdstjenesten 2016	17 507	0	17 507	0	0
652010	Traktor til Holta	606 003	0	606 003	0	0
652011	Brøytestikksetter	709 314	0	709 314	0	0
652012	Hjullaster (salg av brukt utstyr)	1 618 400	0	1 618 400	0	0
652013	Kjøp av biler ETD	427 357	0	427 357	0	0
751080	Myk pakke Lofthus	1 409 717	0	1 409 717	0	0
651033	Rensing Springvannsstemmen	1 150	0	1 150	0	0
		10 149 084	9 850 000	299 084	7 200 000	2 650 000

652010 Traktor til Holta

Det ble kjøpt inn en liten traktor som primært brukes til snørydding av kunstgressbanene i Holta. LIL har fått opplæring i bruk.

652011 Brøytestikksetter

Det er kjøpt inn en stikksetter til utsetting av brøytestikker på en forsvarlig måte for å ivareta helse, miljø og sikkerhet for vårt eget driftspersonell.

652012 Hjullaster

Det ble kjøpt inn en hjullaster som erstatter en 30 år gammel maskin som det ble for dyrt å vedlikeholde.

652013 Kjøp av biler ETD

751006 Reasfaltering

751115 Snarvei - Tingsaker skole

751116 Borkedalen tursti med lys og parkering 2019 (Kommunalteknikk)

751117 Fortau Svåbekk 2019 (Kommunalteknikk)

751121 G/S NAV – Viadukten (Kommunalteknikk)

751080 Myk pakke Lofthus (Kommunalteknikk)

Rammen for Hovedprosjekt kommunalteknikk økes med 1,7 mill. kr. for å dekke inn utgifter til Myk pakke Lofthus. Dekkes av økt låneramme.

652009 Ny båt skjærgårdstjenesten 2016

Den nye båten ble levert i oktober 2018 og er døpt MS Saltholmen. Den gamle båten ble solgt i 2019. Inntekt for salg -634 490 kr.

659002 – Adresseringsprosjekt

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
1 153 611	580 000	573 611	1 000 000	-420 000

Prosjektet er hjemlet i matrikkelloven og utføres av oppmålingsavdelingen i Birkenes kommune hvor 100 – 140 adressenavn skal vedtas for adresser i Lillesand kommune.

Merkostnaden er foreslått dekket inn med omprioritering av ubrukte investeringsrammer i 2018.

751111 - Utbedring Sandsbekken

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
0	500 000	-500 000	1 500 000	-1 000 000

Miljøprosjekt Sandsbekken er en del av VA-utbyggingen på strekningen Lofthus – Viadukten – Jernbanegata – Havnegata. Prosjektet er videreført i 2019, og er forventet ferdigstilt i 2020.

Behovsanalyse for bygging og ferdigstillelse av ny overvannskulvert Sandsbekken i Jernbanegata mellom Lofthus og Havnegata/røde kors brygga. Tiltaket er kostnadsberegnet til 2 mill. kr inkl. mva og internkostnader. Det legges opp til 1,5 mill. kr. i 2019 og 0,5 mill. kr. i 2020. Tiltak knyttet til overvann dekkes ikke av VA-hovedplan og selvkost. Tiltaket er derfor finansieres som eget prosjekt.

Redusert med 1 000 000 kr i 2. tertialrapport.

Utgiftene til prosjektet er ført på prosjekt 460079 Miljøprosjekt Sandsbekken

460079 Miljøprosjekt Sandsbekken

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
297 816	0	297 816	0	0

Ses i sammenheng med 751111 - Utbedring Sandsbekken hvor budsjettmidler ligger.

751113 - Fortau Bellevue

R-2019	Rev. B-2019	Avvik R-B 2019	Opp. ÅB-2019	Bud.endr. 2019
601 934	840 000	-238 066	0	840 000

Dette er et ATP-prosjekt hvor kommunen har forskuttet midler. Prosjektet finansieres med tilskuddsmidler på inntil kr 2 960 000 fra ATP, fylkeskommunen og Bellevuebakken 2 as. Prosjektet ble vedtatt av bystyret i sak 96/18.

I årsberetningen for 2018 ble prosjektet tilført 840 000 fra 2018.

Tabell 113 Prosjekter med inntekter/bruk av fond

Prosjekt	P-navn	Art navn	R-2019/12	B-2019/12	ÅB-2019	Bud.endr.19 /12
170051	Nettverksinfrastruktur	Avg.pl.salg	-34 933	0	0	0
170055	Fagsystemer	Avg.pl.salg	-36 666	0	0	0
170074	Serveroppgraderinger	Avg.pl.salg	-9 972	0	0	0
180019	Salg utrangerte biler	Avg.pl.salg	-336 979	0	0	0
180997	Justeringsrett mva	Refusjoner fra andre	-15 481 409	0	0	0
180998	Felles finansiering investering	Bruk av ubundne inv.fond	-7 497 453	-8 900 000	-8 900 000	0
180998	Felles finansiering investering	Overføring fra drift	-2 900 000	-2 900 000	-4 500 000	1 600 000
180999	Intern finans	Bruk av ubundne inv.fond	-24 015 931	0	0	0
180999	Intern finans	Bruk av bundne invest.fond	-705 093	0	0	0
300015	SIO Velferdsteknologi SIO	Overføring fra drift	-278 208	0	0	0
440120	Salg sosial/flyktn. bolig	Salg av fast eiendom	-6 613 550	0	0	0
550512	Restaurering kirkebygg	Refusjoner fra Staten	-800 000	0	0	0
550512	Restaurering kirkebygg	Refusjoner fra andre	-50 000	0	0	0
610013	Kjøp av Skippergt. 4 (Brentemoen skole)	Ref.tinglysning/dok.avg.	-697	0	0	0
640154	Salg kommunale eiendommer	Salg av fast eiendom	-3 564 820	-6 142 000	-15 000 000	8 858 000
640154	Salg kommunale eiendommer	Renteinntekter	-2 423	0	0	0
652009	Ny båt skjærgårdstjenesten 2016	Avg.pl.salg	-634 490	0	0	0
653014	Båt til VA 2019	Avg.pl.salg	-224 000	0	0	0
751113	Fortau Bellevue	Avg.pl.salg	-138 627	0	0	0
751113	Fortau Bellevue	Refusjoner fra Staten	-1 000 000	0	0	0
751113	Fortau Bellevue	Refusjon fra kommuner	-1 260 000	0	0	0

4.4 NOTER

4.4.1 KRETSLØP 1 – ARBEIDSKAPITALEN

Tabell 114 Kretsløp 1 Arbeidskapitalen

Kapittel	Balansen	31.12.2019	01.01.2019	Endring
2.1	Omløpsmidler	279 761 798	216 179 512	
2.3	Kortsiktig gjeld	144 038 717	128 629 319	
Endring arbeidskapital i balansen		135 723 081	87 550 193	48 172 888
Endring memoriakonto for ubrukte lånemidler (+/-)				-4 062 169
Sum endring for avstemming mot drifts- og investeringsregnskapet				44 110 719

Driftsregnskapet 2019		Investeringsregnskapet 2019		Sum
Art	Beløp	Art	Beløp	
+ Sum inntekter		+ Sum inntekter		
600 - 890	952 731 253	600 - 905	47 484 658	
- Sum utgifter		- Sum utgifter		
010 – 590, 690	953 004 982	010 – 501, 690	152 723 196	
+ Avskrivninger				
590	51 889 583			
+ Ekst. finans- innt./-transer		+ Eksterne finans. transer		
900-905, 909, 920, 921	21 020 519	910, 911, 920, 921, 929	170 314 514	
- Ekst. finans- utg./-transer		- Eksterne finans. transer		
500, 501, 509, 510, 511, 520, 521	73 903 330	510, 511, 520, 521, 529	19 698 301	
Sum/differanse	-1 266 957	Sum/differanse	45 377 676	44 110 719

Avstemming mellom regnskapsdelene	Beløp
Differanse	0

4.4.2 KRETSLØP 2 – EGENKAPITALEN

Tabell 115 Kretsløp 2 Egenkapitalen

Kapittel	Balansen	31.12.2019	01.01.2019	Endring
2.5	Egenkapital	608 028 051	578 343 799	
2.5990	Kapitalkonto	477 712 346	492 138 813	
Differanse		130 315 705	86 204 986	44 110 719

Driftsregnskapet 2019		Investeringsregnskapet 2019		Sum
Art	Beløp	Art	Beløp	
- Sum bruk av avsetninger, 930:960	35 846 317	- Bruk av tidligere års udisponert, 930	0	
- årets underskudd , 980	0	- Bruk av disposisjonsfond, 940	0	
		- Bruk av ubundne investeringsfond, 948	31 513 384	
		- Bruk av bundne driftsfond, 950	0	
		- Bruk av bundne investeringsfond, 958	705 093	
		- Udekket i år, 980	0	
+ Sum avsetninger, 530:570	25 296 898	+ Inndekking av tidligere års udekket, 530	47 153 504	
+ årets overskudd, 580	9 282 462	+ Avsetning til ubundne investeringsfond, 548	9 604 926	
- Overføring til invest. regnskapet , 570	3 178 208	+ Avsetning til bundne investeringsfond, 550	24 015 931	
		+ Udisponert i år, 580	0	
Sum/differanse	-4 445 165	Sum/differanse	48 555 884	44110719

Avstemming mellom regnskapsdelene	Beløp
Differanse	0

4.4.3 KRETSLØP 3 - ANLEGGSMIDLER OG LANGSIKTIG GJELD

Tabell 116 Kretsløp 3 Anleggsmidler og langsiktig gjeld

Kapittel	Balansen	31.12.2019	01.01.2019	Endring
2.2	Anleggsmidler (+ v/økning)	2 854 440 077	2 709 705 145	144 734 932
2.4	Langsiktig gjeld (- v/økning)	2 382 135 107	2 218 911 540	-163 223 567
Differanse				-18 488 635
2.9100/	Memoriakonto for ubrukte lånemidler			
2.9110	(+ økning / - reduksjon)			4 062 169
Sum endring i balansen (beregnet endring kapitalkonto)				-14 426 467

Kapittel	Balansen	31.12.2019	01.01.2019	Endring
2.5990	Kapitalkonto	477 712 346	492 138 813	-14 426 467

Avstemming mellom regnskapsdelene	Beløp
Differanse	0

4.4.4 NOTE 2 – PENSJON

Tabell 117 Pensjon

Årets netto pensjonskostnad (F § 13-1 bokstav C)		2019	
Årets pensjonsopptjening, nåverdi		50 965 738	
Rentekostnad av påløpt pensjonsforpliktelse		39 212 598	
Forventet avkastning på pensjonsmidlene		-37 034 143	
Administrasjonskostnader		2 840 359	
Netto pensjonskostnad (inkl.adm.)		55 984 552	
Årets pensjonspremie til betaling		72 542 390	
Årets premieavvik		-16 557 838	
Avregning for tidligere år		0	
Årets premieavvik		-16 557 838	
Balanse 31.12.19 (F § 13-1 bokstav E)		Pensjons-poster	Arbeidsgiveravgift
Brutto påløpt forpliktelse		1 015 154 944	
Pensjonsmidler		894 870 730	
Netto pensjonsforpliktelse		120 284 214	16 960 074
Årets premieavvik		-16 557 838	-2 334 655
Premieavvik tidligere år		-55 469 789	-7 821 240
Akk. premieavvik uten endring		-72 027 627	-10 155 895
Beregningsforutsetninger KLP		01.01.2019	
Forventet avkastning på pensjonsmidler (F § 13-5 bokstav F)		4,60 %	
Diskonteringsrente (F § 13-5 bokstav E)		4,00 %	
Forventet årlig lønnsvekst (F § 13-5 bokstav B)		2,97 %	
Forventet årlig G- og pensjonsregulering (F § 13-5 bokstav C og D)		2,97 %	
Forutsetninger for turn-over (F § 13-5 bokstav G) :		Uttaksandel pr aldersgruppe i AFP-felles Kom.pensjonsordn.:	
Sykepleier-Tillitsvalgtordning % / Fellesordning %			
under 20 år	20% / 20%		
20-23 år	8% / 15%	62 år	20,00 %
24-25 år	6% / 10%	63 år	30,00 %
26-30 år	6% - 0,4% / 7,5% pr år over 25 år	64 år	40,00 %
31-45 år	4% - 0,2% / 5,0% pr år over 30 år	65 år	50,00 %
46-50 år	1% - 0,1% / 2,0% pr år over 45 år	66 år	60,00 %
Over 50 år	0%		

4.4.5 NOTE 3 KOMMUNENS GARANTIANSVAR PR.31.12.2019

Tabell 118 Kommunens garantiansvar

		Beløp
Gitt overfor Agder Energi AS		
Aust-Agder Kraftverk		
Gitt overfor LiBir IKS		
Kommunalbanken	Vår andel av kr 17 977 370	11 985 512
Gitt overfor I.L.Høvdingen		
Sparebanken Pluss Høvåg 2913.81.08900		4770 Høvåg
Gitt overfor Justøy bygdelag		
Lillesands Sparebank 2850.80.49961		Pb 23, Lillesand
Gitt overfor Villa Snøringsmoen Montessoribarnehage AS		
Husbanken 11488502 3		Pb 824, Drammen
Gitt overfor KBR IKS		
Kommunalbanken	Vår andel av kr 11.015.200	837 155
Sum garantiansvar		13 796 098

4.4.6 NOTE 4 FORDRINGER OG GJELD TIL KOMMUNALE FORETAK, BEDRIFTER OG SAMARBEID JFR. KOMMUNELOVEN §§ 11 OG 27

Tabell 119 Fordringer og til kommunale foretak mm

Kommunal virksomhet - navn:	2019		
	Utlån	Fordringer	Gjeld
LiBir IKS		-	
Sum fordr. kom,foretak, bedrifter og sam.		-	

4.4.7 NOTE 5 AKSJER OG ANDELER I VARIG EIE > 5.000

Tabell 120 Aksjer og andeler i varig eie

Selskapets navn	Balanseført verdi	Markedsverdi	Eierandel i selskapet
Egenkapital innskudd KLP	19 442 185		
Agder Energi AS	221 160 545		
Avigo AS (tidl. Lillesand Produkter AS)	1 003 000		
Lillesand Administrasjonsbygg AS	447 958	(solgt, eiendommen ikke overdratt)	
Lillesand Næringsarealer AS (LINA as)	3 676 890		
Kokkenes Utvikling AS	125 000		
Ankerfestet AS	10 003 463		
Lillesand og Dovre utvikling AS (LDU)	30 000		
Yrkesskolen hybelhus, leierett	25 000		
Studentsamsk. Bergen, leierett	8 000		
Sogn studentby, leierett	16 000		
Lillesand nærradio AS	5 000		
Birke Varde Industrier AS	50 000		
Aust-Agder næringselskap AS	20 000		
Sum aksjer og andeler i varig eie > 5.000	256 013 041		

4.4.8 NOTE 6 AVSETNINGER OG BRUK AV FOND

Tabell 121 Avsetninger og bruk av fond

Kapittel	Balansen	31.12.2019	01.01.2019	Endring
2.56	Disposisjonsfond	37 853 932	31 262 421	
2.55	Bundne invest. fond	33 177 105	9 718 063	
2.53	Ubundne invest. fond	19 731 431	41 639 889	
2.51	Bundne driftsfond	32 341 153	39 293 264	
Sum	Fond	123 103 622	121 913 638	1 189 984

Driftsregnskapet 2019		Investeringsregnskapet 2019		Sum
Art	Beløp	Art	Beløp	
940	6 923 720	940 + 948	31 513 384	
540	13 515 231	548	9 604 926	
Differanse	6 591 511	Differanse	-21 908 458	-15 316 948
950	15 407 366	950	0	
550	8 603 459	958	705 093	
		550	24 015 931	
Differanse	-6 803 907	Differanse	23 310 838	16 506 931
Endring drifts- og investeringsregnskapet				1 189 984

Avstemming mellom regnskapsdelene	Beløp
Differanse	0

Avsetninger og bruk av avsetninger

Tabell 122 Avsetninger og bruk av avsetninger

Disposisjonsfond	Beløp
<i>Beholdning 01.01.2019</i>	31 262 421
Avsetninger til fondet	13 515 231
Bruk av fondet i driftsregnskapet	-6 923 720
Bruk av fondet i investeringsregnskapet	0
<i>Beregnet beholdning 31.12.2019</i>	37 853 932
<i>Beholdning fra balanse 31.12.2019</i>	37 853 932
Differanse	0

Ubundne investeringsfond	Beløp
<i>Beholdning 01.01.2019</i>	41 639 889
Avsetninger til fondene	9 604 926
Bruk av fondene	-31 513 384
<i>Beregnet beholdning 31.12.2019</i>	19 731 431
<i>Beholdning fra balanse 31.12.2019</i>	19 731 431
Differanse	0

Bundne driftsfond	Beløp
<i>Beholdning 01.01.2019</i>	39 293 264
Avsetninger til fondene	8 603 459
Bruk av fondet i driftsregnskapet	-15 407 366
Bruk av fondet i investeringsregnskapet	0
<i>Beregnet beholdning 31.12.2019</i>	32 489 357
<i>Beholdning fra balanse 31.12.2019</i>	32 341 153
Differanse	148 204

Bundne investeringsfond	Beløp
<i>Beholdning 01.01.2019</i>	9 718 063
Avsetninger til fondene	24 015 931
Bruk av fondene	-705 093
<i>Beregnet beholdning 31.12.2019</i>	33 028 901
<i>Beholdning fra balanse 31.12.2019</i>	33 177 105
Differanse	-148 204

4.4.9 NOTE 7 KAPITALKONTO

Tabell 123 Kapitalkonto

01.01.2019 Balanse (underskudd i kapital)	0,00	01.01.2019 Balanse(kapital)	492 138 812,96
Debetposterings i året:		Kreditposterings i året:	
Salg av fast eiendom og anlegg	10 178 370,00	Aktivering av fast eiendom og anlegg	132 692 374,60
Nedskrivning av fast eiendom	12 426,00		
Kjøp ikke aktivert, kirke/salg	4 354 339,93	Oppskrivning av fast eiendom	0,00
Avskrivning av fast eiendom og anlegg	41 722 378,00		
Salg av utstyr, maskiner og transportmidler	1 195 469,00	Aktivering av utstyr, maskiner og transportmidler	20 030 822,00
Nedskrivning av utstyr, maskiner og transportmidler	93 592,00	Oppskrivning av utstyr, maskiner og transportmidler	0,00
Avskrivninger av utstyr, maskiner og transportmidler	10 167 205,00	Kjøp av aksjer og andeler	1 897 453,00
Salg av aksjer og andeler	0,00	Oppskrivning av aksjer og andeler	0,00
Nedskrivning av aksjer og andeler	0,00	Utlån formidlings/startlån	12 719 072,00
Avdrag på formidlings/startlån	4 376 683,00	Utlån sosial lån	183 523,00
Avdrag på sosial lån	30 212,00	Utlån egne midler	0,00
Avdrag på utlånte egne midler	0,00	Utlån næring	0,00
Avdrag på næringsutlån	0,00	Oppskrivning utlån	0,00
Avskrivning sosial utlån	119 660,79	Avdrag på eksterne lån	46 074 029,00
Avskrevet andre utlån	0,00	Urealisert kursgevinst utenlandslån	0,00
Tilbakef.ubet.min.avdrag 2018			5 770 002,00
Bruk av midler fra eksterne lån	165 937 831,31	UB Pensjonsmidler (netto)	49 462 023,00
Urealisert kurstap utenlandslån	0,00	Estimatavvik pensjonmidler	0,00
UB Pensjonsforpliktelse (netto)	45 610 642,00	Reversing nedskrivning av fast eiendom	0,00
Aga netto pensjonsmidler/forpliktelse		Aga netto pensjonsmidler/forpliktelse	543 044,00
Estimatavvik pensjonsforpliktelse	0,00	Reversing nedskrivning av utstyr, maskiner og transportmidler	0,00
31.12.2019 Balanse Kapitalkonto	477 712 346,38	31.12.2019 Balanse(underskudd i kapital)	0
Avstemming	477 712 346,53		
Differanse	-0,15		

4.4.10 NOTE 10 NØKKELTALL 12 SISTE ÅR

Tabell 124 Nøkkeltall de siste 12 år

	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Driftsregnskapet:												
Brutto driftsresultat	-274	6 085	32 552	38 136	5 193	-39 166	-3 973	-5 938	-10 962	7 538	18 561	-6 124
i % av brutto driftsinntekter	-0,03 %	0,66 %	3,73 %	4,66 %	0,007 %	-5,34 %	-0,56 %	-0,90 %	-1,84 %	1,29 %	3,36 %	-1,33 %
Netto driftsresultat	-1 267	9 443	32 366	33 897	9 459	-35 768	-433	4 261	-7 278	21 841	35 873	4 436
i % av brutto driftsinntekter	-0,13 %	1,03 %	3,71 %	4,14 %	0,012 %	-4,87 %	-0,06 %	0,65 %	-1,22 %	3,73 %	6,50 %	0,96 %
BALANSESTRUKTUR:												
Likviditetsutvikling												
Totale likvide midler	212 628	154 270	147 328	152 115	95 181	56 087	113 990	158 046	122 971	136 276	87 351	97 043
Ubrukte lånemidler	-6 871	-2 809	-1 735	-15 429	-15 863	-5 756	-1 558	-2 561	-5 453	-5 222	-4 148	-4 198
Fond	-123 103	-121 914	-107 963	-79 616	-69 365	-77 235	-82 507	-136 268	-107 229	-112 537	-101 867	-88 719
Driftslikvider	82 654	29 547	37 630	57 070	41 679	-26 904	29 925	19 217	10 289	18 517	-18 664	4 126
Ikke disponert netto resultat	9 282	13 515	18 386	12 794	675	0	0	4 572	0	998	262	1 007
Uinndekket netto driftsresultat	0	0	0	0	-12 409	-33 193	0	0	0	0	0	0
Stamlikvider	91 936	43 062	56 016	69 864	29 945	-60 097	29 925	23 789	10 289	19 515	-18 402	5 133
Arbeidskapitalutvikling												
Omløpsmidler	279 762	216 179	199 415	207 673	164 754	118 249	179 713	217 180	163 941	183 522	131 896	134 302
Kortsiktig gjeld	-144 039	-128 629	-121 940	-103 368	-94 793	-71 985	-99 186	-77 317	-62 056	-81 194	-29 612	-68 328
Arbeidskapital	135 723	87 550	77 475	104 305	69 961	46 264	80 527	139 863	101 885	102 328	102 284	65 974
Ubrukte lånemidler	-6 871	-2 809	-1 735	-15 429	-15 863	-4 352	-1 558	-2 561	-5 454	-5 222	-4 148	-4 198
Arbeidskapital eks. ubr. lånemidler	128 852	84 741	75 740	88 876	55 502	41 912	78 969	137 302	96 431	97 106	98 136	61 776
Fondsavsetninger												
Disposisjonsfond	37 854	31 263	14 977	4 999	1 033	15 032	17 264	28 455	28 305	35 469	34 306	29 525
Bundne driftsfond	32 341	39 293	42 522	25 895	20 981	18 982	19 925	24 698	34 543	38 579	31 600	20 935
Ubundne investeringsfond	19 731	41 640	38 857	37 284	38 403	34 571	36 959	74 917	36 341	27 021	25 113	27 768
Bundne investeringsfond	33 177	9 718	11 607	11 438	8 947	8 650	8 359	8 198	8 040	11 468	10 847	10 491
Sum fondsavsetninger	123 103	121 914	107 963	79 616	69 364	77 235	82 507	136 268	107 229	112 537	101 866	88 719
Soliditetsutvikling												
Total kapital	3 134 202	2 925 884	2 778 045	2 687 790	2 565 923	2 433 486	2 286 086	2 109 932	1 911 644	1 869 209	1 591 831	1 398 581
Egenkapital	608 028	578 437	532 849	477 884	453 035	418 251	408 325	432 721	383 119	487 291	474 836	435 900
EK i % av total kapital (soliditet)	19,4	19,8	19,2	17,8	17,7	17,2	17,9	20,5	20,0	26,1	29,8	31,2

4.4.11 NOTE 12 MINIMUMSAVDRAG

Minimumsavdrag = Avskr. / Anleggsmidler * Gjeld

Tabell 125 Minimumsavdrag

	2016	2017	2018	2019
Minimumsavdrag	-34 358 748	-39 119 811	-39 136 980	-38 075 432
Årets avskrivninger	45 121 536	51 474 862	51 025 571	51 889 583
Anleggsmidler 1.1.	1 388 354 001	1 458 138 943	1 402 341 432	1 534 528 917
Langsiktig Gjeld 1.1.	-1 057 191 516	-1 108 154 898	-1 075 605 967	-1 126 003 493
Betalt avdrag	36 101 562	39 119 811	39 127 310	40 992 253
Avvik avdr.	1 742 814	0	-9 670	2 916 821

Økonomiske oversikter	Regnskap 2018	Regnskap 2019
EIENDELER		
Anleggsmidler	2 709 705 145	2 854 440 077
Faste eiendommer og anlegg	1 465 452 012	1 537 705 548
Utstyr, maskiner og transportmidler	69 076 905	81 822 785
Utlån	75 036 598	83 378 987
Konserninterne langsiktige fordringer	615 025	648 675
Aksjer og andeler	254 115 888	256 013 341
Pensjonsmidler	845 408 717	894 870 740
Omløpsmidler	216 179 512	279 761 798
Kortsiktige fordringer	31 073 146	23 629 244
Premieavvik	30 835 936	43 504 209
Kasse, postgiro, bankinnskudd	154 270 430	212 628 345
SUM EIENDELER	2 925 884 657	3 134 201 875
EGENKAPITAL OG GJELD		
Egenkapital	578 343 798	608 028 051
Disposisjonsfond	31 262 421	37 853 932
Bundne driftsfond	39 293 264	32 341 153
Ubundne investeringsfond	41 639 889	19 731 431
Bundne investeringsfond	9 718 063	33 177 105
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK Dr.	-2 070 379	-2 070 379
Regnskapsmessig mindreforbruk	13 515 231	9 282 462
Regnskapsmessig merforbruk	-	-
Udekket i inv.regnskap	-47 153 504	-
Kapitalkonto	492 138 813	477 712 346
Langsiktig gjeld	2 218 911 540	2 382 135 107
Pensjonsforpliktelser	987 047 390	1 032 114 988
Ihendehaveobligasjonslån (ikke betalte avdrag)	0	-7 721 269
Sertifikatlån	913 259 639	1 073 259 000
Andre lån	318 604 511	284 482 388
Kortsiktig gjeld	128 629 319	144 038 717
Annen kortsiktig gjeld	128 629 319	144 038 717

SUM EGENKAPITAL OG GJELD	2 925 884 657	3 134 201 875
MEMORIAKONTI		
Memoriakonto	7 320 336	11 382 505
Ubrukte lånemidler	2 808 531	6 870 700
Andre memoriakonti	4 511 805	4 511 805
Motkonto til memoriakontiene	-7 320 336	-11 382 505
Avskrivninger 1590xx	51 025 571	51 889 583
159000 Avskrivninger	44 255 918	51 889 583
159007 Avskriv.Tekniske anlegg	6 769 653	-
Avdragsutgifter 151000	39 127 310	40 992 253
Langsiktig Gjeld uten formidlingslån	-1 126 003 493	-1 242 865 094

4.4.12 NOTE ETTERKALKYLE SELVKOSTOMRÅDENE

Tabell 126 Etterkalkyle selvkostområdene

2019 Etterkalkyle selvkost	Totalt	Vann	Avløp	Feiing	Reguleringsplaner	Byggesak	Utslipp og kontroll
Gebyrinntekter	53 785 521	22 158 698	24 025 505	1 165 606	760 780	5 352 870	322 062
Øvrige driftsinntekter	1 511 789	368 639	379 770	0	69 632	628 748	65 000
Driftsinntekter	55 297 310	22 527 337	24 405 275	1 165 606	830 412	5 981 618	387 062
Direkte driftsutgifter	26 266 101	7 396 783	11 842 075	833 792	862 868	5 058 577	272 006
Avskrivningskostnad	16 040 915	8 205 480	7 835 434	0	0	0	0
Kalkulatorisk rente (2,30 %)	9 121 927	4 334 171	4 787 756	0	0	0	0
Indirekte netto driftsutgifter	2 503 249	304 600	362 858	6 920	242 559	1 584 056	2 258
Indirekte avskrivningskostnad	95 498	25 950	23 861	6	5 525	40 154	2
Indirekte kalkulatorisk rente (2,30 %)	9 421	2 560	2 366	3	543	3 947	1
Driftskostnader	54 037 110	20 269 544	24 854 350	840 721	1 111 495	6 686 733	274 267
Resultat	1 260 199	2 257 793	-449 075	324 885	-281 083	-705 116	112 795
Selvkostgrad (%)	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
"Bidrag" til administrasjon og låneutgifter etter ev. subsidiering	27 771 009	12 872 761	13 012 275	6 929	248 627	1 628 156	2 261
Selvkostfond 01.01	11 193 931	3 405 355	7 178 764	609 812	0	0	0
+ Avsetning til selvkostfond	2 695 473	2 257 793	0	324 885	0	0	112 795
- Bruk av selvkostfond	-449 075	0	-449 075	0	0	0	0
+ Kalkulert renteinntekt selvkostfond (2,30 %)	283 294	104 288	159 947	17 762	0	0	1 297
Selvkostfond 31.12 (inkl. rente)	13 723 623	5 767 436	6 889 636	952 459	0	0	114 092
Fremførbart underskudd 01.01	0	0	0	0	0	0	0
- Underskudd til fremføring	-986 199	0	0	0	-281 083	-705 116	0
- Kalkulert rentekostnad fremførbart underskudd (2,30 %)	-11 341	0	0	0	-3 232	-8 109	0
Fremførbart underskudd 31.12 (inkl. rente)	-997 540	0	0	0	-284 315	-713 225	0
Gebyrinntekter	53 785 521	22 158 698	24 025 505	1 165 606	760 780	5 352 870	322 062
Gebyrgrunnlag ekskl. ev. subsidiering	52 525 322	19 900 905	24 474 580	840 721	1 041 863	6 057 986	209 267
Finansiell dekningsgrad (%)	102,4 %	111,3 %	98,2 %	138,6 %	73,0 %	88,4 %	153,9 %
Regnskapsføringsforslag balanse	Totalt	Vann	Avløp	Feiing	Reguleringsplaner	Byggesak	Utslipp og kontroll
+/- 2.51xxxx Selvkostfond	2 529 692	2 362 081	-289 128	342 647	0	0	114 092
+/- 2.92xxxx Memoriakonto selvkostfond	997 540	0	0	0	284 315	713 225	0
Regnskapsføringsforslag driftsregnskap	Totalt	Vann	Avløp	Feiing	Reguleringsplaner	Byggesak	Utslipp og kontroll
1550 Avsetninger til bundne fond	2 818 820	2 362 081	0	342 647	0	0	114 092
1950 Bruk av bundne fond	-289 128	0	-289 128	0	0	0	0